T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ÖZEL DERS EĞİLİMLERİ VE PAYDAŞLARIN ÖZEL DERSE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

AZMİ TÜRKAN
14706019

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. NADİR ÇELİKÖZ

İSTANBUL
2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ÖZEL DERS EĞİLİMLERİ VE PAYDAŞLARIN ÖZEL DERSE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

AZMİ TÜRKAN
14706019

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. NADİR ÇELİKÖZ

İSTANBUL
2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ÖZEL DERS EĞİLİMLERİ VE PAYDAŞLARIN ÖZEL DERSE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

AZMİ TÜRKAN
14706019

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:..../.../2019
Tezin Savunulduğu Tarih:.../..../ 2109
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Nadir ÇELİKÖZ	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Mehmet GÜROL	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Şaban ÇETİN	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Kerim KARABACAK	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Bülent ALCI (Yedek)	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Serhat ARSLAN (Yedek)	

İSTANBUL
HAZİRAN 2019

ÖZ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ÖZEL DERS EĞİLİMLERİ VE PAYDAŞLARIN ÖZEL DERSE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Azmi TÜRKAN

Haziran, 2019

Bu araştırmanın amacı: Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin, gölge eğitim kapsamında özel ders eğilimlerini ve özel derse yönelik paydaşların (öğrenci, veli ve eğitim uzmanları) görüşlerini belirlemektir. Araştırma kapsamında nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanıldığından karma yöntemlerden açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel örneklemini, tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenen ve 4 kategoriden (düşük, orta, yüksek başarılı okullar ve özel okul) oluşan 735 ortaöğretim 12. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. 18 form eksik hatalı veya yanlış doldurulduğu için 717 form değerşlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın nitel örneklemini ise 11 ortaöğretim 12.sınıf öğrencisi, 7 öğrenci velisi ve 5 eğitim alan uzmanından (bir özel öğretim kurucusu, bir Milli Eğitim Bakanlığı Genel Müdürü, bir televizyon programcısı ve iki gazeteci) oluşturmaktadır. Nicel verilerin toplanmasında tez kapsamında geliştirlen "Özel Ders Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Nitel verilerin toplanmasında ise öğrenci, veli ve eğitim uzmanı yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde SPSS 22.0 ve Lisrel 8.51 paket programları kullanılmıştır. Nicel analizlerde; Betimsel Analizler, Bağımsız Örneklem t- Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Nitel veri analizinde Microsoft Excel ve Nvivo 8 paket programlarından faydalanılmıştır. Nitel verilerin analizinin yapılması için içerik analizi tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular nicel bulgular bağlamında incelendiğinde öğrencilerin özel ders eğilim düzeylerinde; cinsiyet, okul türü, aile geliri, anne eğitim düzeyi ve özel ders alma durumu anlamlı değişkenlerken, anne-baba mesleği ve baba eğitim durumu anlamlı değişkenler değildir. Nitel bulgular incelendiğinde ise katılımcılar belirttikleri görüşlerin genel olarak; özel derse yönelim nedeni, özel derse yönelik genel görüşler, özel derse yönelik yöntemsel görüşler, çözüm önerileri ve metafor başlıkları altında toplandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gölge Eğitim, Özel Ders, Destek Eğitim

ABSTRACT

SECONDARY SCHOOL STUDENTS' TENDENCY TO PRIVATE TUTORING AND VIEWS OF STAKEHOLDERS ABOUT PRIVATE TUTORING

Azmi TÜRKAN

June, 2019

This study aims to determine 12th grade secondary school students' tendency to seek out private tutoring as shadow education and the opinions of the stakeholders (students, parents and education specialists) about it. Mixed method sequential explanatory design was used in this study because both quantitative and qualitative methods were included. The quantitative sample consisted of 735 students in 12th grade, selected using stratified sampling under four categories (schools with low, medium and high success rates, and private schools). Since 18 forms were not completed, 717 students were included in the study. The qualitative sample included 11 students in 12th grade, 7 parents and 5 education specialists (a private education founder, a director of national education, a tv programmer and two journalists). The quantitative data were collected using the Private Tutoring Tendency Scale which was developed for the researcher's thesis. A semi-structured interview form was used to collect qualitative data from the students, parents and education specialists. The quantitative data were analyzed using SPSS 22.0 and Lisrel 8.51 software. For the quantitative analyses, descriptive analysis, independent samples t-test, one-way variance analysis, exploratory factor analysis, and confirmatory factor analysis were used. The qualitative data analysis was done using Microsoft Excel and NVivo 8. Content analysis was used for the qualitative data analysis. The private tutoring tendencies of the students were found to be at moderate levels. Gender, school type, family income, education background of mother and receiving private tutoring were determined to be significant variables, but parental professions and education background of father were not. The qualitative findings showed that the common views of the participants were grouped as reasons to seek out private tutoring, general views about private tutoring, views of the private tutoring methods, proposed solutions for private tutoring, and metaphors related to private tutoring.

Keywords: Shadow Education, Private Tutoring, Supportive Education

ÖN SÖZ

Doktora tez çalışma sürecimde her türlü destek ve katkıyı esirgemeyip yol gösteren ve güvenen değerli hocam Prof.Dr. Nadir ÇELİKÖZ'e tez jürimde bulunan, Prof. Dr. Mehmet GÜROL, Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN, Doç. Dr. ŞABAN ÇETİN ve Doç Dr. Kerim KARABACAK'a, Yıldız Teknik Üniversitesinde bulunan ve tez dönemimde yardımlarını esirgemeyen değerli mesai arkadaşlarıma,

Araştırma katılımcılarımdan Prof. Dr. Bayram ÇETİN, Fen Bilimleri Eğitim Kurumları sahibi Nazmi ARIKAN, Hürriyet Gazetesi Eğitim Editörü Nuran ÇAKMAKÇI, Habertürk Gazetesi Eski Eğitim Editörü Pervin KAPLAN ve Televizyon Program Yapımcısı ve araştırmacı Süleyman BELEDİOĞLU'na ve gönüllü olarak katılan tüm öğrenci ve velilere,

Hayatımın her döneminde yanımda olan ve desteklerini hep hissetiğim annem, babam, ablam, abim ve kardeşime,

Eğitim hayatım ve dışında karşılaştığım zorluklarda varlığını her an yanımda hisettiğim kızım Nevşin ve eşim Leyla'ya

Yurt içi doktora burs programı ile doktora süresince beni destekleyen Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TUBİTAK) Bilim İnsanı Destekleme Başkanlığı'na (BİDEB) teşekkürlerimi sunuyorum.

İstanbul; Haziran, 2019 Azmi TÜRKAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ iii
ABSTRACT iv
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
TABLOLAR LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
KISALTMALAR xii
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 5
1.3. Problem Cümlesi 5
1.4. Alt Problemler 6
1.4.1. Ortaöğretim öğrencilerin özel derse yönelik; eğilimleri ne düzeydedir ve eğilimleri bazı kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır? 6
1.4.1.1. Ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik eğilimleri ne düzeydedir? 6
1.4.1.2. Ortaöğretim öğrencilerinin eğilimleri bazı kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır? 6
1.4.2. Paydaşların özel derse yönelik görüşleri nasıldır? 6
1.4.2.1. Ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik görüşleri nasıldır? 6
1.4.2.2. Öğrenci velilerinin özel derse yönelik görüşleri nasıldır? 6
1.4.2.3. Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik görüşleri nasıldır? 6
1.5. Araştırmanın Önemi 6
1.6. Sınırlılıklar 7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 8
2.1. Eğitim Sisteminin Genel Yapısı 8
2.1.1. Örgün Eğitim 8
2.1.1.1. Okul Öncesi 9
2.1.1.2. İlköğretim Kurumları 9
2.1.1.3. Ortaöğretim 9
2.1.1.4. Yükseköğretim 10

2.1.2. Yaygın Eğitim 10
2.1.2.1. Kamu Yaygın Eğitim Kurumları 11
2.1.2.2. Özel Yaygın Eğitim Merkezleri 12
2.2. Gölge Eğitim 14
2.2.1. Gölge Eğitim Türleri 14
2.2.1.1. Özel Dershaneler 15
2.2.1.2. Butik Eğitim Kurumları 15
2.2.1.3. Vip Eğitim 16
2.2.1.4. Özel Etüt Eğitim Merkezleri 16
2.2.1.5. Özel Ders 16
2.3. Gölge Eğitim Kapsamında Özel Ders 17
2.3.1. Özel Ders Tanımı 17
2.3.2. Özel Ders Tarihçesi 17
2.3.3. Özel Ders Türleri 19
2.3.3.1. Birebir Özel Ders 19
2.3.3.2. Masabaşı Özel Ders (Küçük Grup) 19
2.3.3.3. Eğitim Koçluğu ile Özel Ders 20
2.3.4. Özel Dersin Boyutları 20
2.3.4.1. Özel Dersin Akademik Boyutu 21
2.3.4.2. Özel Dersin Duyuşsal Boyutu 22
2.3.4.3. Özel Dersin Sosyoekonomik Boyutu 23
2.3.4.4. Özel Derse Yönelim Boyutu 24
2.3.5. Dünyada Özel Ders Uygulamaları 25
2.3.6. Türkiye'de Özel Ders 28
2.4. İlgili Literatür 30
2.4.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar 30
2.4.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar 34
3. YÖNTEM 38
3.1. Araştırmanın Deseni 38
3.2. Çalışma Grubu 40
3.2.1. Nicel Boyut: Çalışma Grubu 40
3.2.2. Nitel Boyut: Çalışma Grubu 41
3.3. Veri Toplama Araçları 43
3.3.1. Nicel Boyut: Veri Toplama Araçları 43
3.3.1.1. Yapı Geçerliği 44

3.3.1.2. Güvenirlik 50
3.3.2. Nitel Boyut: Veri Toplama Araçları 51
3.4. Veri Toplanma Süreci 52
3.5. Verilerin Analizi 53
3.5.1. Nicel Boyut: Veri Analizi 53
3.5.2. Nitel Boyut: Veri Analizi 54
3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği 57
4. BULGULAR 59
4.1. Nicel Bulgular 59
4.1.1. Ortaöğretim Öğrencilerin Özel Derse Yönelik; Eğilim Düzeyleri 59
4.1.2. Ortaööğretim Öğrencilerinin Eğilimlerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Farklılaşma Durumu 60
4.1.2.1. Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu 60
4.1.2.2. Okul Türüne Göre Farklılaşma Durumu 61
4.1.2.3. Baba Mesleğine Göre Farklılaşma Durumu 63
4.1.2.4. Anne Mesleğine Göre Farklılaşma Durumu 64
4.1.2.5. Aile Gelirine Göre Farklılaşma Durumu 65
4.1.2.6. Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu 66
4.1.2.7. Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu 67
4.1.2.8. Özel Ders Alma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu 69
4.2. Nitel Bulgular 70
4.2.1. Öğrencilerin Özel Derse Yönelik Görüşleri 70
4.2.1.1. Özel Derse Yönelim Nedeni Teması 71
4.2.1.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler Teması 79
4.2.1.3. Yöntemsel Görüşler Teması 92
4.2.1.4. Çözüm Önerileri Teması 95
4.2.2. Velilerin Özel Derse Yönelik Görüşleri 96
4.2.2.1. Özel Derse Yönelim Nedeni Teması 97
4.2.2.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler Teması 105
4.2.2.3. Yöntemsel Görüşler Teması 119
4.2.2.4. Çözüm Önerileri Teması 122
4.2.3. Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Görüşleri 126
4.2.3.1. Özel Derse Yönelim Nedeni Teması 126
4.2.3.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler Teması 136
4.2.3.3. Yöntemsel Görüşler Teması 152

4.2.3.4. Çözüm Önerileri Teması 156
4.2.3.5. Metafor Teması 162
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 165
5.1. Nicel Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuç 165
5.2. Nitel Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuç 168
5.2.1. Özel Derse Yönelim Nedeni ile İlgili Tartışma 168
5.2.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler ile İlgili Tartışma 173
5.2.3. Yöntemsel Görüşler ile İlgili Tartışma 181
5.2.4. Çözüm Önerisi ile İlgili Tartışma 182
5.2.5. Metafor ile İlgili Tartışma 184
5.3. Sonuç 184
5.4. Öneriler 187
5.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 187
5.4.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 188
KAYNAKÇA 189
EKLER 205
Ek 1. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzni 205
Ek 2. Özel Ders Eğilim Ölçeği 206
Ek 3. Öğrenci Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu 207
Ek 4. Veli Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu 210
Ek 5. Eğitim Uzmanı Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu 212
ÖZ GEÇMİŞ 214

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kademelere Göre 2010 Gölge Eğitime Devam Eden Kişi Dağılımı 29
Tablo 2: Çalışma Grubu Okul Kategorisi-Cinsiyet Dağılımı 40
Tablo 3: Nitel Görüşme Öğrenci-Veli Dağılımı 42
Tablo 4: ÖDE Ölçeğine İlişkin Öz Değer-Varyans Oranı 45
Tablo 5: Anti İmaj Korelasyon- Ortak Varyans Değerleri..... 46
Tablo 6: ÖDE Ölçeğine İlişkin Öz Değer-Varyans Oranları 47
Tablo 7: Birinci Alt Boyutu Oluşturan Maddeler 47
Tablo 8: İkinci Alt Boyutu Oluşturan Maddeler 48
Tablo 9: Üçüncü Alt Boyutu Oluşturan Maddeler 48
Tablo 10: Dördüncü Alt Boyutu Oluşturan Maddeler 49
Tablo 11: Model Uyum Ölçümleri ve Uyum Kriterleri 50
Tablo 12: Ölçeğin ve Alt Boyutlarının Güvenirlilik Katsayıları 51
Tablo 13: ÖDE Ölçeğine İlişkin Test-Tekrar-Test Değerleri 51
Tablo 14: Örnek Nitel Veri Analiz Tablosu (Kod Kategori Tema) 55
Tablo 15: Nitel Analizlere İlişkin Tema-Kategoriler 56
Tablo 16: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Boyutlara Göre Ortalaması 59
Tablo 17: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Dağılımları 60
Tablo 18: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Dağılımları 62
Tablo 19: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Baba Mesleği Değişkenine Göre Dağılımları 64
Tablo 20: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Anne Mesleği Değişkenine Göre Dağılımları 65
Tablo 21: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Aile Geliri Değişkenine Göre Dağılımları 66
Tablo 22: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları 67
Tablo 23: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları 68
Tablo 24: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Özel Ders Alma Durumu Değişkenine Göre Dağılımları 69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Açımlayıcı Sıralı Karma Desen 39
Şekil 2: Ölçek Geliştirme Basamakları 43
Şekil 3: Yamaç-Birikinti Grafiği 45
Şekil 4: Özel Ders Eğilim Ölçeği Ölçüm Modeli 49
Şekil 5: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Özel Derse Yönelim Nedenlerine Yönelik Görüşleri 71
Şekil 6: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Özel Derse Yönelik Genel Görüşleri 80
Şekil 7: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Özel Derse Yönelik Yöntemsel Görüşleri 92
Şekil 8: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Çözüm Önerilerine Yönelik Görüşleri 95
Şekil 9: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelim Nedenlerine Yönelik Görüşleri 97
Şekil 10: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelik Genel Görüşleri 106
Şekil 11: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelik Yöntemsel Görüşleri 120
Şekil 12: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelik Çözüm Önerileri 122
Şekil 13: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelim Nedenleri ile İlgili Görüşleri 127
Şekil 14: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Genel Görüşler 137
Şekil 15: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Yöntemsel Görüşleri 153
Şekil 16: Eğitim Uzmanlarının Çözüm Önerilerine Yönelik Görüşleri 157
Şekil 17: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Metaforları 162

KISALTMALAR

ACT : American College Test

AFA : Açımlayıcı Faktör Analizi

ASEM : Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi

DFA : Doğrulayıcı Faktör Analizi

KEDI : Kore Eğitim Araştırmaları Enstitüsü

LGS : Liselere Geçiş Sistemi

LYS : Lisans Yerleştirme Sınavı

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCEE : Çin Ulusal Kolej Giriş

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development

ÖDEÖ : Özel Ders Eğilim Ölçeği

ÖSYM : Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi

PİSA : Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

SAT : Scholastic Assessment Test

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

TED : Türkiye Eğitim derneği

YGS : Yükseköğretime Geçiş Sınavı

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitim bireylerin üretkenliklerinin ve ülkelerin ekonomik gelişmişliklerinin önemli göstergelerinden biridir. Toplumsal, felsefi, siyasi alanlar gibi birçok alanda yaşanan gelişmelerin yanı sıra ekonomi alanında da yaşanan gelişmeler eğitim sistemlerini etkilemektedir. Bu gelişmeler eğitim sistemi üzerindeki hâkim gücün değişmesine neden olabilmektedir. Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi (ASEM) raporu, toplumsal ve ekonomik gelişmelerin uzantısının eğitim olduğunu vurgulamıştır (Bacanlı ve Dombaycı, 2013). Her dönem yaşanan ekonomik gelişmelerin eğitime yansıması kaçınılmaz olmuştur.

1970'li yıllarda yaşanan neoliberal ekonomik krizin birçok ülkeye yansımaları olduğu gibi Türkiye'ye de etkileri olmuştur. Bu ekonomik kriz yansımaları sağlık, sosyal güvenlik gibi birçok sektörde meydana gelmiştir. Bu sektörlerden biri de eğitim sektörüdür. Oldukça önemli etkileri olan ekonomik krizin eğitim alanındaki yansımaları; eğitimin serbest pazara çekilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmeler ile beraber, eğitim kurumları bir meta haline dönüşmeye başlamıştır. Eğitimin belirli bir fiyat karşılığında alınıp satılan; bilginin belli ücretinin olduğu bir meteya dönüştüğü görülmektedir (Kurul ve Diğerleri, 2012). Eğitim sektöründe, bu krizin bir sonucu olarak neoliberal politika izleri gözlemlenmeye başlanmıştır. 1986 yılında neoliberal politikaların bir sonucu olarak, kurumların özelleştirilmesi hız kazanmıştır (Rutz ve Balkan, 2016). Devlet, himayesi altında bulunan kurumlara ayrılan bütçe oranını azaltarak bu kurumlardan elini çekmeye başlamıştır. Rutz ve Balkan'a (2016) göre gayrisafi milli hasıladan eğitime düşen bütçede gözlemlenen düşüş, bunun bir göstergesi olarak sayılabilmektedir. Ayrıca Rutz ve Balkan (2016), devletin özel yatırımcılara özel teşebbüslerde bulunarak, özel okulların açılmasına olanak sağlamasını da devletin neoliberal politikalarının bir sonucu olarak görmektedir.

Neoliberalizmin temel özeliklerinden bir tanesi, devlet tekelinde olan bazı sorumlulukların bireyselleştirilmesidir. Yani devlet kendi üzerinde bulunan bireylerin eğitimdeki başarı ve başarısızlık sorumluluğunu, ailelerin omuzlarına yüklemektedir. Aileler kendilerine verilen bu sorumluluktan, eğitime ayırdığı bütçeyi arttırarak kurtulmaya çalışmaktadır. Bu durum ailelerin çocukları için yaptıkları harcamaları artırmaktadır (Bray, 2007; Davis, 2013; Rutz ve Balkan, 2016). Ailelerin yaptığı bu harcamalar çocuklarının daha iyi bir eğitim alması ve rekabet içinde bulunduğu akranlarının bir adım önüne geçmesini sağlamaya yönelik olduğu söylenebilir. Öğrenciler arasındaki bu rekabetteki amaç, bir üst kademedeki eğitim kurumlarından daha iyi olanına sınav aracılığıyla girmektir.

Eğitim kademeleri arasında geçişlerin sınavlarla yapıldığı ülkelerde rekabet ortamın oluşması, normal bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Oluşturulan bu rekabet ortamında öğrenciler daha iyi bir kuruma yerleşebilmek için daha fazla çaba sarf etmek, ders çalışmaya daha fazla zaman ayırmak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle bireylerin sınavlar için harcadıkları çaba okul performanslarının önüne geçmiştir (Türkiye Eğitim Derneği, TED, 2010). Bunun yanı sıra oluşturulan rekabet ortamlarının doğal bir sonucu olarak öğrencilere ek öğrenme desteğinin alınması durumu ortaya çıkmıştır. Bu durum özel kurslara ve dershanelere olan talebi artırmıştır. Bunların yanı sıra ek öğrenme desteği, özel ders aracılığıyla da yapılmaktadır. Eğitim kademeleri arasındaki geçişte rekabetin etkili olduğu ülkelerde; özel dershane, etüt merkezi ve özel derse yönelim artmaktadır (Köstereliоğlu, 2015 ve Tansel, 2013). Benzer şekilde TED'in raporuna göre, eğitim kurumlarında ek öğrenme hizmeti olarak; özel dershane, kurs ve özel ders kavramlarının kullanılması durumu Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca olmadığı kadar yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu kurumların bazıları kayıt altında tutulabiliyorken, bazıları kayıt dışında kalabilmektedir. Bunlardan; özel dershaneler ve etüt merkezlerinin kayıtları kolayca tutulabilip denetimi yapılabilirken, özel dersin denetimi ve kontrolü oldukça güç olabilmektedir. Türkiye'de 6528 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yapılan düzenlemeyle özel dershanelerin kapatılması ya da dönüştürülmesiyle (Resmi Gazete, 2014) özel derslere olan talebin artış göstermesi beklenmektedir. Kösterilioğlu (2015) yapmış olduğu çalışmada, dershanelerin kapatılmasının, kayıt dışı özel derse olan talebi arttıracağını belirtmiştir. Diğer bir deyişle, özel dersin önümüzdeki yıllarda daha sık karşılaşacağımız bir kavram olması beklenmektedir.

Özel ders kavramı, farklı ülkelerde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Örneğin İsrail ve Hindistan'da özel ders kavramı; devlet destekli ve kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarına bağlı kurumlar tarafından yürütülürken, Güney Kore'de bireysel olarak ele alınan devlet destekli olmayan bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak birçok araştırmacı özel dersi tanımlarken, onu gölge eğitim olarak tanımlamaktadır (Bray, 1999; Lee, Park ve Lee, 2009; Stevenson ve Baker, 1992). Dang ve Rogers (2008) da benzer şekilde formal eğitim sistemini destekleyen ancak bağımsız bir sektör olan "gölge eğitim" kavramını kullanmaktadır. Özel ders kavramının "gölge" metaforuyla açıklanmasının nedeni; özel dersin var olma sebebinin tamamen ana eğitim programın var olmasıdır. Ana eğitim programında yapılan şekilsel ve içeriksel değişikliklere bağlı olarak özel ders programında değişiklik yapılması ve özel ders sistem özelliklerinin ana program özelliklerine göre daha az belirgin olmasından kaynaklanmasındandır (Bray, 2007).

Özel dersi tanımlamak için, çeşitli kriterler üzerinde durmak gerekmektedir. Bary (1999); özel ders içeriğinin anlaşılması için destekleyici (ek, takviye), bireye özgülük ve akademik olma kriterlerinin okuyuculara yardım edeceğini belirtmiştir. Bunların ilki, destekleyici özel ders kriteridir. Birçok ülke, özel dersi formal eğitimin kapsamında bulunan derslere yardımcı dersler olarak algılamaktadır. Başka bir ifade ile bu kriter kapsamında özel ders; öğrencinin ana akım derslerine yardımcı dersler olarak tanımlanmaktadır. Dil öğrenimi, müzik, sanat gibi akademik olmayan derslerde alınan özel dersler, özel ders kategorisine alınmamaktadır. Bu derslerin özel ders kategorisine alınmaması, özel ders kavramını kısıtlamaktadır. Öğrencilerin sınavlarda sorumlu oldukları dersler dışındaki ders çıktılarının gözlemlenmesinin güç olması, kısıtlayıcı bir diğer nedendir. Alınan bu türden özel dersler bireylerin kişisel tatminlerinin gerçekleştirmelerini sağladığı için test edilmesi zordur. Bu nedenle bu şekildeki özel dersler tamamlayıcı/destekleyici boyutla karşımıza çıkmaktadır (Lee, 2013).

İkinci kriter olarak karşımıza özgülük çıkmaktadır. Özel dersler farklı kurumlar tarafından çeşitli hizmet alanlarında verebilmektedir. Özel ders verme amaçlarından en önemlisi kâr elde etme amacıyla verilen özel derslerdir (Bray, 1999). Bu amaç çerçevesinde verilen özel dersler Japonya ve Kore'de *Juko ve Hakvon* adlarıyla yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Stevenson ve Baker, 1992; Kim ve Lee, 2010). Bir diğer şekli ise hükümetler ve sivil toplum kuruluşları tarafından kar amacı güdülmeden

verilen özel derslerdir. Bu tür dersler ise İsrail ve Hindistan gibi ülkelerde yaygın verilmektedir (Banerjee, Cole, Duflo, ve Linden, 2007; Lavy ve Schlosser, 2005). Bu bağlamda özel dersin farklı bölgelerde farklı şekillerde tanımlandığı söylenebilir. Ancak bu kriter içerisinde sadece özel kuruluşlar tarafından verilen özel dersler tanımlanmaktadır. Gönüllü olarak devlet tarafından verilen ya da aile bireyleri tarafından verilen tamamlayıcı hizmetler bu kriter içerisine alınmamaktadır (Lee, 2013).

Üçüncü kriter ise akademik olmayan dersler kriteridir. Okullarda alınan müziksel, sanatsal veya sportif dersler özel ders kapsamında akademik kategoriye alınmamaktadır. Bu derslerin akademik kategoriye alınmamasının nedeni, gözlemlenmesinin güç olmasıdır (Lee, 2013). Bray (1999), tarafından kullanılan bu üçüncü kriter, özel ders hakkında somut fikirler edinme açısından daha faydalı olacaktır.

Yapılan araştırmalar, Uzak Doğu ülkelerindeki öğrencilerin daha fazla özel ders aldıklarını göstermektedir. Bu durum, bu ülkelerdeki eğitimin etkili olmadığı anlamına gelmemektedir (Saracaloğlu, Gündoğdu, Baydilek ve Sanem, 2014; Özoğlu, 2011). Aksine Özder (2013) raporuna göre, bu ülkelerin PİSA sınavlarında yüksek başarı göstermeleri özel ders ve dershaneciliğin yoğun olmasına bağlanmaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda ekonomik gelişmişlik, siyasi çevre ve coğrafi konumun da özel ders sektörünün yayılmasını etkilediği vurgulanmıştır (Dang ve Rogers, 2008; Lee, 2013). Örneğin, Tansel ve Bircan'a (2006) göre özel ders ve dershaneler için harcanan paranın gayrisafi milli hasıladan eğitim için harcanan bütçeye yaklaştığını göstermektedir. Benzer şekilde Güney Kore Ulusal İstatistik Kurumu verilerine göre, 2009'da Güney Kore'de özel derse harcanan paranın gayrisafi milli hasılanın %3'üne tekabül ettiği tespit edilmiştir. Bu veriler özel ders sektörünün dünya çapında ne derece hızla arttığını göstermektedir. Hong Kong'da ilköğretim kademesinde özel ders alma oranı yaklaşık olarak %36 iken ortaöğretim son aşamalarında %48 civarlarındadır (Kwok, 2010). Japonya Milli Eğitim bakanlığına göre, özel derse katılımın her geçen gün ciddi oranda artış gösterdiği ve bu oranın 2007 yılında ilkokul seviyesi için %26, ortaokul için %54 seviyelerinde olduğu görülmektedir (Dawson, 2010). Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde özel ders alan öğrencilerin genellikle üniversiteyi kazanamamış lise mezunlarından oluştuğu görülmektedir (Lee, 2013). 2012 yılında yayımlanan 10. Kalkınma Planı Çalışma Komisyonu Ön Raporuna göre, Güney

Kıbrıs'ta 1120 üniversite öğrencisine uygulanan anket sonuçlarına göre öğrencilerin % 86,4'ü lise eğitimlerinde, İngiltere'de 6., 11. ve 13. sınıfa devam eden 3615 öğrencinin %27 si okul hayatları boyunca, İspanya'da ise 48 lise ve 2535 lise öğrencisinin %58,9'unun özel ders aldığı tespit edilmiştir (Köprülü, 2014). Türkiye'de ise TED (2010) raporuna göre 6.sınıf öğrencilerinin %49,9'u, 7.sınıf öğrencilerinin 55,2'si, 8. Sınıf öğrencilerinin % 58,5'i, 11.sınıf öğrencilerinin 39,1'i ve 12.sınıf öğrencilerinin 51,1'i özel dershane, kurs, etüt ya da özel derse gitmektedir. Bu rakamlar, öğrencilerin dershane ve özel derslere yönelmelerinin sınavlarla ilişki olarak artış gösterdiğini göstermektedir.

Dershane ve özel derslere olan talebin artış göstermesi, merkezi olarak yapılan Liselere Geçiş Sistemi (LGS) ve Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS)/Lisans Yerleştirme (LYS) sınavlarının olmasıdır. LGS sınavı, 8.sınıf öğrencilerinin ortaöğretime geçerken Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan bir seçme ve yerleştirme sınavıdır. YGS/LYS ise ortaöğretimden üniversiteye geçiş için Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından uygulanan seçme ve yerleştirme sınavlarıdır. Bu sınavlara hazırlık aşamasında öğrenciler arasında oluşturulan rekabet ve yarış ortamı öğrencilerin özel ders alma eğilimlerini artırmıştır (Köstereliоğlu,2015 ve Tansel, 2013).

1.2. Araştırmanın Amacı

Özel ders kavramının hayatımızda daha fazla yer edinmesi ve Türkiye'de bu konuyla ilgili çalışmaların eksikliği göz önüne alındığında bu araştırmanın amacı: Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin, özel ders eğilimlerini ve özel derse yönelik paydaşların (öğrenci, veli ve eğitim uzmanları) görüşlerini belirlemektir.

1.3. Problem Cümlesi

Bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik eğilimleri temel problem olarak ele alınmış ve eğilimlerinin nasıl olduğu, bazı değişkenler açsından farklılaşma durumu ile paydaşların özel derse ilişkin görüşlerinin ne olduğu? belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın problem cümlesi:

"Ortaöğretim öğrencilerin bazı kişisel özellikler açısından özel ders eğilimleri ile paydaşların özel derse yönelik görüşleri nedir?" şeklindedir.

1.4. Alt Problemler

1.4.1. Ortaöğretim öğrencilerin özel derse yönelik; eğilimleri ne düzeydedir ve eğilimleri bazı kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.1. Ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik eğilimleri ne düzeydedir?

1.4.1.2. Ortaöğretim öğrencilerinin eğilimleri bazı kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.1. Cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.2. Okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.3. Baba mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.4. Anne mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.5. Aile gelirine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.6. Baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.7. Anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.1.2.8. Özel ders alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.2. Paydaşların özel derse yönelik görüşleri nasıldır?

1.4.2.1. Ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik görüşleri nasıldır?

1.4.2.2. Öğrenci velilerinin özel derse yönelik görüşleri nasıldır?

1.4.2.3. Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik görüşleri nasıldır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de sınav sistemlerinin değişmesi ile birlikte öğrencilerin erken yaşlardan itibaren rekabet ortamına girmelerine sebep olmuştur. Öğrencilerin bu rekabet ortamına girmeleri beraberinde daha fazla desteğe ihtiyaç duyulması durumunu doğurmuştur. TED (2010) raporu, öğrencilerin özel ders alma durumlarının ilköğretim kademesinde birinci sınıfa kadar düştüğünü göstermektedir. Özel ders kavramının bu derece eğitim ve öğretim kavramı içine girdiği literatürde gözlemlenirken, Türkiye'de özel ders ile ilgili az sayıda araştırmaya rastlanmaktadır (Altinyelken, 2013; Gündüz

2003; Gündüz, 2006; Nagac ve Güç, 2015; Tansel ve Bircan, 2005; Tansel ve Bircan, 2006; Tansel ve Bircan, 2008). Yapılan bu araştırmalar incelendiğinde, çoğunun özel ders olarak dershane kavramını kastettiği anlaşılmaktadır.

Bu araştırma; Türkiye'de eğitim alanında bulunan rekabetten dolayı son dönemlerde eski dönemlere oranla daha fazla ön plana çıkan özel derse ilişkin öğrenci eğilimleri ve görüşlerini incelemeyi amaçlayan bir çalışmaya literatürde rastlanmadığından **özgün**; günümüzde eğitim kademeleri arasında geçişler için yapılan sınavların doğal sonucu olarak öğrencilerin ihtiyaç duyduğu ek öğrenme desteği olan özel ders kavramının ilköğretim kademesindeki birinci sınıfa kadar inmiş olması ve ek öğretim hizmeti veren bazı kuruluşların dönüştürülmesi ya da kapatılmasının özel derse olan ilginin daha diri tutulmasını sağlaması açısından **güncel**; uluslararası sınavlarda başarılı olan ülkelerdeki gölge eğitim kurumlarından özel ders ve dershanecilik gibi sektörlerin oranın yüksek olması açısındananlamında önemli; birçok öğrenciyi ilgilendirmesi ve ilgili alana ışık tutacağı düşünüldüğünden dolayı **gerekli** görülmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

- Araştırmanın nicel verileri İstanbul ilinde bulunan ortaöğretim 12.sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Nicel verilerin tespiti araştırma kapsamında geliştirilen ölçme aracı soruları ile sınırlıdır.
- Araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında paydaşlar; ortaöğretim 12.sınıf öğrencileri, öğrenci velileri ve eğitim uzmanları ile sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında özel dersler, merkezi sınavlardaki sorumlu olunan dersler ile sınırlıdır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Eğitim, insanoğlunun var olmaya başladığı günden beri var olan bir kavramdır. Eğitim kavramını açıklamak için yapılan tanımlamalar, kişilerin içinde bulunduğu şartlara, bakış açılarına veya dünya görüşüne göre değişebilmektedir. Bu bağlamda eğitim kavramı farklı şekillerde tanımlana gelmiştir. "Eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir" (Ertürk, 1974: 12). Şişman'a (2010) göre; Aristo eğitimi ahlaki yönden davranış kazandırma süreci, Çiçero insanın zihinsel süreçlerini disiplin altına alınma süreci, Rousseau ise sonradan kazandırılan bütün her şeyi eğitim olarak tanımlamaktadır.

Eğitimin tanımları genel anlamda incelendiğinde, bir ürünün, farklı yöntemlerle işlenip değişime uğraması sonucunda farklılaştığı süreç olarak tanımlandığı görülmektedir. Eğitim; girdi, süreç ve çıktı gibi unsurlardan oluşan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Okçabol, 1985). Eğitimi bir sistem olarak oluşturan temel unsurlar; öğrenci, öğretmen, derslik gibi farklı kavramlardır (Baysal ve Ada, 2015).

Eğitim ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde, en genel anlamda eğitimin değişim gerçekleştiren sistemsel bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Bir sistem olarak eğitim incelendiğinde genel yapısının iki temel unsurdan oluştuğu gözlemlenmektedir. Eğitim sisteminin genel yapısını oluşturan alt başlıklar, örgün ve yaygın eğitimdir.

2.1. Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

Eğitim sistemsel bir unsur olarak incelendiğinde iki başlık altında toplandığı görülmektedir. Bunlar, örgün ve yaygın eğitimdir. Aşağıda örgün ve yaygın eğitim ile ilgili kısa bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim, belirli yaşlara göre sınıflandırılmış bireylerin bir arada bulunarak, belirli amaçlara ulaşmak için okul gibi yapılarda planlı bir şekilde almış oldukları eğitimlere denmektedir. Örgün eğitimin kapsamı okulöncesinden başlar yükseköğretime kadar devam eder (MEB, 2018a). Örgün eğitimde bir düzen, planlılık ve birbirini takip eden süreç vardır. Örgün eğitimi oluşturan kademeler; okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretimdir.

2.1.1.1. Okul Öncesi

Okul öncesi eğitim, 36 ayını dolduran ve 66 aydan küçük olan çocukların alabildikleri eğitimdir. Okul öncesi eğitim ailelerin tercihine bırakılmıştır. Okul öncesi eğitimi, bağımsız olarak anaokulu, ilkokullara bağlı olarak ana sınıfı ve bazı kurumlara bağlı olarak uygulama okulu olarak verilebilmektedir. Bunların yanı sıra yuvalar, kreş gibi kurumlar da bu eğitimi vermektedirler. Bu eğitim kurumlarının amacı, bireylerin bir sonraki okul kademesine bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak hazır hale getirmektir. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumlarının, düzgün Türkçe konuşmak, imkânları yetersiz olan bireylere olanaklar sunmak diğer amaçları arasındadır (Erdoğan, 2010; Milli Eğitim Bakanlığı "MEB", 2018a; Taşpınar, 2014).

2.1.1.2. İlköğretim Kurumları

İlköğretim kurumları iki basamaktan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi ilkokullar, ikincisi ortaokullardır. İlkokul ve ortaokullar zorunlu olarak devam edilmesi gereken dört yıllık süreçlerden oluşan kurumlardır. İlköğretim kurumları; ilkokullara 66 aylıkken başlanılıp, dört yıllık süre sonucunda öğrencilerin tercih edebileceği ortaokullar veya imam-hatip ortaokullarına devam ederek 13 yaşına kadar devam ettikleri bir süreci kapsamaktadır. Bu kurumların amacı; bireylerin ilgi, istek ve kabiliyetlerine göre bireyleri hayata ve bir sonraki kademeye hazırlamaktır. Ayrıca milli kültür ve ahlaki değerlerine uygun birer vatandaş yetiştirmektir (Erdoğan, 2010; MEB, 2018a; Taşpınar, 2014).

2.1.1.3. Ortaöğretim

İlköğretimi tamamlamış bireylerin zorunlu ve en az dört yıl devam ettikleri kurumlar ortaöğretim kurumları olarak belirtilmektedir. Bu kurumların farklı türleri olabilmektedir. Bu türler; öğrencileri geleceğe ve bir sonraki basamaktaki eğitim kurumuna istekleri doğrultusunda genel kültür kazandırarak hazırlayan Genel Ortaöğretim, çeşitli nedenlerden dolayı örgün olarak yüz yüze yapılan ortaöğretim faaliyetlerine devam edemeyen öğrencilerin katıldıkları Açık Öğretim Liseleri, öğrencilerin ilgileri doğrultusunda geleceğe, iş ve meslek hayatına hazırlayan Mesleki ve Teknik Ortaöğretimi ve yüz yüze örgün eğitime devam edemeyip meslek ve iş hayatına hazırlanmak isteyen öğrencilerin devam ettiği Mesleki Açık Öğretim Liseleri olarak farklılaşmaktadır (Erdoğan, 2010; MEB, 2018a; Taşpınar, 2014).

2.1.1.4. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumları bilimsel araştırma alanlarının ihtiyacını karşılamak üzere iki yıldan başlayan yüksek düzeyde eğitim veren kuruluşları kapsamaktadır. Yükseköğretim kurumları; üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri bünyesinde bulunan fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuar, meslek yüksekokulu ve uygulama-araştırma merkezini kapsamaktadır (MEB, 2018a; Taşpınar, 2014). Bu kurumların genel amaçları;

- Öğrencilerin ilgi, istek ve kabiliyetleri doğrultusunda ülkenin çeşitli alanlarına insan gücü yetiştirmek,
- Bilimsel faaliyetler yapmak,
- Bilimin ilerlemesi için araştırma ve bilimsel etkinlikler yapmak,
- Ülkenin gelişimine katı sağlamak için farklı kurumlar ile iş birliği yaparak bunun paylaşılmasına olanak sunmak şeklinde sıralanır (MEB, 2018a).

2.1.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitim ile birlikte yürütülen veya örgün eğitimden bağımsız bir şekilde yürütülen bütün eğitsel faaliyetleri kapsamaktadır. Yaygın eğitim kapsamında yürütülen faaliyet ya da etkinler milli eğitim genel amaçları ile uyumlu olmalıdır (MEB, 2018a). Aynı zamanda yaygın eğitim ile örgün eğitimin birbirini destekleyici nitelikte olması gerekmektedir (Taşpınar, 2014). Yaygın eğitimin;

- Sürekli eğitim olanağı sağlayarak eksikliklerin tamamlanmasına olanak sunmak,
- Teknoloji, bilim gibi alanlardaki yeniklere uyum sağlama imkânı sunmak,
- Milli değerler açısından farkındalık oluşturmak, benimsetmek ve geliştirme imkânı sunmak,
- Bireylerin birlikte yaşam faaliyetlerini kolaylaştırıcı imkânlar sunmak,
- Bireylerin mesleki gelişimlerine imkânlar sunmak,
- Çalışanlara mesleki eğitim hizmeti sunmak

gibi farklı amaçları bulunmaktadır (MEB, 2018a). Taşpınar'a (2014) göre örgün eğitimin nispeten maliyetinin yüksek olması, amaçlarının belirli çerçevede olması, uzun süreye yayılması ve yaş sınırlamasının olması gibi nedenler, yaygın eğitimin daha çok ön plana çıkmasına sebep olmaktadır.

Yaygın eğitim türleri farklı şekilde ele alınabilmektedir. Yıldızhan (2015) yaygın eğitim veren kurumları, genel anlamda resmi ve özel yaygın eğitim kurumları olarak sınıflamaktadır. Resmi yaygın eğitim kurumlar; halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim merkezleri olmak üzere iki ve özel yaygın eğitim veren kurumlar; özel eğitim ve özel öğretim şeklinde iki sınıfta toplamıştır. Özel öğretim kurumları; özel dershaneler, özel mesleki ve teknik kurslar, özel motorlu taşıt sürücü kursları, okuma salonları, okul kursları, özel öğrenci etüt merkezleri ve özel dersler şeklinde sınıflanmıştır. Ayrıca Keskin ve Demirci (2013) yaygın eğitimi; sanat okulları, olgunlaşma enstitüleri, teknik eğitim merkezi, halk eğitim merkezi, rehberlik ve araştırma merkezleri, özel öğretim merkezleri, açık ilköğretim, açık öğretim lise ve mesleki teknik açık öğretim şeklinde sınıflamıştır. Bu çalışma kapsamında yaygın eğitim, kamu ve özel olmak üzere iki başlık altında incelenecektir. Kamu yaygın eğitim kurumları; halk eğitim merkezleri ve mesleki eğitim merkezleri diye iki alt başlıktan oluşmaktadır. Özel yaygın eğitim merkezleri ise özel okullar, motorlu taşıt sürücü kursları, özel mesleki ve teknik kurslar, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi ve gölge eğitim merkezleri olmak üzere beş alt başlık altında açıklanacaktır.

2.1.2.1. Kamu Yaygın Eğitim Kurumları

Kamu yaygın eğitim kurumları başlığı altında devlet tarafından açılan yaygın eğitim kurumları bulunmaktadır. Bu kurumlar, halk eğitim merkezleri ve mesleki eğitim merkezleri şeklinde sınıflandırılmaktadır.

2.1.2.1.1. Halk Eğitim Merkezleri

Ülke genelinde kamu kapsamında yürütülen yaygın eğitim halk eğitim merkezlerinde gerçekleşmektedir (Türkiye'de Yaygın Eğitim Raporu, 2013). Halk eğitim merkezleri tüm bireylere yönelik farklı açılardan gelişimlerine katkı sağlayacak etkinliklerin gerçekleşmesi amacıyla hizmet vermektedirler. Bu kurumlarda meslek edinme kursları, okuma yazma öğretme gibi çeşitli sosyal ve kültürel kurslar verilmektedir (Çetin, 2016; Türkiye'de Yaygın Eğitim Raporu, 2013). Bu merkezlerde açılan kurslar genellikle toplumda ihtiyaç duyulan alanlarda olmaktadır. Başka bir ifadeyle açılan kurslar bireylerin ihtiyaç alanlarına göre şekillenmektedir. Ayrıca bu kurslar devlet bünyesinde başka kamu kuruluşlarıyla birlikte verilmektedir. Bu merkezlerde yürütülen kurslar kapsamında herhangi bir ücret talep edilmemektedir (Şencan, 2008; Türkiye'de Yaygın Eğitim, 2013; Çetin, 2016).

2.1.2.1.2. Mesleki Eğitim Merkezleri

İlkokul seviyesinde eğitimlerini tamamlamış bireyleri mesleklere hazırlanması için çıraklık, kalfalık, ustalık gibi eğitimlerin verildiği merkezler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bu merkezlerde bireyleri farklı mesleklere hazırlayacak mesleki kurslar da verilmektedir. Bu kurumlar kapsamında verilen eğitimin nitelikli olmasını sağlamak için işletme veya mesleki kuruluşlar ile ortak programlar hazırlanarak, teorik ve pratik eğitimlerin verilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu programlar ile sanayi ve çeşitli meslek kuruluşlarında ihtiyaç duyulan ara eleman temini yapılabilmektedir (Çetin, 2016; Mesleki Eğitim Kanunu, 2018; Türkiye'de Yaygın Eğitim, 2013).

2.1.2.2. Özel Yaygın Eğitim Merkezleri

2.1.2.2.1. Özel Okullar

Özel Türk Okulları

Türkiye vatandaşı gerçek veya tüzel kişiler tarafından eğitim ve öğretim faaliyetleri gerçekleştirmek için kurulmuş kuruluşlardır. Bu kurumlar; anaokul, ilköğretim ve ortaöğretim basamakları olabilmektedir. Ayrıca bu kurumlarda uygulanan programlar, resmi okullarda uygulanan programlar statüsünde olmaktadır (Keskin ve Demirci, 2003).

Özel Azınlık Okulları

Osmanlı döneminde kurulmuş olan farklı etnik ve dini yapıda olan okulların 1923 yılında Cumhuriyetin kurulması ile azınlıklara sunulan eğitim hakkının güvence altına alınması Lozan Antlaşması ile sağlanmıştır. Bu antlaşma ile azınlıklara sağlanan güvence kapsamında açılan okular, azınlık okulları olarak tanımlanmaktadır. Azınlık okulları kapsamında Rum, Ermeni ve Yahudi okulları bulunmaktadır. (Kaya ve Somel, 2013; Keskin ve Demirci, 2003; Taşdemirci, 2001; Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 2007).

Özel Yabancı Okulları

Özel yabancı okulları, yabancılar tarafından açılan özel okullar olarak tanımlanmaktadır. Bu okulların belirlemiş oldukları özel amaçların milli eğitim genel amaçları ile örtüşmesi, çelişmemesi gerekmektedir (Taşkın, 2010). Keskin ve Demirci'ye (2003) göre bu kurumlar Osmanlı döneminde kurulmuş olup Lozan Antlaşması ile çalışmalarına devam etmektedirler. Yazarlar ayrıca bu kurumların

Fransızlar, Almanlar, İtalyanlar, Avusturyalılar ve Amerikalılar tarafından kurulduğunu belirtmektedir.

Milletlerarası Özel Öğretim Kurumları

Milletler arası özel öğretim kurumları sadece yabancı uyruklu bireylere eğitim olanakları sunabilmektedir. Bu kurumlara Türk vatandaşları devam edememekte, ancak bu kurumlara devam ederken Türk vatandaşlık hakkı kazanmış bireyler bulundukları kademenin sonuna kadar bu okullarda eğitimlerine devam edebilmektedirler. Bu kurumların kuruluşu yabancı uyruklu bireyler tarafından şahsi ya da tüzel olarak gerçekleşebilmektedir. Ayrıca Türk vatandaşları ile işbirliği halinde ya da Türk vatandaşları tarafından da açılabilmektedir (Taşkın, 2010; Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 2007).

2.1.2.2.2. Motorlu Taşıt Sürücü Kursları

Motorlu araçların kullanımı, sürücü yetiştirmek için kurulmuş kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlarda sürücülerin eğitim öğretim görmeleri sağlanarak, belgelendirme yapan özel öğretim kurumlarıdır (Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 2007).

2.1.2.2.3. Özel Mesleki ve Teknik Kurslar

Özel mesleki ve teknik kurslar, bireylere farklı alanlarda kazandırılmak istenen mesleki ve teknik becerileri kazandırmak için kurulmuş kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlarda, farklı alanlarda hizmetler verilebilmektedir. Bu alanlardan bazıları; yabancı dil, fotoğraf eğitimi, pilotaj eğitimi, müzik eğitimi, muhasebe eğitimi şeklinde sıralanabilmektedir (Türkiye'de Yaygın Eğitim, 2013).

2.1.2.2.4. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, özel gereksinimi olan bireylerin topluma uyumlarını kolaylaştıracak, özel gereksinimlerini en aza indirebilmeyi sağlayacak şekilde düzenlenmiş yaygın eğitim kurumları olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlar farklı alanlarda özel gereksinimi olan bireylere hizmet vermektedir. Bu alanlar, zihinsel, fiziksel, duyuşsal veya duyusal alanlar olabileceği gibi dil gelişimi, konuşma becerisi eksikliği alanı gibi birçok alan olabilmektedir. Amaç bu bireylerin bağımsız yaşama becerilerini geliştirebilecek düzeyde eğitim verebilmektir (MEB, 2018a; Türkiye'de Yaygın Eğitim, 2013).

2.1.2.2.5. Gölge Eğitim Merkezleri

Gölge Eğitim Merkezleri, yaygın eğitim kapsamında ele alınan; öğrenci etüt merkezleri, özel kurslar, özel dershaneler, özel ders büroları ve özel ders kurum, kuruluş veya etkinliklerini kapsamaktadır. Çalışmanın bir sonraki kısmında gölge eğitim kavramı detaylı olarak ele alınacaktır.

2.2. Gölge Eğitim

Gölge eğitim dershane, özel kurs, özel ders gibi eğitim sistemini destekleyici kurumlarını betimlemek için kullanılan bir kavramdır. Eğitim kurumlarında bulunan düzensizlik veya çatışma ortamından dolayı gölge eğitim kurumları ön plana çıkmıştır (Salcan, 2014). Özel ders, kurs gibi kavramların "gölge" metaforuyla açıklanmasının nedeni; özel dersin, kurs gibi kurumların var olma sebebinin tamamen ana akım eğitim programının var olması, ana eğitim programında yapılan şekilsel ve içeriksel değişikliklere bağlı olarak bu özel kurumların programında değişiklik yapılması ve bu kurumların sistem özelliklerinin ana program özelliklerine göre daha az belirgin olmasından kaynaklanmasındandır (Bray, 2007). Dang ve Rogers (2008) da benzer şekilde formal eğitim sistemini destekleyen ancak bağımsız bir sektör olan "gölge eğitim" kavramını kullanmaktadır. Buna ek olarak birçok araştırmacı özel destek kurum veya etkinliklerini tanımlarken, onu gölge eğitim olarak tanımlamaktadır (Stevenson ve Baker, 1992; Bray, 1999; Lee, Park ve Lee, 2009). Gölge eğitim, eğitim kurumlarında eğitim ve öğretim gören bireylerin almış oldukları eğitimi desteklemek amacıyla, bu kurumların çalışma saatleri ve mekânı dışında belirli kişi veya kurumlardan almış oldukları takviye eğitim olarak tanımlanmaktadır (Ünsal, 2016). Bacanlı ve Dombaycı (2013) gölge eğitimi, okul gibi örgün unsurları kapsayan eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olan takviye eğitim olarak tanımlamaktadır.

2.2.1. Gölge Eğitim Türleri

Gölge eğitim kurumları farklı türlerde sınıflandırılabilmektedir. Bray (2003) göre gölge eğitimi; öğretimin birebir gerçekleştiği, küçük gruplar ile yapılan ve çeşitli programlar aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşımı sağlanan takviye eğitimler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Bray'in (2007) başka bir sınıflamasına göre ise gölge eğitim; öğretmen veya öğrencinin evinde birebir olacak şekilde gerçekleşen eğitim, küçük gruplarla veya sınıflarda gerçekleşen eğitim, mail-internet aracılığıyla sağlanan

eğitim veya bazı toplumlarda telefon ile yapılan eğitimler şeklindedir. Bir diğer sınıflama ise özel dershaneler, butik eğitim kurumları, vip eğitim, özel etüt merkezleri ve özel dersler şeklinde yapılmıştır (Demirer, 2011). Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde Demirer tarafından yapılan sınıflamanın uygun olacağı düşünülmektedir.

2.2.1.1. Özel Dershaneler

Özel olarak faaliyet gösteren öğrencileri kademeler arası sınavlara hazırlayan ve diledikleri derslerde öğrencilere takviye sunan kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Yıldızhan, 2015). Özel dershaneler öğrencilerin seçme veya seçilme sınavlarında daha yüksek performans göstermek (Bacanlı ve Dombaycı, 2013) okul derslerine takviye olabilecek kurumlar olarak nitelendirilmektedir (Kürkçü, 2018). Özel dershanelerde ulusal çapta yapılan merkezi sınavlara yönelik eğitim verilmekteydi (Özan, Polat, Gündüzalp ve Yaraş, 2015). Tansel'e (2013) göre dershane gibi özel destek veren kurumlara devam eden öğrencilerin amacı, daha nitelikli ortaöğretim veya üniversitelere yerleşerek daha saygın ve etkili konumlara gerebilmektir. Kürkçü (2018) tarafından, dershaneye gidebilen ve gidemeyen öğrenciler arasındaki eşitsizliğin kaldırılması için okullarda bulunan okul kurslarında yeniliğe gidilerek bu kursların öğrencilerin ücretsiz faydalanabileceği şekilde düzenlendiği ve dershanelerin kapatılma veya dönüştürülme kararı alındığı belirtilmiştir. 14 Mart 2014 tarihli resmi gazetede yayımlanan 6528 numaralı kanun ile 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunundan "dershane" tanımı çıkarılmıştır. Aile ve öğrencilerin mağdur olmamaları için 8 Ağustos 2015 tarihinde resmi gazetede yayınlanan karar ile özel öğretim kursları, kişisel gelişim kursları veya meslek edindirme kursları adı altında bu kurumlara okul dışı takviye eğitime izin verilmiştir (Garipağaoğlu, 2016).

2.2.1.2. Butik Eğitim Kurumları

Butik eğitim kurumları, özel dershaneler gibi bir yapıya sahip olmasına karşın daha tecrübeli ve daha nitelikli öğretmenleri barındırmaktadır. Bu kurumlar, dershanelere göre daha az mevcutlu sınıflardan oluşan, öğrencinin derslerine katkı sunan veya sınava hazırlayan kurumlar olarak nitelendirilmektedir. Bu kurumlarda her bir derslikteki öğrenci sayısı bir ile sekiz arasında değişmektedir. Öğrenci sayısının az olması öğrenciye gösterilen ilgilinin artması ve bu kurumlara ödenen paranın artması anlamına gelmektedir (Demirer, 2011). Başka bir ifade ile butik eğitim kurumları

dershane sektörünün nispeten varlıklı kesimlere hizmet sunulduğu daha ayrıcalıklı kurumlar olarak nitelendirilebilir.

2.2.1.3. Vip Eğitim

Demirer'e (2011) göre artan rekabet ortamında farklı isimler altında sunulan eğitim hizmetlerinde farklılaşmalar olmuştur. Bu farklılaşma sonucunda ortaya çıkan Vip eğitim kurumları, öğrencilere daha iyi eğitim sunmak amacıyla bünyesinde danışman ve eğitim koçları bulunduran öğrenci ile daha yakından ilgilenilen kurumlar olarak tanımlanmaktadır.

2.2.1.4. Özel Etüt Eğitim Merkezleri

Özel olarak faaliyet gösteren özel etüt eğitim merkezleri, bireylerin ilgi, isteklerine göre derslerinde ve etkinliklerde yardımcı olacak kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlarda; öğrencilerin derslerine yardımcı olmak, ödevlerde ve projelerinde destek olmak gibi çeşitli alanlarda takviye eğitim verilmektedir. 09.02.2017 tarihinde resmi gazetede yayınlanan kanun hükmünde kararname kapsamında özel öğretim kurumları kanunlarında bulunan öğrenci etüt merkezleri tanımıyla ilgili farklılaşmaya gidilmiştir. Bu kurumların belirli şartları sağlamak üzere ve kurum açma iznini buna göre düzenlemek suretiyle eğitim faaliyetlerine devam edebilecekleri belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2017) .

2.2.1.5. Özel Ders

Gölge eğitim kapsamında yürütülen bir diğer faaliyet ise özel derslerdir. Bacanlı ve Dombaycı'ya (2013) göre gölge eğitimin en yaygın olarak karşılaşıldığı alan özel derstir. Eğitimdeki sınava dayalı rekabet ortamı öğrencileri, daha az sayıda bireylerin bulunduğu eğitim alanlarına itmektedir. Bunlar butik eğitim kurumları, vip eğitim kurumları gibi bireysel olarak daha çok ilgilenilen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin daha çok bireysel özelliklerini ön plana alan özel dersler öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim ve etkileşimin en yüksek olduğu eğitim öğretim faaliyetleridir. Aşağıda özel ders ile ilgili detaylı bilgi verilecektir.

2.3. Gölge Eğitim Kapsamında Özel Ders

2.3.1. Özel Ders Tanımı

Özel ders resmi okul eğitimlerinin yanı sıra okul derslerine paralel olarak okul günlerinde okulun öncesi ve sonrasında veya resmi tatiller, hafta sonlarında alınan dersler olarak tanımlanmaktadır (Bray, Kwo ve Jokić, 2016;). Bununla birlikte özel ders, bireylerin formal olarak devam ettiği eğitimlerin yanı sıra bireysel koşulları ile satın aldıkları ek hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Demirer, 2011; Ireson, 2004). Bacanlı ve Dombaycı (2013) özel dersi, öğrencilerin eğitim kurumlarında aldıkları eğitimin yetersiz olması durumunda eksik öğrenmelerini çalışmakta olan, emekli veya serbest çalışan öğretmenler tarafından karşılaması durumu olarak belirtmektedirler. Ayrıca Bacanlı ve Dobaycı (2013) özel dersi, dershanelerin örgütlenmemiş şekilleri olarak açıklamaktadırlar. Hong ve Park (2012) özel dersi, birey veya özel girişimciler tarafından kar amacı güdülerek aile veya öğrencilere ders notlarını veya sınav başarılarını yükseltmeleri için sağlanan ek eğitim hizmeti şeklinde tanımlamışlardır.

Tüm bu tanımlardan yola çıkılarak genel bir tanımlama yapmak gerekirse özel ders, öğrenciye belli ders ya da konulardaki eksikliklerini tamamlamak (TDK, 2017), okullardaki veya sınavlardaki başarılarını arttırmak (Bray, 2009), akademik kaygılarını azaltmak (Addi-Raccah ve Dana, 2015) ve motivasyonlarını arttırmak (Guill ve Bos, 2014) amacıyla yetkili öğretmenler veya herhangi bir kimse tarafından birebir olarak belirli bir ücret karşılığında verilen derslere denir (TDK, 2017).

2.3.2. Özel Ders Tarihçesi

Öğrenme eylemi insanlığın var olmasına kadar dayanan çok eski bir kavramdır. Eğitim öğretimin sistematik olarak gerçekleşmediği eski dönemlerde bireylerin bilgiyi aktarması bire bir olarak gerçekleşmekteydi. Gündüz'e (2003) göre birebir özel ders kavramının tarihçesi eski Roma ve Yunanlardan öncesine ait metinlere kadar gitmektedir. Benzer şekilde Ireson (2004) dünya genelinde özel ders kavramını okulların kurulmasından çok önceye dayandırmaktadır. Avrupa'da ortaçağ boyunca eğitimin kiliseler aracılığıyla bireylere özel ders şeklinde verildiği vurgulanmıştır (Gordon ve Gordon, 1990). Ayrıca yazarlar 1200'lü yıllarından itibaren Birleşik Krallık'ta kraliyet ailesi ve asillerin eğitim için özel ders öğretmenlerinin var olduğuna vurgu yapmıştır. Aydınlanma dönemi ile birlikte klasik eserlerin okutulması ve ailelerin kız çocuklarını okula gönderememelerinden dolayı evde özel ders aldıkları

vurgulanmıştır. Devletin eğitim sistemine dâhil olması ile birlikte ilerleyen dönemlerde özel derslerin azaldığı ancak 1960'lı yıllarla beraber tekrar yükselişe geçtiği belirtilmiştir (Gordon ve Gordon, 1990). Bu yükseliş yakın zamanda oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır. Gordon, Morgan, O'Malley ve Pontiell'e (2007) göre özel dersin Amerika'da 2002 yılında 5-8 milyar dolarlık bir sektör olduğu ve bunun 8-12 milyar dolara çıkmasının beklendiği vurgulanmıştır. Araştırmacılara göre bu piyasanın geçici bir piyasa olmadığı büyüyerek devam edecek bir piyasa olduğu belirtilmiştir. Özel dersin Amerika'daki bu yükselişinin aslında Asya ülkelerindeki özel ders sektörünün büyüklüğünün bir göstergesi olduğu vurgulanmıştır (Davis, 2013). Bu pazar Asya ülkelerinde daha fazla bir paya sahiptir. Yayınlanan bir küresel pazar raporuna göre özel ders piyasasının 2022 yılına kadar 227.2 milyar dolarlık bir pazar olacağı vurgulanmıştır (Global Industry Analysts, 2019).

Özel ders kavramının dünyadaki gelişmelere paralel bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu döneminde de ilerlediği gözlemlenmektedir. Özel dersin Osmanlılar döneminde hatta Selçuklular ve öncesinde de ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Akyüz (2015) Selçuklular ve Osmanlılar döneminde şehzadelerin eğitiminden sorumlu eğitici ve öğreticilerin bulunduğu ve bu eğiticilerin şehzadelerle birebir ilgilendiğini vurgulanmaktadır. Farklı beyliklerde bu hocaların; *ulug, lala, beg, atabeg, lalabeg* gibi farklı şekilde adlandırıldığı belertilmiştir (Akyüz, 2015). Maddi olanakları iyi ailelerin çocuklarının eğitimleri için tuttukları özel ders öğretmenlerinin ise mürebbiye olarak ifade edildiği görülmektedir. Mürebbiye kelime anlamı *"Bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın"* olarak belirtilmektedir (TDK, 2018). Mürebbiyelerin Osmanlılarda Tanzimat Döneminde yaygınlaştığı gözlemlenmiştir. Çocuğun eğitim ve öğretimiyle ilgilenen bu özel ders hocalarının, aile ile birlikte konakladığı belirtilmiştir. Özel ders amacıyla tutulan bu mürebbiyelerin dil öğretimi açısından genellikle Fransız olmaları tercih edilmiştir (Ceran, 2002; Ulu, 2014). 19. yüzyılda özel ders ile ilgili gazetelerde ilanların olduğu vurgulanmıştır. Bu derslerin özel dil dersleri, müzik veya fotoğrafçılık gibi alanlarda farklılaşabildiği vurgulanmıştır (Okay, 2002). Bu dönemde okullarda alınan eğitimin yetersiz görülmesi ve çağdaş eğitim arayışlarını mürebbiyeler aracılığıyla karşılamışlardır. Ancak cumhuriyetin ilk dönemlerine artan milliyetçilik olgusu ile mürebbiyeler aracılığıyla alınan özel derslerin azalmasına neden olmuş ve eğitimin devlet aracılığıyla verilmesi sağlanmıştır (Ördem, 2015).

2.3.3. Özel Ders Türleri

Türkiye'de özel dersin farklı türlerde yapıldığı görülmektedir. Zhang ve Liu (2016) özel ders türleri ile ilgili sınıflama hakkında görüş birliğinin olmadığını dile getirmiştir. Bray (2007) özel ders türlerini; birebir, küçük gruplarala yapılan, büyük gruplarla yapılan ve hatta telefon gibi iletişim araçları ile yapılan dersler olarak sınıflamaktadır. Genel olarak incelendiğinde bu araştırmada özel derslerin işleniş metodu olarak üç farklı modelde incelenecektir. Bu üç farklı model; "Birebir Özel Ders", "Masabaşı Özel Ders (Küçük Grup)" ve Eğitim Koçluğu ile Özel Ders" şeklinde sınıflanmıştır. Aşağıda üç farklı özel ders modeline ilişkin açıklamalar verilmiştir.

2.3.3.1. Birebir Özel Ders

Özel dersin en genel ve yaygın olarak bilinen türü sadece öğretici ve öğrenenin bulunduğu "Birebir Özel Ders"tir. Bu tür özel derslerde öğrencinin, öğretmenin evinde veya bir özel ders bürosunda gerçekleşen eğitim faaliyeti olarak bilinmektedir. Birebir özel ders sadece bir öğrencinin belirli zamanda faydalandığı dersler olarak tanımlanmaktadır (Bray ve Kwo, 2014). Birebir özel dersler öğrencilerin okul dersleri veya hazırlandığı sınavlara yardımcı olarak alınan derslerdir (Lee, 2013). Bu özel ders türünün tarihsel geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Özel dersin birebir alınması ile öğrenci özelliklerinin daha iyi bilinmesi ve buna göre daha etkili öğretimin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca birebir alınan özel derslerde öğretmenin ilgi ve alakasının sadece bir öğrenci üzerinde olmasından dolayı amaca daha çok hizmet eder. Zhang ve Liu (2016) birebir özel dersi öğrencinin kişisel ihtiyaçlarına yönelik düzenlenen ve genellikle öğrencileri ulusal çapta düzenlenen büyük sınavlara hazırlayan ders olarak tanımlamaktadır.

2.3.3.2. Masabaşı Özel Ders (Küçük Grup)

Kademeler arası geçişlerde öğrencilerin sınava tabi tutulması, öğrenciler arasında rekabete neden olmaktadır. Bu rekabet ortamından en iyi şekilde çıkılması için özel derslerin tercih edildiği bilinmektedir. Maddi geliri iyi olan ailelerin öğrencilere her türlü imkânı sunduğu ancak nispeten daha sınırlı imkânlara sahip ailelerin farklı çözüm yolları aradıkları görülmektedir. Bunlardan biri birkaç öğrencinin birlikte ders aldığı "Masabaşı Özel Ders" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bray (2007) özel ders türlerinin belirtirken bunlardan birinin küçük gruplarla yapılan özel dersler olduğunu

belirtmiştir. Yazara göre küçük grup ve birebir özel dersler genellikle ekonomik geliri iyi aileler tarafından tercih edilmektedir. Ekonomik geliri düşük aileler ise daha kalabalık olan destek eğitimlerini tercih etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu özel ders türünde birden çok öğrenci aynı anda ders almaktadır. Masabaşı özel dersler herhangi bir öğrencinin veya öğretmenin evinde gerçekleşebildiği gibi bir özel ders bürosu veya etüt merkezinde de gerçekleşebilmektedir. Özel dersin küçük gruplarla yapılan bu türü birebir alınan özel derslerle birlikte en etkili ve faydalı takviye ders türü olarak gösterilmektedir (Zhang ve Liu, 2016; Zhan, Bray, Wang, Lykins ve Kwo, 2013).

2.3.3.3. Eğitim Koçluğu ile Özel Ders

Özel derste bir diğer model ise "Eğitim Koçluğu ile Özel Ders" olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim koçları genel olarak, öğrencilerin belirledikleri hedeflere ulaşmaları için onlara yardımcı olan yeteneklerini geliştiren, sınavlarda başarılı olmalarını sağlamak için gerekli öneri ve imkânları sağlayan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Özbay, 2008). Eğitim koçlarının temel amacı, öğrencileri akademik başarıya ulaştırmak için onları motive etmektir (Oller ve Glasman, 2013). Eğitim koçluğu ile özel derste, eğitim koçları öğrencilerin hangi alanlarda ne kadar eksikliğinin olduğunu tespit edip ona göre özel ders aldırma önerisinde bulunmanın yanı sıra farklı dersler için farklı hocalardan farklı zamanlarda özel ders olanakları önerirler. Bu durumda aile veya öğrenci, özel ders öğretmeni bulma veya araştırma ile ilgilenmez, bunların hepsi bir "paket program" gibi kendilerine sunulur. Bu özel ders modeli diğer özel ders modellerine göre maliyeti yüksek bir modeldir.

2.3.4. Özel Dersin Boyutları

Özel dersi farklı boyutları ile ele almak mümkündür. Özel ders ile ilgili yapılan tanımlar dikkate alındığında özel dersin en temel niteliğinin akademik başarıya katkı sağlamasıdır. Bir diğer boyutu ise duyuşsal boyutudur. İlgi, istek, motivasyon, stres gibi unsurlarla başetme bu boyut altında toplanmaktadır. Özel dersin bir diğer niteliği ise ekonomik ve sosyal bir boyutudur. Bu bağlamda özel dersin sosyoekonomik boyutu bir diğer boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel ders kapsamında incelenmesi gereken bir diğer unsur ise özel derse yönelim nedenleridir.

2.3.4.1. Özel Dersin Akademik Boyutu

Özel dersin en temel boyutlarından biri akademik boyutudur. Özel dersin akademik boyutu kapsamında, alınan özel dersin öğrencinin bilişsel gelişimine olumlu-olumsuz etkileri, hangi konularda nasıl etkisi olduğu incelenmektedir. Özel ders, öğrencinin çeşitli nedenlerden dolayı sınıfta yaşamış olduğu eksikliği gidermektedir. Bu bağlamda özel dersin okul derslerine olumlu etkisi olmaktadır. Bray (2007) özel ders almanın öğrencinin okul derslerine etkisinin olduğunu belirtmiştir. Yazara göre sınıf ortamında öğrencilerin büyük çoğunluğunun özel ders alması durumunda sınıfta daha kolay ve etkili öğrenmelerin gerçekleşeceği vurgulanırken bir kısım öğrencinin özel ders almasının bir kısmının almamasının sınıf içinde eşitsizlik oluşturduğunu ve sınıftaki öğrenmelerde sorunlar yaşanabilir. Ayrıca özel dersin, öğrencilerin okul derslerinin yanı sıra test ve sınav gibi diğer akademik başarılarını arttırdığı vurgulanmıştır (Silova, 2009). Özel dersin okul başarısı düşük öğrencilerin okul performanslarını yükselttiği belirtilmiştir (Mischo ve Haag, 2002). Benzer şekilde Kuan (2011) özel dersin öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etkisine değinmiştir. Özel ders öğrencilerin ödevlerine yardımcı olma, gözlem ve işbirliği gibi yeteneklerini geliştirme anlamında öğrencilerin zihinsel süreçlerinin olumlu yönde etkilemektedir (Bray ve Lykins, 2012). Bal (2011) ise özel ders almanın öğrencinin ulusal sınavlarındaki başarısını etkileyen bir unsur olduğunu belirtmiştir.

İlgili literatüre bakıldığında özel dersin olumsuz yansımalarının olabileceğine dair görüşlere de olduğu görülmüştür. Smyth, (2008) özel dersin öğrencinin akademik başarısına herhangi bir katkısının olmadığını dile getirmiştir. Benzer şekilde Guill ve Bos'a (2014) göre, özel ders öğrencinin akademik başarısını etkilememektedir. Akademik boyut kapsamında ele alındığında para karşılığında alınan özel derslerin, sınava yönelik dar perspektifleri olduğu için sınavda kısa yoldan başarı sağlandığı dile getirilmiştir (Bray, 2009; Bray ve Lykins, 2012). Başka bir ifade ile özel ders, öğrencilere belirli hedeflere ulaşmaya yönelik amaç ile verildiği için öğrencilerin ufuklarını açmadığı, aksine sınırladığı belirtilmiştir. Özel dersin dezavantajlarından bir diğeri, öğrencilerin fiziksel ve zihinsel yorgunluklarıdır. Bray (2007) tarafından, hafta içi okul derslerinden sonra, hafta sonu tatil günlerinde özel ders alan öğrencilerin ders yoğunlukları, öğrencilerde hem zihinsel hem de fiziksel yorgunluğa neden olduğu vurgulanmıştır. Özel dersin, öğrencilerin kendi kendilerine ders çalışmaları üzerinde

de olumsuz etkisinin olduğu, öğrencilerde başka bireylere bağlı olarak ders çalışma isteğini oluşturduğu belirtilmiştir (Hong ve Park, 2012).

2.3.4.2. Özel Dersin Duyuşsal Boyutu

Özel ders almanın duyuşsal anlamda olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Davis (2013) özel ders ile ilgili etmenlere değinirken ebeveynlerin iyimserlik, korku ve kaygıları birlikte yaşadıklarına vurgu yapmıştır. Özel ders öğrencilerin derse karşı ilgi ve motivasyon gibi duyuşsal özelliklerini olumlu yönde etkilemektedir (Bray, Mazawi ve Sultana, 2013). Özel ders öğrencileri daha düzenli ders çalışmaya iten bir unsur olabilmektedir. Öğrenciler özel ders aracılığıyla daha istekli olmaktadırlar. Mischo ve Haag (2002), özel dersin öğrencileri motivasyonel yönde olumlu etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca özel ders, öğrencilerin yanı sıra aileleri de memnun edici bir eğitsel faaliyet olarak görülmektedir (Guill ve Bos, 2014). Aileler çocuklarının gelecekleri ile ilgili iyi bir okul, meslek, statü kaygıları yaşayabilmektedir. Davies (2004), özel dersin ailelerin çocuklarının gelecekleri ile ilgili kaygılarından kurtulmaları için bir argüman olduğunu dile getirmiştir. Bunun yanı sıra ailelerin çocuklarına karşı olan sorumluklarından kurtulmasının yollarından biri olarak özel dersler gösterilmektedir (Davis, 2013). Yani aileler çocuklarına karşı yerine getiremedikleri sorumluluklarını özel ders aracılığıyla bir nebze de olsa hafifletmektedirler. Öğrencilerin rekabete dayalı sınavlara tabi tutulmaları akranları ile yarış içerisinde olmalarına yol açmaktadır. Bu yarış ortamı öğrencilerde kaygı, endişe gibi durumlara neden olabilmektedir. KUİO (2008) raporuna göre özel dersin amaçlarından birinin öğrencilerin akranlarından kaynaklı endişelerini yenmeye yardımcı olmaktır.

Özel dersin duyuşsal olarak olumsuz tarafları da olabilmektedir. Özel dersin olumsuz taraflarından biri okul derslerini olumsuz etkileyebilmesidir. Okul derslerinde, öğrencilerin almış oldukları özel derslerden dolayı ilgisizlik ile sonuçlanabilmektedir. Öğrencilerin para karşılığında aldıkları özel dersin kendilerini sınav başarısına daha kısa yoldan ulaştıracağı, bundan dolayı okul derslerine aşırı derecede ilgisizlik yarattığı dile getirilmiştir. Bu ilgisizlik öğrencilerin okul derslerine devam edememesini bile sağlamaktadır (Bray, 2007). Ayrıca özel ders, kimi zaman öğrencilerde başarılı olma yönünde baskı oluşturarak onların strese kapılmalarına yol açabilmektedir (Suante, 2017).

2.3.4.3. Özel Dersin Sosyoekonomik Boyutu

Yıldızhan (2015) okul dışında takviye olarak alınan eğitimin, kademeler arası geçişin sınav sistemine dayalı olduğu ülkelerde statü atlamada önemli bir yer edindiğine değinmiştir. Başka bir ifade ile sınıfsal geçişlerin sağlanması için takviye eğitimlerin toplum tarafından sık başvurulan bir yöntem olduğu dile getirilmiştir. Varlıklı aileler çocuklarının rekabet ortamlarında daha başarılı olabilmeleri için çocuklarına özel ders aldırma eğilimdedirler. Bu durum, maddi durumu yetersiz olan ailelerin çocuklarına karşı varlıklı aile çocukları lehine eşitsizlik yaratmaktadır (Ireson, 2011; Bray ve Kwo, 2014). Başka bir ifade ile ekonomik gelirleri yüksek olan ailelerin tüm imkânlarını kullanarak özel okul, özel ders veya etüt merkezi gibi takviye eğitimler alabilirken, düşük gelirli aileler bu imkânlara sahip olmayacaktır. Bu durumun sosyoekonomik açıdan eşitsizlik yaratacağı vurgulanmıştır (Köstereliоğlu, 2015). Aile geliri ve ebeveyn eğitim seviyesi takviye eğitim almada önemli unsurlar olarak görülmektedir (Bray, 1999; Tansel ve Bircan, 2005; Kenayathulla, 2013). Bunu yanı sıra özel dersin okul sistemine de etkisi olabilmektedir. Özel dersin fazla alınması kimi zaman okulun işleyişinin ve sisteminin bozulmasına neden olabilmektedir (Suante, 2017). Bray (2007) özel dersin okul öğretmenlerinin saygınlıklarını zedelediğini vurgulamıştır. Öğrencilerin okuldaki öğretmenlere karşı tatminsiz olduğu belirtilmiştir. Nath (2008) özel ders piyasasını oluşturan bir etmen olarak kimi ülkelerde öğretmen maaşlarını düşük olmasını göstermektedir. Ayrıca Özder (2013) raporuna göre az gelişmiş ülkelerde öğretmen maaşlarının yeterli düzeyde olmaması onları özel ders vermeye yönlendirmektedir. Özel dersin okul öğretmenlerine sağladığı ekonomik destek okul derslerini önemsememeleri hatta okulda çalışmayı bırakmalarına yol açtığı, okulların iyi öğretmenleri kaybetmelerine neden olduğu vurgulanmıştır (Bray, 2007). Özel dersin bir diğer olumsuz etkisi ise öğrencilerinin özel ders aldıklarını düşünen okul öğretmenlerinin okulda öğrencileri ile ilgili yeterli düzeyde emek harcamaktan çekinebileceğidir (Ireson, 2011). Bunun yanı sıra, özel ders veren öğretmenler açısından; bu dersleri cep harçlığı için veren üniversite öğrencileri ile beraber bu işten çok büyük paralar kazanıp yaşam standartlarını yükselten öğretmenler de bulunmaktadır. Ayrıca özel ders devletin müdahale etmediği mahrem bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bu alan kayıt dışı piyasa olarak ön plana çıkmaktadır. Yani öğretmenlerin bu alandan elde ettiği gelirin herhangi bir kaydı tutulmamakta dolayısıyla vergilendirme yapılmamamaktadır (Rutz ve Balkan, 2016). Özel dersin

öğrenci açısından da olumsuz tarafları olabilmektedir. Öğrenciler özel ders aldıklarının başkaları tarafından bilinmesini istememektedirler (Bray, 2010). Öğrenciler bu durumun bilinmesinin, eğitim ortamlarında kendileri için sorun oluşturabileceğini düşünmektedir. Genel anlamda özel ders, sosyal eşitliği zedeleyen düşük ve yüksek sosyoekonomik seviyesine sahip aileler arasındaki farkı arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Addi-Raccah ve Dana, 2015).

2.3.4.4. Özel Derse Yönelim Boyutu

Özel ders ve dershane gibi kurumlara yönelimin en temel nedeni kademeler arası geçiş sisteminin sınava dayalı olmasıdır. Sınava dayalı sistemler beraberinde rekabeti getirmektedir. Başka bir ifade ile rekabet ortamı aile ve öğrencileri özel derse yönlendiren en temel unsurlar arasında gösterilmektedir (Saracaloğlu, Gündoğdu, Baydilek ve Sanem, 2014; TED, 2010). Öğrencilerin takviye eğitimi tercih etme nedenlerinin başında gelen bir diğer unsur eğitim sistemindeki okul programları ile bir üst kademeye geçiş esnasında karşılaştıkları sınav kapsadığı içeriklerin uyuşmamasıdır (Baştürk ve Doğan, 2010). Aileler çocuklarının sosyal statü atlamalarını istedikleri için ana akım eğitimin yanında takviye eğitim aldırmaktadırlar. Ayrıca okullar arası alt yapı farkının olması ve öğretim faaliyeti açısından eşitliğin bulunmaması öğrencileri özel ders gibi ek öğrenmelere yönlendirmektedir (Yıldızhan, 2015). Öğrenciler eğitim programlarındaki derslerinin yoğunluğundan dolayı bütün derslere tam odaklanamamakta ve bu derslerden yeterince verim alamamaktadır. Bunun yanı sıra okuldaki sınıf mevcutlarının kalabalık olması, sınıf mevcudunun fazla olduğu dersliklerde ders işlemekte güçlük yaşanmkatdır. Bray ve Lykins (2012) okuldaki sınıf mevcutlarının fazla olmasını ve derslerin yoğunluğunu özel derse yönelim nedeni olarak göstermektedir.

Bray ve Lykins'e (2012) göre, özel derse yönelimin artış göstermesinin bir nedeni de ailelerde bulunan kişi sayısının azalması ile beraber ailelerin küçülmesidir. Kişi sayısının azalması ailede kişi başına düşen ekonomik gelirin artışı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda öğrencinin eğitim masraflarına ayrılan bütçenin arttırılmasına olanak sağlanmaktadır. Sunate (2017), aile baskısı veya akran baskısını öğrencilerin özel derse yönelmesini sağlayan bir başka unsur olarak görmektedir. Ayrıca araştırmacı tarafından, sınıf mevcutlarının fazla olması, sınıf ortamında öğretmenin hızına yetişememe, öğretmenin iyi anlatamaması gibi nedenlerin yanı sıra

alışkanlıktan dolayı özel ders alanların olabileceği vurgulanmıştır. Çoğu öğrencilerin özel derse yönelme nedeni olarak, akranlarının özel ders veya özel kurslara devam etmeleri, kendilerinin ise etmemeleri durumunda geride kalacağı veya başarısız olacakları yönündeki kaygıları gösterilmektedir (Lee, 2013).

Aileler ve öğretmenler açısından düşünüldüğünde, ebeveynlerin yoğun çalışma temposu veya öğrencilerin derslerine yardımcı olmada yetersizlikleri veliler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu durum velilerin çocuklarına karşı kendilerini sorumlu hissetmelerine neden olmaktadır. Rutz ve Balkan (2016) ailelerin çocuklarını özel derse yönlendirme sebeplerinden biri olarak ailelerin çocuklarına karşı sorumluklarından kurtulma isteğini göstermektedir. Ailelerin özel ders aldırma nedenlerinden bir diğeri ise çocuklarının seçkin orta öğretim veya üniversitelere yerleştirme istekleridir. Araştırmacıya göre çocuklarının seçkin okullara yerleşmeleri aileler ve çocukları için bir sınıfsal geçiş olanağı sağlayabilmektedir (Rutz ve Balkan, 2016). Mevcut sistem ile yetinmeyip daha fazla öğrenme isteği özel derse yönlendiren bir diğer unsur olarak gösterilmektedir. Ayrıca bireylerin ayrıcalıklı olduklarını gösterme yollarından biri olarak özel dersler gösterilmektedir (TED, 2017). Başka bir ifade ile aile veya öğrencilerin doyumsuzlukları ve gösteriş yapma isteği de özel derse yönlendiren unsurlar arasında gösterilmektedir.

2.3.5. Dünyada Özel Ders Uygulamaları

Gölge eğitim tüm dünya genelinde her geçen gün hızla büyüyen bir sektör haline gelmektedir. Gölge eğitim farklı ülkelerde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca farklı ülkelerde gölge eğitime harcanan paralar veya ayrılan bütçeler farklılaşabilmektedir. Asya ülkelerinde okul dışı takviye eğitimler daha yaygın ve büyük bütçeler ayrılan sektörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa ülkeleri ve Amerika ise bu alana Asya ülkelerine oranla daha düşük bütçe ayırmaktadır.

Özel ders denince akla gelen ilk bölge olarak Asya gelmektedir. Asya ülkelerindeki eğitim sisteminde sık karşılaşılan gölge eğitim sistemi ülkelere göre farklılaşabilmektedir. Asya'da gölge eğitim veya özel ders denince de akla ilk gelen ülkeler Güney Kore, Japonya, Hong Kong gibi ülkelerdir.

Özel ders ve dershane gibi gölge eğitim diye isimlendirebilen okul dışı destek etkinliklerine, genellikle kademeler arası geçişlerin sınav sistemine dayalı olduğu ülkelerde çok sık rastlanmaktadır. Bu tür kurumların sık rastlandığı ülkelerin başında

Güney Kore gelmektedir. Güney Kore'de gölge eğitim sistemi farklı dönemlerde farklı süreçlerden geçmiştir. Güney Kore'de 1970'li yıllarda her okul kendi öğrencisini kendisinin seçeceği sınavlar uygulamıştır. Bu okullar arasındaki farkın yüksek düzeyde olması aileleri özel ders gibi destek eğitimlere yönlendirmiştir. Özel derslere yönelimin bu kadar fazla olması ve sınavların aile ve öğrenciler üzerindeki baskısının bu kadar yoğun olmasından dolayı Kore devleti ortaokula ve liseye girişte uygulanan sınavları kaldırmıştır (Dawson, 2010 ve Lee, Lee ve Jang, 2010). Benzer şekilde üniversiteye girişte yapılan sınavlara hazırlık için özel derse olan talebin üst düzeyde olmasından dolayı Kore devleti özel dersi 80'li yılların başında yasaklamıştır. Ailelerin özel derse yönelimini engellemek için merkezi sınav ve lise başarı puanlarını ön plana çıkarmıştır. Ayrıca devlet bünyesinde maliyeti daha az olan özel ders kursları açılmıştır (Kim ve Lee, 2006; Jung ve Lee, 2010). 1990'lı yıllarda farklı önlemler alınarak özel ders piyasasının önüne geçilmek istense de günümüzde özel dersin en yaygın olduğu ve büyük bütçelerin ayrıldığı ülkelerin başında Güney Kore gelmektedir.

Güney Kore'de 2006 yılında ailelerin özel ders için yaptıkları harcamalarının 24 milyar dolar oluğu belirtilmiştir. Bu miktar, devletin ilk ve ortaöğretime yaptığı yatırıma yakındır (Bray, 2009). Başka bir ifade ile devletin eğitime ayırdığı bütçeye yakın bir bütçe aileler tarafından çocuklarının özel ders gibi takviye eğitimlerine ayrılmaktadır. Güney Kore'de özel ders, kurs gibi takviye eğitim alma oranları 2011 yılında ilkokul seviyesinde %85 ortaokulda %71 ve lise düzeyinde %58'e yakın olduğu dile getirilmiştir. Güney Kore'de ilk ve ortaöğretimde yaklaşık olarak 7 milyon civarında öğrencinin bulunduğu belirtilmiştir (Özder, 2013).

Japonya özel ders, dershane, kurs gibi gölge eğitim kurumlarının yaygın olduğu bir diğer ülkedir. Japonya'da okul dışı destek eğitimleri "Juku" denilen gölge eğitim merkezlerinde gerçekleşmektedir. Özder (2013) raporunda ülkedeki üniversitelerin kapasitelerinin yerleşmek isteyen harkesi kabul edebilecek nitelikte olmasına karşın 10 milyona yakın öğrencinin "juku" gölge eğitim merkezlerine devam ettiğini vurgulamıştır. Japonya'da juku okulları, büyük sınıf ortamlarında okul dışından ders vermektedir. Dierkes'e (2010) göre Japonya'da özel derse devam eden öğrencilerin sayısını tam olarak bilmemekle beraber, devlet okullarına devam eden öğrencilerin yaklaşık olarak üçte ikisinden fazlası özel ders almaktadır. Özder'in (2013) raporunda ise 2011 yılında özel ders alan öğrenci oranı ilkokul düzeyinde %39, ortaokul

düzeyinde %75 ve lise düzeyinde %60 civarında olduğu vurgulanmıştır. Rapora göre Japonya'da bulunan devlet okulu sayısı 39 bin civarı iken gölge eğitim kurumlarını sayısı 49 bin civarındadır.

Özel dersin yaygın oldu Asya ülkelerinden bir diğeri ise Hong Kong'dur. Hong Kong ve Singapur gibi Asya ülkelerinde mezun olunan okul kademesinin çalışılan işte alınan ücrete etkisi oldukça yüksektir. Lee, Park ve Lee (2009) üniversiteden mezun bir çalışan ile lise mezunu bir çalışanın aldıkları ücretlerde yaklaşık olarak altı kat fark olduğunu dile getirmiştir. Mezun olunan kademeye göre maaşlardaki farkın bu kadar yüksek olması bireyleri üniversitelerden mezun olmaya yöneltmektedir. Bu durum beraberinde rekabeti getirmekte, rekabet ortamı ise okul dışı destek kurumlarına yönelmeyi getirmektedir. Kwok'a (2010) göre Hong Kong'da ilk altı sınıfta özel derse katılım oranın %36, 7-9. Sınıflar arasında % 28, 10-11.sınıflar arasında %34 iken 12-13.sınıflarda özel derse katılım oranı %48'lerdedir.

Amerika'da genel anlamda özel dersin pek yaygın olmadığı kurumsallaşmış özel öğrenme merkezlerinin giderek yaygınlaştığı vurgulanmıştır (Demirer, 2011). Bu merkezlerin yaygınlaşması, kademeler arasında uygulanan sınavlarda kurslara devam eden bireylerin göstermiş olduğu başarıya bağlanmaktadır. Bu kurumların öğrencileri kademeler arası geçiş için hazırladıkları sınavların başında SAT (Scholastic Assessment Test) ve ACT (American College Test) gelmektedir. Bu sınavlara hazırlanmak için bireyler yüz yüze veya çevirimiçi (online) olmak üzere farklı şekillerde eğitim almaktadırlar (Özder, 2013).

İngiltere'de okul dışı destek eğitimi, politikacıların yeni yeni ilgilerini çekmesine rağmen, diğer ülkelerde olduğu gibi birçok öğrencinin ihtiyaç duyduğu alanlardan biridir (Ireson, 2011). İngiltere'de diğer ülkelere göre yaygınlık oranı daha azdır. Ülkede 15 yaşındaki çocukların %17sinin okul dışı birebir özel ders aldığı belirtilmiştir. Bu oran, OECD ortalama oranın hemen altında bulunmaktadır (OECD, 2011). 2008 yılındaki verilere göre, bir saatlik özel dersin ailelere maliyetinin 24 £ olduğu dile getirilmiştir (Ireson, 2011). Öğrencilerin özel derse yönelmesinin temel nedeni olarak derslerin anlaşılırlığını sağlamak için test ve sınavlarda başarı elde etmektir (Ireson ve Rushforth, 2011). Özder (2013) raporuna göre İngiltere'de kademeler arası geçişlerde yapılan "SAT", "11 Plus" ve "GCSE" gibi sınavlardan başarı elde etmek için ailelerin öğrencileri özel derse yönlendirdiği vurgulanmaktadır.

Yunanistan'da gölge eğitim kurumları çok yaygın olarak bulunmaktadır. Bunların sayısı yaklaşık olarak, 3000'den fazladır ve Yunanistan'da lise son sınıfta olan öğrencilerin %90'ından fazlası gölge eğitim sistemine dâhil olmaktadır. Yunanistan'da öğrencilerin gölge eğitime katılma gerekçeleri lisede yapılan sınıf geçme ve üniversiteye geçiş sınavlarına hazırlanmaktır (Özdebir, 2010; Bacanlı ve Dombaycı, 2013). Türkiye'ye bölgesel olarak yakın coğrafyada bulunan Yunanistan'da Türkiye'ye benzer özellikler gözlemlenmektedir. Yunanistan'da okul dışında takviye eğitim kurumlarından grup halinde destek alan öğrencilerin oranı%80 civarında iken birebir özel ders alma oranı ise %50 olarak gözlemlenmektedir (Psacharopoulos ve Papakonstantinou, 2005). Ortaokula devam eden ve üniversiteye geçiş için hazırlanan öğrenciler özel derse başvurmaktadır (Kassotakis ve Verdis, 2013). Yazarlara göre, 2008 yılında Yunanistan'da aileler ilköğretime devam eden öğrenciler için gölge eğitime toplamda 344,5 milyon euro harcamıştır, ortaöğretim kurumları için ise 1.3 milyar euro harcamıştır.

2.3.6. Türkiye'de Özel Ders

Türkiye'de okullarda verilen eğitim öğretim etkinliklerinin yetersizliği, etkisizliği ve sınav sistemin getirmiş olduğu rekabet ortamı öğrencileri, velileri; özel ders, özel etüt merkezleri, özel kurslar gibi takviye eğitime zorlayan temel unsurlar olarak görülmektedir. Türkiye'de okul dışı destek eğitimi veren "Özel Öğretim Kursu" başlığı altında toplam 2547 kurs bulunmaktadır (MEB, 2018b). Bu kurumların büyük çoğunluğu kademeler arası geçiş sınavlarına hazırlamak üzere öğrencilere kurslar vermektedir. Bu özel öğretim kursların bir kısmı sadece bir disiplin (ders) adı altında açılmışken bir kısmı genel bir isimle açılmıştır. Ancak bunların büyük çoğunluğunun ortak amacı öğrenciye okul derslerinde yardımcı olarak, öğrencileri kademeler arası merkezi sınav hazırlamaktır. Ayrıca Türkiye'de 5024 "Özel Muhtelif Kurs" bulunmaktadır. Bu muhtelif kurslar; "Kişisel Gelişim", "Kamu Personeli Seçme Sınavına Hazırlık", "Dil Kursu", "Eğitim Kursu", "Bilgisayar Kursu", "Sanat Kursu", "Tıpta Uzmanlık" gibi farklı isimler altında açılmıştır (MEB, 2018c). Bu kursların büyük çoğunluğunun temel amacı da "Özel Öğretim Kursları" gibi öğrencileri kademeler arası geçiş sınavlarına hazırlamaktır. Belirtilen bu okul dışı gölge eğitim kurumları kayıtlı olarak belirtilenlerdir ancak bu kurumların dışında destek eğitimi veren birçok kurum ve kişi kayıt altında tutulamamaktadır. Özel ders, kayıtlı kurumların dışında üniversite öğrencileri, yarı zamanlı çalışanlar veya bunların dışında

herhangi birinin verebileceği dersler olduğu için kaydının tutulması zordur (Davis, 2013; Bray, Zhan, Lykins, Wang, Kwo, 2014). Özel ders sektörünün büyük bir kısmının kayıt dışı olduğu düşünülmektedir (Bray, 2007; Altınyelken, 2013; Bacanlı ve Dombaycı, 2013).

Okul dışı takviye eğitimlerinden özel dersin kayıt altına alınması diğer kurumlara göre daha zordur. Çünkü özel ders sadece öğretmen ve öğrenci arasında geçmekte ve kayıt altına alınmadan devam ettirilmektedir. TED (2010) raporuna göre Türkiye'de 2010 yılında, özel dershane, özel ders ve özel etüt ya da kursa devam eden kişi sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Kademelere Göre 2010 Gölge Eğitime Devam Eden Kişi Dağılımı

Kademe	Özel Dershane		Özel Ders		Özel Etüt ya da Kurs	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim	1.891.6487	%42.29	287.118	%6.42	826.111	%18.47
Ortaöğretim	1.088.084	%24.33	90.356	%2.02	289.360	%6.47
Toplam	2.979.732	%66.62	377.474	%8.44	1.115.471	%24.94
Yapılan Harcama	5.707.811.064 TL		2.374.954.883 TL		1.267.398.136 TL	

Tablo 1'de özel dershane, özel ders ve özel etüt veya kurs gibi gölge eğitim kurumlarına yönelimin ilköğretim düzeyinde, ortaöğretim düzeyine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Raporda ayrıca belirtilen bu gölge eğitim etkinliklerine ailelerin harcadıkları paralara ilişikin verilere de değinilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde özel derse yönelimin diğerlerine göre düşük olduğu ancak özel ders için harcanan paranın diğer kurum veya kuruluşlara göre oransal olarak daha yüksek olduğu ve maliyetinin fazla olduğu görülmektedir. Özel dershanelerin temel liselere dönüşmesinden dolayı özel dershaneler bulunmamaktadır. Dershanelerin kapatılması ile "Özel Öğretim Kursları" ve "Özel Muhtelif Kurslar" adı altında çeşitli disiplinlerden çeşitli kurslara katılan öğrenciler bulunmaktadır. 2016-2017 yıllarında 953 özel öğretim kursuna 62.826 öğrenci, 2.829 özel muhtelif kursuna 272.681 öğrenci devam etmiştir (MEB, 2017a). 2017-2018 yılında ise 2.523 özel öğretim kursuna 157.122 öğrenci, 4.989 özel muhtelif kursuna, 392.571 öğrenci devam etmiştir (MEB, 2018d). Bu kursların sayısının ve kurslara devam eden öğrenci sayısında gözle görülür büyük artışın olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir tabir ile dershanelerin kapatılması yerini başka isimler altında açılan kurslara bırakmaktadır. Ayrıca özel dershanelerin kapatılmasından sonra devlet tarafından okullarda "Destekleme ve Yetiştirme Kursları" açılmıştır. Bu kurslara olan talep oldukça yüksektir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 2016-2017 eğitim öğretim yılında 8.635.939 öğrenci bu kurslardan

faydalanmıştır (MEB, 2017b). Bunların yanı sıra gölge eğitim kapsamında okul dışı eğitim alanlarından bir diğeri olan özel ders ile ilgili kayıt dışı birçok öğrencinin destek aldığı düşünülmektedir.

2.4. İlgili Literatür

Bu bölümde gölge eğitim kapsamında özel ders ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış çalışmalar incelenecektir. Öncelikle yurtiçinde yapılan çalışmalar değinildikten sonra yurtdışında yapılan çalışmalara yer verilecektir.

2.4.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Yurtiçinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle dershane, kurs, destekleme ve yetiştirme kursları gibi okul dışı destekleme kurslarının incelendiği anlaşılmaktadır. İlgili çalışmalar kronolojik sıra göz önünde bulundurularak verilmeye çalışılmıştır.

Tansel ve Bircan (2004) yapmış oldukları çalışmada, Türkiye'de rekabet ortamın ön plana çıkardığı, özel dershanelere değinmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle dershane gibi okul dışı destek eğitim merkezlerinin Türkiye'deki durumu hakkında genel bir değerlendirmede bulunulmuştur. Bir sonraki aşamada 1994 Hanehalkı Tüketim Anket sonuçlarına göre, Türkiye'de ailelerin çeşitli değişkenlere göre çocuklarını dershane gibi gölge eğitim faaliyetlerine dâhil etme durumları incelenmiştir. Çalışma sonucunda ailelerin bu kurumlar için ayırdıkları bütçenin önemli sayılabilecek düzeyde yüksek olduğu anlaşılmıştır. Özel dershane harcamacına ayrılan bütçede anne eğitim seviyesinin baba eğitim seviyesine oranla daha önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kentsel yerlerde yaşayan ailelerin kırsal kesimde yaşayanlara oranla bu kurumlara daha fazla bütçe ayırdığı belirtilmiştir. Ailelerin gölge eğitim için harcadıkları paranın ailedeki birey sayısının artış miktarına göre azaldığı belirtilmiştir.

TED (2010) raporunun amacı, Türkiye'de kademler arası geçişte ve eğitim sistemindeki sınavlar ile ilgili yaşanan sorunlar ve sorunlara çözüm önerisi üretebilmektir. Çalışmada öğrenciler ve veliler açısından kademeler arası geçiş sınavlarının nasıl algılandığı, geçecekleri eğitim kurumundan beklentilerinin neler olduğu, hangi yöntemlere başvurdukları ve bu sürecin maliyeti hakkında değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemi belirlenirken Türkiye İstatistik Kurumun oluşturmuş olduğu 12 bölgeden her bir bölgeye ait olmak üzere bir

il seçilmiştir. Seçilen illerden farklı kademlerde farklı türde okullardan, 3870 ilköğretim öğrenci velisi, 1895 ilköğretim öğrencisi, 1783 ortaöğretim öğrenci velisi, 2854 ortaöğretim öğrencisi ve 944 mezun öğrenci olmak üzere toplamda 11346 kişi seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak veli, öğrenci ve mezun anketleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS analiz programı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda genel anlamda, "sınavların eğitim öğretim süreci üzerinde etkileri", "sınavların aileler ve öğrenciler üzerinde etkileri" ve "sınavların ailelere getirdiği parasal yük" sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmada özel ders ile ilgili ilköğretim ve ortaöğretimde özel derse devam eden öğrenci sayıları ve oranlarının yanı sıra ailelere maliyeti hakkında bulgular elde edilmiştir.

Yılmaz ve Altınkurt (2011) yapmış oldukları çalışmada, öğretmen adaylarının eğitim sistemindeki sorunlarla ilgili görüşlerini belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma nitel olup, çalışmanın örneklemini Dumlupınar Üniversitesine devam eden 91 öğretmen adayı oluşturmuştur. Verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucuna göre eğitim sisteminin sorunlarının; "merkezi sınavlar", "kalabalık sınıflar", "ezberci eğitim", "öğretmen yetersizliği", "eğitime erişimin zorluğu", "özel dershaneler" olduğu belirtilmiştir.

Biçer, Capraro ve Capraro, (2013) tarafından yapılan çalışmada, lise giriş sınavında özel ders almadığı için başarılı olmamış bir öğrencinin durumun incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel yaklaşım kapsamında olan çalışma bir öğrencinin deneyimleri üzerine odaklanmaktadır. Çalışma grubunu ailesinin düşük ekonomik gelirinden dolayı hiç özel ders almamış Türkiye'de liseye giriş sınavı olarak bilinen Seviye Belirleme Sınavında başarılı olmamış bir öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında öğrenciye yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış ve gözlemler sonucunda notlar tutulmuştur. Çalışma sonunda elde edilen bulgulara göre; öğrenciden başarı beklentisi, okulda işlenen dersler ile ulusal sınavın içeriklerinin uyuşmaması, takviye eğitimin gerekli olması ve öğrenciler arası sosyoekonomik düzeyin farklı olması durumları başarısızlığın temel nedenleri olarak gösterilmektedir.

Tansel (2013) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'de özel dershanelerin içinde bulunduğu durumu ve dershanelerin illere göre dağılımlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Karşılaştırmalar üzerine kurulan çalışmada illere göre özel dershanelere devam eden öğrenci sayıları karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, ortaöğretim kurumları ve özel dershanelerin il bazında

önemli düzeyde farklılık gösterdiği ve bu farklılığın eşitsizlik kaynağı olarak görüldüğüne değinilmiştir. Özellikle bu eşitsizliğin Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde bulunan bireyler aleyhine çıktığı belertilmiştir.

Saracaloğlu vd, (2014) yapmış oldukları çalışmada, Pisa ve benzeri sınavlarda başarılı olan Güney Kore ve Japonya'daki dershanecilik sistemini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma kapsamında doküman analizi kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Güney Kore ve Japonya'da dershane kurumları ve bunlara devam eden öğrenci sayılarının Türkiye'ye göre oldukça yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bu ülkelerde bu kurumların fazla olma gerekçesi olarak kademeler arası geçişlerde rekabete dayalı sınav sistemleri gösterilmektedir.

Köstereliоğlu (2015), yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin özel dershanelerin eğitim sistemindeki yerine ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2013-2014 eğitim yılında Amasya Üniversitesi'nde uzaktan eğitim sınıf öğretmenliği yüksek lisans programında bulunan 58 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmada nitel yaklaşımlardan fenomonoloji deseni kullanılmıştır. Çalışma kapsamında veri toplama aracı olarak, açık uçlu sorular kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde kademeler arası geçişin sınava dayalı olması sonucunda ortaya çıkan rekabet ortamından dolayı gölge eğitim kurumlarının faaliyetlerinin devam etmesi gerekliliği öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca ailelerin sorumluluk hislerini yerine getirme ve bu kurumlara gitmeden sınavda başarılı olunmayacağına dair inanç öğrencileri bu kurumlara yönlendiren unsurlardır. Düşük gelirli aileler açısından fırsat eşitsizliğinin olduğu elde edilen bir diğer bulgudur. Çalışma kapsamında elde edilen başka bulgu ise bu kurumların kapanması durumunda özel ders, etüt gibi farklı kayıtsız birçok korumun ön plana çıkacağı endişesidir. Çözüm önerisi kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde, kademeler arası geçiş sınavlarının kaldırılması, öğrenci yönlendirmelerinin yapılması ön plana çıkan unsurlardır. Çalışma kapsamında elde edilen bir diğer bulgu ise bu kurumların öğrencilerin sosyal ve ruhsal yönlerini olumsuz etkilemesi durumudur. Bir diğer öne çıkan olumsuzluk ise bu kurumlardan dolayı okullara olan güvenin zedelenmesidir.

Yıldızhan (2015) yapmış olduğu çalışma kapsamında, okul dışı eğitime ihtiyaç duyma sebepleri ve bu eğitim kurumlarından beklentilerin neler olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma karma desende tasarlanıp, veri toplama aracı olarak anket ve

görüşme formları kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Ankara'nın Sincan ilçesinde görev yapan 735 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre katılımcı öğretmenlerin yarısından fazlası okul dışı eğitime ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Okul dışı eğitim ihtiyacı uygulanan merkezi sınavlardan dolayı ortaya çıkmaktadır. Sınıf mevcudunun kalabalık, müfredatın yoğun olması öğrencileri okul dışı eğitime iten unsurlar olarak gösterilmektedir. Ayrıca okulların öğrencileri merkezi sınava, deneme sınavı, test tekniği ve ders tekrarı gibi konularda yeterince hazırlayamaması öğrencileri okul dışı eğitime iten diğer unsurlar olarak tespit edilmiştir. Öğretmenlerin beklentileri ise bu kurumların daha uygun fiyata olması, nitelikli eğitim ve öğretmenlerin olması, öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda yönlenmeleninin sağlanması şeklindedir.

Ünsal (2016) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'de gölge eğitim kapsamında en büyük yere sahip olan özel dershaneler hakkında farklı yönleriyle bilgi vermeye çalışmaktır. Çalışmanın örneklemini 446 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, Avrupa ülkeleri ve Türkiye hakkında eğitime ayrılan bütçe, uluslararası çapta ülkelerin konumları bazı ülkelerde ve Türkiye'de gölge eğitim sistemi hakkında bilgilerin yanı sıra öğrencilere uygulanan algı anketleri sonucunda elde edilen verilerle ilgili bilgiler sunulmaktadır. Çalışma bulguları incelendiğinde, gölge eğitim kurumlarından dershanelerin okula bir alternatif değil, okulun destekleyicisi kurumlar olduğu tespit edilmiştir. Bu kurumların öğrencileri sınav hazırlama konusunda okullardan daha nitelikli olduğu, bu kurumlar aracılığıyla ancak sınavlarda başarılı olunabileceği vurgulanmıştır.

Biber, Tuna, Polat, Altunok ve Küçükoğlu, (2017) tarafından yapılan çalışmada destekleme ve yetiştirme kurslarına yönelik öğrenci görüşleri incelenmiştir. Çalışma örnek olay desenine göre tasarlanıp çalışmanın örneklemini Orta Karadeniz bölgesinden 119 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların en çok Matematik, Türkçe ve İngilizce derslerinden destek aldığı belirtilmektedir. Ayrıca katılımcılar almış oldukları desteğin sınav başarılarını olumlu etkilediğini belirtmişlerdir.

Aküzüm ve Saraçoğlu (2018) yapmış olduğu çalışmada, ortaokul öğretmenlerinin destekleme ve yetiştirme kurslarına yönelik görüşlerini belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma, tarama modelinde tasarlanıp çalışmanın örneklemini Diyarbakır ilinde bulunan 536 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına Yönelik Tutum Ölçeği"

kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretmenler, destekleme ve yetiştirme kurslarının öğrencilere akademik anlamda olumlu katkısının en yüksek düzeyde olduğu buna karşın sosyal hayata etkisinin olduğu düşünülen boyutun ise en düşük düzeyde olduğu belirtmiştir.

2.4.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Mischo ve Haag (2002) yapmış oldukları çalışmada, para karşılığında alınan takviye derslerin bilişsel ve motivasyonel etkisinin tespit edilmesi için deneysel bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmada takviye derslerin etkisinin tespit edilmesi için ön test ve son testler uygulanmıştır. Çalışma deneysel desende tasarlanmış olup çalışmanın örneklemini, 122'si takviye ders almış deney grubu, 122'si takviye dersi almamış kontrol gurubu olmak üzere toplam 244 kişi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında öğretmenler her gün 90 dakika olmak üzere hafta dört gün sayıları 5 ile 11 arasında değişen küçük gruplara takviye dersler vermiştir. Çalışma kapsamında dokuz ay arayla uygulanan test başarılarının takviye ders alan öğrenciler lehine farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Takviye ders alan öğrencilerin akademik ve motivasyonel başarılarında artışların olduğu gözlemlenmiştir.

Smyth (2008), özel dersin veya gölge eğitimin dünya genelinde birçok ülkede ön plana çıkan bir unsur olduğunu vurgulamış ve bu alanda birçok çalışmanın yapıldığını belirtmiştir. Ancak bu çalışmaların birçoğunun özel dersin sınav performansını ve yükseköğrenime erişimi kolaylaştıran bir unsur olduğunu vurgularken birçok duyuşsal etmeni göz ardı ettiğini belirtmiştir. Yapılan çalışmada özel dersin akademik başarı üzerindeki etkisinin tespit edilmesi durumu birçok değişken kontrol altına alınarak araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini 112 farklı ortaokula devam eden 4709 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma sonucuna göre birçok değişken kontrol altına alındığında özel dersin öğrencinin akademik başarısı üzerinde anlamlı düzeyde avantaj sağlamadığının tespit edildiği belirtilmiştir.

Dawson'nun (2010) yapmış olduğu çalışmanın amacı üç Doğu Asya ülkesi olan Japonya, Güney Kore ve Kamboçya'da okul dışı özel destek eğitimlerini ve bu eğitimlerin okul eğitimi ile olan ilişkisini incelemektir. İncelenen üç ülkede bu eğitimlerin örgün okulların yetersizliği sonucunda ortaya çıktığı ve kademeler arası geçiş sınavlarında ortaya çıkan adaletsizliğin üstesinden gelmek amacıyla tercih edildiği belirtilmektedir. Her bir ülkede okullara destek amacıyla çıkan bu eğitim

kurumları gölge eğitim pazarı olarak nitelendirilmektedir. Bu ülke hükümetlerinin gölge eğitim ile ilgili çeşitli politikalar yürüttüğü ancak bu politikaların gölge eğitimin büyüyerek ilerlemesini engellemede yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Bu kurumların örgün eğitim sistemi kapsamındaki okullara karşı kaygı duyulmasına ve güvensizlik yarattığına değinilmiştir.

Hong ve Park (2012) öz yeterlik ve öz saygıyı etkileyen özel derslerin öz düzenlemeli öğrenme ile ilişkisini ve bu ilişkinin öğrencilerin ortaokul yıllarından lise son sınıfa kadar nasıl bir etkisinin olduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ilişkinin tespit edilmesi için 2005 Kore Boylamsal Eğitim Araştırmalarına ait beş yıllık veriler kullanılmıştır. Çalışmanın örnekleminin 2005 yılında ortaokula başlayan 6908 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma sonuçları incelendiğinde özel derslerin öğrenci öz düzenlemeli öğrenmeleri üzerinde olumsuz etkisinin olduğu, bireysel çalışmanın öz düzenlemeli öğrenme üzerinde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Lee (2013) yapmış olduğu çalışmada, Kore Boylamsal Eğitim Araştırma verilerini kullanarak Kore eğitim sistemindeki destek eğitimlerin; öğrenci akademik başarısına, örgün okullarda öğrenme ortamının kalitesine ve eğitim eşitsizliğine olası etkisinin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmada kullanılan veriler Kore Eğitim Araştırmaları Enstitüsü (KEDI) tarafından toplanan Kore Boylamsal Eğitim Araştırma verileridir. KEDI, eğitim politikacıları ve paydaşları için eğitimde yenilikler ve çözüm önerileri sunan ülkede en prestijli enstitü olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada kullanılan verilerin örneklemini Kore'de 7. sınıfta (Ortaokulun ilk sınıfı) eğitim gören tabakalı olarak rastgele seçilen 6908 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler 2005 yılında toplanmaya başlayıp 12. sınıfa kadar her yıl takip edilmiştir. Çalışmada öncelikle ilk aşamada okul dışı destek eğitiminin öğrencilerin akademik başarıları üzerine kısa ve uzun vadede etkisi incelenmiştir. Okul dışı özel destek eğitiminin ortaokul öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde kısa vadede olumlu etkisinin olduğu fakat uzun vadede değerlendirildiğinde, üniversite sınavı başarısı üzerinde ise düşük düzeyde etkisinin olduğu saptanmıştır. Konu alanına göre alınan eğitimin matematik ve İngilizce derslerini etkilediği tespit edilirken, sözel dersleri genelde etkilemediği anlaşılmaktadır. Ayrıca en faydalı destek eğitiminin ortaokul döneminde alındığı ve lisede alınan matematik dersinin üniversiteye giriş sınavı başarısında etkili olduğu belirtilmiştir. İkinci aşamada alınan okul dışı destek eğitimin örgün okullarda öğrenme ortamının kalitesine etkisi incelenmiştir. Bunun incelenmesi için öğrencilerin sınıftaki

dersleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre sekizinci sınıftaki öğrencilerin ders dikkatleri yüksek bulunmuştur ancak bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Öğrencilerin başarı düzeylerine göre farklılaşmaları incelendiğinde düşük başarı düzeyine sahip öğrencilerin derslere daha çok katıldığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra özel destek derslerinin öğrenme ortamlarına olumlu etkisinin olduğu, okullarda öğrenme ortamlarını iyileştirdiği ve öğrenme ortamı kalitesini yükselttiği tespit edilmiştir. Üçüncü aşamada ise okul dışı destek eğitimlerinin öğrencilerin akedemik ilerlemeleri açısından eğitim eşitsizliği incelenmiştir. Genel olarak sonuçlar alınan özel destek eğitimlerinin başarısı düşük ve yüksek olan öğrenciler arasında eğitim eşitliliğini arttırdığını göstermektedir. Bunun yanı sıra daha erken yaşlarda okul dışı özel destek eğitimi almak daha geç yaşlarda almaya göre performans açısından eşitsizliği arttırmaktadır. Ancak lisede öğrencilerin okul dışı destek eğitim almaları başarı anlamında farkı kapatmaktadır ve genellikle bu dönemlerde başarısız olan öğrencilerin bu eğitimleri daha çok tercih ettiği belirtilmiştir. Ayrıca lisede alınan destek eğitimleri incelendiğinde, üç yıl boyunca alınan özel destek eğitimlerinin sadece son sınıfta alınan eğitime göre, başarısız ve başarılı öğrenciler arasındaki farkı kapatmakta daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Özel dersin öğrenci başarısı üzerindeki etkisinden dolayı bu alana duyulan ilgi her ne kadar artsa da bu çalışmalar eğitim araştırmacıları ve politikacılarını tatmin edecek düzeyde değildir (Zhang, 2013). Zhang yapmış olduğu çalışmada özel dersin Çin Ulusal Kolej Giriş (NCEE) sınavındaki başarıları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı bu amaç doğrultusunda Çin'de 2010 yılında detaylı bir şekilde toplanan bir veri setini kullanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre özel dersin NCEE sınavında matematik, Çince ve İngilizce derslerinde farklı ve heterojen etkisinin olduğu belirtilmiştir. Başka bir ifade ile çalışma sonuçlarına göre özel dersin doğrusal bir etkisinin olmadığı kişi, seviye ve değişkenlere göre farklı sonuçlar verebileceği belirtilmiştir. Özel dersin genel anlamda başarı üzerine etkisinin önemli düzeyde olmadığı ancak düşük başarı gösteren bölgelerdeki okullara devam eden öğrenciler üzerinde olumlu etkisinin olabileceği belirtilmiştir (Zhang, 2013).

Hof (2014), özel ders ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda, özel dersin öğrenci başarısı üzerinde etkisi ile ilgili kesin sonuçların bulunmadığı ve bunu araştırmak için alternatif bir çalışma sunmayı amaçladığını belirtmiştir. Çalışmada veri seti olarak 2009 Pisa velilerinin kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışmada özel ders almanın öğrencilerin okuma

becerilerini çok az düzeyde olumlu etkilediği belirtilmiştir. Ancak genel sonuçlar incelendiğinde özel dersin, öğrenci başarı üzerinde doğrusal olamayan heterojen bir yapı gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmacı özel dersin öğrenciler üzerinde belirli bir etkisinin olmamasını olumsuzluk olarak yorumlamakta ve öğrencileri için faydasız olduğunu belirtmektedir.

Addi-Raccah ve Dana, (2015) özel dersin tüm dünyada olduğu gibi İsrail'de de artan bir eğilim gösterdiği, ülkede ilkokul öğrencilerinin yaklaşık üçte birinin özel ders gibi destek eğitimine başvurduğu belirtmiştir. Çalışmada özel dersin okul türlerine göre farklılaşma durumu ve okulların sosyo-ekonomik durumları ile özel derse yönelim yoğunluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini İsrail Mili Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen ulusal başarı sınavına katılan 21740 beşinci sınıf öğrencisi, 22332 altıncı sınıf öğrencisi ve 9700 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip okullardaki öğrencilerin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip okullardaki öğrencilere göre daha fazla özel ders aldığı belirtilmiştir. Ayrıca İsrail'de özel ders almak, yüksek ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip okullar arasındaki farkı arttıran bir unsur olarak görülmektedir.

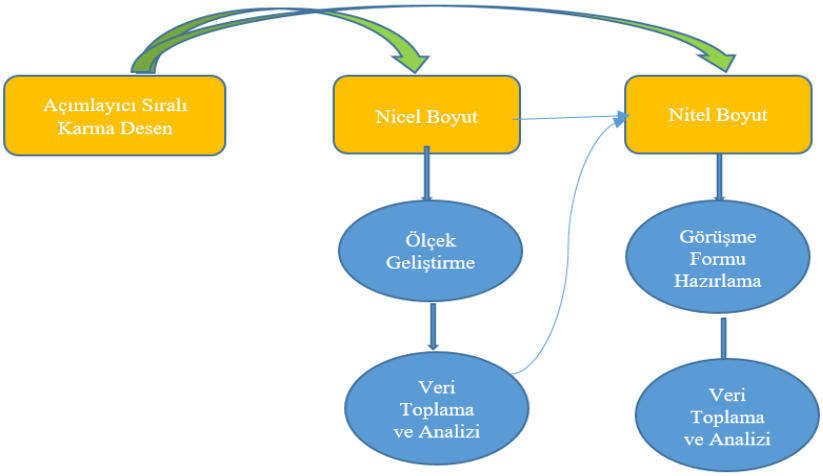
Damayantthi (2018) yapmış olduğu çalışmada özel dersin akademik performans üzerine etkisi ile ilgili yapılan çalışmaların farklı sonuçlar ortaya çıkardığını belirtmiştir. Yazar, ilgili literatürdeki farklı sonuçlardan dolayı özel dersin akademik başarıya etkisini tespit etmek amacıyla Sri Lanka'da yaşları 7 ile 11 arasında 600 çocuk ve aileleri ile çalışma yapmıştır. Seçilen örneklem rasgele örnekleme yöntemiile belirlenmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde özel dersin öğrencinin akademik başarısı üzerinde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ailelerin eğitim seviyesi, ekonomik durumları, öğrencinin bireysel çalışması faktörlerinin akademik başarı üzerinde özel dersten daha etkili olduğu vurgulanmıştır.

Genel anlamda yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde; özel ders ile ilgili akademik, duyuşsal, sosyoekonomik gibi bir çok boyutta farklı sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmalarda elde edilen sonuçlar özel dersin akademik anlamda hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarının olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde duyuşsal boyutta da özel dersin olumlu ve olumsuz sonuçlarının olduğu anlaşılmaktadır. Özel dersin sosyoekonomik anlamda etkisinin ise genellikle olumsuz olduğu anlaşılmaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanıldığı için karma desende tasarlanmıştır. Greene, Krayder ve Mayer'e (2005) göre sosyal bilimlerde, birden fazla analiz yönteminin kullanılması ya da verilerin birden fazla yöntemle amaçlı olarak toplanması karma yöntem yaklaşımıdır. Creswell (2002) ise, nitel ve nicel yöntemlerin birleştirilmesini yani, harmanlanmasını karma yöntemin temel özelliği olarak nitelendirmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2016), olayları tek bir bakış açısı ile değerlendirmenin zor olduğu bu bağlamda karma desenlerin farklı boyutlar kazandırdığını dile getirmiştir. Karma desenlerde nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanıldığı için nitel araştırma yöntemlerinin eksiklikleri veya zayıflıkları nicel araştırma yöntemi ile nicel araştırma yönteminin zayıf veya eksik tarafları ise nitel araştırma yöntemi ile giderilmektedir (Patton, 2002; Creswell ve Pablo-Clark, 2014). Bu araştırma kapsamında nitel verilerin toplanması nicel verilere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu bağlamda karma yöntemlerden açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Creswell ve Pablo-Clark'a (2014) göre, nicel sonuçların göz önünde bulundurularak nitel veri grupların oluşturulması açıklayıcı sıralı desen olarak nitelendirilmektedir. Açıklayıcı sıralı desenlerde nicel olarak elde edilen verilerin ilişkilerin açıklanması, detaylandırılması nitel olarak yapılmaktadır (Creswell ve Pablo-Clark, 2014). Nicel kısımda ortaöğretim öğrencilerinin özel ders eğilimleri ve eğilim düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Ayrıca nicel aşama, nitel öğrenci örnekleminin belirlenmesi için tercih edilmiştir. Nitel aşama ise özel derse yönelik derin verilerin elde edilmesi için tercih edilmiştir. Bazı karma desen araştırmalarında nicel boyut ön plana çıkarken bazı araştırmalarda nitel boyut ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmada özel derse yönelik daha derin verilerin elde edilmesi için nitel boyut ön plana çıkmaktadır. Şekil 1'de araştırmada kullanılan desenin basamakları verilmiştir.

Şekil 1: Açımlayıcı Sıralı Karma Desen

Öğrencilerin özel ders eğilimlerinin ne düzeyde olduğunun belirlenmesi ve öğrenci, veli ile eğitim uzmanlarının özel derse yönelik görüşlerinin tespit edildiği bu araştırma, yöntemsel olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Araştırmanın birinci aşamasını çalışmanın nicel boyutu oluşturmaktadır. Bu boyut betimsel tarama desenine göre tasarlanmıştır. Bu aşamada öğrencilerin özel derse yönelik eğilimlerinin ne düzeyde olduğu ve özel ders eğilimlerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılmış ve nicel yöntemlere dayalı olarak veriler toplanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasını nitel boyut oluşturmaktadır. Nitel boyut fenomoloji desenine göre tasarlanmıştır. Fenomenolojik araştırmalarda bir veya daha fazla kişinin bir fenomene ilişkin algı ve düşünceleri belirlenmektedir (Johnson, ve Christensen, 2014). Bu araştırmalarda katılımcıların deneyimlerinin tanımlanmasına odaklanılmaktadır (Creswell, 2016). Araştırmada katılımcıların "özel derse" yönelik deneyimlerinin neler olduğu tespit edildiği için nitel boyutta fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Katılımcıların özel ders fenomenine; yönelim nedenleri, fenomeni tanımlamaları, fenomene yönelik çözüm önerileri gibi farklı boyutlarda ele alınmıştır. Nitel aşamada, nicel yöntemle eğilimleri tespit edilen öğrenciler arasından üst, orta ve alt düzeyde özel ders eğilimi olan öğrenciler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu öğrencilerin velileri ve eğitim alanında uzmanlarla özel ders ile ilgili yarı-yapılandırılmış formlar kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

3.2.1. Nicel Boyut: Çalışma Grubu

Ölçeğin asıl uygulaması, tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenen ve 4 kategoriden oluşan 735 ortaöğretim 12. sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. 12.sınıf öğrencilerinin seçilmesinin temel nedeni bu sınıflardaki rekabete dayalı olan üniversiteye geçiş sınavına hazırlanan öğrencilerin yoğun olarak bulunmasıdır. Bray ve Lykins (2012), Kurul vd. (2012) ve Rutz ve Balkan (2016), özel dersin rekabete dayalı eğitim sistemlerinde daha fazla gözlemlenebileceğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte uygulama sonucunda doldurulan ölçek formları kontrol edilmiş ve 18 formun eksik, hatalı ya da rastgele doldurulduğu tespit edilmiştir. Bu formlar değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Ölçeğin tabakalara ayrılması; 2016-2017 eğitim öğretim yılı içerisinde TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavı yerleştirme başarı puanlarına göre yapılmıştır. Düzeyleri yüksek, orta ve düşük seviyede olan ortaöğretim kurumları üç tabakayı oluşturmaktadır. Ayrıca bir tabakayı da rastgele seçilen bir özel ortaöğretim kurumu oluşturmaktadır.

Tablo 2: Çalışma Grubu Okul Kategorisi-Cinsiyet Dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Okul Kategori	Düşük Başarı X1	5	96	101
	Orta Başarı X2	94	55	149
	Orta Başarı X3	93	78	171
	Yüksek Başarı X4	31	23	54
	Yüksek Başarı X5	49	32	81
	Özel Okul X6	64	84	148
Toplam		**336**	**368**	**704**

Çalışma grubunu; 336'sı (% 46,8) kız, 368'i (% 51,4) erkek ve 13'ü (% 1,8) cinsiyetini belirtmemiş olmak üzere 717 kişi oluşturmaktadır (Tablo 2). Katılımcıların 101'i (% 14,2) düşük başarı düzeyine sahip okul, 323'ü (% 45,0) orta başarı düzeyine sahip okul, 135'i (% 18,8) yüksek başarı düzeyine sahip okul ve 154'ü (% 21,5) de özel okul kategorisi içerisindedir. Öğrencilerin 4'ü (% 0,5) ise okul kategorisini belirtmemiştir.

İstanbul ili sınırlarında bulunan Endüstri Meslek, İmam Hatip, Anadolu, Fen ve Özel Lise olacak şekilde farklı okul türlerinde eğitim gören öğrenciler çalışma grubunun katılımcıları olarak belirlenmiştir. Ayrıca toplumun politik, kültürel ve sosyoekonomik farklılıklarını daha iyi yansıtabilmek için çalışma grubu İstanbul ili

içerisinden seçilmiştir. Rutz ve Balkan (2016) rekabet ve sınıflar arası geçişin yoğun olarak yaşandığı bir kent olması bakımından kozmopolit bir il olan İstanbul ilinin eğitimde nitelikli gözlemler yapılabilmesi açısından avantajlı bir şehir olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda İstanbul ilinin tercih edilme nedeni, ülkenin büyük çoğunluğunu temsil edecek nitelikte verilere ulaşmasına olanak sağlamasıdır.

Ölçek maddelerinin anlaşılırlığının test edilmesi için ön uygulama orta başarı düzeyindeki bir okulda gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamada farklı sosyo-ekonomik düzeyinde öğrencilerin bulunabileceği bir anadolu lisesi tercih edilmiştir. Genellebilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlandığından, faklı öğrenci profilinde öğrencilerin bulunduğu bir Anadolu lisesi olmasına dikkat edilmiştir. Ön uygulamaya 36'sı (% 47) erkek, 40'ı (% 53) kız olmak üzere toplam 76 öğrenci katılmıştır.

Araştırmanın test-tekrar-test grubunu 28'i erkek, 34'ü kız olmak üzere 62 kişi oluşturmaktadır. Test-tekrar-test uygulaması üç hafta arayla sosyo-ekonomik düzeyi orta seviyede olan bir Anadolu lisesinde gerçekleştirilmiştir.

3.2.2. Nitel Boyut: Çalışma Grubu

Araştırmanın nitel boyutunda öğrenci ve velilerden oluşan örneklemin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitliliği sağlamak için dikkate alınan ilk özellik öğrencilerin özel ders eğilim düzeyleridir. Bu doğrultuda nicel yolla toplanan özel ders eğilim ortalama puan ve standart sapmaları hesaplanarak, ortalama puanın bir ve iki standart sapma kadar altında ve üstünde bulunan gruplardan zengin veri sağlamak amaçlanmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesi ile bir durum hakkında zengin veri elde etmek için probleme taraf olabilecek farklı durumları birlikte verebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca seçilen öğrencilerin devlet ve özel okullardan olmasına dikkat edilmiştir. Öğrenci ve öğrenci velilerine ilişkin dağılım Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Nitel Görüşme Öğrenci-Veli Dağılımı

Öğrenci	Cinsiyet	Okul Türü	Özel Ders Eğilimi	Özel Ders Alma Durumu	Veli Görüşme
Ö1	K	X2	Orta	Evet (Şu an yok, daha önce aldı)	V1
Ö2	E	X2	Orta	Evet (Şu an yok, daha önce aldı)	
Ö3	K	X3	Yüksek	Evet	V3
Ö4	K	X3	Düşük	Evet	V4
Ö5	K	X1	Orta	Evet	V5
Ö6	E	X1	Düşük	Evet	
Ö7	K	X1	Düşük	Hayır	V7
Ö8	K	X4	Düşük	Hayır	
Ö9	E	X5	Yüksek	Evet	V9
Ö10	E	X6	Yüksek	Evet	
Ö11	K	X6	Orta	Evet	V11

Tablo 3 incelendiğinde görüşmelere katılan katılımcıların 11'i öğrenciyken 7'si veli olduğu görülmektedir. Katılımcı bilgileri incelendiğinde katılımcı öğrencilerin dördü erkek, yedisi kızdır. Öğrencilerin üçü düşük başarı düzeyinde (X1), dördü orta başarı düzeyinde (X2 ve X3), ikisi yüksek başarı düzeyinde (X4 ve X5) okullara ve ikisi de özel okula (X6) devam etmektedir. Özel ders eğilimleri açısından incelendiğine katılımcı öğrencilerin dördü düşük, dördü orta ve üçü yüksek eğilim düzeyindedir. Ayrıca katılımcıların ikisi özel ders almamış, ikisi şuan almıyor ancak önceki yıllarda almış ve yedisi şuanda özel ders almaktadır. Tablo 3'te X1 meslek lisesi, X2, X3 anadolu lisesi X4, X5 fen lisesi ve X6 özel okulu türü olarak nitelendirilmektedir. Meslek liselerine devam eden öğrencilerden seçilen öğrencilerin özel ders eğilimleri düşük ve orta seviyede, anadolu lisesinden seçilen öğrencilerin özel ders eğilimleri düşük, orta ve yüksek seviyede, fen lisesinden seçilen öğrencilerin özel ders eğilimleri düşük ile yüksek seviyede ve özel okuldan seçilen öğrencilerin özel ders eğilimleri orta ve yüksek seviyededir.

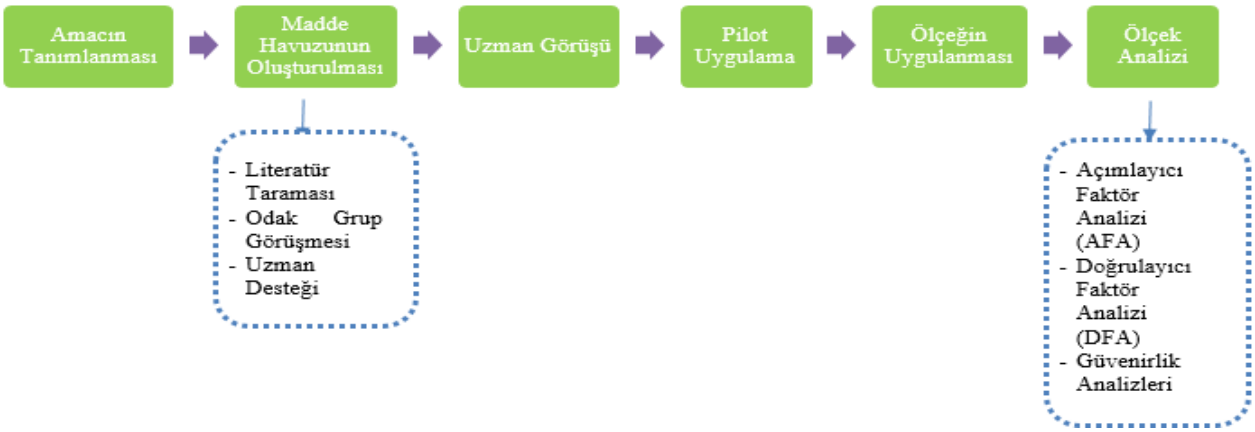
Araştırmanın örneklemindeki bir diğer grubu eğitim uzmanları oluşturmaktadır. Eğitim uzmanlarının görüşlerinin elde edilmesinde ise kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ilk eğitim uzmanı katılımcıya ulaşıldıktan sonra onun yönlendirmesi ile başka uzman katılımcıya ve onun da yönlendirmesi ile diğer uzman katılımcılara ulaşılmıştır. Kartopu örneklem yöntemi amaca uygun olacak geniş bilginin elde edilmesinin istenmesi durumunda kullanılabilecek bir örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Kartopu örnekleme yöntemi ile amaca göre ulaşılmak istenen kişilerle daha kolay yollarla iletişim kurulabilir (Gliner, Morgan ve Leech, 2015). Başka bir ifade ile araştırmanın amacına uygun kişilerle kolay iletişim sağlayabilmek için amaçlı örneklem türlerinden kartopu örnekleme yöntemi

kullanılabilir. Araştırmada görüşlerinden yararlanılan 5 kişilik eğitim uzmanı örneklemini; uzun yıllar özel ders vermiş bir özel okul kurucusu, bir yazar-araştırmacı-televizyon programcısı, bir milli eğitim genel müdürü ve eğitim alanında ulusal çapta yüksek tirajlı iki gazete eğitim editörü oluşturmaktadır. Seçilen katılımcıların ortak özelliği hepsinin eğitim alanında uzmanlaşmış ve toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul gören kişiler olmasıdır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Nicel Boyut: Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından geliştirilen "Özel Ders Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. "Özel Ders Eğilim Ölçeği" öğrencilerin özel ders eğilimlerinin tespit edilmesi için geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme aşamaları aşağıda verilmiştir;

Şekil 2: Ölçek Geliştirme Basamakları

Araştırma kapsamında ölçek geliştirme çalışmasının ilk aşamasında; çalışmanın amacına uygun olarak yapılan tanımlara bağlı olarak ölçek geliştirmenin amacı belirlenmiştir. Bir sonraki aşamada madde havuzunun oluşturulması basamağı bulunmaktadır. Madde havuzu oluşturulurken ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bu aşamada yapılan bir diğer çalışma ise hedef örneklem ile odak grup görüşmeleridir. Üç farklı odak grubu oluşturularak görüşmelerin yapılmasına karar verilmiştir. Gruplardan biri devlet okuluna devam eden özel ders almış öğrencilerden

oluşmaktadır. Bir diğer grup özel okula devam eden özel ders almış öğrencilerden oluşurken son grup ise özel okula devam eden ve özel ders almamış öğrencilerden oluşmaktadır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir.

İlgili literatür taraması ve öğrenciler ile yapılan görüşmelerin analizleri sonucunda maddeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Maddelerin yazımında bir alan uzmanı Eğitim Programları ve Öğretim alanında doktora öğrencisi araştırma görevlisi, iki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanı uzmanı ve bir Türkçe Eğitimi alanı uzmanından destek alınmıştır. Maddeler oluşturulduktan sonra uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşü için ilgili alandan iki Profesör, bir Doktor Öğretim Üyesi, üç Araştırma Görevlisi, gölge eğitim ile ilgili çalışmaları bulunan bir İktisadi İdari Bilimleri alanı Profesörü ve bir Ölçme ve Değerlendirme alanı Doktor Öğretim Üyesine başvurulmuştur. Ayrıca dil uygunluğu için Türkçe Eğitimi alanından iki Araştırma Görevlisi ve son olarak öğrenci gelişimi ve maddelerin psikometrik olarak yapısının uygunluğunun tespit edilmesi açısından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanından iki Araştırma Görevlisinin görüşüne başvurulmuştur.

Uzman görüşlerinin dönütleri doğrultusunda düzeltmeler yapıldıktan sonra 36'sı erkek 40'ı kız olmak üzere 76 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda düzeltmeler yapılarak ölçeğin uygulamaya hazır hali oluşturulmuştur. Ölçeğin son hali belirlenen örneklem üzerinde uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin tespit edilmesi için AFA ve DFA yapılmıştır. Ayrıca ölçeğin güvenirlik analzileri yapılmıştır. Aşağıda ölçeğin analiz ile ilgili yapılan işlemler detaylı olarak verilmiştir:

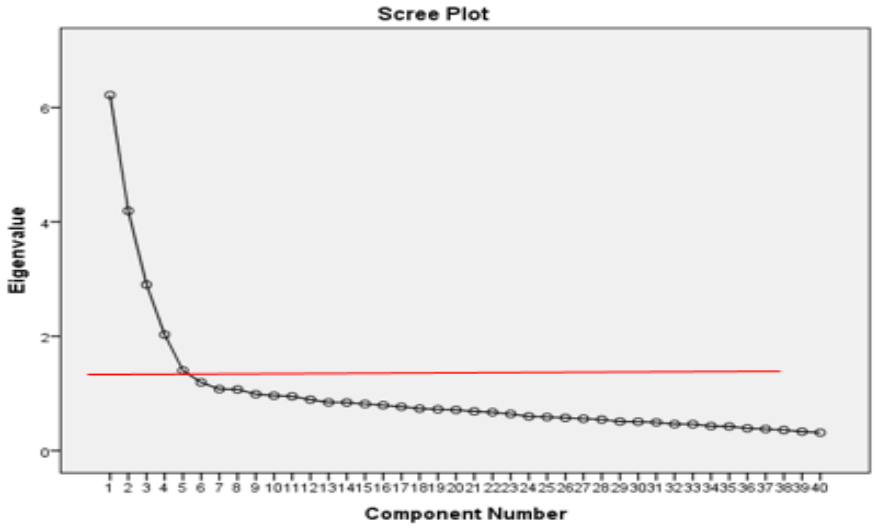
Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar yapı geçerliği ve güvenirliktir.

3.3.1.1. Yapı Geçerliği

Yapı geçerliği başlığı altında AFA ve DFA'ya ilişkin bulgular verilmiştir. Öncelikle AFA'ya ilişikin sonuçlar verilmiştir.

3.3.1.1.1. Açımlayıcı Faktör Analizi:

Verilerin kaç faktör altında toplandığını tespit etmek için ilk olarak Yamaç-Birikinti Grafiği incelenmiştir. Aşağıda 40 maddelik ölçeğe ilişkin Yamaç-Birikinti Grafiği verilmiştir.

Şekil 3: Yamaç-Birikinti Grafiği

Yamaç dağılım grafiği incelendiğinde ve ilgili literatür göz önünde bulundurulduğunda ölçek maddelerinin 4 faktör altında toplanmasının daha uygun olacağı anlaşılmıştır. Dört faktörlü olarak yapılan istatistiksel analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4'te 40 maddelik ortaöğretim öğrencilerine yönelik özel ders eğilim ölçeğine ilişkin öz değer ve varyans oranları bulunmaktadır.

Tablo 4: ÖDE Ölçeğine İlişkin Öz Değer-Varyans Oranı

Faktör	İlk Öz değerler			Yüklerin Kareleri Toplamının Döndürülmüş Hali		
	Öz değer	Varyans %	Birikimli %	Öz değer	Varyans %	Birikimli %
1	6.22	15.54	15.54	4.63	11.57	11.57
2	4.19	10.48	26.02	4.04	10.11	21.68
3	2.90	7.26	33.28	3.85	9.61	31.29
4	2.02	5.07	38.34	2.82	7.06	38.34

Tablo 4 incelendiğinde faktörlerin dik döndürme yapıldıktan sonraki öz değerlerinin 4.63 ile 2.82 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Açıklanan varyans oranın ise toplam %38.34 olduğu tespit edilmiştir.

40 maddelik ölçek üzerinden toplanan maddelere ilişkin AFA kapsamında temel bileşenler analizi sonuçları incelenmiştir. Ölçeğin 4 faktörlü analizleri aşamasında uygun olmayan maddelerin ölçekten çıkartılması işlemleri; binişik maddelerin ve faktör yük değerleri 0.30'un altında olan maddelerin tespit edilmesi ile sağlanmıştır. Uygun olmayan her maddenin teker teker aşamalı bir şekilde ölçekten çıkartılması gerçekleştirilmiştir. Bir maddenin iki faktör altında aldığı yük değeri farkının 0.10'dan

büyük olması beklenmektedir. Aradaki fark 0.10'un altında ise maddenin ölçekten çıkartılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2010). Ayrıca madde yük değeri 0.30'un altında olan maddelerin de ölçekten çıkartılması önem taşımaktadır. 4 faktöre dayalı olarak yapılan AFA sonuçlarına göre; bir maddenin (Madde 6) iki faktör altında yüklendiği faktör yük değerleri arasında 0.10'dan daha küçük bir değer tespit edildiği için ölçekten çıkarılmasının uygun olduğu anlaşılmıştır. Madde ölçekten çıkartıldıktan sonra faktör yük değerleri 0.30'un altında olan 6 madde (Madde 12, Madde 17, Madde 22, Madde 26, Madde 29 ve Madde 34) teker teker analiz edilerek ölçekten çıkartılmıştır. Böylelikle ölçekte bulunan 7 maddenin ölçekten çıkartılması uzman görüşüyle birlikte uygun görülmüştür.

Ölçekten çıkartılan 7 maddeden sonra 33 madde üzerinden yapılan istatistiksel işlemler Anti-İmaj Korelasyon ve Ortak Varyans Değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Anti İmaj Korelasyon- Ortak Varyans Değerleri

Madde Numarası	Anti-İmaj Korelasyonu	Ortak Varyans	Madde Numarası	Anti-İmaj Korelasyonu	Ortak Varyans	Madde Numarası	Anti-İmaj Korelasyonu	Ortak Varyans	Madde Numarası	Anti-İmaj Korelasyonu	Ortak Varyans
m1	.87[a]	.44	**m11**	.83[a]	.42	**m21**	.90[a]	.50	**m32**	.89[a]	.34
m2	.90[a]	.55	**m13**	.80[a]	.40	**m23**	.91[a]	.48	**m33**	.91[a]	.47
m3	.81[a]	.31	**m14**	.87[a]	.61	**m24**	.81[a]	.58	**m35**	.84[a]	.36
m4	.88[a]	.37	**m15**	.82[a]	.59	**m25**	.91[a]	.32	**m36**	.92[a]	.40
m5	.90[a]	.51	**m16**	.88[a]	.44	**m27**	.83[a]	.37	**m37**	.90[a]	.50
m7	.92[a]	.39	**m18**	.90[a]	.38	**m28**	.90[a]	.41	**m38**	.78[a]	.41
m8	.89[a]	.45	**m19**	.90[a]	.41	**m30**	.88[a]	.58	**m39**	.89[a]	.34
m9	.88[a]	.67	**m20**	.83[a]	.48	**m31**	.81[a]	.32	**m40**	.89[a]	.36
m10	.82[a]	.53									

Tablo 5 incelendiğinde en düşük anti-imaj katsayısının 0.80[a] olduğu, en yüksek anti-imaj katsayısının 0.92[a] olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca en düşük ortak varyans değerinin 0.32 olduğu en yüksek ortak varyans değerinin 0.67 olduğu tespit edilmiştir. Anti imaj korelasyon değerlerinin 0.50 üzerinde olması beklenen bir durumdur. Değerlerin 0.50'in altında gözlemlenmesi bu maddelerin ölçekten çıkartılması gerektiğini göstermektedir (Can, 2014). Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen anti-imaj değerlerin 0.50'den büyük olduğu ve ortak varyans değerlerinin 0.30'un üstünde olduğu tespit edilmiştir. Tablo 6'da ölçeğin 33 maddelik son haline ilişkin öz değer ve açıklanan varyans oranları verilmiştir.

Tablo 6: ÖDE Ölçeğine İlişkin Öz Değer-Varyans Oranları

Faktör	İlk Öz değerler			Yüklerin Kareleri Toplamının Döndürülmüş Hali		
	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %
1	5.88	17.81	17.81	4.36	13.22	13.22
2	4.17	12.63	30.44	4.07	12.32	25.54
3	2.79	8.44	38.89	3.40	10.30	35.84
4	1.86	5.65	44.53	2.87	8.70	44.53

Tablo 6 incelendiğinde 33 maddelik faktörlerin dik döndürme yapıldıktan sonraki öz değerlerinin 4.36 ile 2.87 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Açıklanan oranın ise toplam %44.53 olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin son halini oluşturan 33 maddenin 4 faktör altında toplandığı ve bu boyutlar altında toplanan maddelerin literatüre uygun olduğu tespit edilmiştir. Birinci faktör 11 madden, ikinci faktör 9 maddeden, üçüncü faktör 6 maddeden ve dördüncü faktör 7 maddeden oluşmaktadır. Tablo 7'de birinci boyuta ilişkin ortak faktör yük değerleri ve madde yük değerleri bulunmaktadır.

Tablo 7: Birinci Alt Boyutu Oluşturan Maddeler

Madde	Ortak Faktör Yükü	Madde Yükü
m5. Okulda öğrenilen konuların özel derste tekrarlanması sıkıcı olur.	.51	.67
m21. Özel ders almak öğrencilerin daha disiplinli çalışmasını sağlar.	.50	.66
m8. Özel ders öğrencileri ezbere yöneltir.	.45	.65
m1. Özel ders öğrencilerin ders başarısını artırır.	.44	.64
m16. Özel dersin sadece merkezi sınavlara yönelik olması faydalıdır.	.44	.63
m28. Anlaşılmayan konuların özel ders yerine kişisel çabayla öğrenilmesi daha faydalıdır.	.41	.61
m18. Özel derste öğrencilerin tek başına olması öğrenme sürecini olumlu etkiler.	.38	.59
m36. Tek başına özel ders almak yerine, öğrencilerin okulda arkadaşlarıyla bir arada olması öğrenme sürecini olumlu etkiler.	.40	.57
m25. Özel dersin tek bir yöntemle işlenmesi öğrenciyi farklı yöntemlere karşı köreltir.	.32	.55
m32. Derslerdeki başarısızlıklar öğrencileri öncelikli tercih olarak özel derse yönlendirir.	.34	.55
m40. Özel ders öğrencilerin var olan yeteneklerinin daha fazla farkına varmasını sağlar.	.36	.51

Tablo 7 incelendiğinde birinci faktöre ilişkin madde yük değerlerinin 0.67 ile 0.51 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Maddeler ve ilgili literatür incelendiğinde birinci faktördeki maddelerin bireylerin özel derse yönelik bilişsel veya akademik eğilimleri tespit edilmiştir. Bu bağlamada birinci faktörün "Bilişsel Boyut" olarak nitelendirilmesinin uygun olacağı tespit edilmiştir. Tablo 8'de ikinci boyuta ilişkin ortak faktör yük değerleri ve madde yük değerleri bulunmaktadır.

Tablo 8: İkinci Alt Boyutu Oluşturan Maddeler

Madde	Ortak Faktör Yükü	Madde Yükü
m23. Özel ders öğrencilerin ders ile ilgili ön yargılarından kurtulmalarını sağlar.	.48	.66
m11. Öğrencilerin kaygılı oldukları derslerde öncelikli tercihleri özel ders almaktır.	.42	.64
m13. Özel ders öğretmeninin öğrencilerden beklentileri öğrenci motivasyonunu artırır.	.40	.60
m19. Özel ders ortamı öğrencilerin derse karşı çekingenliğini azaltır.	.41	.60
m27. Özel ders öğretmeninin öğrenciden beklentileri öğrencinin stresini artırır.	.37	.60
m31. Özel dersin sadece ders başarısına odaklanması öğrencileri sıkar.	.32	.55
m39. Özel ders alan öğrenciler konuyu önceden öğrendikleri için okuldaki derse ilgisiz kalırlar.	.34	.55
m7. Özel ders öğrencilerin sınav kaygılarını azaltır.	.39	.54
m3. Özel ders, öğrencilerin derse karşı ilgilerinin artmasını sağlar.	.31	.53

Tablo 8 incelendiğinde ikinci faktöre ilişkin madde yük değerlerinin 0.66 ile 0.53 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Maddeler ve ilgili literatür incelendiğinde; ikinci faktördeki maddelerin bireylerin özel derse yönelik duyuşsal eğilimlerini tespit etmeye yönelik olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamada ikinci faktörün "Duyuşsal Boyut" olarak nitelendirilmesinin uygun olacağı tespit edilmiştir. Tablo 9'da üçüncü boyuta ilişkin ortak faktör yük değerleri ve madde yük değerleri bulunmaktadır.

Tablo 9: Üçüncü Alt Boyutu Oluşturan Maddeler

Madde	Ortak Faktör Yükü	Madde Yükü
m15. Öğrenciler konuların zamanında bitmemesi durumunda öncelikle özel dersi tercih eder.	.59	.76
m10. Öğrenciler anlaşılmayan bir konuyu öğrenmek için öncelikle özel dersi tercih eder.	.53	.73
m24. Özel derste oluşturulan samimiyet disiplin sorununa neden olur.	.58	.71
m38. Özel ders öğrencilerin kolaya alışmasına yol açar.	.41	.61
m4. Öğrenciler kendileri istedikleri için özel ders alırlar.	.37	.56
m35. Öğrenciler sınavlara hazırlanırken öncelikle özel dersi tercih ederler.	.36	.55

Tablo 9 incelendiğinde üçüncü faktöre ilişkin madde yük değerlerinin 0.76 ile 0.55 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Maddeler ve ilgili literatür incelendiğinde; üçüncü faktördeki maddelerin bireylerin özel derse yönelik eylemsel eğilimlerini tespit etmeye yönelik olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamada üçüncü faktörün "Eylemsel Boyut" olarak nitelendirilmesinin uygun olacağı tespit edilmiştir. Tablo 10'da dördüncü boyuta ilişkin ortak faktör yük değerleri ve madde yük değerleri bulunmaktadır.

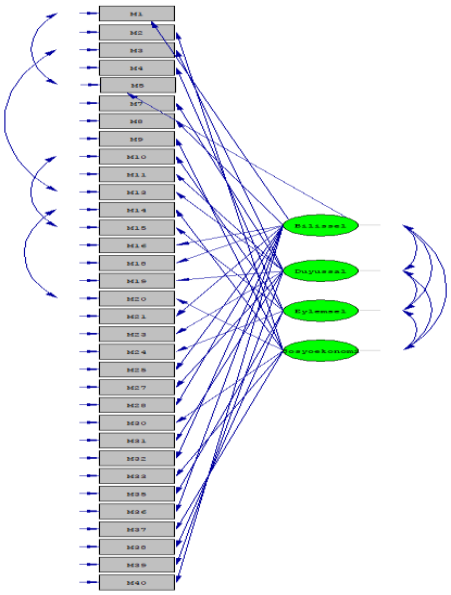
Tablo 10: Dördüncü Alt Boyutu Oluşturan Maddeler

Madde	Ortak Faktör Yükü	Madde Yükü
m9. Özel ders kayıt dışı olduğu için öğrenciler özel derse sıcak bakmaz.	.67	.82
m14. Özel ders parası olanların alabileceği derslerdir.	.61	.78
m30. Öğrenciler aileleri istedikleri için özel ders alırlar.	.58	.75
m2. Özel ders maliyetinin karşılığını öğrenci gelecekte alır.	.55	.74
m37. Ailelerin gösteriş yapmak için çocuklarını özel derse yönlendirir.	.50	.70
m20. Özel ders öğrencileri sadece sınav makineleri haline getirir.	.48	.69
m33. Özel ders kişiler arasındaki eşitsizliği artırır.	.47	.68

Tablo 10 incelendiğinde dördüncü faktöre ilişkin madde yük değerlerinin 0.82 ile 0.68 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Maddeler ve ilgili literatür incelendiğinde; dördüncü faktördeki maddelerin bireylerin özel derse yönelik sosyo-ekonomik eğilimlerini tespit etmeye yönelik olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamada dördüncü faktörün "Sosyo-Ekonomik Boyut" olarak nitelendirilmesinin uygun olacağı tespit edilmiştir.

3.3.1.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi:

Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda ölçekte bulunan toplam 33 maddenin dört boyut altında toplandığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonucun test edilmesi için Doğrulayıcı Faktör Analiz'ine (DFA) başvurulmuştur. DFA verilerinin test edilmesi için Lisrel 8.51 paket programı kullanılmıştır. Şekil 4'te ölçek maddelerin faktörlere göre modellemesi bulunmaktadır.

Şekil 4: Özel Ders Eğilim Ölçeği Ölçüm Modeli

Şekil 4 incelendiğinde; yapılan DFA sonuçlarına göre 4 madde arasında modifikasyon yapılmasının uygun olduğu anlaşılmıştır. İlgili literatüre uygunluğu ve uyum indekslerindeki iyileşme göz önüne alındığında modifikasyon yapılmasına karar verilmiştir. Tablo 11'de DFA analizleri sonucunda elde edilen model uyum ölçümleri ve uyum kriterleri bulunmaktadır.

Tablo 11: Model Uyum Ölçümleri ve Uyum Kriterleri

Uyum Endeksleri	Uyum Kriteri	Model Uyum Ölçümleri	Yorum
χ^2/sd	≤ 2 mükemmel uyum ≤ 3 kabul edilebilir uyum	2.36	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	≤0,05 mükemmel uyum ≤0,06-0,08 kabul edilebilir uyum	0.05	Mükemmel Uyum
NNFI	≥0,95 mükemmel uyum ≥0,90 kabul edilebilir uyum	0.95	Mükemmel Uyum
NFI	≥0,95 mükemmel uyum ≥0,90 kabul edilebilir uyum	0.92	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	≥0,95 mükemmel uyum ≥0,90 kabul edilebilir uyum	0.95	Mükemmel Uyum
GFI	≥0,95 mükemmel uyum ≥0,90 kabul edilebilir uyum	0.90	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	≤0,05 mükemmel uyum ≤0,06-0,10 kabul edilebilir uyum	0.05	Mükemmel Uyum

Tablo 11'de kurulan modelin uygunluğu hakkında bilgi edinmek için uyum endeksleri incelenmiştir. İncelenen uyum indekslerine göre χ^2/sd değerinin mükemmel uyum, RMSEA değerinin mükemmel uyum, NNFI değerlerinin mükemmel uyum, NFI değerinin kabul edilebilir uyum, CFI değerinin mükemmel uyum, GFI değerinin kabul edilebilir uyum, SRMR değerinin mükemmel uyum gösterdiği tespit edilmiştir (Kelloway, 1998; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Stevens, 2012; İlhan ve Çetin, 2014; Byrne, 2016). Elde edilen endeks değerlerinin uyum kriterleri ile karşılaştırıldığında ölçeğin DFA açısından uygun olduğu anlaşılmıştır.

3.3.1.2. Güvenirlik

Özel ders eğilim ölçeğinin güvenirliğinin tespit edilmesi için; Cronbach Alpha katsayılarının belirlenmesi ve test tekrar test uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin her boyutu için Cronbach Alpha katsayısı belirlenmiştir. Ayrıca ölçek tutarlığının test edilmesi için 3 hafta arayla belirli bir gruba test tekrar test uygulanmıştır. Uygulama sonucunda test tekrar test verileri arasındaki tutarlığı tespit etmek için korelasyon katsayısından faydalanmıştır.

3.3.1.2.1. Cronbach Alfa:

Tablo 12'de Özel Ders Eğilim ölçeğinin boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha değerleri bulunmaktadır.

Tablo 12: Ölçeğin ve Alt Boyutlarının Güvenirlilik Katsayıları

Boyut	Cronbach Alpha
Bilişsel Boyut	0.840
Duyuşsal Boyut	0.786
Eylemsel Boyut	0.772
Sosyo-Ekonomik Boyut	0.869
Toplam	0.844

Tablo 12'de ölçekten elde edilen Cronbach Alpha değerleri bulunmaktadır. Elde edilen Cronbach Alpha değerlerinden en düşük değere 0.772 ile *"Eylemsel Boyut"* sahip iken en yüksek değere 0.869 ile *"Sosyo-Ekonomik Boyut"* sahiptir. Ölçeğin genelinden elde edilen Cronbach Alpha değeri ise 0.844'tür. Elde edilen değerlerin 0.70 üstünde olduğu gözlemlemiştir.

3.3.1.2.2. Test Tekrar Test

Tablo l3'te Özel Ders Eğilim ölçeğine ilişkin üç hafta aralık ile uygulanan Test Tekrar Test değerleri bulunmaktadır.

Tablo 13: ÖDE Ölçeğine İlişkin Test-Tekrar-Test Değerleri

		Son Test
Ön Test	Pearson Correlation	.707**
	P	.000
	N	62

Tablo l3'te ölçeğin test tekrar test puanları arasındaki ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. 62 kişilik bir gruba üç hafta arayla uygulanan ölçeğin ön ve son uygulamalarından elde edilen toplam puanlar arasında yüksek düzeyde olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen Cronbach Alpha değerleri ve Test-Tekrar-Test Korelasyon kat sayısı göz önünde bulundurulduğunda Özel Ders Eğilim ölçeğinin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

3.3.2. Nitel Boyut: Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında nitel verilerin toplanması için öğrenci, veli ve eğitim uzman yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları ölçek geliştirme sürecinde faydalanılan kaynaklar ve öğrenciler ile yapılan görüşmelerin yanı sıra ilgili literatürden yararlanılmıştır. Görüşme formları oluşturulduktan sonra alan uzamanı iki Profesör, bir Dr. Öğretim Üyesi, iki Araştırma Görevlisi, soruların öğrenci, veli ve eğitim uzmanlarının seviyesine uygunluğunun belirlenmesi için bir PDR araştırma görevlisi ve dil açısından anlaşılırlığı için iki

Türkçe Öğretmenliği alanı Araştırma Görevlisinden uzman görüşü alınmıştır. Ayrıca görüşme formlarının uygunluğunun tespit edilmesi için pilot uygulama yapılmıştır. "Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kişisel bilgilerin bulunduğu ve özel derse yönelik görüşlerin belirlenmesine yönelik soruların bulunduğu iki bölümden oluşmaktadır. Özel derse yönelik görüşlerin tespit edilmesi için 10 ana madde ve her maddeye ilişkin sonda sorular bulunmaktadır. Ayrıca öğrenci formunda bazı sorular özel ders alan veya almayan öğrencilere göre gruplara ayrılarak sorulmuştur. "Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"na ilişkin belge Ek 3'te bulunmaktadır. "Veli Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kişisel bilgilerin ve özel derse yönelik görüşlerin tespit edilmesi ile ilgili soruların bulunduğu iki bölümden oluşmaktadır. Veli görüşme formunun özel derse yönelik görüşlerini tespit edildiği soru bölümü de 10 ana madde ve sonda sorulardan oluşmaktadır. "Veli Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"na ilişkin belge Ek 4'te bulunmaktadır. Araştırmanın öğrenci ve veli görüşmeleri yapıldıktan sonra süreç içerisinde danışman önerisi ile eğitim uzmanları ile görüşmelerin yapılmasına karar verilmiştir. "Eğitim Uzmanı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kişisel bilgilerin ve özel derse yönelik görüşlerin tespit edilmesi ile ilgili soruların bulunduğu iki bölümden oluşmaktadır. Eğitim uzmanı yarı yapılandırılmış formu özel derse yönelik soruları yedi madde ve sonda sorulardan oluşmaktadır. "Eğitim Uzmanı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"na ilişkin belge Ek 5'te bulunmaktadır.

3.4. Veri Toplanma Süreci

Araştırma kapsamında ilk olarak nicel veriler toplanmıştır. Nicel veriler, araştırma kapsamında geliştirlen "Özel Ders Eğilim Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Nicel verilerin toplanması için İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinler doğrultusunda ilgili okullarda araştırmacının bizzat katılımıyla toplanmıştır. Ölçek maddelerine öğrencilerin gönüllü olarak doldurmasına özen gösterilmiş ve ilgili açıklamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ölçek maddelerinin doldurulması ortalama 12 dakika sürmüştür. Asıl uygulama kapsamında nicel verilerin toplanması 23 gün sürmüştür.

Araştırmanın bir sonraki aşamasında nitel veriler toplanmıştır. Nitel verilerin topalnması için öğrenci, veli ve eğitim uzmanları için hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Nitel verilerin toplanması için nicel verilerden elde

edilen özel ders eğilim düzeyleri dikkate alınarak öğrenciler belirlenmiştir. Belirlenen öğrenciler ile okul rehberlik servisi aracılığıyla iletişime geçilmiş ve öğrenciler açısından en uygun zaman belirlenerek öğrencinin devam ettiği okulda görüşmeler yapılmıştır. Okul ortamında öğrencinin kendini rahat ifade edebileceği görüşme açısından uygun iletişim kurulabilecek alanlar rehberlik servisi aracılığıyla belirlenmiştir. Görüşme yapılacak veliler ile iletişim, öğrenciler aracılığıyla sağlanmıştır. Veliler ile iletişime geçilerek istedikleri zaman ve makanda görüşmelerin gerçekleşebileceği bilgisi verilmiştir. Velilerin belirlediği zaman ve mekanlarda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler; öğrencinin okulu, velinin iş yeri ve görüşmenin yapılmasına uygun cafe gibi mekanlarda veli isteği doğrultusunda yapılmıştır. Eğitim uzmanları ile görüşmelerin yapılması için kartopu yöntemi kullanılmıştır. İlk ulaşılan eğitim uzmanı başka eğitim uzmanlarına yönlendirmeler yapmıştır. Eğitim uzmanları ile görüşmeler yapılmadan önce kendileri ile iletişime geçilerek uygun zaman ve mekan belirlenmiştir. Eğitim uzmanları ile genellikle kendilerinin iş yerlerinde veya ofislerinde görüşmeler yapılmıştır. Tüm katılımcılar ile yapılan görüşmelere öncelikle katılımcıların sağlıklı bilgi verebilmeleri için günlük yaşamdan sohbetler ile başlanmıştır. Ayrıca tüm katılımcılar ile yapılan görüşmeler rahat edebilmeleri için kendi belirledikleri yer ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Ersoy (2016) nitel görüşmelerin, katılımcıların rahat iletişim kurabileceği ortamlarda gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Ersoy (2016) katılımcıların daha sağlıklı bilgi verebilmeleri için asıl görüşmlere geçmeden önce günlük sohbetlerle başlanmasının uygun olacağını belirtmiştir. Görüşme süreleri yaklaşık olarak 33 dakika ile 72 dakika arasında değişmektedir. Nitel verilerin toplanması katılımcıların isteklerine uygun hareket edildiği için yaklaşık olarak 67 gün sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. Nicel Boyut: Veri Analizi

Ortaöğretim öğrencilerine yönelik özel ders eğilim ölçeğinin geliştirilmesi için toplanan verilerin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Geçerliğini test etmek için kapsam ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliği için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Yapı geçerliğini sağlamak için Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri yapılmıştır. Faktör analizleri yapılması için öncelikle örneklem büyüklüğü,

tek ve çok değişkenli normallik, doğrusallık ve uç değerler varsayımları (Tabachnick, Fidell ve Ullman, 2007) kontrol edilmiştir.

Genellikle örneklem büyüklüğünün 100'ün üzerinde olması gerektiği (Ferguson ve Cox, 1993; Ho, 2006) vurgulanmakla birlikte, Tabachnick, Fidell ve Ullman (2007) örneklem sayısının en az 300 olması gerektiğini savunmaktadır. Örneklem büyüklüğünün ve verilerin analize uygunluğunun tespit edilmesi için bu araştırmada Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve çoklu normallik için Bartlett's testi değerleri de incelenmiştir. Büyüköztürk'e (2010) göre KMO değerinin 0.60'tan büyük ve Bartlett's testi değerinin istatistiksel olarak anlamlı çıkması gerekmektedir. Bu araştırma için bu değerler incelendiğinde verilerin, analize uygun olduğu ve çoklu normallik gösterdiği [KMO=0.871, X^2= 7788,321 $p<0.01$] tespit edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterme durumunu tespit etmek için Kolmogorov-Simirnov Testi (p=0.20) yapılmış ve normallik varsayımını sağladığı tespit edilmiştir. Verilerin doğrusallığını tespit etmek için ise saçılım diyagramı incelenmiş ve verilerin doğrusal olduğu tespit edilmiştir. Verilerin analiz varsayımlarının incelemesi sonucunda varsayımların karşılandığı, verilerin analize uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin Betimsel istatistikleri, Açımlayıcı Faktör Analizi, Güvenirlik hesaplamaları ve öğrenci eğilim puanlarının gruplara göre farklılığının tespit edilmesi SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır. AFA sonuçlarını doğrulamak ve bu sonuçlara göre oluşturulan modeli test etmek için yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Lisrel 8.51 paket programı ile yapılmıştır. Nicel analizlerde; Betimsel Analizler, Bağımsız Örneklem t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır.

3.5.2. Nitel Boyut: Veri Analizi

Nitel verilerin analizinin yapılması için içerik analizi tercih edilmiştir. Bu analiz yöntemi ile benzerlik gösteren kavramlar bir araya getirilerek temalara dönüştürülüp okuyuculara anlayacakları bir görünüm sağlayarak bir bütünlük oluşturulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında metinlerin defalarca okunması sonucunda elde edilen kodlar anlamlı bir bütünlük sağlamak üzere bir araya gerilerek kategorileri ve bu kategoriler anlamlı bir bütünlük

sağlamak üzere bir araya getirilerek temaları oluşturmuştur. Tablo 14'te nitel verilerin analizinde kullanılan kod, kategori ve tema oluşturmaya yönelik bir veli görüşü örneği bulunmaktadır.

Tablo 14: Örnek Nitel Veri Analiz Tablosu (Kod Kategori Tema)

Cevap	Kod	Kategori	Tema
"Kendine güven geldi mesela. Ö4 matematik alıyor sadece. Kendisine baya bir güveni geldi. Özel ders ile başarısı arttı, sınav notları yükseldi. Denemeler de kademe kademe yükseldi. İlk denemede 3'tü matematik neti şimdi 22'ye falan çıktı."	Özgüvene Etki	Duyuşsal Görüşler	Özel Derse Yönelik Genel Görüşler
	Ders Başarısına Etki	Akademik Görüşler	
	Sınav Başarısına Etki		

Tablo 14'te nitel verilerin analiz aşamasında oluşturulan kod, kategori ve temaları ilişikin örnek bulunmaktadır. Nitel veri analizinde Microsoft Excel ve Nvivo 8 paket programlarından faydalanılmıştır. Nitel veri anlizi sonucunda elde edilen tema ve kategoriler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: Nitel Analizlere İlişkin Tema-Kategoriler

Tema	Özel Derse Yönelim Nedeni			Özel Derse Yönelik Genel Görüşler			Yöntemsel Görüşler			Çözüm Önerisi			Metafor
Katılımcı	Öğrenci	Veli	Eğitim Uzmanı	Öğrenci	Veli	Eğitim Uzmanı	Öğrenci	Veli	Eğitim Uzmanı	Öğrenci	Veli	Eğitim Uzmanı	Eğitim Uzmanı
Kategori	Aile kaynaklı Yönelim	Aile Kaynaklı Yönelim	Akademik Nedenler	Akademik görüşler	Akademik görüşler	Akademik görüşler	Model	Model	Model	Aileye ve Öğrenciye Yönelik Öneri	Bireysel Öneri	Aileye ve Öğrenciye Yönelik Öneri	Özel Derse Yönelik Metafor
	Ders, sınav Kaynaklı Yönelim	Çevre Kaynaklı Yönelim	Ben Duygusu	Duyuşsal Görüşler	Duyuşsal Görüşler	Duyuşsal Görüşler	Taktik	Taktik	Taktik	Sistemsel Öneri	Rehberliksel Öneri	Rehberliksel Öneri	
	Öğretmen, Öğrenci Kaynaklı Yönelim	Ders, Sınav Kaynaklı Yönelim	Çevresel Baskı	Öğretmen	Öğretmenliğin Vasıfsızlaştırılması	Öğretmenliğin Vasıfsızlaştırılması					Sistemsel Öneri	Sistemsel Öneri	
	Sistem, Okul, sınıf Kaynaklı Yönelim	Gelecek Kaynaklı Yönelim	Duyuşsal Nedenler	Sosyoekonomik Görüşler	Öğretmene Erişim ve Öğretmenin Öğrenci Tercihi	Sosyal Görüşler							
		Öğretmen Öğrenci Kaynaklı Yönelim	Sosyoekonomik Nedenler		Sosyoekonomik Görüşler	Sosyoekonomik Görüşler							
		Sistem, Okul, Sınıf Kaynaklı Yönelim	Sosyopolitik Nedenler										

3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Karma desen araştırmanlarında bir çalışmada birden fazla geçerlik türü sağlanmaktadır (Christensen, Johnson, ve Turner, 2015). Araştırmanın iç geçerliliğini arttırmak için çeşitleme tekniği kullanılmıştır. Veri çeşitleme tekniği bir çalışmanın iç geçerliğini arttırmak için en çok kullanılan stratejidir. Lincoln ve Denzin (2003), üç çeşit veri çeşitlemesinden bahseder. İlki veri toplarken birden fazla yöntemin kullanılmasıdır. İkincisi veri kaynaklarının çok sayıda olmasıdır. Üçüncüsü ise bulguların karşılaştırılması ve onaylanmasında çoklu kuramlardan yararlanılmasıdır (Merriam, 2013). Bu çalışmada veri çeşitleme türlerinden ikisi kullanılmıştır. Veri toplamada, ölçek ve yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla veriler toplanarak veri çeşitlemesi yapılmıştır. Ayrıca öğrenci, veli ve eğitim uzmanları ile görüşülerek çoklu veri kaynaklarından veri toplanarak veri çeşitlemesi yapılmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında kapsam geçerliliğini sağlamak için ilgili literatür kapsamlı bir şekilde taranmış ve uzman görüşlerine sık sık başvurulmuştur. Ölçeğin Yapı Geçerliğini sağlamak için Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör analizleri yapılmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda, maddelerin tekrar kapsam geçerliğini sağlayıp sağlamadığını tespit etmek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Güvenirliğin kanıtı olarak ise maddelerin tutarlılıklarını tespit etmek için Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca güvenirliğin tespit edilmesi için Test-Tekrar Test uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin geçerlik ve güvenirliğini arttırmak için katılımcı teyidi alınmıştır. Araştırma verileri toplanıp analiz edildikten sonra sonuçlar katılımcılara gönderilerek bunu onaylamaları veya varsa eleştiri yapmaları, araştırmacının yorumlarının da dâhil olduğu bulgularla kendi kastettiklerinin örtüşüp örtüşmediğine bakmaları istenmektedir. Bu teknik, inanılırlığın sağlanmasında kullanılan en önemli yollardan birisidir (Creswell, 2002; Merriam, 2013). Bu araştırmada da geçerliği sağlamak için katılımcı teyidi alınmıştır. Ayrıca geçerliği sağlamak için yoğun betimlemelere yer verilmiştir. Yani durum tanımlanırken veya bir tema hakkında bilgi verilirken detaylar da aktarılmıştır. Zengin betimlemeler, okuyucunun sonuçların diğer ortamlara aktarılıp aktarılamayacağına karar vermesine yardımcı olur (Creswell, 2002).

Geçerliği sağlamak için uygulanacak bir başka yöntem de birden fazla araştırmacının fikirlerine başvurmaktır. Bu kapsamda benzer konuları ve farklı konuları çalışan kişilerin görüşlerinin alınması geçerliğin sağlanmasına olumlu katkıda bulunacaktır (Maxwell, 1996). Bu süreç bazı kaynaklarda uzman incelemesi olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Ham verilerin ve onlara dayanılarak ortaya konulan bulguların uygun ve mantıklı olup olmadığına karar verilmesi sürecinde uzman denetlemesine başvurulmalıdır (Merriam, 2013). Bu kapsamda araştırma boyunca tez izleme komitesinde yer alan üç akademisyenin fikirleri ve eğitim programları ve öğretim programında doktora öğrencileri ve araştırma görevlilerinden akran görüşleri alınmıştır.

Nitel araştırmalarda çoklu kodlayıcı kullanılması ve kodlayıcılar arasında uyumun olması güvenirliği arttıran bir husustur (Creswell, 2002). Araştırma kapsamında bir başka araştırmacının da verileri kodlaması sağlanarak araştırmacılar arası uyuma bakılmıştır. Farklı kodlayıcılar arasında %74'e yakın uyumun olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın güvenirliğini arttırmak için görüşmelerde yüksek kalitede ve birden fazla kayıt cihazı kullanılmıştır. Alan notlarının alınmasında yüksek kalitede kayıt cihazının kullanılması ve bunların yazıya aktarılması güvenirliği arttırmaktadır (Creswell, 2002). Ayrıca araştırmanın uygulanması için gerekli izinler İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (Ek 1) alınmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, ortaöğretim 12. Sınıf öğrencilerinin gölge eğitim kapsamında ele alınan "Birebir Özel Derse" yönelik eğilimleri nicel olarak, ortaöğretim 12. sınıf öğrencileri, bu öğrencilerin velileri ve eğitim alanında farklı mesleklerden beş uzmanın "Birebir Özel Derse" yönelik görüşleri nitel olarak ele alınmıştır. Araştırmanın ilk alt probleminde ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik eğilimlerini tespit etmeye yönelik nicel boyutu incelenmiştir. Araştırmanın diğer alt probleminde ise öğrencilerin, velilerin ve uzmanların özel derse yönelik görüşleri nitel olarak belirlenmiştir. Araştırmaya ilişkin her bir bulgu ayrı ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

4.1. Nicel Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde nicel olarak elde edilen verilere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Ortaöğretim Öğrencilerin Özel Derse Yönelik; Eğilim Düzeyleri

Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin özel ders eğilimleri incelenmiştir. Tablo 16'da öğrencilerin eğilim düzeyleri boyutlara göre verilmiştir. Tabloda öğrencilerin ortalama puanları, standart sapmaları ve ortalamaya bağlı olarak yorum verilmiştir.

Tablo 16: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Boyutlara Göre Ortalaması

Faktör	N	$\bar{x}$	S.S.	Yorum
Bilişsel Eğilim Boyutu	692	3.47	.62	Yüksek
Duyuşsal Eğilim Boyutu	692	3.34	.65	Orta
Eylemsel Eğilim Boyutu	692	2.79	.72	Orta
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	692	2.44	.96	Düşük
Toplam	692	3.09	.45	Orta

Ölçekten elde edilen eğilim düzey puanların yorumlanması için 1.00-1.80 puan aralığı "Çok Düşük", 1.81-2.60 puan aralığı "Düşük", 2.61-3.40 puan aralığı "Orta", 3.41-4.20 paun aralığı "Yüksek" ve 4.21-5.00 paun aralığı "Çok Yüksek" ifadeleri kullanılmıştır. Bu bağlamda Tablo 16'da öğrencilerin "*Bilişsel Eğilim Boyutu*"

ortalamaları 3.47 (*Yüksek*), "Duyuşsal Eğilim Boyutu" ortalama puanı 3.34 (Orta), "Eylemsel Eğilim Boyutu" ortalama puanı 2.79 (Orta) ve "Sosyoekonomik Eğilim Boyutu" ortalama puanı 2.44 (Düşük) düzey olarak tespit edilmiştir. Toplam puan bazında bakıldığında ise özel ders eğilim düzeyleri ortalama puanı 3.09 (Orta) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin özel ders eğilimlerinin genel olarak orta düzeyde olduğu, bilişsel olarak yüksek ve sosyoekonomik olarak düşük olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.2. Ortaööğretim Öğrencilerinin Eğilimlerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçekten elde edilen eğilim puanlarının bazı kişisel özelliklere göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.1.2.1. Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 17'de ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin boyutlar kapsamında cinsiyete göre farklılaşma durumları incelenmiştir. Öğrencilerin özel ders eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşma durumlarının tespit edilmesi için *Bağımsız Örneklem t-testi* kullanılmıştır. Tablo 17'de öğrencilerin cinsiyete göre boyutlar bazında ortalama puanları, standart sapmaları, serbestlik dereceleri, t puanları ve p anlamlılık düzeyleri verilmiştir.

Tablo 17: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Dağılımları

Faktör	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	s.s	s.d	t	p
Bilişsel Eğilim Boyutu	Kız	326	3.50	.63	678	1.11	.27
	Erkek	354	3.44	.62			
Duyuşsal Eğilim Boyutu	Kız	326	3.43	.63	678	3.95	.00
	Erkek	354	3.24	.66			
Eylemsel Eğilim Boyutu	Kız	326	2.85	.68	678	2.26	.02
	Erkek	354	2.73	.75			
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	Kız	326	2.53	1.01	678	2.52	.01
	Erkek	354	2.35	.91			
Toplam	Kız	326	3.16	.44	678	3.93	.00
	Erkek	354	3.03	.43			

Tablo 17 incelendiğinde bilişsel eğilim boyutunda kız öğrencilerin ortalama puanları 3.50 iken erkek öğrencilerin ortalama puanları 3.44 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrenci puan ortalamları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır [t (678)= 1.11, p>.05]. Duyuşsal eğilim boyutunda kız öğrencilerin ortalama puanları 3.43 olarak tespit edilirken, erkek öğrencilerin ortalama puanları

3.24 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak kız öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur [t(678)=3.95, p<.05]. Eylemsel eğilim boyutunda kız öğrencilerin ortalama puanları 2.85 iken erkek öğrencilerin ortalama puanları 2.73 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrenciler arasındaki ortalama puan farkı istatistiksel olarak kız öğrencilerin lehine bulunmuştur [t(678)=2.26, p<.05]. Sosyoekonomik eğilim boyutu kapsamında kız öğrencilerin ortalama puanları 2.53 iken erkek öğrencilerin ortalama puanları 2.35 olarak tespit edilmiştir. Öğrenci puanları arasında elde edilen fark istatistiksel olarak kız öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur [t(678)=2.52, p<.05]. Ayrıca öğrencilerin özel ders eğilimleri genel olarak incelendiğinde kız öğrenci ortalaması 3.16 iken erkek öğrenci ortalaması 3.03 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur [t(678)=3.93, p<.05]. Öğrenci özel ders eğilim puanları cinsiyet açısından incelendiğinde bilişsel eğilim boyutu dışındaki diğer boyutlarda kız öğrencilerin eğilimleri istatistiksel olarak erkek öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile kız öğrencilerin özel derse almaya daha çok eğilim göstermektedirler.

4.1.2.2. Okul Türüne Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 18'de ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders eğilim puanlarının okul türü değişkenine göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin devam ettikleri okul Endüstri Meslek Lisesi (A), Anadolu Lisesi (B), Kız, Erkek İmam Hatip Lisesi (C), Fen Lise (D), Fen Lisesi-2 (E) ve Özel Lise (F) olmak üzere altı gruba ayrılmaktadır. Okul türüne göre farklılaşma durumunun tespit edilmesi için *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. Tablo 18'de ortalama, standart sapma, F değeri, p anlamlılık düzeyi ve farkın kaynağı verilmiştir.

Tablo 18: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Okul Türü	N	$\bar{x}$	s.s	F	p	Fark
Bilişsel Eğilim Boyutu	Endüstri Meslek Lisesi(A)	92	3.59	.63	3.13	.00	A-E
	Anadolu Lisesi (B)	143	3.55	.57			
	Kız- Erkek İmam Hatip Lisesi(C)	169	3.50	.66			
	Fen Lisesi-1(D)	54	3.47	.69			
	Fen lisesi-2 (E)	80	3.32	.71			
	Özel Lise (F)	150	3.37	.53			
	Toplam	688	3.47	.62			
Duyuşsal Eğilim Boyutu	Endüstri Meslek Lisesi(A)	92	3.09	.76	4.72	.00	A-B; A-D; A-F;
	Anadolu Lisesi (B)	143	3.46	.63			
	Kız- Erkek İmam Hatip Lisesi(C)	169	3.28	.60			
	Fen Lisesi-1(D)	54	3.43	.69			
	Fen lisesi-2 (E)	80	3.31	.62			
	Özel Lise (F)	150	3.40	.59			
	Toplam	688	3.33	.65			
Eylemsel Eğilim Boyutu	Endüstri Meslek Lisesi(A)	92	2.87	.72	.89	.49	Yok
	Anadolu Lisesi (B)	143	2.78	.69			
	Kız- Erkek İmam Hatip Lisesi(C)	169	2.75	.72			
	Fen Lisesi-1(D)	54	2.64	.70			
	Fen lisesi-2 (E)	80	2.85	.76			
	Özel Lise (F)	150	2.81	.72			
	Toplam	688	2.79	.72			
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	Endüstri Meslek Lisesi(A)	92	2.15	.68	13.84	.00	A-F; B-F; C-F; D-F; E-F
	Anadolu Lisesi (B)	143	2.29	.82			
	Kız- Erkek İmam Hatip Lisesi(C)	169	2.43	.96			
	Fen Lisesi-1(D)	54	2.17	1.01			
	Fen lisesi-2 (E)	80	2.24	1.15			
	Özel Lise (F)	150	2.96	.90			
	Toplam	688	2.44	.96			

Tablo 18'deki analiz sonuçları incelendiğinde öğrencilerin özel derse eğilimlerinin bilişsel boyutunda okul türlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir [F(5, 682)=3.13, p<.05]. Başarı kriterine göre analiz sonuçları incelendiğinde başarısız okullardan başarılıya doğru gidildikçe bilişsel boyut açısından özel derse olan eğilim düşmektedir. Farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Endüstri Meslek Lisesi (3.59) ile Fen Lisesi-2 (3.32) arasında Endüstri Meslek Lisesi lehine anlamlı fark bulunmuştur. Diğer bir ifade ile Endüstri Meslek Lisesine giden öğrencilerin Fen Lisesi-2'ye giden öğrencilere göre eğilimleri daha yüksektir.

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin özel derse eğilimlerinde duyuşsal boyut kapsamında okul türlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir [F(5, 682)=4.72, p<.05]. Bir diğer ifade ile öğrencilerin özel derse duyuşsal eğilimleri

okudukları okul türüne göre değişmektedir. Değişikliğin kaynağını tespit etmek için Post-Hoc Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Endüstri Meslek Lisesi (3.09) ile Anadolu Lisesi (3.46), Fen Lisesi-1 (3.43) ve Özel Lise (3.40) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Diğer bir ifade ile Endüstri Meslek Lisesine giden öğrencilerin Anadolu Lisesi, Fen Lisesi-1 ve Özel Lise'ye giden öğrencilere göre özel ders eğilimlerinin duyuşsal boyutta daha düşüktür.

Tablo 18'deki analiz sonuçları incelendiğinde öğrencilerin özel derse eğilimlerinin eylemsel boyut kapsamında okul türlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir [F(5, 682)=.89, p>.05]. Bir diğer ifade ile öğrencilerin özel derse eylemsel yönden eğilimleri okudukları okul türüne göre değişmediği gözlemlenmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin özel derse eğilim düzeylerinde sosyoekonomik boyut kapsamında okul türlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir [F(5, 682)=13.84, p<.05]. Başka ifade ile öğrencilerin özel derse sosyoekonomik yönden özel derse eğilim durumları okudukları okul türüne göre değişmektedir. Değişikliğin kaynağını tespit etmek için Post-Hoc Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Özel Lise (2.96) ile Endüstri Meslek Lisesi (2.15), Anadolu Lisesi (2.29), Kız- Erkek İmam Hatip Anadolu Lisesi (2.43), Fen Lisesi-1 (2.17) ve Fen Lisesi-2 (2.44) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Diğer bir ifade ile özel okula devam eden lise öğrencilerinin diğer okullara devam eden öğrencilere göre sosyoekonomik boyutta eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özel dersin sosyoekonomik boyutunu özel okul öğrencileri diğer okul öğrencilerine göre daha az göz önünde bulundurduğu anlaşılmaktadır.

4.1.2.3. Baba Mesleğine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 19'da ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders eğilim puan ortalamlarının baba mesleği değişkenine göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Baba meslekleri; Memur, Özel Sektör, Serbest Meslek, İşçi, Emekli ve Esnaf olmak üzere sınıflanmıştır. Baba Mesleğine göre farklılaşma durumunun tespit edilmesi için *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. Tablo 18'de ortalama, standart sapma, F değeri ve p anlamlılık düzeyi verilmiştir.

Tablo 19: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Baba Mesleği Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Baba Mesleği	N	$\bar{x}$	s.s	F	p
Bilişsel Eğilim Boyutu	Memur	137	3.50	.66	1.14	.34
	Özel Sektör	180	3.46	.64		
	Serbest Meslek	98	3.41	.57		
	İşçi	100	3.44	.62		
	Emekli	54	3.38	.64		
	Esnaf	92	3.59	.61		
	Toplam	661	3.47	.63		
Duyuşsal Eğilim Boyutu	Memur	137	3.33	.68	.09	.99
	Özel Sektör	180	3.34	.63		
	Serbest Meslek	98	3.31	.57		
	İşçi	100	3.35	.67		
	Emekli	54	3.29	.73		
	Esnaf	92	3.35	.68		
	Toplam	661	3.33	.65		
Eylemsel Eğilim Boyutu	Memur	137	2.89	.79	1.81	.10
	Özel Sektör	180	2.77	.73		
	Serbest Meslek	98	2.67	.66		
	İşçi	100	2.70	.67		
	Emekli	54	2.79	.75		
	Esnaf	92	2.89	.66		
	Toplam	661	2.79	.72		
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	Memur	137	2.46	1.05	1.38	.23
	Özel Sektör	180	2.49	.99		
	Serbest Meslek	98	2.54	.92		
	İşçi	100	2.28	.83		
	Emekli	54	2.56	.97		
	Esnaf	92	2.31	.88		
	Toplam	661	2.44	.96		

Tablo 19'daki analiz sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin özel derse eğilimlerinde bilişsel boyut [F(5, 655)=1.14, p>.05], duyuşsal boyut [F(5, 655)=.09, p>.05], eylemsel boyut [F(5, 655)=1.81, p>.05] ve sosyoekonomik boyut [F(5, 655)=1.38, p>.05] kapsamında baba mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile öğrencilerin özel ders eğilimleri hiçbir boyutta baba mesleği değişkinine göre farklılaşmamaktadır.

4.1.2.4. Anne Mesleğine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 20'de ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders eğilim puanlarının anne mesleği değişkenine göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Anne meslekleri; Ev Hanımı, Memur ve Diğer olmak üzere üç grupta sınıflanmıştır. Anne Mesleğine göre farklılaşma durumunun tespit edilmesi için *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. Tablo 20'de ortalama, standart sapma, F değeri ve p anlamlılık düzeyi verilmiştir.

Tablo 20: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Anne Mesleği Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Anne Mesleği	N	$\bar{x}$	s.s	F	p
Bilişsel Eğilim Boyutu	Ev Hanımı	456	3.46	.63	1.37	.26
	Memur	90	3.57	.65		
	Diğer	112	3.43	.60		
	Toplam	658	3.47	.63		
Duyuşsal Eğilim Boyutu	Ev Hanımı	456	3.32	.65	1.99	.14
	Memur	90	3.44	.65		
	Diğer	112	3.27	.62		
	Toplam	658	3.33	.64		
Eylemsel Eğilim Boyutu	Ev Hanımı	456	2.77	.70	.67	.52
	Memur	90	2.87	.80		
	Diğer	112	2.79	.69		
	Toplam	658	2.79	.72		
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	Ev Hanımı	456	2.47	.93	1.78	.17
	Memur	90	2.46	1.13		
	Diğer	112	2.29	.89		
	Toplam	658	2.44	.96		

Tablo 20'deki analiz sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin özel derse eğilimleri düzeyinde bilişsel boyut [F(2, 655)=1.37, p>.05] duyuşsal boyut [F(2, 655)=1.99, p>.05], eylemsel boyut [F(2, 655)=0.67, p>.05] ve sosyoekonomik boyut [F(2, 655)=1.78, p>.05] kapsamında anne mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile öğrencilerin özel ders eğilimleri hiçbir boyutta anne mesleği değişkinine göre farklılaşmadığı gözlemlenmiştir.

4.1.2.5. Aile Gelirine Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 21'de ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders eğilim puanlarının Aile Gelir Durumu değişkenine göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Aile Gelir Durumu; 1500 ve Altı (A), 1501-3500 arası (B), 3501-5500 arası (C), 5501-7500 arası (D) ve 7501 ve Üstü (E) olmak üzere beş grupta sınıflanmıştır. Aile gelir durumu değişkenine göre farklılaşma durumunun tespit edilmesi için *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. Tablo 21'de ortalama, standart sapma, F değeri, p anlamlılık düzeyi ve farkın kaynağı verilmiştir.

Tablo 21: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Aile Geliri Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Aile Geliri	N	$\bar{x}$	s.s	F	p	Fark
Bilişsel Eğilim Boyutu	1500 ve altı (A)	43	3.50	.67	.19	.94	Yok
	1501-3500 (B)	245	3.45	.60			
	3501-5500 (C)	192	3.45	.60			
	5501-7500 (D)	91	3.44	.66			
	7501 ve üstü (E)	55	3.51	.69			
	Toplam	626	3.46	.62			
Duyuşsal Eğilim Boyutu	1500 ve altı (A)	43	3.24	.68	.70	.59	Yok
	1501-3500 (B)	245	3.28	.67			
	3501-5500 (C)	192	3.33	.64			
	5501-7500 (D)	91	3.37	.62			
	7501 ve üstü (E)	55	3.40	.62			
	Toplam	626	3.32	.65			
Eylemsel Eğilim Boyutu	1500 ve altı (A)	43	2.82	.77	.47	.76	Yok
	1501-3500 (B)	245	2.76	.64			
	3501-5500 (C)	192	2.75	.73			
	5501-7500 (D)	91	2.84	.82			
	7501 ve üstü (E)	55	2.85	.72			
	Toplam	626	2.78	.71			
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	1500 ve altı (A)	43	2.27	.89	3.00	.01	B-C; C-D
	1501-3500 (B)	245	2.38	.87			
	3501-5500 (C)	192	2.57	1.01			
	5501-7500 (D)	91	2.26	.90			
	7501 ve üstü (E)	55	2.61	1.17			
	Toplam	626	2.44	.96			

Tablo 21'deki analiz sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin özel derse eğilimleri düzeyinde bilişsel boyut [F(4, 621)=0.19, p>.05], duyuşsal boyut [F(4, 621)=0.70, p>.05] ve eylemsel boyut [F(4, 621)=0.47, p>.05] kapsamında aile gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak öğrencilerin özel ders eğilimlerinde sosyoekonomik boyut kapsamında aile gelir değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir, [F(4, 621)=3.00, p<.05]. Farklılık kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda aile geliri 3501-5500 (2,57) arası olan öğrenciler ile 1501-3500 (2,38) ve 5501-7501 (2,26) arası olan öğrenciler arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile öğrencilerin özel ders eğilimleri sadece sosyoekonomik boyutta aile geliri açısından farklılaşmaktadır.

4.1.2.6. Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 22'de ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders eğilim puanlarının Baba Eğitim Durumu değişkenine göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Baba Eğitim Durumu; İlkokul ve altı, Ortaokul, Lise, Üniversite, Lisansüstü olmak

üzere beş grupta sınıflanmıştır. Baba Eğitim Durumu değişkenine göre farklılaşma durumunun tespit edilmesi için *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. Tablo 22'de ortalama, standart sapma, F değeri ve p anlamlılık düzeyi verilmiştir.

Tablo 22: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	s.s	F	P
Bilişsel Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı	107	3.48	.62	.36	.84
	Ortaokul	118	3.51	.57		
	Lise	199	3.43	.63		
	Üniversite	193	3.47	.66		
	Lisansüstü	53	3.49	.62		
	Toplam	670	3.47	.62		
Duyuşsal Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı	107	3.28	.67	.43	.79
	Ortaokul	118	3.30	.68		
	Lise	199	3.33	.66		
	Üniversite	193	3.36	.63		
	Lisansüstü	53	3.37	.65		
	Toplam	670	3.33	.65		
Eylemsel Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı	107	2.70	.66	1.57	.18
	Ortaokul	118	2.82	.61		
	Lise	199	2.72	.77		
	Üniversite	193	2.83	.75		
	Lisansüstü	53	2.93	.77		
	Toplam	670	2.78	.72		
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı	107	2.30	.89	1.33	.26
	Ortaokul	118	2.40	.89		
	Lise	199	2.54	.93		
	Üniversite	193	2.49	1.01		
	Lisansüstü	53	2.36	1.19		
	Toplam	670	2.45	.97		

Tablo 22'deki analiz sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin özel derse eğilimlerinin bilişsel boyut [F(4, 665)=0.36, p>.05], duyuşsal boyut [F(4, 665)=0.43, p>.05], eylemsel boyut [F(4, 665)=1.57, p>.05] ve sosyoekonomik boyut [F(4, 665)=1.33, p>.05] kapsamında baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir, Başka bir ifade ile öğrencilerin özel ders bilişsel boyutunda eğilimleri baba eğitim durumu değişkinine göre hiçbir boyutta farklılaşmamaktadır.

4.1.2.7. Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 23'te ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders eğilim puanlarının Anne Eğitim Durumu değişkenine göre farklılaşma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anne Eğitim Durumu; İlkokul ve altı (A), Ortaokul (B), Lise(C), Üniversite(D) ve Lisansüstü (E) olmak üzere beş grupta sınıflanmıştır. Anne Eğitim Durumu değişkenine göre farklılaşma durumunun tespit edilmesi için *Tek Yönlü Varyans Analizi* kullanılmıştır. Tablo 23'te ortalama, standart sapma, F değeri, p anlamlılık düzeyi ve farkın kaynağı verilmiştir.

Tablo 23: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	s.s	F	p	Fark
Bilişsel Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı (A)	158	3.35	.63	2.41	.04	A-B; A-D; A-E
	Ortaokul (B)	140	3.52	.61			
	Lise (C)	193	3.48	.60			
	Üniversite (D)	160	3.51	.65			
	Lisansüstü (E)	19	3.68	.63			
	Toplam	670	3.47	.63			
Duyuşsal Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı (A)	158	3.23	.66	3.04	.02	A-D; A-E; B-D
	Ortaokul (B)	140	3.29	.69			
	Lise (C)	193	3.33	.64			
	Üniversite (D)	160	3.45	.62			
	Lisansüstü (E)	19	3.57	.59			
	Toplam	670	3.33	.65			
Eylemsel Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı (A)	158	2.69	.70	1.85	.12	Yok
	Ortaokul (B)	140	2.78	.66			
	Lise (C)	193	2.79	.70			
	Üniversite (D)	160	2.85	.81			
	Lisansüstü (E)	19	3.07	.69			
	Toplam	670	2.79	.72			
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	İlkokul ve altı (A)	158	2.40	.95	.48	.75	Yok
	Ortaokul (B)	140	2.42	.88			
	Lise (C)	193	2.43	.90			
	Üniversite (D)	160	2.54	1.10			
	Lisansüstü (E)	19	2.46	1.11			
	Toplam	670	2.45	.97			

Tablo 23'teki analiz sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin özel derse eğilimlerinde bilişsel boyut kapsamında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir [F(4, 665)=2.41, p<.05]. Farklılığın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda anne eğitim düzeyi İlkokul ve Altı olan öğrencilerin bilişsel boyutta özel ders eğilimlerinin (3.35); anne eğitim düzeyi Ortaokul(3.52), Üniversite (3.51) ve Lisansüstü (3.68) olan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin özel derse eğilimlerinde duyuşsal boyut kapsamında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir [F(4, 665)=3.04, p<.05]. Farklılığın kaynağının tespit edilmesi için Post-Hoc testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda anne eğitim düzeyi İlkokul ve altı olan öğrencilerin duyuşsal boyutta özel ders eğilimlerinin (3.23); anne eğitim

düzeyi Üniversite (3.45) ve Lisansüstü (3.57) olan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca anne eğitim düzeyi Ortaokul (3.29) olan öğrencilerin Üniversite (3.45) olan öğrencilerden duyuşsal boyutta düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 23'deki analiz sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin özel derse eğilimlerinin eylemsel boyut [F(4, 665)=1.85, p>.05] ve sosyoekonomik boyut [F(4, 665)=0.48, p>.05] kapsamında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile öğrencilerin özel ders eğilim düzeyleri anne eğitim durmu değişkenine göre bilişsel ve duyuşsal boyutta farklılaşma gösterirken, eylemsel ve sosyoekonomik boyutta farklılaşma göstermemektedir.

4.1.2.8. Özel Ders Alma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 24'te ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin boyutlar kapsamında özel ders alma durumuna göre farklılaşma durumları incelenmiştir. Öğrencilerin özel ders eğilimlerinin özel ders alma durumuna göre farklılaşma durumlarının tespit edilmesi için *Bağımsız Örneklem t-testi* yapılmıştır. Tablo 24'te öğrencilerin özel ders alma durumuna göre boyutlar bazında ortalama puanları, standart sapmaları, serbestlik dereceleri, t puanları ve p anlamlılık düzeyleri verilmiştir.

Tablo 24: Öğrencilerin Özel Ders Eğilimlerinin Özel Ders Alma Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Boyut	Özel Ders Alma Durumu	N	$\bar{x}$	s.s	S.d	t	p
Bilişsel Eğilim Boyutu	Evet	267	3.63	.61	678	5.48	.00
	Hayır	413	3.37	.62			
Duyuşsal Eğilim Boyutu	Evet	267	3.52	.66	678	5.50	.00
	Hayır	413	3.22	.62			
Eylemsel Eğilim Boyutu	Evet	267	2.88	.76	678	2.76	.01
	Hayır	413	2.73	.68			
Sosyoekonomik Eğilim Boyutu	Evet	267	2.48	.99	678	.88	.37
	Hayır	413	2.41	.95			
Toplam	Evet	267	3.22	.46	678	6.16	.00
	Hayır	413	3.01	.42			

Tablo 24 incelendiğinde bilişsel eğilim boyutunda özel ders alan öğrencilerin ortalama puanları 3.63 iken özle ders almayan öğrencilerin ortalama puanları 3.37 olarak tespit edilmiştir. Özel ders alan ve almayan öğrenci puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak özel ders alan öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur [t(678)=5.48, p<.05]. Duyuşsal eğilim boyutunda özel ders alan öğrencilerin ortalama puanları 3.52 olarak tespit edilirken, özel ders almayan öğrencilerin ortalama puanları 3.22 olarak

tespit edilmiştir. Özel ders alan öğrenciler ve almayan öğrencilerin aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak özel ders alan öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur, [t(678)=5.50, p<.05]. Eylemsel eğilim boyutunda özel ders alan öğrencilerin ortalama puanları 2.88 iken özel ders almayan öğrencilerin ortalama puanları 2.73 olarak tespit edilmiştir. Özel ders alan ve almayan öğrenciler arasındaki ortalama puana farkı istatistiksel olarak alan öğrencilerin lehine bulunmuştur [t(678)=2.76, p<.05]. Sosyoekonomik eğilim boyutu kapsamında özel ders alan öğrencilerin ortalama puanları 2.48 iken özel ders almayan öğrencilerin ortalama puanları 2.41 olarak tespit edilmiştir. Öğrenci puanları arasında elde edilen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır, [t(678)=.88, p>.05]. Ayrıca özel ders eğilim toplam puan ortalamaları incelendiğinde özel ders alan öğrencilerin ortalama puanları 3.22 iken özel ders almayan öğrencilerin ortalama puanı 3.01 olarak tespit edilmiştir. Öğrenci ortalama punaları arsındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur [t(678)=6.16, p<.05]. Öğrenci özel ders eğilim puanları özel ders alıp almama durumu açısından incelendiğinde sosyoekonomik eğilim boyutu dışındaki diğer boyutlarda özel ders alan öğrencilerin lehine çıkmıştır. Diğer bir ifade ile özel ders alan öğrencilerin özel ders eğilimlerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

4.2. Nitel Bulgular

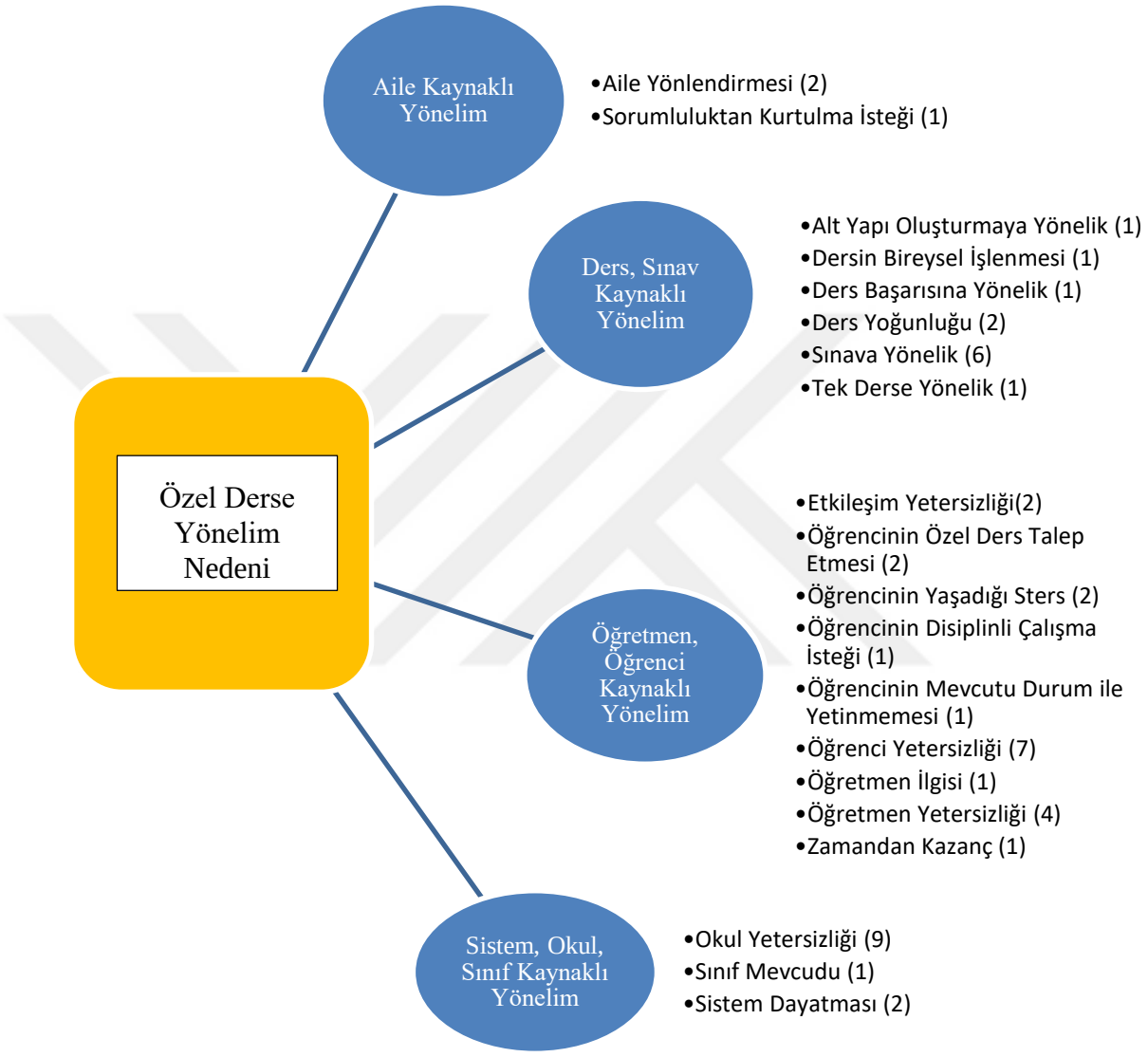
İkinci alt problemde ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin özel derse yönelik görüşleri incelenmiştir. Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin görüşleri nitel görüşmeler sonucunda elde edilen kod, kategori ve tema şeklinde verilmiştir. Öğrenciler ile yapılan görüşme verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, görüşlerin; "Özel Derse Yönelim Nedeni", "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler", "Yöntemsel Görüşler" ve "Çözüm Önerisi" olmak üzere dört tema altında toplandığı tespit edilmiştir.

4.2.1. Öğrencilerin Özel Derse Yönelik Görüşleri

Bu bölümde öğrencilerin özel derse yönelik görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1.1. Özel Derse Yönelim Nedeni Teması

Öğrenciler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan "Özel Derse Yönelim Nedeni" temasına ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir. Şekil 5'te öğrencilerin özel derse yönelim nedenleri temasına yönelik kategori ve kodlar verilmiştir.

Şekil 5: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Özel Derse Yönelim Nedenlerine Yönelik Görüşleri

Şekil 5'te ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin özel derse yönelim nedenlerine yönelik görüşleri verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda özel derse yönelim teması altında "Aile Kaynaklı Yönelim", "Ders, Sınav Kaynaklı Yönelim", "Sistem, Okul, Sınıf Kaynaklı Yönelim" ve "Öğretmen, Öğrenci Kaynaklı Yönelim" kategorilerinin oluştuğu tespit edilmiştir. Yani diğer bir ifade ile öğrenciler özel derse yönelim

nedenlerini; aile, ders, sınav, sistem, okul, sınıf, öğretmen ve öğrenciler olarak belirtmişlerdir.

Öğrenci görüşleri doğrultusunda elde edilen "Aile Kaynaklı Yönelim" kategorisi altında; "Aile Yönlendirmesi" ve "Sorumluluktan Kurtulma İsteği" kodları bulunmaktadır. Ortaöğretim 12.sınıf öğrencileri, ailelerin yönlendirdiği veya ailelerinin sorumluluktan kurtulmak istedikleri için öğrencileri özel derse yönlendirdiklerini belirtmişleredir. Bir öğrenci annesinin yönlendirmesi ile özel derse başladığını dile getirirken, bir diğer öğrenci ise ailesinin öğrencinin yeterince çalışmadığını görmesi üzerine öğrenciyi özel derse yönlendirdiği öğrenci tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca aile kaynaklı yönelim nedenlerinden bir diğeri ise ailelerin öğrencileri, dersleri ile yeterince ilgilenememe, ailenin sorumluluğunu yerine getirmemesi ve bu sorumluluktan kurtulma isteğinden dolayı özel derse yönlendirdikleridir. Aşağıda aile yönlendirmesi ve ailenin sorumluluktan kurtulma isteğinden dolayı özel derse yönelim ile ilgili bazı öğrenci görüşlerine yer verilmiştir:

> "Beni annem yönlendirdi. Annem kuaför olduğu için onun çevresinde çok öğretmen var. Öğretmenlerden rica edince onlar zaten veriyordu bana özel ders. Alıyordum zaten ama bu kadar yoğun değildi. İkinci dönem gelince sınava az kaldı diye sıkı çalışalım özel ders al dedi ben de almak zorunda kaldım."(Ö10)

> "Ailem de istedi ben de istiyordum ama ailem kadar baskın değildim. Ailem daha baskındı. Yani baktılar çalışmıyorum. Dediler seni özel derse göndereceğiz başka türlü yolu yok. Evde çalıştığın yok okuldan gelince yatıyorum zaten direkt. Okul gerçekten yoruyor insanı sabah kalkıyoruz."(Ö11)

> "Mesela benim annem çalışıyor sürekli. Özel okula gönderme sebebi de ben ilgilenemiyorum orada ilgilenir, sorumluluğumu hafifletir diye düşündü. Baktı artık okul da yeterli gelmiyor özel derse yöneldi."(Ö10)

Öğrenci görüşleri doğrultusunda elde edilen "Alt Yapı Oluşturmaya Yönelik", "Dersin Bireysel İşlenmesi", "Ders Başarısına Yönelik", "Ders Yoğunluğu", "Sınava Yönelik" ve "Tek Derse Yönelik" kodları öğrencilerin özel derse yöneliminin "Ders, Sınav Kaynaklı Yönelim" kategorisi altında toplanmıştır. Başka bir ifade ile öğrencilerin özel derse yönelmesinde derse yönelik alt yapı oluşturma, dersin bireysel işlenmesi, ders başarısını yükseltme, ders yoğunluğu hafifletme, sınava yönelik çalışma ve sadece tek bir dersten özel ders alma gibi etmenler etkili olmuştur.

Öğrenci görüşleri sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, öğrencilere göre özel ders alınmasının temel nedenlerinden biri sınavlar olarak gösterilmektedir. Öğrenciler birçok nedenden dolayı özel ders alınabileceğini vurgularken temelde yatan nedenin sınav olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrencilerden bazıları ara sınıflarda özel dersin pek tercih edilmediği son sınıflarda genellikle tercih edildiğini

vurgulamışlardır. Son sınıfta tercih edilme nedenini ise sınava bağlamaktadırlar. 12.sınıfta (son sınıf) zaman kaybı yaşmak istemediklerini vurgulayan öğrenciler, değişen sınav sistemlerinin de özel ders almaya yönlendiren bir unsur olduğunu vurgulamışlardır. Aşağıda ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel derse yönelim nedenlerinden sınav ile ilgili bazı görüşlerine yer verilmiştir:

> "Hepimizin temel unsuru sınav başarısı öyle ya da böyle. Çünkü neden bir insan hafta sonunda 2 saat bir yere gidip gezmek yerine bir ders alır, okulda zaten onu yeterince alıyorsun. … İşte diploma notu için olabilir, okulda takdir almak için ama büyüğü sınav başarısı için o dersi halletmek zorunda nasıl en iyi halledebilirim okulda halledemiyorum dershaneye gidebilirim veya dershane seçeneğinden memnun değilse, özel ders alabilir. Yani tamamen akademik başarılı ile orantılı bir şekilde yoksa özel dersin bize vermeyi vadettiği bir durum yok. Yani özel dersin bize vermeyi vadettiği başka bir durum görmüyorum ben. Başka bir vizyon yok yani bunu vaat etmiyor."(Ö1)
>
> "Genelde ÖSYM tarafından yapılan resmi sınavlarda tercih ediyorum."(Ö2)
>
> "…sadece üniversite sınavı için alıyorum."(Ö4)
>
> "Örnek veriyorum biyoloji. Biyoloji dersinde dersi dinleyemiyorum ya da hoca anlatıyor anlamak istemiyorum bir şekilde bana etkisi çok az oluyor. 10. Sınıftayım özel ders almıyorum ve dershaneye gitmiyorum neden çünkü o an gerekli değil. Bir sınav yok. Sadece okul. Okuldaki bu kurslarda mesela sevdiğim öğretmeni seçiyorum veya dersi seçiyorum ve ne oluyor ben biyoloji dersinden geri kalmamış oluyorum. Biyoloji derslerimi böyle geçirmiştim açıkçası. Diğer derslerde de etkisi var bence. … Eğer 12. sınıf hazırlık değilsem daha önceki yıllarda okul kursu veya dediğim videolarla çalıştım. Başka bir öğretmenden dinlemek ya da kendiniz not çıkararak yapmak kolay. Ama 12. sınıfta zaman kaybetmeye hiç vaktimiz yok. Bir konuyu kendimiz çalışmak yerine birinden öğrendiğimiz zaman hem zaman olarak daha çok kazanmış olacağız hem de daha kolay olacak. 12. sınıf isem özel derse yönelirim ama diğer şekilde diğer şeylere de yöneldim."(Ö5)
>
> "Şu an da sınav sistemi değişti. Eğer ben bu sistemin değişeceğini bilseydim dershaneye gitmezdim, bir iki dersten özel ders alarak kapatırdım açığımı. Biraz sistemin de etkisi oluyor tabii."(Ö6)
>
> "Benim almam direkt sınava yönelikti açıkçası."(Ö11).

Öğrenci görüşleri incelendiğinde özel derse "Ders, Sınav Kaynaklı Yönelim" nedenlerinden bir diğeri okul derslerinin yoğun olmasıdır. Öğrenciler tarafından, ders içeriklerinin fazla olması ve konuların yetiştirilememesi durumu özel derse yönlendiren bir unsur olarak gösterilmektedir. Ayrıca diğer kurumlarda birden fazla dersi bir arada vermeye çalışmaları özel derste ise sadece istenilen tek dersin olması öğrencileri özel derse yönlendiren bir diğer unsur olarak gösterilmektedir. Aşağıda öğrencilerden bazılarının ders yoğunluğu ve tek derse yönelik özel ders alınması ile ilgili görüşleri verilmiştir:

> "Ben özel ders alınmasının aslında eğitim sistemindeki ders yoğunluğundan dolayı zorunlu olduğunu düşünüyorum."(Ö3)
>
> "Konular yetişmiyor. Konular yetişmeyince de o bende bir eksiklik olarak kalıyor. Geometride bunu çok yaşadık biz. Geometride mesela bir tane kareyi iki soruyla

> geçtiler müfredat yetişsin diye. Bu yüzden geometriden özel ders almak isterim."(Ö7)
>
> "Tabii ki yararlı oluyor ama pasif kalıyorsunuz. Dershanede bütün dersler veriliyordu bütün ben sadece matematikten eksiğimin olduğunu düşündüğüm için gidebilecek tek bir yer vardı o da özel dersti."(Ö1).

Öğrenci görüşleri incelendiğinde, özel derse yönelim nedenlerinden biri alt yapı oluşturma isteğidir. Ortaöğretim 12.sınıf öğrencileri geçmişte işledikleri dersleri tam öğrenemedikleri için, eksiklerini kapatmak, alt yapı oluşturmak için özel derse yöneldiklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin özel derse yönelim nedenlerinden bir diğeri ise, ders başarılarını yükseltmek olduğu belirtilmiştir. Katılımcı öğrenciler okul derslerindeki başarılarını yükseltmek için özel derse yöneldiklerini belirtmektedirler. Ayrıca sınıflarda derslerin kalabalık ortamlarda işlenmesine karşın özel dersin bireysel işlenmesi öğrencileri özel derse yönlendiren bir diğer unsur olarak belirtilmiştir. Aşağıda ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin alt yapı oluşturma isteği, ders başarısı ve bireysel dersler ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Benim geçmişteki matematik eksikliğimden dolayı ben özel ders alıyorum, onun altyapısını oluşturmak için alıyorum. Mesela eski matematik hocalarımın hiçbiri iyi değildi yani o yüzden özel dersin bana bayağı faydası oldu. Sıfır net yaparken şimdi nerdeyse 10 nete çıktım ve daha da fazla çıkabilirim."(Ö11)
>
> "…derste zayıf olması olabilir. Öğretmeni sevmediği için veya öğretmenin yetersiz olduğunu gördüğü için almış olabilir. Başarısını daha yüksek seviyelere getirmek için özel ders alabilir."(Ö6)
>
> "Sınıfta hoca 20 kişilik bir gruba hitap ediyor ama özel derste tek olunca dersi anlamama gibi bir durumu yok. Yalnız olunca daha çok verim alınıyor. Sınıflar kalabalık olduğundan dolayı öğretmenler herkesle ilgilenemiyor dolayısıyla özel ders kaçınılmaz oluyor."(Ö10).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda elde edilen bulgular "Etkileşim Yetersizliği", "Öğrencinin Özel Ders Talep Etmesi", "Öğrencinin Yaşadığı Stres", "Öğrencinin Disiplinli Çalışma İsteği", "Öğrencinin Mevcut Durum ile Yetinmemesi", "Öğrenci Yetersizliği", "Öğretmen İlgisi", Öğretmen Yetersizliği" ve "Zamandan Kazanç" kodları "Öğretmen, Öğrenci Kaynaklı Yönelim" kategorisi altında toplanmıştır. Başka bir ifade ile öğrencilerin özel derse yönelmesinde; internetten ders takibinin olumsuz tarafları, öğrencinin derslerde eksiklik hissetmesi, yaşadığı stres, ders çalışırken disiplinli çalışamaması, mevcut durumunun yetersizliği, öğretmenlerin ilgisizliği, zamandan kazanç gibi etmenler önemli rol oynamaktadır. Ayrıca öğrencinin kendini yetersiz hissetmesi ve bununla beraber öğretmeni yetersiz görmesi öğrenciyi özel derse iten en önemli unsurlar arasında görülmektedir.

Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin yeterli bilgiye sahip olmamaları, kendilerini yetersiz görme durumlarının özel ders almaya iten önemli unsurlar olduğu vurgulanmıştır. Başka bir ifade ile öğrenciler, başarmak için çaba harcadıklarını ancak bu çabaları sonucunda yetersiz olduklarını hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu yetersizlik hissinin kendilerini özel derse yönlendiren en temel unsurlar arasında olduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerin yetersizlikten dolayı özel derse yönelme nedenleri ile ilgili görüşlerinin bir kısmı aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

> "Bir konuyu anlamamak, kafada canlandıramamak, soruyu gördüğünde ne yapacağını bilmemek… Bence özel ders almamdaki temel unsur budur. Bir şeyi biraz bilmek var bir de hiç bilmemek var. Biraz bildiğimiz zaman yine çalışıp oturtabiliyoruz ama hiçbir şey bilmeyince yardım almak gerekiyor."(Ö2)
>
> "Üniversite sınavı açısından bakarsak o zaman ben her şekilde özel ders almanın arkasında olurdum. Çünkü okulla belli bir yere kadar ilerleyebiliyoruz. Oradan sonra insanın kendi çabası gerekiyor. Yine elbet yetersiz kalacağımız zamanlar olacaktır. Etrafımdaki arkadaşlarımın çoğu da hem okul hem dershane hem özel ders alıyor zaten. … Aslında ben hemen hemen her dersten alıyorum diyebilirim Edebiyat, Coğrafya, Matematik ama Matematik kendi açımdan daha zayıf olduğum bir konu olduğu için matematikten daha çok ihtiyaç duyuyorum diyebilirim. Benim matematiğe olan yeteneğim diğer derslere oranla daha az olabilir."(Ö3)
>
> "Kendimi yetersiz hissettiğim için ve ne kadar çabalarsam çabalayayım yapamayacağımı fark edip birinden yardım almaya ihtiyaç duymam olabilir. … Öncelikle kendim çabalıyorum tek başıma yapamadığım zaman özel ders alıyorum." (Ö4)
>
> "Youtube'da çok güzel videolar var açtım önüme de kâğıt aldım oradaki hoca ne diyorsa not alarak kendimce not alarak kendimce güzel notlar aldım her konudan neredeyse notlarım var. Hepsini kendim çıkardım hem bana göre notlar hem de bir hoca ağzından çıkan sözler. Bunların çok faydası var böyle şeyler yapılabilir. Ama çok eksik varsa özel ders dershaneden daha etkilidir diye düşünüyorum."(Ö5)
>
> "Daha başarısız bir okulda olsaydım yönelebilirdim. Dediğim gibi öğretmende başlıyor. Öğretmen işini iyi yaparsa öğrenci de iyi dinlerse dersini özel derse gerek kalmaz." (Ö6)
>
> "Ben önce birinci dönem bekledim. Yapabileceğim kadarını yaptım. Daha sonra baktım olmuyor ikinci dönem özel ders almaya başladım… Başka bir okulda olsam yine alırdım çünkü matematik konusunda sıfır bilgiye sahiptim. Ders almaya başladıktan sonra çok etkisi oldu."(Ö10).
>
> "Benim geçmişteki matematik eksikliğimden dolayı ben özel ders alıyorum, onun altyapısını oluşturmak için alıyorum."(Ö11).

Öğrenciler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan bir diğeri ise; öğretmen yetersizliği öğrenciyi özel derse iten önemli unsurlardan bir diğerinin olduğudur. Öğrenciler okuldaki öğretmenlerinin yeterli düzeyde olmadığı, öğrenci seviyesine uygun ders işleyemediği veya dersi sevdiremediği, bu nedenlerden dolayı özel derse yöneldiklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin öğretmen yetersizliğine dair görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

> "…hepimizin son sınıfta yetersizlik korkusuyla üniversite sınavına hazırlanırken, dershane veya özel ders gibi ek faaliyetlere katılıyoruz bunun dışında ben üniversite sınavına hazırlanırken değil normal sene içinde katılmıştım bu biraz hoca ile alakalı bir durum şu okulu çok iyi puanı çok iyi ile alakalı değil. Okulla değil de hoca ile birebir alakalı olduğunu düşünüyorum. Okul sadece işin etiketi."(Ö1)

> "Öğretmeni sevmediği için veya öğretmenin yetersiz olduğunu gördüğü için almış olabilir."(Ö6)

> "Ben mesela şu an anlamadığım konu olursa evet özel ders düşünürüm. Çünkü okulda benim hoca benim seviyeme inemiyorsa düşünürüm yani düşünmek zorunda kalırım. En azından bütün derslerde değil de mesela sürekli anlamadığım bir konu vardır. Onda almak zorunda kalıyorum ama bunu yapan da okul aslında yani."(Ö7)

> "Mesela eski matematik hocalarımın hiçbiri iyi değildi yani o yüzden özel dersin bana bayağı faydası oldu. Sıfır net yaparken şimdi nerdeyse 10 nete çıktım ve daha da fazla çıkabilirim."(Ö11).

Öğrencilerin derslere veya sınavlara çalışırken kullandıkları kaynaklardan biri olan internetin etkileşim anlamında yetersiz olması öğrencileri özel derse yönlendiren bir diğer unsur olarak belirtilmektedir. Öğrencilerden bazılarının özel derse yönelmede etkileşim yetersizliği ilişkin görüşler aşağıdaki verilmiştir:

> "Youtube kanalları var çok revaçta olan, Youtube kanalları benim özellikle durumu pasifleştiriyor, izliyorsunuz sadece çok pasif kalıyorsunuz. Anlamadığınız bir nokta varsa oraya ışık tutabilir ama bu sizi %90 yarara götürmüyor, yani daha minik bir kısım."(Ö1)

> "Mesela Youtube'daki videoların çoğunu izliyordum ama sonuçta bir tane video ile her şey anlaşılmıyordu. Mesela benim anlamadığım bir yer vardı. Videodaki adam ne kadar anlatsa da sonuçta hep bir sorgulama vardı. Neden böyle oldu neden böyle oldu şeklinde. Cevaplar eksik kalıyordu sonuç olarak. Ama özel ders aldıktan sonra bunun neden böyle olduğunu siz bir yerden sonra anlıyorsunuz."(Ö11).

Öğrencilerin bir kısmı özel derse kendi talepleri üzerine yöneldiklerini vurgulamaktadırlar. Öğrencinin özel ders talep etmesi üzerine özel derse yönelim nedeni ile ilgili bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "Ben de açıkçası kendi isteğimle oldu yani bu ortamda çok fazla şehir efsanesi dolanıyor "ooo özel ders çok iyi psikolojisi". Ondan sonra bir gün konuyu açmıştım hani böyle olmuyor dedim."(Ö1)

> "Kendi isteğimle özel ders aldım. Ailem eğer karşı çıksaydı alamazdım. Onlar da hep destek oldular. Her zaman yardımcı oldular."(Ö3).

Öğrencinin düşük not alma stresi öğrenciyi özel derse yönlendiren nedenler arasında gösterilmektedir. Ayrıca öğrencinin disiplinli çalışma isteği özel derse yönlendiren nedenlerden bir diğeridir. Aşağıda öğrencinin yaşadığı strese yönelik ve öğrencinin disiplinli çalışma isteğine yönelik öğrencilerin bazı görüşlerine yer verilmiştir:

> "Ben devlet lisesindeyken matematikten hep düşük alırdım ama buraya gelince üniversiteye hazırlanmak için bunun stresiyle özel ders alıyorum, daha iyi başarabilmek için."(Ö10).

> "Ben kendim çalışarak daha iyi öğreniyorum ama eğer alacaksam da sadece beni belli bir sisteme sokması için alırdım."(Ö8).

Öğrencinin özel derse yönelmesinin nedenlerinden diğerleri; öğrencinin mevcut durum ile yetinmemesi, öğretmen ilgisi ve zamandan kazançtır. Öğrenciler içinde bulundukları durumu göz önünde bulundurarak riske atmak istemedikleri, biraz daha başarılı ya da biraz daha başarısız olsalar bile özel derse yöneleceklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerden biri gireceği sınavı riske atmamak için bulunduğu mevcut durum ile yetinmediğinden dolayı özel derse yöneldiğini vurgulamıştır. Bir başka öğrenci ise özel derste öğretmenin sadece öğrenci ile ilgilenmesinin öğrenciyi özel derse yönlendiren bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca okul gibi toplu ortamlarda işlenen derslerin öğrenciler açısından zaman kaybı olabileceği vurgulanarak zamandan tasarruf için özel derse yönelim olduğu dile getirilmiştir. Öğrencilerin mevcut durum ile yetinmeme, öğretmen ilgisi ve zamandan kazanç ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Ben açıkçası riske atmamak için özel derse yöneldim. Yani ailemle konuşuyorduk. Bu sene önemli, benim için hala mezuna kalmak, fikirlerimde yok. Bu seneyi riske atmamak için… Benim hedefim şu: belli üniversitelerde mühendislik istiyorum. Ama o belli üniversitelerde mühendisliği tutturamazsam - şehir dışı da olabilir- başka bir üniversitede Tıp yazmayı düşünüyorum. Mezuna kalmak gibi bir düşünce yok aklımda. Madem mezuna kalmak gibi bir düşüncem yok en öncelikli istediğim mesleğe odaklanabileyim. Yani en azında onu kazanmaya çalışayım diye düşündüm. Bu yüzden riske atmamak için özel derste eksiklerimi daha detaylı kapatmak için ona karar verdik ailecek. … Başta söylediğim gibi riske atmak istemiyorum hedeflerimi. O yüzden ben bir tık üstte de olsaydım bir tık altta da olsaydım özel dersi tercih ederdim. … Ben hedefimi riske atmamak istiyorum. Fizik, Matematik iyi olduğumu düşündüğüm dersler. Ortalamadan iyiyim, özellikle Matematikte çok iyi olduğumu düşünmüyorum. Ama Fizikte kendime güvenim var. Belki bu özel dersin etkisidir. Ama söylediğim gibi Fizik, Matematik genel olarak iyi olduğum dersler. Buna rağmen riske atmamak için… Elbet eksiklerim çıkabilir, çıkıyor da. Bu yüzden ben tercih ettim."(Ö9)

> "Dershane ve kurs gibi ortamlarda toplu bir eğitim oluyor. Öğrenciyle hoca tek başına ilgilenmeye çalışsa da toplu bir ortamda ilgilenemiyor. Özel derste öğretmen tek bir kişiyle ilgileniyor. Onun ne durumda olduğunu, nereye gelebileceğini, kapasitesini görebilir."(Ö8)

> "Normal 15 20 kişilik sınıflarda eğitim gördük. Tahtaya öğretmen geçiyor. Anlatmaya başlıyor anlamıyorum diyorsunuz bir daha anlatıyor bu sefer yanındaki dinlememeye başlıyor. Bu sefer onun için anlatıyor bir soru için neredeyse yarım saat geçirebiliyorduk. Bu böyle böyle zaman kaybına sebep oluyor bir konuyu birebir çalıştığınızda bir saatte bitirecekken sınıfta yirmi kişi olduğu için o dört saate sarkıyor bu büyük bir kayıp. Çünkü biz zamanla yarışıyoruz. Bu zamanı güzel değerlendirip güzel kullanmamız lazım. Dershaneden çok özel derse yönelmiştim."(Ö5).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel derse yönelme nedenleri teması altında toplanan "Sistem, Okul, Sınıf Kaynaklı Yönelim" kategorisi altında "Okul Yetersizliği", "Sınıf Mevcudu" ve "Sistem Dayatması" kodları toplanmıştır. Bir başka ifade ile öğrenciler sınıf mevcudunun kalabalık olması, sistemin öğrencileri özel derse zorlaması gerekçe olarak gösterilmektedir. Özel derse yönelim temel nedenlerinden bir diğeri okulların yetersiz olmasıdır.

Öğrencilerin özel derse yönelmesinin temel nedenlerinde biri olan "Okul Yetersizliği" öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından dile getirilmiştir. Öğrencilerin okul yetersizliğine ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

> "Hepimizin temel unsuru sınav başarısı…okulda bunu yeterli olmadığını düşünüyor veya bunu kendisi sindirmiyor olabilir. …Mesela tek bir ders matematik dersinden almıştım hani temel bir derstir ya iyi yapmanız gerekiyor. Özellikle bu eğitim sisteminde iseniz sizi taşıyacak ders matematiktir. İlk yapmanız gereken ders matematiktir ve okulda hani matematiğin çok yeterli verildiğini düşünmüyordum belki atıyorum benim sınıfım çok gürültü yapıyordur anlamıyorumdur gibi nedenlerle özel derse yöneldim. Bir şekilde ek katkı almak zorundaydım. Kendim denedim ve okuldaki hıza yetişemiyordum."(Ö1)
>
> "Öğrenciye biraz daha ilgi göstermek gerekiyor. Mesela hafta sonu kurs oluyor ama planlı bir takvim olmuyor. Bir hafta ders işleniyor, bir hafta işlenmiyor. Düzen yok. Okullarda düzen olması gerekiyor. …Okulların veya okulların açtığı kursların yetersiz olduğunu görünce öğrenci kendisi çalışmayı deniyor genelde başarısız oluyor ama yapabilen insanlar var. Bunu yapamayınca özel derse yöneliyorum. …Mesela daha iyi bir okulda olsam özel derse daha az ihtiyaç duyabilirdim ama daha kötü bir okulda olsam daha fazla ihtiyaç duyabilirdim." (Ö2)
>
> "Okulun yetersiz kaldığı durum demem çok doğru olmaz. Okulun yetersiz kaldığı değil de faydalanamadığım durumlarda zaten dışarıdan destek almaya başlıyorum. Özel ders ve dershane…"(Ö3)
>
> "…bizim okul biraz eksikti. Yani biz 9'da, 10'da hiç sınav olmayacakmış gibi bunlara hazırlandık. 11'deyken dank etti bize. Zaten o esnada da direkt dershaneye yöneldik. Okulumuzun bu konuda 9, 10'lara bu konuda eksik olduğunu düşünüyorum ben. …Meslek lisesinden bir arkadaşım var. Yani onlarla bizim işlediğimiz konular bile aynı değil. 9 ve 10. sınıflarda mesela bütün okulların konuları aynıdır. Ama o bana bir polinom getiriyordu. Diyorum ki bunu bize örnek olarak bile göstermiyorlar. Biz o kadar daha karmaşık görüyorduk ki konuları… Onlar bu TYT veya alan 2.oturum sınavında hiç yapamazlar diye düşünüyorum. Meslek lisesinde olsam daha çok özel derse yönelirdim galiba."(Ö5)
>
> "Okulda yapılan kursların yeterli olduğunu düşünmüyorum. Dershaneye gidiyor, özel ders alıyor veya video sitelerinden kendi çabalarıyla bir şeyler yapmaya çalışıyorlar."(Ö6)
>
> "Okulların temel işlevi aslında bizi geleceğe hazırlamaktır. Ama bunda yetersiz kaldıklarını düşünüyorum. Çünkü bize gerekmeyen şeyleri derinlemesine anlatıp, gereken şeylerde yüzeysel kaldıklarını düşünüyorum. Bizi asıl ilgilendiren konular bazen olmuyor derslerde. Ya da mesela özel derste şöyle bir durum var. Özel derse girdiğin zaman sadece hoca ve sen oluyorsun. Sadece hoca ve sen olduğun için bir konuya bağlı kalabiliyorsun. Ama sınıf ortamında mesela oradan laf atıyorlar, oradan laf söylüyorlar veya konu ilerliyor ve bu çok fazla zamanımızı alıyor. …mesela ben 12. sınıf öğrencisi olduğum için çok fazla video dinledim. Nasıl

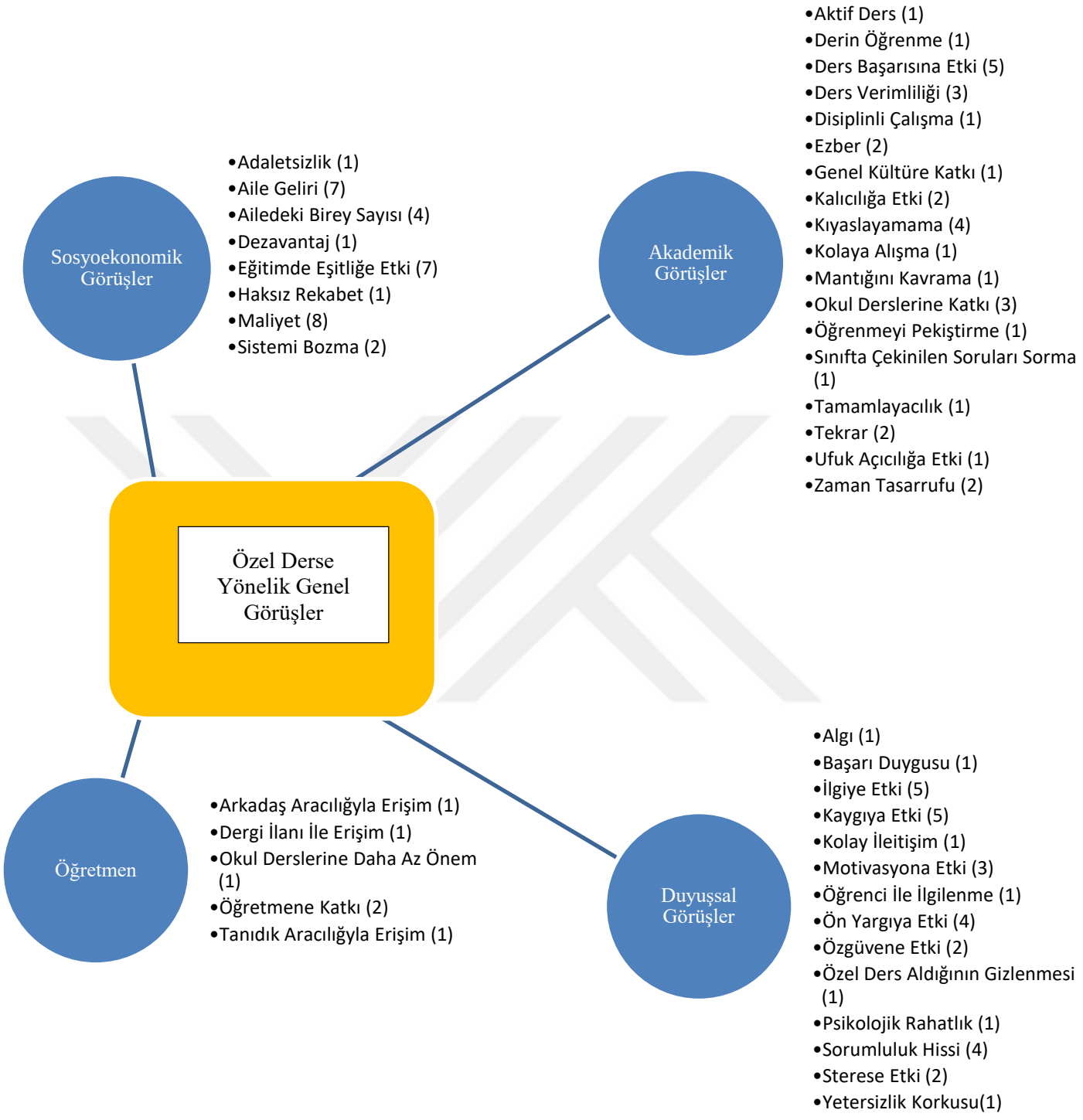
> netler artar tarzında videolar falan. Çocukların çoğu ilk 6000'e girmiş, ilk 5000'e girmiş. Bakıyorum dershaneye gitmedik, özel ders almadık. İnsan merak ediyor. Nasıl oluyor? Videonun devamında diyorlar ki: Okulumuz çok iyiydi. Yani bunu diyorlar. Ben de okullara bakıyorum. Özel bilmem ne koleji'dir mesela."(Ö7)
>
> "Eğer daha kalitesiz bir okulda olsaydım, öğretmenler tarafından eğitime önem verilmeyen bir okulda olsaydım özel dersi düşünebilirdim ama daha iyi bir okulda olsaydım düşüneceğimi sanmıyorum tıpkı şu anki gibi." (Ö8)
>
> "Ben denemek için yazın kursuna gittim. Başlarda güzel gidiyordu. Ortalarda biraz bocaladı. Gerek öğrencilerin ciddiyetsizliği olsun –sınav tarihi de sonraya alındığı için- öğrencilerde bir rahatlama oldu. Böyle olunca da öğrenciler devamsızlık yapmaya başladı. Öğrenciler devamsızlık yapmaya başlayınca diğer öğrencileri de etkilemeye başladı. Daha sonra öğrenciler gelmiyor, doğru düzgün ders işlenmiyor. Bu şekilde ortalara doğru bocaladı ama son zamanlarda toparlamaya başladı kurs. Eski formuna döndü diyebilirim. Yani şu anda kurs faydalı olacak gibi. Ama yeni denendiği için en azından bu sene sadece kursun yeterli olabileceğini düşünmüyorum. Sadece kursa gelen öğrenciler için belki de olur belki de düşündüğüm gibi çıkmaz. Umarım düşündüğüm gibi çıkmaz. Ama şu anda sadece kursun yeterli olduğunu düşünmüyorum. …Dershaneye gidenler var. Özel ders alanlar var. Mesela ben üçünü de yapıyorum. …bazı öğrencilerin düşüncelerin de var bu, okul başarısızsa o eksiği özel dersle kapatmak gerekli. Okul başarısızsa özel dersle eksik kapatılmalı. Çünkü belli seviyelerdeki okullarda öğrencilerin seviyeleri de belli oluyor. Öğrencilerin derse ilgileri de belli oluyor. Dolaylı yoldan dersin işlenme verimi de belli oluyor. Dolayısıyla düşüncesi ciddi olan bir öğrencinin özel dersle eksiğini kapatmalı." (Ö9)
>
> "Ailemin durumu biraz daha iyi olsaydı daha fazla matematik dersi alırdım ben. Okulun katkısı oluyor ama bazen olmuyor. Çünkü devlete gitseniz de aynı buraya gitseniz de aynı."(Ö11).

Öğrencilerin özel derse yönelme nedenlerden diğerleri ise "Sınıf Mevcudu" ve "Sistem Dayatması" dır. Sınıf mevcudu ve sistem dayatmasıyla ilgili öğrencilerden bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "Sınıfta hoca 20 kişilik bir gruba hitap ediyor ama özel derste tek olunca dersi anlamama gibi bir durumu yok. Yalnız olunca daha çok verim alınıyor. Sınıflar kalabalık olduğundan dolayı öğretmenler herkesle ilgilenemiyor dolayısıyla özel ders kaçınılmaz oluyor." (Ö10)
>
> "Şu an da sınav sistemi değişti. Eğer ben bu sistemin değişeceğini bilseydim dershaneye gitmezdim, bir iki dersten özel ders alarak kapatırdım açığımı. Biraz sistemin de etkisi oluyor tabii."(Ö6)
>
> "Sonuçta özel ders alıyor musun, tamam alıyorum. Benim için sosyal açıdan özel ders almak sıkıntı değil. Çünkü eğitim sisteminin gerektirdiği bir şey ne yazık ki. Keşke gerektirmeseydi de diyorum ama ne yazık ki eğitim sisteminin ve sınav sisteminin gerektirdiği bir şey. Bu yüzden var olan bir şey." (Ö9).

4.2.1.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler Teması

Öğrenci görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda, öğrencilerin özel derse yönelik değindiği birçok noktanın olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu noktalar genel bir çerçevede toplanıp Şekil 6'da "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler" teması altında gösterilmiştir. Şekil 6'da ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel derse yönelik genel görüşleri altında toplanan kategori ve kodlara yer verilmiştir.

Şekil 6: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Özel Derse Yönelik Genel Görüşleri

Şekil 6'da ortaöğretim öğrencilerinin özel derse yönelik genel görüşleri temasına ait bulgular verilmiştir. Öğrenciler özel dersi akademik ve duyuşsal olarak olumlu ve olumsuz yönleriyle ele almışlardır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin ve sosyoekonomik faktörlerin etkileri açısından ile ilgili özel derse yönelik görüşlerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin özel derse yönelik akademik olarak olumlu ve olumsuz görüşlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bir kısmı özel dersin ders başarısını yükselttiğini ve bu başarısının gözle görülür düzeyde olduğunu vurgulamıştır. Öğrencilerin özel dersin ders başarısına yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Oldukça olumlu oluyor. 2 ay içerisinde kendimi gözlemledim. Ben hiç geometri çözemezdim. Şu an geometriyi tam yapmaya başladım."(Ö2)
>
> "Şu ana kadar ben bir konuya özel derste çalıştıysam o konuda başarısızlığım hiç olmadı."(Ö3)
>
> "…ben matematikten ders alıyorum sadece. Netlerimde artışlar gerçekleşiyor, soruları kavrama açısından daha yüksek alıyorum. Bende 9. ve 10. sınıf eksik. Onları yeni baştan öğrenmiş oluyorum."(Ö4)
>
> "Özel derste hoca benim yapabileceğime inanıyor ama okulunda böyle bir destek görmedim. Özel ders almamış olsaydım şuan yaptığım netlerin yarısı kadar yapardım. …Ben şimdiye kadar hiçbir deneme sınavına istekli girmiyordum ama özel derse başladıktan sonra özel deneme sınavlarında epey iyi çözmeye başladım. Bir de annem para veriyor buna karşı sınavlarda iyi yapmam lazım. Bu motivasyonla giriyorum daha iyi oluyor. Orda öğrendiğini hissediyorum motive oluyorum."(Ö10)
>
> "Mesela eski matematik hocalarımın hiçbiri iyi değildi yani o yüzden özel dersin bana bayağı faydası oldu. Sıfır net yaparken şimdi nerdeyse 10 nete çıktım ve daha da fazla çıkabilirim."(Ö11).

Öğrenciler özel ders almanın diğer öğrenciler ile kıyaslama yapma konusunda sıkıntı oluşturabilceğini dile getirmişlerdir. Diğer öğrenciler ile kıyaslama yapmamanın öğrencilerin gireceği rekabete dayalı sınav açısından olumsuz bir durum olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin "Kıyaslayamama" koduna ilişkin görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Etüt merkezi ve dershanelerin tercih edilme sebebi de bu zaten. Herkes kendisini birbiri ile karşılaştırsın herkes nerede olduğunu görsün amaçlı. Şimdi ben çalışırım ama çalışmamın ne kadar yeterli olduğunu görmezsem daha ne kadar çalışacağımı bilemem."(Ö2)
>
> "…Negatif bir etkisi olur çünkü olduğum yerde sekebilirim. Kendi seviyemi başkalarıyla ölçemem. Algılayamam o yüzden nerede olduğumu."(Ö4)
>
> "Bir de kursun avantajlarından birisi bir deneme sınavı olduğunda diğer insanların arasında kaçıncı olduğunuzu falan görebiliyorsunuz. Özel derste pek öyle olmuyor."(Ö8)
>
> "Sadece özel ders alınması mesela mezuna kalmış bir öğrenci üzerinden konuşacak olursak hiç dershaneye ya da benzeri bir yere gitmiyorsa etrafında onun gibilerin olmadığı, olduğu bir yere gitmeyen bir öğrenciden bahsedecek olursak

> hüsrana uğratabilir. Çünkü eksiklerini kapattığını görüyor, tamam kendi testlerini çözüyor, gerek kendi kendine deneme sınavı yapabiliyor. Ama kendini diğerleriyle karşılaştıramıyor. Yani çalışma temposunu nasıl ayarlaması gerektiğini kestiremiyor. Tamam, eksiklerini kapatmış olabilir. Ama elbet sınavda yapamayacağı sorular çıkacak. Etrafındaki kişilerden acaba kaçı bu soruları yapamaz diye bir kıyaslama yapamıyor."(Ö9).

Özel dersi okul, kurs veya etüt gibi toplu olarak yapılan derslerle kıyaslayan öğrenciler özel derslerin daha verimli geçtiğini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin özel dersin verimliliğine ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "…sıra beklemek zorundasınız okulda 40 kişiye daha bir kere şu da var, özel derste daha verimli zaman geçiyor. 40 kişiyi anlatan bir hocanın 40 dakikada verdiği verimle size özel olarak verilen ders verimi bir olmuyor kesinlikle. İşte hocanın sus demesi otur demesi diğer öğrencilerin sorunlarına cevap vermesi, diğer öğrencilerin soruları ile ilgilenmesi gerekiyor. Aslında siz o sorunun cevabını biliyorsunuz, sizin hayatınızdan giden 2 dakika en basiti, o an özel derste siz 2 dakikayı kendi sorununuz için kullanıyorsunuz böyle direk etkileşimin avantajı oluyor bence."(Ö1)

> "Hep özel dersle başladım. Özel dersten çok verim aldım. Yanlışlarımı birebir hocayla telafi etmek benim için daha kolay oldu. O şekilde başladı ve o şekilde devam etti hep."(Ö3)

> "Matematikte bir konuyu özel ders ile 2 saatte öğrenebilirken tek başına çalışırken bu 7-8 saate çıkabiliyor."(Ö4)

Özel derse yönelik görüş belirten öğrenciler özel dersin genel ders başarısına katkısının yanı sıra okul derslerine katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Özel derste işlenen konular okulda karşılarına çıktığında kolaylıkla anlayabildikleri veya okulda işlenen ders anlaşılmadığında özel derste telafisinin yapıldığı aşağıdaki verildiği gibi dile getirilmiştir:

> "Özel derste yanınızda soru çözmeye yardımcı olan birileri olunca insanın kafasına biraz daha yatıyor. Okuldaki derse gelince de soruları biraz daha pratik çözebiliyorsunuz."(Ö2)

> "Biz türev konusunu sınıf öğretmenimizden daha önce işlemeye başlamıştık. Türevi biliyordum. Daha soru çözmemiştim ama biliyordum. Tahtaya soruyu yazdığında hemen kafamda canlandı ve konuyu daha geniş açıdan görebildim. Konunun üzerinden geçtim ve bu bana derslerde çok yardımcı oldu."(Ö5)

> "Diyelim okulda biraz anlamış ama özel hoca onu illaki kapatıyor. En kötü kapatamasa bile onu bir daha anlatma şansı var yani. Onu illaki kapatacak o."(Ö11).

Özel ders almanın öğrenciyi ezbere yönelttiğini veya öğrencide kalıcı öğrenmeleri gerçekleştirdiği vurgusu yapılmıştır. Bir öğrenci ise özel dersin öğrenciye göre şekillenebileceği öğrencinin ezber istemesi durumunda ezber; kalıcılık istemesi durumunda kalıcılık sağlayabileceği vurgusunu yapmıştır. Öğrencilerin ezber ve kalıcılığa ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "…şöyle bir durum var sistem sizi ona itiyor ne kadar ezberliyorsanız o kadar başarılı oluyorsunuz bu sistemde. Tabii aradığınız şey aslında ezber ve özel ders bunu bize sunuyor. …ezberleme konusunda da tamamen özel dersin tamamen

> ezbere yöneliktir demiyorum ama böyle bir etkisi de varsa eğitim sisteminin de aradığı bu; ne kadar çok ezber ediyorsanız o kadar çok başarılı oluyorsunuz."(Ö1)
>
> "Sonuçta ilerde unutuluyor bazı bilgiler ama o anlık hedefine göre hedefine gelirsin ama hedefinden sonrasını yapamazsın."(Ö11)
>
> "Ben şey bir öğrenciyim bu nerden geldi, hmm bunu nasıl buldu ama bunu okulda çok fazla sorgulayamıyorum bunu bir kere sorguladığınız zaman sınıftan bir linç yiyorum "ya niye sordun bu soruyu kafanızı karıştıracaksın" özel hoca ile ben bunu birebir aslında daha kolay sağlayabiliyoruz, rica ediyorum o da beni kırmıyor. Ben sebep sonuç bağlantısı daha kolay kurabiliyorum."(Ö1)
>
> "Kalıcı oluyor. Orda işliyorum burada işliyorum aklımda kalıyor."(Ö10).

Özel derse alternatif olarak görülen videolardaki pasifliğin özel dersler ile üstesinden gelindiği, öğrencilerin aktif olarak ders dinledikleri bunun yanı sıra öğrencinin derin öğrenmeler gerçekleştirdiği ve daha disiplinli ders çalıştıkları vurgulanmıştır: Bunlara yönelik öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Mesela benim anlamadığım bir yer vardı. Videodaki adam ne kadar anlatsa da sonuçta hep bir sorgulama vardı. Neden böyle oldu neden böyle oldu şeklinde. Cevaplar eksik kalıyordu sonuç olarak. Ama özel ders aldıktan sonra bunun neden böyle olduğunu siz bir yerden sonra anlıyorsunuz. Siz kendi gözünüzle soruya bakınca bunun böyle olacağını anlıyorsunuz. Ama ilk başta baktığımda böyle bir şey hiç görmemiştim."(Ö11)
>
> "…bir öğrencinin dinlerken ki bakış açısına bağlı. Bende geliştiriyor, ezberletmiyor. Daha derinlemesine öğreniyorum."(Ö4)
>
> "Beni düzende tutuyor. Benim belirli bir haftalık düzenim oluyor. Haftada iki defa alıyorum beni bir disipline koyuyor. Bu şekilde konularda eksiğim olmuyor."(Ö4).

Özel dersin ders başarısına etkisinin yanı sıra genel kültüre de etsinin olduğu dile getirilmiştir. Bir öğrenci ise öğrencinin özel ders ile kolaya alıştığını dile getirmiştir. Özel dersin ayrıca dersin mantığını kavrattığı vurgulanmıştır. Bu kodlara yönelik öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Ben geçirdiğim her özel derste genel kültür anlamında da çok şey öğreniyorum."(Ö3)
>
> "Olumsuz yönü de öğrenciyi kimi zaman rahatlaştırabilir. Hani zaten özel derste hallederim ben falan olabilir yani kiminde."(Ö7)
>
> "Ben özel derste pek çok şeyin mantığını daha iyi kavrıyorum ya da okulda ezberlemeye çalıştığım şeylerin mantığının aslında daha farklı olduğunu da görüyorum. O yüzden ezbere ittiğini düşünmüyorum."(Ö3).

Özel ders aracılığıyla öğrenmelerin pekiştiği ayrıca bazı öğrencilerin sınıf arkadaşlarından çekindiği için soramadıkları soruları sorabildiklerine yönelik olumlu görüşler bildirilmiştir. Ayrıca katılımcı öğrenciler özel dersin okulu tamamlayan bir unsur olduğu ve öğrencilerin ufkunu açtığı dile getirmişlerdir. Öğrencilere ait görüşlerden bazılarına aşağıda verilmiştir:

> "…ben daha önce işlediğim konuyu görünce daha rahat oluyorum. Konu daha da pekişiyor."(Ö3)

> "Birebir olduğunuz zaman; sınıfta arkadaşlarınızdan çekindiğiniz şeyleri - yapamadığınız soruları- direkt sorabiliyorsunuz. Sınıf ortamında olsanız bu soru basit olduğu için sormaya çekinebiliyorsunuz. Birebir olduğunuz için çekinmeyecek daha rahat sorabileceksiniz. Mesela yakın bir arkadaşım var. Haftada yaklaşık 8 saat özel ders alıyor. Aynı zamanda dershaneye de devam ediyor. O da özel dersin daha faydalı olduğunu söylüyor. Aynı şekilde bu yaştaki öğrencilerde biraz da o düşünce var. "Acaba bu soruyu sorsam millet bu soruyu yapmıştır, kolay der. Bir şekilde ezilir miyim" düşüncesi var öğrencilerde yaşa bağlı olarak. Özel derste bu durum daha iyi, birebir olması."(Ö9)

> "…özel ders bizim akademik başarıya katkı sağlaması için aldığımız bir şey, okulu ana unsur özel ders buna bir katkı veya tamamlayıcı bir unsur. Ya da şöyle bir şey de oluyor insanlar son sene açık liseye kayıt yaptırıyor, yani boş dersi okulda geçirmeyin sırf özel ders alayım son sene hepimizin asosyallik sadece hayatımızın sınav olması ile ilgili bir durum."(Ö1)

> "Biz türev konusunu sınıf öğretmenimizden daha önce işlemeye başlamıştık. Türevi biliyordum. Daha soru çözmemiştim ama biliyordum. Tahtaya soruyu yazdığında hemen kafamda canlandı ve konuyu daha geniş açıdan görebildim. Konunun üzerinden geçtim ve bu bana derslerde çok yardımcı oldu."(Ö5).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel derse yönelik genel görüşleri teması altında bulunan "Duyuşsal Görüşler" kategorisinde öğrencilerin özel derse yönelik olumlu ve olumsuz duyuşsal görüşleri bulunmaktadır. Öğrencilerin özel ders almalarının o derse yönelik ilgilerinde olumlu etkisini olabileceğinin yanı sıra olumsuz etkisinin de olabileceği dile getirilmiştir. Aşağıda bu öğrencilere ait görüşlerden bazıları bulunmaktadır:

> "…bir dersten özel ders alıyorsam okulda da o dersi daha fazla dinlemeye başlıyorum çünkü konuya daha hâkim oluyorum. Yani herkese yabancı gelen sözcükleri ben daha önce duymuş olduğum için de olabilir. Benim ilgimi arttırıyor."(Ö3)

> "Öğrenci önceden biliyor konuyu. Sınıfta yine aynı konu işlendiği zaman sıkılıyor bu sefer arkadaşıyla konuşuyor. Ona engel oluyor. Kendisi de dinlemiyor zaten. Sınıf ortamına da böyle olumsuz etkisi olabiliyor."(Ö6)

> "Geçen sene de özel ders alıyordum. Okulda bazen özel derste erken bitirdiğim derslere bazen ilgisiz oluyordum. Eğer konu ilgimi çekmediyse özel derste de veya ders de ilgimi çekmiyorsa… Ama bazen de diğer sınıf arkadaşlarımdan çok daha ilgili oluyordum. …Ama biraz da ilgisizliğe itebiliyor öğrenciyi."(Ö9)

> "Bazen okulda konunun başını kaçırdığımızda nasılsa özel derste işleyeceğiz diyoruz."(Ö10)

> "…onun öncesinde sınav benim için yani matematik kısmı böyle küçük çocukların öcü görmüşte o sayfayı değiştirmişçesine ben öyle değiştiriyordum matematikte. Ama artık öyle bir durum olmuyor. Mesela Türkçeden sonra matematiğe geçince çok şükür oh matematiğe geldim dediğim çok oldu denemede. …daha çok ilgimi çekiyor ve daha çok katılma gereği duyuyorum derslerde. Benim çok hoşuma gidiyor mesela önceden gördüğüm bir dersi okulda görünce mutlu oluyorum. Ah kesin daha güzel geçecek ders dediğim falan çok oluyor. "(Ö11).

Öğrenciler özel ders almalarının ilgilerinde olduğu gibi kaygılarına da olumlu ve olumsuz etkisinin olduğunu dile getirmişlerdir. Kimi öğrenciler, özel ders almalarının sınavlara hazırlanma veya derse çalışmalarındaki kaygılarında azalmaya neden olduğu

dile getirirken kimi öğrenciler, kendilerine yüklenen sorumluluk ile kaygılarında daha fazla artışa neden olduğunu dile getirmişlerdir. Aşağıda bu öğrencilere ait görüşlerden bazıları bulunmaktadır:

> "Sınav kaygısı hepimizin hayatında bu dönemde olan bir şey ve hani o özel derse gittim netlerim arttı istediğim üniversiteyi biraz daha yakınım kaygısını indirebilir çünkü hepimizin hayatında bu dönemde bu kadar maddeleşti netlerle alakalı ve bugün hepimiz net hesabı yapıyoruz."(Ö1)
>
> "Olumsuz yönleri var. İnsanda biraz kaygıyı arttırıyor. Sonuçta bir buçuk saat boyunca yoğun ders çalışıyorsunuz ve önünüzde daha çok yol olduğunu görünce kaygılanıyor insan."(Ö2)
>
> "Sınav kaygımda olumlu etkisi çok fazla oluyor. Hatta keşke haftalar sekiz gün olsa da daha fazla özel ders alabilsem diyorum. Kaygımı azaltıyor."(Ö3)
>
> "Mesela kaygılarımda bir azalma olurdu belki. Ben bu konuları zaten biliyorum, sınavda da benzer sorular çıkacak, ben bunları yaparım diye düşünebilirdim."(Ö6)
>
> "Ben bundan ders aldım, üstüne okulda görüyorum ve kendim çalıştım buna. Sınavda yapamazsam diye ister istemez bir kaygı oluşuyor."(Ö9).

Öğrenciler özel dersin, derslere karşı önyargıyı yenmede etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin özel dersin önyargıyı yenmedeki olumlu sonuçlarına yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "…önyargı şöyle bir durumdur; atıyorum siz fiziğe karşı önyargılısınızdır kendinizi didinip dinip yapamıyorsunuzdur. Şöyle diyorsunuzdur şu kadar soru çözdüm şunları yaptım yine yapamadım ve sonra demek ki ben bunu yapamıyorum deyip oradan uzaklaşıyoruz. Ama özel ders aldığımızda hakikaten atıyorum anlamadığınız bir yönünü siz fark etmediğiniz noktaları özel ders hocası ışık tutup da siz artık onu yapabilir olduğunuzda evet o konuyu artık yapabiliyorsunuz ve o konu ile ilgili ön yargınız kırılıyor."(Ö1)
>
> "İnsan yapabileceğini görüyor. Önyargılarını yenmede etkili oluyor."(Ö2)
>
> "Önyargım vardı biraz. Çok yavaş oldu ama yıkıyor biraz. Matematiği daha iyi kavramaya başladım, daha çok sevmeye başladım."(Ö4)
>
> "Fizik dersinden notlarım 85'in üstünde fakat fiziği karşı bir önyargım var. Sevemiyordum. Böyle bir soru çıkıyor mesela aslında yapabilirim ama diyorum ki; uf neden böyle diyordum. Sonra özel ders almaya başladığımda -fizikten çok uzun süre almadım- bütün konuları da bitirmedim özel ders hocamla ara verdik. Belki bu dönem başlayabilir. O bana sevdirdi açıkçası. Çünkü daha kolay daha pratik yollarla çözebileceğimi gösterdi."(Ö5).

Özel dersin maddi yükünün olması ve ekstra bir durum olmasının öğrencide bir sorumluluk duygusunun oluşturduğu ön plana çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile öğrenci ailelerinin kendileri için ekstra bir yükün altına girmeleri, öğrencilerde bir sorumluluk hissi oluşturmaktadır. Bu durum ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

> "…özel ders alınca onun bir maddi gücünün gittiğini bir maddi kaynağının olduğunu biliyoruz. Ben arkadaşımdan örnek vereyim o da özel ders aldı çok memnundu. Ama üniversite sınavında yapamadığını kurduğu ilk cümle şu "özel derse verdiğim paralar boşa gitti". Yani hepimizin üstünde aile hissettirse de

> hissettirmese de bunun bir maddi külfetinin olduğunu biliyorsunuz. Çünkü siz ekstra bir şey yapıyorsunuz ve siz o dersi yapamadığınız için veya daha iyi olmasını istediğiniz için aile o şeye yönlendiriyor."(Ö1)
>
> "…şu yönde bir kaygım oluştu: Ailem para veriyor, bir yandan da annem tamamen güveniyor çünkü bir öğretmen tutmuş ve bana aynı zamanda rehberlik de yapıyor. Bendeki algı tamamen şu yöne kaydı, ailem bu durumlarında bile bana yardım ediyorlar o yüzden kazanmam lazım şeklinde bir kaygı oluştu. Çalışmayınca daha fazla üzülüyorum. Dershaneye gidince zaten herkes gidiyor diyor insan. Özel ders almaya başlayıp da ders çalışmadığım günler yatıp uyuyamıyorum."(Ö5)
>
> "Ben şimdiye kadar hiçbir deneme sınavına istekli girmiyordum ama özel derse başladıktan sonra özel deneme sınavlarında epey iyi çözmeye başladım. Bir de annem para veriyor buna karşı sınavlarda iyi yapmam lazım. Bu motivasyonla giriyorum daha iyi oluyor. Orda öğrendiğini hissediyorum motive oluyorum."(Ö10)
>
> "…sonuçta aileniz oraya bir masraf yaptığı için sizden bir emek bekliyor. Bu okul için de geçerli sadece özel hoca için de değil. Okul için de bir para veriyorlar bu bir masraf olduğu için her türlü senden bir karşılığını beklemesi seni ister istemez geriyor. Ben geriliyorum. Bazen gece yatağıma girdiğimde o adam bana bir emek harcıyor sen nasıl yapamazsın yapmak zorundasın diyorum. Geceleri artık bunlar benim kâbusum yani. Çok geriliyorum geceleri artık. …Sonuçta bana iki yerden masraf yapılıyor ama sonucunda ben bunun karşılığını veremezsem ne olacak bu iş. Hani sırtına aslında bir yük daha biniyor senin. Sonuçta bir masraf harcanıyor yük biniyor bir karşılık bekleniyor yine yük biniyor."(Ö11).

Öğrenci görüşlerine göre, özel dersin öğrencileri motivasyon yönüyle duyuşsal olarak etkilediği belirtilmiştir. Özel ders almanın öğrenciyi olumlu yönde etkilediği; kaçırdığı noktalara değinmek, dersi sevmek gibi unsurlar öğrencinin motivasyonunu etkilemektedir. Öğrenciler özel dersin motivasyonlarını olumlu yönde etkilediklerini aşağıdaki ifadeleri ile belirtmişlerdir:

> "…siz o derse gitmeden okuldaki derse gitmeden okuldaki dersle ilgili bilgi sahibi oluyorsunuz. Öğretmeniniz daha önden gitti okula gittiğimizde bir kere böyle bir şey var diğer insanlar o soruyu yazarken siz nasıl çözeceğini düşünüyorsunuz. Çünkü siz artık o soru kalıbını tanıyorsunuz ve mesela bu konuda daha etkili oluyorsunuz. Onu yapabilir oluyorsunuz ya da sınıfta fark yaratıyorsunuz ve sonra beyin şöyle çalışıyor "Ben bunu yapabiliyorum ben de fark atabiliyorum gidip bunun üzerinde biraz daha çalışıp daha iyisini yapayım" diye bu şekilde bir motivasyon olabiliyor."(Ö1)
>
> "Motivasyonumu benim çok arttırıyor özel ders. Ben özel derste okulda kaçırdığım şeyleri öğreniyorum bazen. Yeni şeyler öğrenmek, kaçırdığım şeyleri öğrenme beni motive ediyor. Her anlamada beni daha güçlü kılıyor."(Ö3)
>
> "Ben şimdiye kadar hiçbir deneme sınavına istekli girmiyordum ama özel derse başladıktan sonra özel deneme sınavlarında epey iyi çözmeye başladım. Bir de annem para veriyor buna karşı sınavlarda iyi yapmam lazım. Bu motivasyonla giriyorum daha iyi oluyor. Orda öğrendiğini hissediyorum motive oluyorum."(Ö10).

Özel ders alan öğrencilerin özgüvenlerinin arttığı buna karşın bazı konularda üzerlerinde hissettikleri sorumluluk duygusu kendilerini strese ittiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin özgüven ve stres ile ilgili dile getirdikleri cümlelerden bazıları aşağıdaki verilmiştir:

> "Sorulara baktığım zaman önceden çözemezdim, arkadaşlara bakınca çözmüşler. Birkaç ders özel ders alınca bakıyorsunuz aynılarını siz de görmeye başlıyorsunuz. Ben de yapabiliyorum şeklinde bir güven oluyor. Bende yapabiliyorum hissi oluyor."(Ö2)

> "Olumlu katkıları da şöyle: Bence öğrenci özel derste soruları yaptığını fark ettiği zaman, özel dersin sonunda da çalıştığını, bu konuyu anladığını, soruları yapabildiğini fark ettiği zaman kendine güveni geliyor. Kendine güveninin gelmesi zaten net bir şekilde artı bir puan oluyor. Öğrenci sınavda kendine güven duyuyor ve endişelenmiyor sınavda. Bir soru çıkar da yapamazsam diye… Dolayısıyla sınava daha rahat giriyor. Eğer stresli biriyse sınava, stresi bir nebze daha az bir şekilde giriyor. Bu da haliyle sınav başarısını dolayısıyla akademik başarısını da etkiliyor. …Başta da dediğim gibi o konuda kendime güvenim gelmişti, soruları yapabildiğimi fark etmiştim. Dolayısıyla soruları da yapabiliyordum. Soruları yaptıkça da zevk alıyordum. Kendime güvenim artıyordu. Aslında biraz da öğrenciye bağlı… Ben kendi adıma konuşayım, çok kolay gaza gelen biriyim. O yüzden benim özel ders almam kendime olan güvenimi daha da kolay ve çabuk arttırdı. …derslere katılma da en azından benim tarafımda gözle görülür bir artma gerçekleşti. Yine derslere katılıyordum ama bu sefer daha heyecanlı katılmaya başladım. Niye, çünkü yapabiliyorum. Niye, çünkü yapabildiğimi başkalarına da göstermek istiyorum. Öyle bir durum var. Dolayısıyla özgüvende ve performansta bir artış oldu."(Ö9).

> "…sonuçta aileniz oraya bir masraf yaptığı için sizden bir emek bekliyor. Bu okul için de geçerli sadece özel hoca için de değil. Okul için de bir para veriyorlar bu bir masraf olduğu için her türlü senden bir karşılığını beklemesi seni ister istemez geriyor. Ben geriliyorum. Bazen gece yatağıma girdiğimde o adam bana bir emek harcıyor sen nasıl yapamazsın yapmak zorundasın diyorum. Geceleri artık bunlar benim kâbusum yani. Çok geriliyorum geceleri artık."(Ö11).

Özel ders ile ilgili oluşturulan olumlu algı, özel ders aldıktan sonra öğrencinin hissettiği başarı duygusu öğrenci görüşleri arasında yer almaktadır. Ayrıca özel dersin birebir işlenmesinin öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişimin güçlü ve sağlıklı olmasını sağlamasının yanı sıra kolaylıkla iletişim kurmasını sağladığı vurgulanmıştır. Öğrencilerin bu kodlarla ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "…artık özel ders böyle sektör oldu ve şu algı oluştu ooo özel ders çok iyi, özel ders çok çok iyi falan özel ders alıyorum mükemmel falan bu algı oluşturuldu. Dolayısıyla ekonomik durumu iyi olan bu tip psikolojik anlamda çekingenliği olmayanlar genellikle özel derse yöneliyorlar."(Ö1)

> "Özel ders alınca hiçbir şey bilmiyor olarak oturuyorsunuz o masanın başına ve dersin sonunda bir şeyler öğrenmiş olarak kalkıyorsunuz. Bir şeyler öğrenmiş olmanın verdiği his çok mutlu ediyor."(Ö2)

> "Bir de öğretmenle kimyayı yakalamak var aslında özel derste. Birebir olduğu zaman, birebir iletişim içinde olduğu zaman kimya daha rahat yakalanıyor. O aradaki bağ daha rahat kuruluyor. Dersler daha sürükleyici geçebiliyor. Ama okulda seninle birlikte yan yana 30 kişi de olduğu için öğretmenle o kadar bir bağ kuramıyorsun. İster istemez o kadar yakın bir bağ olmuyor. Dolayısıyla derse de o kadar ilgili olmuyor. Tabi bu öğretmene de bağlı özel derste. Ama özel derste bu bağı kurmak daha rahat olduğu için öğrencinin de konuyu öğrenmesi de kolaylaşıyor. Daha eğlenerek öğreniyor. Daha güzel vakit geçirerek öğreniyor. Kendimden konuşarak söyleyeyim, ben öyleyim açıkçası. Daha önceden de tanıdığım bir öğretmendi ve aradaki bağı çok kolay kurduk. Dersler çok güzel, çok verimli geçiyor. Öğrenciler bazen sınıfındaki öğretmenleri beğenmeyebiliyor, anlatımını beğenmeyebiliyor. Özel dersin hocasını kendin seçtiğin için anlaşabilmen için daha faydalı oluyor."(Ö9).

Sınıf ortamında öğretmenden görülmeyen ilginin özel ders öğretmeninden kolaylıkla sağlanması bir diğer olumlu görüş olarak belirtilmiştir. Bazı başarılı okullarda öğrencilerin diğer arkadaşlarından çekindiği için özel ders aldıklarını söyleyememe durumunun olduğu dile getirilmiştir. Duyuşsal görüşlerden bir diğeri, özel ders almanın öğrencileri rahatlattığıdır. Ayrıca öğrencilerin yetersizlik korkularını özel ders ile yenebileceği vurgulanmıştır. Öğrencilerin görüşlerinden bazıları aşağıda belirtilmiştir:

> "Bence şöyle bir şeyi birebir almak daha mantıklı. Atıyorum siz sınıfta anlamadığınız bir yere, hocaya soracaksınız ama bunu sorabilmeniz için en basiti hocanın tahtayı silmesi gerekiyor ya da sizden önce başkaları soru sorduysa ona söz vermesi gerekiyor, bunlar tabi çok olası şeyler. Dolayısıyla sizin sorunuz aradan gidiyor veya bazen çok kalabalık sınıflar oluyor ve size asla sıra gelmiyor. Anlamadığınız şeyi birebir soramıyorsunuz özel dersin katkısı o anlamda hoca birebir sizinle ilgileniyor. Birebir sizin çözmediğiniz şeyler, anlamadığınız şeyler veya yanlış anladığınız şeyler işte. Mesela siz aslında doğru bildiğimiz yanlış şeyler üzerine çıkıyorsunuz ama hoca direk sizi görüyor ve direkt sizinle temas halinde, oysa oradaki yanlışınız çok kolay bir şekilde döndürüyor. Hani birebir olmanın artıları veya katkısı olarak görüyorum."(Ö1)
>
> "Sosyal açıdan da birkaç arkadaşımdan görüyorum özel ders aldıklarını söylemeye çekiniyorlar. Nedenini tam olarak çözemedim. Açıkçası ben de durup dururken ortaya çıkıp bağırmam ben özel ders alıyorum diye. Ama konusu açıldığı zaman da kendimi geri tutmam. Sonuçta özel ders alıyor musun, tamam alıyorum. Benim için sosyal açıdan özel ders almak sıkıntı değil. Çünkü eğitim sisteminin gerektirdiği bir şey ne yazık ki. Keşke gerektirmeseydi de diyorum ama ne yazık ki eğitim sisteminin ve sınav sisteminin gerektirdiği bir şey. Bu yüzden var olan bir şey. Dolayısıyla sen özel ders alıyorsun, almıyorsun gibi bir şey de olmamalı. Aynı şekilde dershaneye gidiyorsun, gitmiyorsun da muhabbeti gibi… Yani özel ders neyse dershane de odur benim için. Bazıları sosyal olarak özel ders almayı ayrıcalıklı olarak görüyor. Bu yüzden konuyu pek açmak istemiyor, böbürleniyormuş gibi. Ama ben böyle bir şey olduğunu düşünmüyorum. Ben bunun gerekli olduğunu düşünüyorum."(Ö9)
>
> "Ben okuldaki sınavlara hazırlanırken de alıyorum çünkü işimi kolaylaştırıyor, neyi bilmem gerektiğini daha kısa şekilde gösteriyor. Profesyonel yardım almak iyi geliyor çünkü kendi çabamla bir yere kadar gelebiliyorum. Öyle daha hızlı ilerliyorum."(Ö3)
>
> "…hepimizin son sınıfta yetersizlik korkusuyla üniversite sınavına hazırlanırken, dershane veya özel ders gibi ek faaliyetlere katılıyoruz bunun dışında ben üniversite sınavına hazırlanırken değil normal sene içinde katılmıştım bu biraz hoca ile alakalı bir durum şu okulu çok iyi puanı çok iyi ile alakalı değil. Okulla değil de hoca ile birebir alakalı olduğunu düşünüyorum. Okul sadece işin etiketi."(Ö1).

Öğrencilerin özel ders ile ilgili öğretmen açısından görüşleri; öğretmene nasıl ulaştıkları ve öğretmen açısından nasıl değerlendirildikleri olmak üzere iki başlıkta ön plana çıkmıştır. Öğrenciler özel ders öğretmenine; arkadaşlarıyla aracılığıyla, dergi ilanıyla veya tanıdık aracılığıyla eriştiğini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin öğretmene erişimleri ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…arkadaşımın aracılığı ile bulmuştum matematik hocamı. Aynen. Arkadaşım bahsetmişti dersi kişiye göre anlatıyor falan diye. Ben de ailemle konuştum. Öyle oldu."(Ö11)

> "Ben ilk özel dersle tanıştığımda dergide küçük bir ilan görmüştük matematik özel ders verilir diye o şekilde ayarlamıştık."(Ö2)

> "Tanıdık aracılığıyla bir özel dersi deneyelim dedik, faydası oluyorsa devam edersin olmazsa bırakırsın gibi konuşmuştuk. Benim isteğim ve onların biz dünden hazırız gibi bir durumuyla. Yani şöyle bir durum olmadı ailemin direk seni özel derse verelim gibi diktesiyle olmadı."(Ö1).

Öğrenciler özel dersin, öğretmenlere ek katkısının olacağı hakkında görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra özel ders öğretmenlerinin özel derste okul derslerine göre daha iyi ders işlediklerini belirtilmektedir. Aşağıda öğrencilerden bazılarının öğretmene katkı, okul derslerine daha az önem ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Öğretmenler açısından bakacak olursam gelirleri artar, referansları artar, kendilerini geliştirirler ve okulda yaptıkları öğretmenlik sırasından belki biraz daha iyi anlatıyorlar, çünkü sonuçta orda daha fazla gelir elde ediyor."(Ö4)

> "Bir de dersi veren kişi tarafından bence güzel bir şey. Sonuçta onun da ailesi var geçindirmesi gereken, öğretmen açısından iyi olabilir. Öğretmene maddi olarak katkı sağlıyor. Düşük bütçeli ailelere olumsuz tarafı oluyor."(Ö8).

Araştırmaya katılan ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel derse yönelik sosyoekonomik yönden belirttikleri görüşler; "Maliyet", "Aile Geliri", "Eğitimde Eşitliğe Etki", "Ailedeki Birey Sayısı", "Sistemi Bozma", "Adaletsizlik", "Dezavantaj" ve "Haksız Rekabet" şeklindedir. Öğrenciler özel dersin semtlere, bölgelere veya öğretmenlere göre maliyetinin değiştiğini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin özel ders fiyatının saatlik veya aylık olarak değiştiğine dair görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Çok değişiyor, 150-200 buldu piyasası çok daha fazla verenlerde var, 300 de var benim duyduğum. Genelde o biraz hocanın ün yapması ile paralel değişiyor."(Ö1)

> "Yerlere göre özel ders fiyatları değişiyor. Fatih civarında 50-60 liraya özel ders bulabiliyorsunuz. Bizim orada özel dersler 300-400 lirayı buluyor. Bu yüzden çok sorun olacağını düşünmüyorum çünkü o civarda yaşayan insanlara göre özel ders fiyatları ayarlanıyor. Her seviyeye uygun fiyat vardır. …Aşağı yukarı aylık 1.000 lirayı buluyordur. Bizim orada saatini 300 liraya veren var, 200 liraya veren de var."(Ö2)

> "Aylık 3.000 liraya yakın bir fiyat karşımıza çıkabilir belki aşabilir. Her öğretmenin fiyatı farklı olduğu gibi her dersin fiyatı da farklı."(Ö3)

> "Ekonomik durumu zorlamayacağını bilsem alabilirdim. …Özel dersin saati 150-200 liradan başlıyor. Bu da pahalı yani. Ekonomik durumu iyi olanların alabileceği bir şey."(Ö6)

> "Mesela bir özel derse gitsem fiyat bir ders için 100 lira alıyor adam. Bir fizik dersi için. Ben dershaneye gidiyorum. Dört saat soru çözdürüyorum. Yani bir

> yıllık para veriyorum ona. …Dedim ki ben özel derse gitsem daha fazla para vereceksiniz. Maddi yükümlülük de olmak istemiyorum ben öyle bir şeyim var. Dedim dershaneye gideyim. …mesela Bahçelievler'de 50 lira diyor. Nişantaşı'na gidince özel derse 200 lira diyor. Hocalarda da böyle bir şey var. Aynı hoca tabi. Ama neden yerine göre para miktarı değişiyor çok ilginçtir."(Ö7)
>
> "Özel ders birazcık daha masraflı olduğu için bence gerek yok. Öğrenci biraz kendisini zorlarsa kendi de öğrenebilir."(Ö8)
>
> "Özel okulla beraber 4.000 lira civarı oluyor (aylık)."(Ö10)
>
> "Bin liradan fazla ödüyoruz aylık."(Ö11).

Ailelerinin ekonomik gelirlerinin özel ders almaya etkisinin olduğunu dile getiren öğrenciler, aile geliri daha yüksek olması durumunda, özel ders alamayan öğrencilerin alabileceği veya birden fazla hocadan aynı dersi alabileceğine yönelik görüş belirtmiştir. Öğrencilerin aile geliri ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…artık özel ders böyle sektör oldu ve şu algı oluştu ooo özel ders çok iyi, özel ders çok çok iyi falan özel ders alıyorum mükemmel falan bu algı oluşturuldu. Dolayısıyla ekonomik durumu iyi olan bu tip psikolojik anlamda çekingenliği olmayanlar genellikle özel derse yöneliyorlar. …Maddi gelir ders alıp aldırmamayı kesinlikle etkiliyor."(Ö1)
>
> "Özel ders almamızın ailemin ekonomik durumuyla direk alakalı bir durum daha fazla daha az alma durumum değişebilirdi."(Ö3)
>
> "Daha yüksek olsaydı özel dersi daha erken başlatırdım. Çok fazla param varsa haftada iki öğretmenden alırdım. Ya da düzenli olarak öğretmen değiştirirdim. Eğer daha kötü olsaydı tamamen kendim çabalardım."(Ö4)
>
> "Daha iyi olsaydı daha iyi öğretmenlerden alırdık ya da daha yüksek ücret isteyenlerden."(Ö5)
>
> "Maddi bakımdan çok iyi olsaydık yani hiçbir yükümlülük hissetmeyeceğim kadar maddi durumumuz iyi olsaydı derdim ki ben dersleri video olarak dinlerim ama özel ders anlamadığım konular için çok iyi olur. Geometride mesela. O zaman özel ders alayım anne. Hem zaman kaybı olmaz."(Ö7)
>
> "Maddi durumu şu anki halinden daha düşük olsaydı ya da düşük-orta arasında bir seviyede olsaydı muhtemelen ben de almazdım."(Ö9)
>
> "Babamın durumu kötü olsaydı özel ders almazdım ama daha fazla alacağımı düşünmüyorum şu an yeterince alıyorum zaten."(Ö10).

Özel ders alan öğrencilerin almayanlara göre bir adım ilerde başladığı; farklı bölgede bulunmaları öğrencilerin ders alıp alamama durumlarını etkilediği ve bunun da öğrenciler arası eşitsizliğe neden olduğuna vurgu yapılmıştır. Başka bir ifade ile öğrenciler özel dersin eğitimde eşitsizliği arttırdığını belirtmiştir. Eğitimde eşit(siz)liğe etki ile ilgili öğrencilerden bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

> "Kişiler arası eşitsizlik yaratır. Aileleri zorlar. Bazı öğrenciler çok iyi yapar ama maddi durumu kötü olan öğrenci hiçbir şey yapamaz. Belki de durumu kötü olan daha zekidir."(Ö4)

> "Sonuçta kolejde eğitim gören ve butik bir sınıfta ders gören birisi ile 40 kişilik bir sınıfta ders gören bir kişinin durumu aynı değil. Asıl bu eşitsizlik. Kolejlerin veya temel liselerin olması eşitsizlik. Özel ders ise buna biraz daha fazla eşitsizlik sağlayabilir. Yine kolejdeki insan parası olduğu için daha fazla özel ders alabilir ve en iyi öğretmenlerden alabilir. Ama benim gibi orta gelirli birisi üniversite öğrencisinden alır. Yine de biraz eşitsizliğe yol açıyor"(Ö5)

> "…özel ders alabilen öğrenci var alamayan öğrenci var. Burada bir eşitsizlik olabilir. Ülkenin geneline bakarsak alamayacak durumda çok fazla kişi olduğunu düşünmüyorum ama yine de eşitsizlik söz konusu. Eksiği olan öğrenci o açığı özel ders almadan da kapatabilir veya özel ders alan diğerine göre daha düşük seviyedeyse bunu kapatabilir. Biraz da gelirine bağlı tabii."(Ö6)

> "Çok büyük eşitsizlik ki ben eşitliğe çok bağlı hissediyorum kendimi. Ortamda bir eşitsizlik olduğunda katlanamıyorum. Ya bu durum da beni çok sıkan bir şey. Düşünsenize hani atıyorum bir de imkânlara da bağlı. Özellikle maddi durum ya zenginler özel dersi dayıyorlar çocuğa, on özel ders falan. Yılsonuna kadar özel ders alıyor çocuk ama o çocuk büyürken diğerinin çektiklerini hiç çekmiyor."(Ö7).

> "Belli bir bütçeye sahip olan aileler özel derse yollayabilir çocuklarını. Yoksa daha temel ihtiyaçları varken özel derse para vermek biraz saçma olabilir."(Ö8)

> "Dediğim gibi gerekli bir şey ama eşitsizliği de arttırıyor tabi. Eğer bir de gerçekten verimli bir şekilde ders işleniyorsa haliyle bir adım önde başlıyor."(Ö9)

> "Kimisinin özel ders alacak durumu olmaz. Eğer alamazsa biz tabi onlardan önde oluyoruz. Köyde okuyan bir çocukla biz şu an bir değiliz. Kimin durumu iyiyse otomatikman daha iyi oluyor."(Ö10).

Özel ders alıp almanın etkilendiği bir diğer durum ise ailede bulunan birey sayıdır. Öğrenciler ailede bulunan birey sayısı arttıkça özel ders alma ihtimallerinin düşebileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Aşağıda öğrencilerin ailedeki birey sayısı ile ilgili belirttikleri görüşlerden bazıları bulunmaktadır:

> "Annemin maaşı ikimize ancak yetiyor düşünemiyorum benden bir tane daha olduğunu."(Ö4)

> "…Çünkü kişi sayısına bağlı olarak giderler artacaktır. Giderler arttığı için almak zorlaşırdı. Eğer birey sayısı az olsaydı yine daha iyi öğretmenlerle çalışabilirdik."(Ö5)

> "Daha az kişi olsaydık belki düşünebilirdim. Çünkü şu an anne-babanın ilgisi 3 çocuğa dağılıyor bizim evde. O yüzden daha az ilgi düşüyor birey başına. Tek çocuk olsaydım bütün ilgi kendi üstümde olacağı için etkisi olabilirdi."(Ö8)

> "…yaklaşık 4-5 sene öncesinde durumumuz bu civarda değildi. Ve ben tek çocuk olduğum için özel okulda okuyabildim. Ama babam bana hep, senin bir kardeşin olsaydı seni özel okulda okutamazdım derdi. Özel dersi bilemiyorum, ben alırsam kardeşim de alacaktı. Belki de bir tane veya birkaç tane daha kardeşim olsaydı özel ders de alamayacaktım. Ama tek çocuk olduğum için mutluyum şu anda."(Ö9).

Öğrenciler özel ders alma imkânın öğrenciyi farklı yöntemlere başvurarak sistemi bozmaya ittiğini, özel dersin adaletsizlik yaratma ve haksız rekabet yol açma gibi olumsuz yönlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin özel dersin bu olumsuz yönlerine ilişkin görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…özel ders bizim akademik başarıya katkı sağlaması için aldığımız bir şey, okulu ana unsur özel ders buna bir katkı veya tamamlayıcı bir unsur. Ya da şöyle bir şey

de oluyor insanlar son sene açık liseye kayıt yaptırıyor, yani boş dersi okulda geçirmeyin sırf özel ders alayım son sene hepimizin asosyallik sadece hayatımızın sınav olması ile ilgili bir durum."(Ö1)

"Ben de 12. sınıfta açık liseye geçmeyi düşündüm evde daha çok vaktim kalsın, özel ders alayım diye ama sosyallik çok önemli tek başıma yapamam."(Ö3)

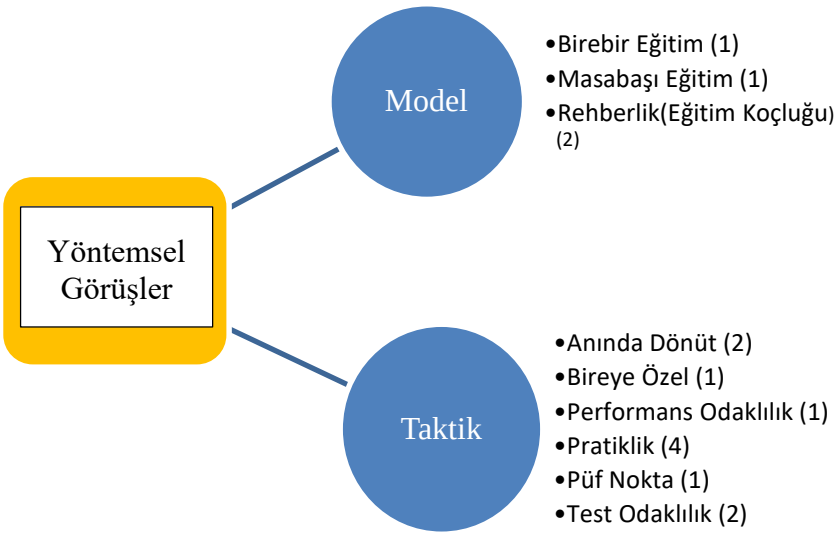
"Özel ders adaletsizliktir. Böyle bakıldığında kesinlikle özel ders bakıldığında, şuraya geliyor sistemin çıkmazı. Bu durumda siz daha çok para kazanmak için iyi bir üniversiteye gitmek itiyorsunuz. İyi bir üniversiteye gitmek için de bir hocaya para veriyorsunuz ama yine para kazanmak isteyen iyi bir üniversiteye gitmek isteyen bir çocuğun o hocaya ödeyecek parası yok. Sizin netiniz 5 net tartıyor ama onun olduğu yerde ve daha zengin daha zengin oluyor şeklinde toplumda sosyoekonomik anlamda bir eşitsizlik böyle artırıyor. Ama bu hiçbirimiz bunu düşünmüyoruz yaparken."(Ö1)

"Ben orta gelirli bir aileden geliyorum ve orta gelirli demek ülkenin %80'inin bu durumda olması demek. Zorlandılar evet. Teyzem bize biraz yardımda bulundu, burs sağladı. Bu biraz aileme yardımcı oldu. Teyzemin çocuğu yok. Evli ve eşiyle birlikte bir geliri var. Çocukları olmadığı için burs vermeye daha yatkınlardı. Bu da bizi rahatlatmıştı. Ama diğer %80'in böyle bir burs imkânı olmayabilir. Herkes şanslı doğmuyor. Evet, biraz zor. Özel ders almak ve o ücreti karşılamak ülkemiz için biraz zor."(Ö5)

"Bütün ailelerin standardı özel ders almaya yetecek durumda olursa herkesin özel ders almasını doğru bulurum ama ben alırım diğerleri alamazsa o zaman haksız bir rekabetin olduğunu düşünürüm. Yine de özel dersi herkes almalı umarım herkesin durumu buna elverir."(Ö3).

4.2.1.3. Yöntemsel Görüşler Teması

Öğrenci görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda, öğrencilerin özel derse yönelik yöntemsel görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin "Yöntemsel Görüşleri" Şekil 7'de verilmiştir. Şekil 7'de ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders yönelik yöntemsel görüşleri altında toplanan kategori ve kodlara yer verilmiştir.

Şekil 7: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Özel Derse Yönelik Yöntemsel Görüşleri

Şekil 7'de öğrencilerin dersin işleniş yöntemine ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Öğrenci görüşleri "Model" ve "Taktik" başlıkları altında toplanmıştır. Ortaöğretim 12.sınıf öğrencileri özel derslerin sadece tek bir öğrencinin aldığı birebir eğitim, birden fazla kişinin bir arada aldığı masabaşı diye adlandırdığı eğitim ve öğretmenlerin daha çok rehber rolünde olduğu birden fazla öğretmeni bir araya getirerek öğrenciyle ilgilendiği rehberlik(eğitim koçluğu) şeklinde işlendiğini vurgulanmışlardır. Aşağıda öğrencilerin rehberlik(eğitim koçluğu), birebir ve masabaşı eğitime ilişkin görüşleri bulunmaktadır:

> "Özel ders aldığım öğretmen aynı zamanda matematik öğretmeni ve bana aynı zamanda rehberlik de yaptı. Bana ders programı ayarladı. Şu gün şunu çalış, sen cumartesi günü fiziğe çalış, sen fizikte daha eksiksin derdi. Bana hep program hazırladı, hep sayfası sayfasına ödev verdi. 50'den 51, 52 diye sayardı 63'e kadar. Unutma, bunları bir ödev defterine falan yazardı ve çözemediğim soruları ona anında Whatsapptan atardım. Ayrıca çalışmadığımda beni anlardı ve tekrar motive ederdi."(Ö5)
>
> "…özel derste sadece ders anlamında değil aynı zamanda öğretmenle o aradaki bağ kurulduğu zaman öğretmenin tecrübelerinden de yararlanabiliyorsunuz. Sadece akademik anlamda faydası olmuyor. Aynı zamanda biraz da hayata yönelik, geleceğe yönelik de tavsiyeler alabiliyorsunuz. Üniversite tercihlerinde daha yapıcı tavsiyeler alabiliyorsunuz. Onun tecrübelerinden de yararlanarak… O yüzden özel ders bu konuda faydalı."(Ö9).

Öğrenciler, özel dersin kendilerine kazandırdıkları taktiklere vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin özel ders ile kazandıkları taktiklerden biri olan pratiklik ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Aslında şöyle bir avantajı oluyor normalde öğrencinin yapması gereken yarınki dersi bir bakıp gitmesidir, eve gelince de o dersi tekrar etmesidir. Ama ya bizim plansızlığımızdan ya da hayatın yoruculuğundan, biz bunu yapmıyoruz o derse girmeden önce bakmıyoruz, tekrar etmiyoruz. Tekrar zamanı da ertesi gün birebir olmuyor ama özel derste eğer özel ders hızlı gidiyorsanız bu derse girmeden konu hakkında bir şeyler öğreniyorsunuz ve belki siz hiç bilmeden gittiğinizde o derse hoca bir şey söylediğinde havada kalacak. Ama bilip gittiğinizde hoca bir şey söylediğinde perçinleniyor ya da tam tersi tekrarı olduğunda da özel ders hocası size bir şeyler hatırlatıyor. Siz daha mantıklı bir yoldan çözüyorsunuz soruyor daha pratik bir yoldan çözüyorsunuz o yüzden sıkıcılık yerine bunun artısı oluyor."(Ö1)
>
> "Ben okuldaki sınavlara hazırlanırken de alıyorum çünkü işimi kolaylaştırıyor, neyi bilmem gerektiğini daha kısa şekilde gösteriyor. Profesyonel yardım almak iyi geliyor çünkü kendi çabamla bir yere kadar gelebiliyorum. Öyle daha hızlı ilerliyorum."(Ö3)
>
> "Aldığım matematik dersini veren öğretmen bana bir yol gösterirdi. Of bu ne derdim uzun uzun sayfalar dolusu. Bu yöntemler var ama bunların yanı sıra bunlarda var deyip pratik bilgiler veriyor."(Ö5)
>
> "Mesela benim hocam olduğu için beni bir noktadan sonra tanıyor. Nerde nasıl anlayacağımı biliyor nasıl bana pratik anlatacağını biliyor. Ama videodaki bana ne kadar açıklayıcı anlatabilir ki orda kaç milyon insan izliyor o videoyu."(Ö11).

Öğrenciler özel derslerde eksik kaldıkları yere yönelik anında dönüt aldıkları ve derslerin genellikle testler üzerinden ilerlediğine vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin anında dönüt ve test odaklılıkla ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

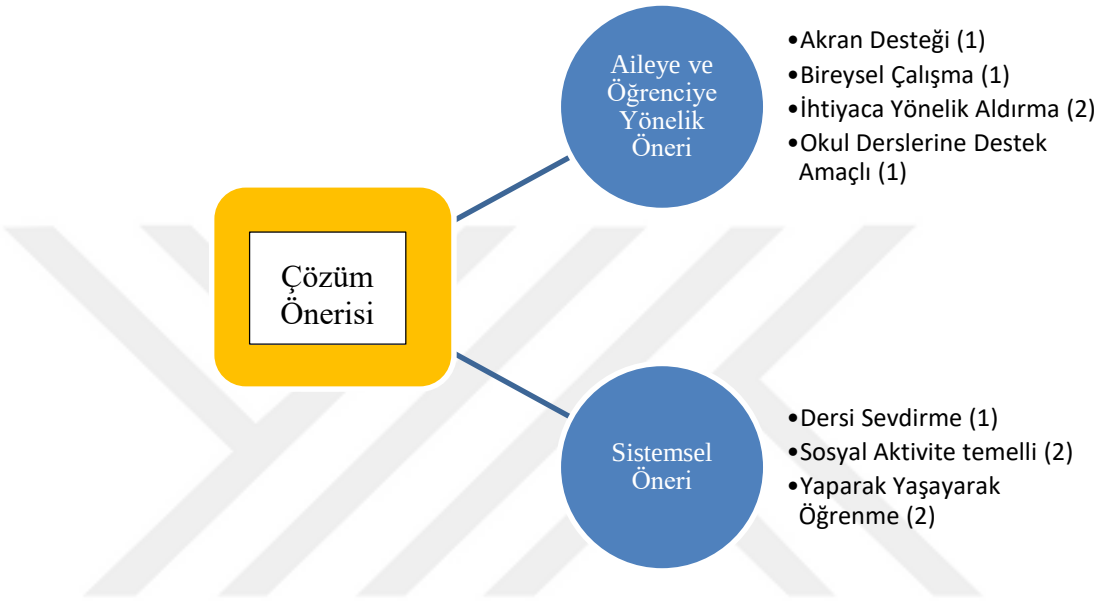
> "Bence şöyle bir şeyi birebir almak daha mantıklı. Atıyorum siz sınıfta anlamadığınız bir yere, hocaya soracaksınız ama bunu sorabilmeniz için en basiti hocanın tahtayı silmesi gerekiyor ya da sizden önce başkaları soru sorduysa ona söz vermesi gerekiyor, bunlar tabi çok olası şeyler. Dolayısıyla sizin sorunuz aradan gidiyor veya bazen çok kalabalık sınıflar oluyor ve size asla sıra gelmiyor. Anlamadığınız şeyi birebir soramıyorsunuz özel dersin katkısı o anlamda hoca birebir sizinle ilgileniyor. Birebir sizin çözmediğiniz şeyler, anlamadığınız şeyler veya yanlış anladığınız şeyler işte. Mesela siz aslında doğru bildiğimiz yanlış şeyler üzerine çıkıyorsunuz ama hoca direk sizi görüyor ve direkt sizinle temas halinde, oysa oradaki yanlışınız çok kolay bir şekilde döndürüyor. Hani birebir olmanın artıları veya katkısı olarak görüyorum."(Ö1)
>
> "Sınıfta 10 kişiyiz mesela. 10 da değil 34 kişiyiz ama hani tek birine odaklandığın zaman onun eksikliklerini görürsün ve söylersin."(Ö7)
>
> "Ders yapmaya başlarız. Dersin ilk yarım saati önceki hafta neler yaptık vs. şeklinde geçer. Daha sonra kahvelerimizi, çaylarımızı alır derse başlarız. Kendisi 2-3 soru anlatır bana ve devamını çözmemi ister. Soru odaklı ilerliyoruz."(Ö2)
>
> "…size orda bir ödev veriliyor. Bir konu anlatıldıktan sonra sizin bir ödeviniz var onu yapmak zorundasınız. Zaten normal olarak da daha fazla soru çözmeniz gerekiyor. Konuyu anladığınız için soruyu bir yerden sonra çözebiliyorsunuz. Bir sürü soru tipi görüyorsunuz. Çözemediklerinizi çözdürüyorsunuz ve onu illaki öğreniyorsunuz. Öyle olunca da sınavda da hep aynı soru tipleri olduğu için sınav artık size bir yerden sonra çok kolay geliyor."(Ö11).

Ayrıca öğrenci görüşlerinde derslerin kişiye özel olması, performans odaklı olması ve derslerde püf noktalara odaklanılmasına değinilmiştir. Aşağıda öğrencilerin bireye özel, performans odaklılık ve püf nokta ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "O ders bir öğrenciye yönelik verildiği için öğrencin neyi anlayıp neyi anlamadığını biliyor hoca ve ona yoğunlaşıyor. Sınıf ortamında böyle değil. Ders işlenir, konu anlatılır, birkaç soru sorulur ve geçilir. Özel derste böyle değil, tüm detayları ile görülüyor."(Ö6)
>
> "…derslere katılma da en azından benim tarafımda gözle görülür bir artma gerçekleşti. Yine derslere katılıyordum ama bu sefer daha heyecanlı katılmaya başladım. Niye, çünkü yapabiliyorum. Niye, çünkü yapabildiğimi başkalarına da göstermek istiyorum. Öyle bir durum var. Dolayısıyla özgüvende ve performansta bir artış oldu."(Ö9)
>
> "İşin püf noktasını öğretiyor. Verilen ödevlerle zaten öğrenciyi çalışmaya itiyor. Zaten özel ders öğretmeni bir süre sonra aile bireyi gibi oluyor. Verdiği ödevi yapmayınca kötü bir hissiyat oluşuyor. …Çeşitli kurallardan ziyade göremiyorum bazı şeyleri. Şekillerin arasında kayboluyorum. Onları görmeme yardımcı oluyorlar. Özel derslerde genelde püf noktalara değiniliyor."(Ö2).

4.2.1.4. Çözüm Önerileri Teması

Öğrenci görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda, öğrencilerin özel derse yönelik çözüm önerilerinin olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin "Çözüm Önerileri" Şekil 8'de verilmiştir. Şekil 8'de ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel ders yönelik çözüm önerisi teması altında toplanan kategori ve kodlara yer verilmiştir.

Şekil 8: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Çözüm Önerilerine Yönelik Görüşleri

Şekil 8'de öğrenci görüşlerinin analizi sonucunda elde edilen çözüm önerileri bulunmaktadır. Öğrencilerin özel derse yönelik çözüm önerileri; "Aileye ve Öğrenciye Yönelik Öneri" ve "Sistemsel Öneri" başlıkları altında toplanmıştır. Öğrencilerin aile ve öğrenciye yönelik çözüm önerileri; sadece ihtiyaç duyulduğunda alınması gerektiği, öğrencilerin akranlarından destek almalarının daha kalıcı öğrenmeler sağladığı, öğrencinin kendi başına öğrenmelerinin daha faydalı olacağı ve okul derslerinde yaşanan aksaklık durumunda alınmasının faydalı olacağı yönündedir. Aşağıda öğrencilerin aile ve öğrencilere yönelik görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Çocuğa özel ders aldırmak için önce neye ihtiyacı olduğunu bilmek gerekiyor. Siz kolunuz kırıldığı zaman ayağınızı sargıya almazsınız kolunuzu sargıya alırsınız."(Ö3)

> "…özel ders alınacaksa öğrencinin eksik olduğu konularda alması daha doğru olur. Önceden işlenmesi değil de eksik olduğu yerde ders alınmasının faydası olacaktır."(Ö8)

> "Testimi çözüyorum. Anlamadıklarım olursa direkt yakın bir arkadaşa atıyorum mesela senin fiziğin iyi bir baksana falan diyorum. Çünkü bazen öğrenci daha iyi anlatabiliyor hani bizim seviyeler eşit olduğu için daha iyi bir yolla anlatabiliyor."(Ö7)

> "…bazıları da var hocayla anlamıyor kendi kendine çalışarak geliştiriyor. Aslında en güzeli odur kendi kendine öğrenmek. En baştan temelinden yapıp öğrenmek."(Ö11)

> "…rekabet olmadan olmaz. Çünkü biz sınıftayız bir birinci var sınıfta onu geçmek istiyor insan bu da hırsa biraz daha fazla çalışmayı sağlıyor yani bu yüzden sadece özel ders alınmalı diyemem okulun yanında alınmalı."(Ö5).

Ayrıca öğrencilerin sisteme yönelik çözüm önerileri; yaparak yaşayarak öğrenme ortamlarına olanak sağlamak, öğrencilere sosyal aktivitelere dayalı etkinlikler yaptırmak ve dersi sevebilmelerine olanak sağlamak gerektiğini vurgulamışlardır. Derslerin bu şekilde işlenmesi özel derse duyulan ihtiyacı giderebilmektedir. Aşağıda öğrencilerin sistem ile ilgili önerilerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Aslında bizim eğitim sistemimiz kitabı açıp okumakla ilerliyor ama öyle olmamalı. Ben bir şeyin nedenini bilebilmeliyim. Ezberlemek yerine deney yapmam lazım. Deneye dayalı sistemimiz olsaydı ezbere dayalı olmak yerine bence daha çok ilerlerdik. …eğer çocuk okulda bir şeyin mantığını kavradıysa ve açıp kitabı bu neydi ya demek zorunda kalmıyorsa demek ki dersi anlamıştır. Bu yüzden özel ders almaya ihtiyacı da yoktur."(Ö3)

> "Bazı ülkelerin genellikle çoğunda ezber yok. Hani mikroskopları var. Yani sana o imkânı sağlıyorlar. Sen kendin araştırıyorsun buluyorsun. Seni araştırmaya, bulmaya, meraka yöneltiyorlar. Bizde böyle değil. Aslında bu yüzden belki de çoğu öğrencinin ilgisi yok derse karşı."(Ö7)

> "Bence bunu da sosyal etkinliklerin önemi büyük bir okul hem sosyal etkinlikler hem de akademik başarıyı aynı anda paralel götürebilmeli. Bence mezunların o dönemle alakalı bir şey ne kadar kültürel faaliyet düzenlediği ya da mesela o okulun ne kadar sosyal sorumluluk projesi var mı? Bence bunlar başarıda önemli şeyler."(Ö1)

> "Çeşitli aktivitelerle öğrenciye okulu sevdirirseniz, öğrenciyi sıkmayarak ders işlenirse, kültürel aktiviteler ile öğrenciye okul sevdirilirse bu da öğrenciyi çalışmaya iter. Bu da başarıyı arttırır."(Ö2).

4.2.2. Velilerin Özel Derse Yönelik Görüşleri

Bu alt problemde, ortaöğretim 12. sınıf öğrenci velilerinin özel derse yönelik görüşlerine değinilmiştir. Veli görüşleri nitel görüşmelerin analizi sonucunda elde edilen kod, kategori ve tema şeklinde verilmiştir. Öğrenci velileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde görüşlerin; "Özel Derse Yönelim Nedeni", "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler", "Yöntemsel Görüşler" ve "Çözüm Önerisi" olmak üzere dört tema altında toplandığı tespit edilmiştir.

4.2.2.1. Özel Derse Yönelim Nedeni Teması

Veliler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan "Özel Derse Yönelim Nedeni" temasına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir. Şekil 9'da velilerin özel derse yönelim nedenleri temasına yönelik kategori ve kodlar verilmiştir.

Şekil 9: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelim Nedenlerine Yönelik Görüşleri

Şekil 9'da ortaöğretim 12. sınıf öğrenci velilerinin öğrencilerin özel derse yönelim nedenleri hakkındaki görüşleri verilmiştir. Velilerin görüşleri doğrultusunda öğrencilerin özel derse yönelmeleri "Aile Kaynaklı", "Çevre Kaynaklı", "Ders, Sınav Kaynaklı", "Gelecek Kaynaklı", "Öğrenci, Öğretmen Kaynaklı" ve "Sistem, Okul, Sınıf Kaynaklı" olmaktadır. Veliler öğrencilerin özel derse aileden kaynaklı yönelimlerini; ailelerin üzerlerinde hissettikleri sorumluluk duygusundan kurtulmak

için, ailenin öğrenciyi yönlendirmesi sonucu, ailenin çabası, ailenin egosu ve ailenin hırsı şeklinde tanımlamıştır. Velilerin çocuklarına karşı çeşitli nedenlerden dolayı sorumluluklarını yereni getirememeleri, bu sorumluluktan kurtulmak için çocuklarını özel derse yönlendirdiklerine değinilmiştir. Diğer bir ifade ile öğrencilerin özel derse alma nedenlerinden biri velilerin üzerlerinde hissettikleri sorumluluk duygusudur. Velilerin sorumluluktan kurtulma isteği ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Çocuğum için elimden geleni yapma düşüncesi ile başladım. Çocuğum da gayret göstersin sonra pişman olmayalım dedim."(V9)

> "Ben önümüzdeki sene en azından ''keşke çocuğuma özel ders aldırsaydım'' demeyeceğim. Orada anne olarak kendini sorgular insan. …Çocuğum için bir anne olarak eksik kalmamak için yönlendirdim. Ben zaten bilgi olarak birebir bir şey veremem. En azından bir hoca yardımıyla onu desteklerim. İlerde keşke verseydim dememek için."(V5)

> "…bir kısım velilerde şöyle bir anlayış var: ''Veli olarak biz özel ders aldırtıyoruz, kursa da gönderiyoruz artık bizim işimiz rahat. Bundan sonrasına bakarız.'' anlayışı var bu yanlış aslında. Bu tamamen velilerin bilinç durumu ile alakalı bir şey. Yani orada sorumluluğunun bittiğini düşünüyor aslında veli ama değil. Çözüm sadece bunlar olmamalı. Dediğim gibi velinin düşünce tarzı. …Zaten yetemezler düşünsenize biz kaç yılında bitirmişiz okulları çok şeyler farklılaşmış. Biz veli olarak yardımcı olamıyoruz doğal olarak bir yardım almak lazım ya dershaneye göndereceksin ya özel ders aldıracaksın. O noktada topu atıyor özel derse ondan sonra rahat ettiğini düşünüyor.".

Velilerin özel derse yönelim ile ilgili aile kaynaklı yönlendirme nedenlerden biri de ailenin öğrencinin daha iyi olmasını istemesi veya gözünden kaçan bir şeylerin olmamasıdır. Velilerin öğrencileri özel derse kendilerinin yönlendirmesi ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Ben aile olarak devreye giriyorum. Okulda kursa gidiyor cumartesi pazar ama yine de bir güvensizlik var. Aslında kursa karşı da değil ama bir rekabet ortamı var. İstiyorum ki hiçbir şeyi kaçırmasın çocuk. Bu biraz da benden kaynaklı bir durum. İşte bunun için yaptığım özel ders almak. Bunu yapıyorum. … Ben veli olarak kendim yönlendirdim. Çocuk daha iyi olsun diye yönlendirdim. İlk başta okuldaki öğretmenlerin yetersiz oluşunu düşünmedim. Sadece daha da iyi olsun diye gönderdim."(V9)

> "Ben yönlendirdim. Çünkü dershaneye gitmek istemiyordu. Gitmek istemediği için de en azından takviye yapmak istedim."(V5).

Öğrencilerin aile kaynaklı özel derse yönelmelerinin nedenleri arasında; ailenin öğrenci başarısı için harcadığı çaba, ailenin kendi yapamadığı şeyleri çocuklarının yapmasını istemeleri ve çocukların başarılı olması için gösterdikleri hırs bulunmaktadır. Velilerin aile çabası, aile egosu ve aile hırsı ile görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Bence öğrencinin başarılı olması için derslerinde iyi notlar alması için okulların çabasından, öğretmenlerden çok veliler çaba harcıyor. Dershaneye gönderiyorlar,

> özel öğretmenler tutuyorlar; başarılı olması için, yüksek puan alması için, derslerinde başarılı olması için."(V4)
>
> "Bence aileler burada kendi egolarını tatmin ediyorlar. Çocuklar başarılı olsun. Ben okuyamadım o okusun diyor. Ben başarılı olamadım çocuğum başarılı olsun. Doktor olsun, mühendis olsun, Boğaziçi'nde okusun Marmara'da okusun. Kaygıları bu ailelerin…"(V4)
>
> "Ailelerde gösterişten ziyade benim çocuğum daha başarılı olsun diye bir hırs var. Çocuklarını adam etmekten ziyade bizim tabirimizle yüksek not alsın, okulun birincisi olsun diye ellerinden geleni ardına koymuyorlar."(V4).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin özel derse yönelme gerekçelerinden olan çevre etkisi ve tavsiye üzeri özel ders alma değişkenleri çevre kaynaklı yönelim kategorisi altında toplanmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda ailelerin özel ders alma konusunda çevredeki kişilerin görüşlerine başvurarak veya arkadaş çevresinden etkilenerek çocuklarını özel derse yönlendirdiklerini dile getirmişlerdir. Velilerin özel derse çevre etkisiyle yönelmesi ile ilgili görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "…biri öneriyor bu hoca çok iyi diye. Biz de deneyelim diyoruz. 2-3 ders aldık baktık olmadı sonra ben başka bir arkadaşa yöneldim onda da olmadı."(V9)
>
> "…annelerle konuşarak benim kafam bu şekilde doldu ben de aynılarını yaptım. Ben şimdi verdiğim hiçbir şey için üzülmüyorum. … Mesela özel ders hocalarını seçerken onlardan da yardım aldık. Komşu toplantısında kızlarımı da hep sorarlar. Hoca tavsiye eder, eğitim koçu önerirdi. O da benim hep önümü açtı ve yönlendirdi. Kitap falan da önerirdi. Çevremdeki bu insanları görüyorum hepsi de aldı karşılığını."(V3)
>
> "…Bir sonraki de bizim bir arkadaşımızın çocuğuna gelen bir hocaydı. O önerdi. Onunla çalıştık."(V11)
>
> "Mesela şu an matematik hocamız M. E. hoca tavsiye üzerine gidiyoruz. … Biz 9.sınıftan beri alıyoruz. O zaman sayısal ağırlıklı aldırdık. Fizik hocamız vardı. Çok iyi kimya hocamız vardı. Tavsiye üzerine aldık."(V3).

Veli görüşleri incelendiğinde özel derslere yönelme gerekçelerinden bir diğeri ise ders, sınav başarısıdır. Velilere göre, ders başarısını yükseltmek, sınava yönelik hazırlık yapmak ve alt yapı oluşturmak özel derse yönelim nedenleri arasında gösterilmektedir. Ayrıca öğrencilerin okuldaki ders başarılarını yükseltmek için özel derse yöneldikleri veliler tarafından değinilmiştir. Velilerin ders başarısı ile ilgili özel derse yönelme nedenlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Okul derslerindeki başarıyı da etkiliyor kesinlikle. Hem okul derslerindeki başarı hem de bu büyük sınava yönelik çalışmalar… Sonuçta okul derslerinde gördüğü konular temel sınavda çıkacak. Hem okul dersleri hem de büyük sınava yönelik diyebiliriz. Ve her zaman inandım, bire bir almak etkilidir."(V9)
>
> "Bence öğrencinin başarılı olması için derslerinde iyi notlar alması için okulların çabasından, öğretmenlerden çok veliler çaba harcıyor. Dershaneye gönderiyorlar, özel öğretmenler tutuyorlar; başarılı olması için, yüksek puan alması için, derslerinde başarılı olması için."(V4)

> "Eksikliğini gördüğümde uyarıda bulunuyorum tabii. Ek ders almasını sağlarım. Özel bir hoca tutmasını sağlarım. Dershaneyi düşünmem. Önümüzdeki sene diğer kızım liseye hazırlanmak için çalışacak onunla da konuştum hoca tutarız dedik."(V5).

Veliler ile yapılan görüşmelere göre öğrencilerin özel derse yönelimlerindeki en temel neden olarak ulusal çapta yapılan üniversiteye giriş sınavı göstermiştir. Veliler öğrencilerin özel derse yönelimlerinin okul dersleri gibi birçok unsurun olabileceği ancak temelde ulusal sınav olduğunu dile getirmişlerdir. Aşağıda velilerin özel derse sınavdan dolayı yönelim ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

> "Okul derslerindeki başarıyı da etkiliyor kesinlikle. Hem okul derslerindeki başarı hem de bu büyük sınava yönelik çalışmalar… Sonuçta okul derslerinde gördüğü konular temel sınavda çıkacak. Hem okul dersleri hem de büyük sınava yönelik diyebiliriz. Ve her zaman inandım, bire bir almak etkilidir. …üniversite sınavında matematik sorularının sayısı daha fazla olduğu için getirisi fazla o yüzden özel ders aldık o derslerden." (V9)

> "Sınav endeksli. Sınavlar olmasa özel derse hiç gerek yok. Çocuk öğrenmek istiyorsa zaten öğrenir bir şekilde ama öğrenmek istemiyorsa öğrenmez. Sınav endeksli olduğu için mecbur öğrenecek."(V4)

> "Okulda başarısız diye göndermiyoruz. Sınavda başarısız olacağını düşündüğümüz için Ö11'e özel ders aldırıyoruz, tamamen bu sebepten dolayı. Tamamen ulusal çapta yapılan sınava yönelik aldırıyoruz. …dediğim gibi okul kaygısı gütmüyoruz sınav kaygısı güdüyoruz biz. Bundan dolayı ders aldırıyoruz. Tamamen sınava yönelik... Özlem'in 2 sene önce de matematiği kötüydü bunu biliyorduk ama o zaman ders aldırmadık. Bu sene sınav olduğu için aldırdık."(V11).

Veli görüşleri incelendiğinde özel derse; ders, sınav kaynaklı yönelimlerinden biri de öğrencilerin eksiklerinin giderilmesi için alt yapı oluşturma çabasıdır. Velilerin alt yapı oluşturma ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "….benim çocuğum geometri konusunda eksik olduğunu biliyorum. Temelden gelen bir eksiği var benim çocuğumun ve okuldaki öğretmen artı dersle bunu daha iyi kapatacağını düşündüm. Her zaman böyle düşünmüşümdür. Ortaokulda da ben oğlum dershaneye gitmek istemediği için dershaneye vermedim. Sadece matematikten ders aldırarak onu başardım."(V9).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre ailelerin çocukları için yaşadıkları gelecek kaygısı, ailelerin geleceğe yatırım yapma isteği ve öğrenciler açısından gelecekte faydasının olacağı düşüncesi özel dersin "Gelecek Kaynaklı Yönelim" kategorisi altında toplanmaktadır. Aileler, çocuklarının gelecekte iyi bir konumda olmaları, gelecekte mutlu olmaları için çaba harcadıklarını vurgulamaktadırlar. Ailelerin öğrencilerin gelecekleri ile ilgili kaygıları onları özel ders aldırmaya yönlendirmektedir. Ailelerin özel ders aldırmada iyi gelecek kaygısı ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…genel olarak toplumdaki herkes veli olarak düşünürsek çocuğu çok iyi bir yerde olsun istiyor. Bunu elde etmek için de çocuğun kapasitesini düşünmeden,

> çocuğun kapasitesi el vermese dahi özel dersle bu çocuğa bir-iki basamak daha atlatıp ilerideki hayatında çok iyi bir noktaya gelmesi için çaba sarf ediliyor."(V1)
>
> "Biz ders çalış diye zorlamıyoruz kendisi çalışmak istiyor. Bazen hocanın 2 gün gelmesi gerektiğini söylüyor tamam diyoruz. Ona bu şekilde destek oluyoruz. Her zaman eğitim gönüllüsüyüz. Aslında özel aldırma nedenlerimizden bir de çocuklarımızın mutlu olmalarını istememizden. Aile olarak yatırımı eğitime yapıyoruz. Biz mutlu olsunlar istiyoruz. Ama sistem bunu dayatıyor bize. Keşke bu güzel zamanında ders çalışmak özel ders almak zorunda olmasa."(V3).

Velilerin öğrencileri özel derse yönlendirme nedenleri arasında ailelerin eğitimi bir statü değişiklik aracı görmesi ve gelecekte bunun faydasının olacağı dile getirmeleri yer almaktadır. Velilerin geleceğe yatırım ve geleceğe fayda ile ilgili yönelim nedenlerini belirttikleri görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…bir arkadaşım var. Eğitime verilen para zayi olmaz derdi. Biz onlardan bu bilgileri alıyoruz. … Yine bir arkadaşımız sohbet ederken ben ona "Zahide abla sen yine özel ders falan" deyince arkadaşım ''Ben niye çalışıyorum biliyor musun? Kızım eğitime yatırıyoruz parayı. Bu devirde eğitime verdiğin parayı muhakkak geri alacaksın'' demişti. Çocuğunun iyi olmasını, farklı olmasını istiyorsan yapacaksın diyordu. "Eğitime verilen para geri dönüşümü olacak tek şey" diyordu."(V3)
>
> "Toplumsal statü seviyesini de değiştiriyor eğitim. Bundan dolayı veli de öğrencisine yatırım yapmayı düşünüyor. … Bence her şeyden önce eğitim önemli, eğitime yapılan yatırım her şeyden önemli."(V7)
>
> "Öğretmeninin anlattığı her şeyi aldığını söylüyor. İleride bunun faydasının üniversitedeki derslerinde olacağını düşünüyorum."(V3).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velilerinin görüşlerinden elde edilen bulgular incelendiğinde özel ders almaya yönelme nedenlerinin arasında öğrenci, öğretmen kaynaklı yönelimlerin olduğu görülmüştür. Öğrenci, öğretmen kaynaklı yönelimler; öğretmen yetersizliği, öğrencinin özel ders talebi, öğrenci yetersizliği, öğrenciler arası seviye farkı ve öğrencilerin mevcut durum ile yetinmemesi faktörlerinden oluşmaktadır. Okuldaki öğretmenlerin yeterince anlaşılır olmaması, dersleri hızlı, yüzeysel anlatmaları veya dersi gereksiz uzatmaları, öğrencinin öğretmeni anlamada sıkıntı yaşaması gibi öğretmen yetersizlikleri özel ders almaya yönlendiren unsurlar arasında gösterilmektedir. Aşağıda öğretmen yetersizliği ile ilgili veli görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Bu dersin okuldaki anlatımında öğrencimiz biraz zorlandı anlamakta. Dolayısıyla anlatılan dersten biraz zorlandığı için biz mecbur kaldık yönelmeye. Belki de okuldaki anlatılan ders kolay anlaşılır olsaydı hiç gerek duymayacaktık. Bu da illa ki olabiliyor okuldaki her öğretmen çok doğru anlatacak ya da öğrenciyi aydınlatacak diye bir kural yok. Öyle bir sıkıntı yaşadık yani. … Dolayısıyla okulda verileni de çok göz ardı etmemek gerekir diye düşünüyorum. Okulda da az soru çözülüyor, konunun zor olması ve öğretmen de konuyu anlatmada yetersiz kalıyorsa o zaman özel derse yönelmek zorunda kalınıyor."(V1)
>
> "Ben çocuğuma sorduğum zaman öğretmenlerin konuları çok hızlı ve yüzeysel anlattığını söylüyor. Birebir hocaları daha pratik daha kolay yolundan anlatıyor. Mesela matematik öğretmenimiz çok iyi ama çok uzun yoldan anlattığı için

> bocalıyorum diyor. Özel ders hocasının pratik anlattığını söylüyor. O böyle anlatınca çocuğun sınavda zamanla yarışacağını bildiğimiz için dershane kökenli öğretmenlerle çalışmaya çalışıyoruz. Devlet okulları müfredata göre anlatır. Zamanı yoksa hızlı anlatır, üstünden geçer ya da çok detaya girer de anlatır. Uzatır da uzatır. Bu tarih için de geçerli coğrafya için de… Ama birebir ders veren hocalar pratiğine bakıyor. Hızlı ve çok profesyonel… Büşra bazı derslere gitmiyordu. Niye gitmiyorsun diyordum. Öyle bir matematik hocası var ki beş para etmez diyordu. Adamın dediklerinin anlamadığımız gibi adama biz anlatıyoruz diyordu. … Sayısal bölümlerinde çocuklar 30-40 alıyor. Bu potansiyelde çocuklar bu notu alıyorsa ben burada hocayı sorgularım sen neyi veremedin de bu çocuklar yapamıyor diye. Bütün sınıfta bir tane bile 80 alan yoksa o zaman hocayı sorgulamamız gerekiyor diye düşünüyorum. 9. sınıfta o yüzden hemen fizik ve kimyaya başladık biz de dâhil bütün sınıf döküldü. 3'le geçti çoğu öğrenci. Hoca da benden 3'le geçen varsa dua etsin demiş. Böyle bir durumda eğer imkânın varsa mecbur kalıyorsun özel ders aldırmaya. Çocukta da istek varsa mecbur kalıyorsun. Bence Robert'te buna ihtiyaç duymazlar. Niye duysunlar ki. Hocalar zaten onlara sindirtirler konuyu anlamadan geçmezler."(V3)

> "Sınıfla ilgiliyse sınıfı değiştirebilirsiniz. Ben daha önce kızımla ilgili bir sorun yaşamıştım kızımın sınıfını değiştirmeyi düşünüyordum. Sonuçta öğretmenle ilgili olan bir konu diye tespit etmiştim. Kendi başıma değil, rehber öğretmeni ile görüştükten sonra böyle bir karar vermiştim. Önce onu gözlemlersin çocuktan kaynaklı mı öğretmenden kaynaklı mı diye. Eğer çocuk istekliyse ama öğretmenden kaynaklı ise takviye alınır. … Kızım hocaların iyi olmadığını söylediği için biz özel derse yöneldik."(V5)

> "Mesela okuldaki öğretmenlerin bazı konuları es geçtiğini biliyoruz. Bazı konuları hiç anlatamadığını biliyoruz veya öğrencinin anlayamadığını öğretmenin de o konuya bir daha dönmediğini biliyoruz bu tür şeyler çok yaşanıyor. Bu ister istemez öğrenciyi özel ders gibi farkı kaynaklara yönlendiriyor."(V7).

Veli görüşlerine göre öğrencilerin özel derse yönelim nedenlerinden bir tanesi de öğrencilerin kendi istekleridir. Bir diğer ifade ile veliler öğrencilerin istemeleri üzere özel ders aldırdıklarını dile getirmişlerdir. Özel ders alma kararını öğrencinin kendisine bıraktıklarını vurgulamışlardır. Özel derse yönelmede öğrencinin özel ders talebi ile ilgili veli görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Hoca veriyor o alıyor. Hoca tercihlerini de kendisi yapıyor. Biz ders çalış diye zorlamıyoruz kendisi çalışmak istiyor. Bazen hocanın 2 gün gelmesi gerektiğini söylüyor tamam diyoruz."(V3)

> "Özel ders almayı kendisi istedi. Üniversite hazırlık aşamasını tamamen ona bıraktım çünkü geçen yıl o çabasını gördüm. Derslerini toparlamaya başlamıştı. Sen nasıl istersen öyle olacak dedim. İstersen etüde git istersen özel ders al parasını düşünme dedim. Eşit ağırlık olduğu için tek eksiği matematik olduğunu söyledi o yüzden özel ders aldık."(V4)

> "Eksiği olduğunu söyledi özel hoca mı tutsak dedi. O süreç bu şekilde gerçekleşti. Özlem kendisi istediği için aldırdık."(V11).

Veliler öğrencilerin bazı derslerde yaşadıkları eksiklikler veya yetersizliklerin kendilerini özel ders aldırmaya yönlendirdiğini vurgulamışlardır. Veliler öğrencilerin zorlandıklarını, kendi başlarına yapamadıkları için özel ders aldırdıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda öğrenci yetersizliğinden dolayı özel derse yöneldikleri belirten veli görülerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Mesela Türkçeyi görerek, okuyarak anlayabilir ama matematikte takıldığı noktada belki kendi başına baş edemeyebilir. Takviyeyle düzeltir diye düşündük."(V5)

> "Ö11 yapamıyorum, zorlanıyorum dediğinde biz o zaman özel dersi deneyelim bakalım etkisi olacak mı dedik. … Eksiği olduğunu söyledi özel hoca mı tutsak dedi. O süreç bu şekilde gerçekleşti. Özlem kendisi istediği için aldırdık."(V11).

Öğrenci velileri ders başarısı anlamında birbirinden farklı seviyelerde bulunan öğrencilerin bulunduğu; okul, etüt, kurs gibi kurumlarda öğrencilerin yeterince verim almayacağını vurgulamışlardır. Öğrenciler arasında bulunan bu seviye farkından dolayı ailelerin özel derse yöneldiği dile getirilmiştir. Öğrenciler arası seviye farkının kendilerini özel ders aldırmaya yönlendirdiğine dair veli görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…yeri geliyor dershane de yeterli olmuyor. Dershanede de şöyle bir şey var: Amaç para olduğu için ve kar amacı güttüğü için nitelikli ve niteliksiz öğrenci ayırmadan gelen her öğrenciyi kabul etmek zorunda. Öğrencilerin seviyesi eşit değil. Eşit olmayınca, aynı dersi görüyor öğrenci ama aynı şeyi almıyor. Aynı verimi almıyor. Dolayısıyla orada bir eksiklik yaşanıyor. Aileler de diğer çocuklara yetiştirmek için özel ders aldırmaya çalışıyor. Yani bunun sonu yok. Öğrenciler eşit seviyede olmadığından dolayı birtakım tedbirler alıyor aileler. Özel ders alıyorlar bu sefer hem dershaneye gidiyor hem özel ders alıyor."(V7)

> "Benim kuzenlerimde bir rekabet durumu söz konusu oldu. "O aldırıyor biz de aldıralım" diyorlar. Amcamın arkadaşları çevresi aldırıyoruz diyince çocuklarına bütün derslerden özel ders aldırdı. Öyle şeyler oluyor. Bizim çocuğun da düşük onlar aldırmış biz de aldıralım diyenler var."(V11).

Veli görüşlerinin analizi sonucunda elde edilen bulular incelendiğinde, ailelerin çocuklarının içinde bulunduğu rekabet ortamından en iyi şekilde çıkabilmeleri için okul kursları, etüt merkezleri gibi kurumlarla yetinmeyip özel derse yöneldiklerine dair görüşler bildirilmiştir. Velilerin, öğrencinin mevcut durum ile yetinmeyip özel derse yönelmesi ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Ben aile olarak devreye giriyorum. Okulda kursa gidiyor cumartesi pazar ama yine de bir güvensizlik var. Aslında kursa karşı da değil ama bir rekabet ortamı var. İstiyorum ki hiçbir şeyi kaçırmasın çocuk. Bu biraz da benden kaynaklı bir durum. İşte bunun için yaptığım özel ders almak. Bunu yapıyorum."(V9)

> "Özel dersi bu sene aldık. Geçen sene de dershaneye gitti aynı şeyi yaşadık. Çoğu hocanın anlatımını beğenmediği için derse katılmak istemedi. Ben de ısrar etmedim. Çünkü evde kendi başına daha iyi çalıştığını fark ettim. Dershaneye gitmediği zaman da ısrar etmedim. O yüzden bu sene yazın başlamıştık özel hoca çağırmaya. Matematik dersi aldı özellikle. Matematik dersini aslında çok seviyor. Hem de en başarılı dersi o ama üniversiteye hazırlıkta yine de ne kadar iyi olursa o kadar iyi olur diye düşündüğümüz için matematikten takviye aldık."(V5).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde velilere göre özel derse yönelim nedenlerden biri; sistem, okul, sınıf kaynaklı yönelimdir. Veliler okulların yetersiz olması, sistemin özel ders aldırmaya zorlaması, okul içindeki rekabet, sınıf mevcutlarının yüksek olması, eğitim

sisteminin yetersizliği ve okullar arası farkın olması özel ders almaya yönlendiren sistem, okul, sınıf kaynaklı yönelim nedenleri arasında gösterilmektedir. Veliler öğrencilerinin daha iyi okulda olma durumunda veya bulundukları okullardan daha düşük okulda olmalarının özel derse yönelimlerinde etkili bir neden olacağını vurgulamışlardır. Okulların yeterince iyi olması özel ders almalarını engelleyen ya da daha kötü olmasının özel derse daha fazla yönelmelerini sağlayan bir gerekçe olduğunu dile getirmişlerdir. Velilerin özel derse yönelmede okul yetersizliğine ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Daha iyi bir okulda olsa belki daha az ihtiyaç duyabilirdik. Çünkü hocalar da daha iyi olacak. Devlet okulunda hocalar bazen verimli olamayabiliyorlar. … Bence Robert'te buna ihtiyaç duymazlar. Niye duysunlar ki."(V3)

> "Öğrenci okul yetersiz kaldığı zaman yönelir. Çünkü belli bir program var ve o program yetişsin diye bazen öğretmenlerimiz hızlı hızlı geçiyor ve çocuk anlamadan o konuyu atlamış oluyor. Ne yapacak çocuk? Bir abisi ablası varsa öğretecek yoksa dışarıdan bir öğretmenden destek alacak. Okul bunları sindirerek gitmiş olsa gerek kalmayacak. … Özel dersin fazla alınması hayat ile mücadele etmelerini engelliyor. Gerekli zamanlarda özel ders alınması destekliyor benim kanaatimce mesela sınav dönemlerinde çocuğun hayatını etkileyecekse. O dönemlerde destekliyorum çünkü okullar yetersiz kalıyor. Bayağı bir yetersiz kalıyor."(V4)

> "İhtiyaç duyulmaya da bilir aslında. Okullarda eğitim tam verilirse eksiği varsa okulda giderirse özel hocaya ihtiyaç olmayabilir tabii ki. … Keşke dershane ve özel derse hiç ihtiyaç duyulmadan okul bu açığı kapatsa, sadece okula gelip gelse çocuk… Mesela okulun yapacağı kurslara ben para vermek isterim. Çocuğum en azından okula gitsin. Okuldaki hoca devletin atadığı, kaç senedir tecrübeli, öğretmen olmayı hak etmiş ve oraya gitmiş. Ekstra dersler için ben çocuğumu okula göndermek isterdim. Ekstra hoca tutmayayım, dershaneye göndermeyeyim isterdim."(V5)

> "…okuldaki bilgiyi yeterli alamıyor. Ne kadar şeyde olsa, okulda genele anlatıldığı için bire bir anlatılması onun için çok daha etkili olan bir yöntem oluyor."(V11).

Veliler aileler olarak özel ders aldırmak istememelerine rağmen bunu bir zorunlulukmuş gibi hissettiklerini vurgulamışlardır. Özel derse karşı olmalarına rağmen sistemin bunu kendilerine dayattığını dile getirmişlerdir. Velilerin özel ders aldırmadaki sistem dayatmasına ilişkin görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "…işte eğitim sistemimizdeki zorlamalardan dolayı özel ders çok kısa süreli de olsa tek bir dersten aldı çocuğumuz. Kısa süreli oldu ama aldı."(V1)

> "Biz mutlu olsunlar istiyoruz. Ama sistem bunu dayatıyor bize. Keşke bu güzel zamanında ders çalışmak özel ders almak zorunda olmasa."(V3)

> "…Bunun için özel derse karşıyım aslında. Fakat bu sistem dayattığı için gerekli olursa ben de aldırırım diyebiliyorum ama ondan yana değilim."(V7).

Veli görüşleri incelendiğinde okul içinde öğrenciler arasındaki rekabet öğrenciyi özel derse yönlendiren bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin diğer öğrencilerin gerisinde kalmaması için özel ders aldırdıkları vurgulanmıştır. Velilerin

okuldaki rekabetten dolayı özel derse yönelmeleriyle ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Aşağı yukarı aynı sınıfta olan ve aynı kapasitede olan öğrenciler bunlar. Aralarında en fazla 2 puan var. Öyle olunca birbirleri ile rekabet ortamı da oluyor ister istemez öğrencide. Ben kendi oğlumdan biliyorum. Onların gerisinde kalmamak için çocuk çok çalıştı çok çaba sarf etti."(V9)

> "Çocuğun okulunun iyi olması öğrenciler arası rekabeti tetikliyor bence. Mesela daha düşük bir okulda olsaydı belki özel derse hiç ihtiyaç kalmazdı. Hedefi ona göre olacaktı çünkü. Çok fazla bir puan yapması gerekmeyecekti. Çok zorlamasına gerek kalmayacaktı. Kendi kendine yetebilirdi bence."(V4).

Sınıf mevcutlarının kalabalık olması öğretmenlerin her bir öğrenci ile ilgilenmesine olanak sağlamayacağını vurgulayan veliler, bu sorunu gidermek ve çocukları ile birebir ilgilenebilmesi için özel öğretmenlere yöneldiklerini dile getirmişlerdir. Başka bir ifade ile özel ders almaya yönlendiren bir diğer unsur sınıf mevcutlarının yüksek sayıda olmasıdır. Aşağıda velilerin sınıf mevcudu ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "…bire bir çalışmanın daha verimli olduğunu düşünüyorum öğrenci açısından. Çünkü sınıf 35 kişi. Biz geometri ve kimyadan alıyoruz bire bir. Geometrinin bir kuralı var. 35 kişilik bir sınıfta öğretmen bire bir ilgilenemez. Her kuralı tartışamaz, öğretemez. Arada kayar gider. Benim oğlum da anlayamaz. O yüzden dedim ki bire bir bütün bu kuralları adamakıllı öğrensin."(V9)

> "Mesela bir konu hakkında bire bir dinleyince daha iyi anladığını söylüyordu. 34 kişilik bir sınıfta hoca anlatırken dinleyebilir yine ama çevrede çocukların bir kısmı konuşur, bir kısmı dersi kaynatmaya çalışır vs. onların verdiği şeyden dolayı çocuğun bazen anlamadığı oluyordu. Birebir aldığı zaman hocaya odaklanıyor. Hoca ne derse onu dikkate alıyor."(V5).

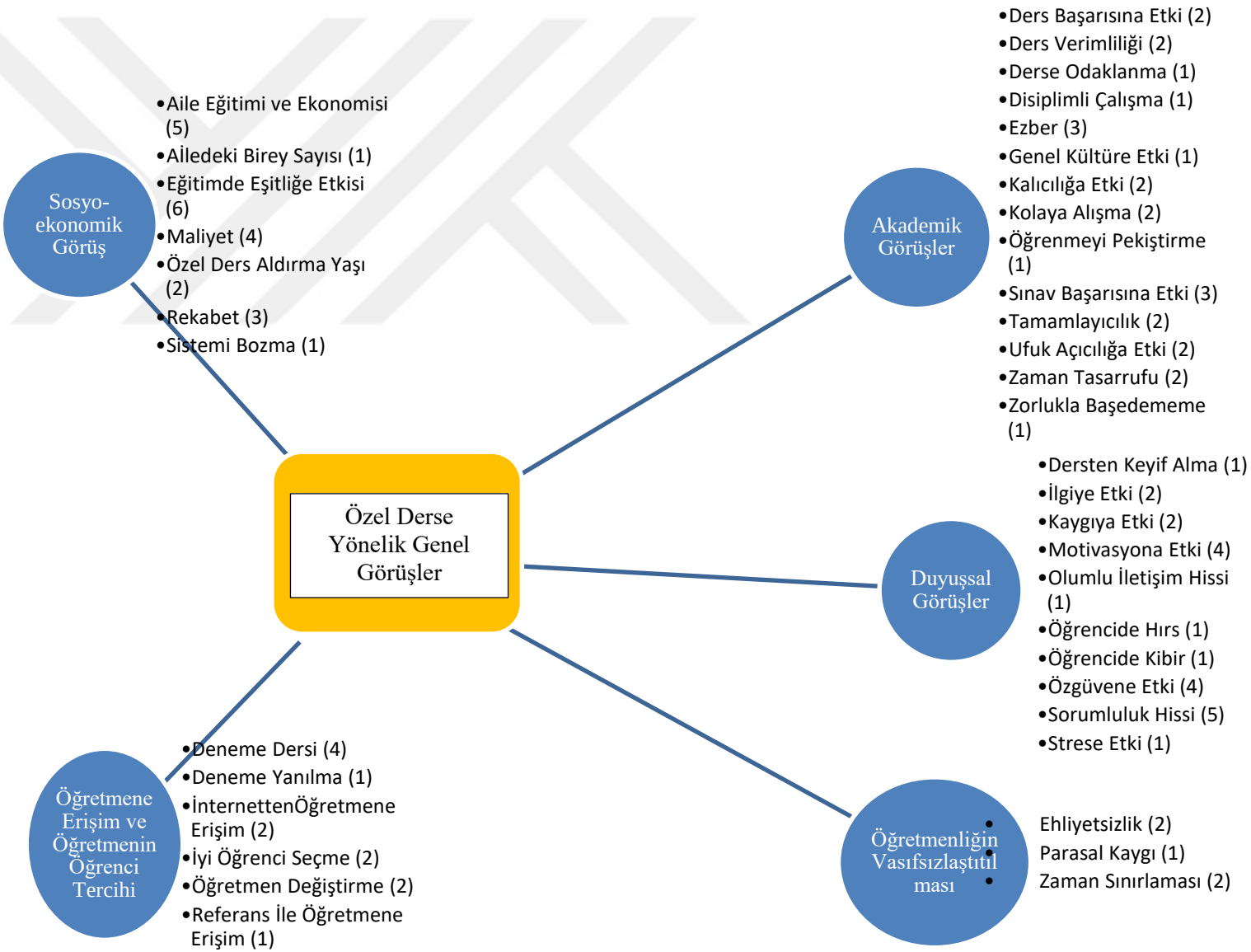
Veli görüşleri doğrultusunda özel derse yönelim nedenleri ile ilgili elde edilen bir diğer unsur ise eğitim sisteminde bulunan boşluklar, yetersizlikler ve okullar arasında bulunan seviye farkıdır. Velilerin eğitim sisteminin yetersizliği ve okullar arası fark ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Ortaokulda başlar bu. Ortaokulda da direndim yani bunun doğru bir şey olmadığını düşünüyorum ama işte eğitim sistemimizdeki birtakım boşluklar, yetersizlikler artık ne derseniz deyin bir noktadan sonra mecbur kalıyorsunuz."(V1)

> "Okullar çok farklı. Okul türü farklı olsaydı özel derse yönelmesi değişebilirdi. Belki aldırırdık."(V7).

4.2.2.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler Teması

Şekil 10'da ortaöğretim 12.sınıf öğrenci veliler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler" temasına ilişkin bilgiler verilmiştir. Şekil 10'da öğrenci velilerinin özel derse yönelik genel görüşler temasına yönelik kategori ve kodlar verilmiştir.

Şekil 10: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelik Genel Görüşleri

Şekil 10'da ortaöğretim 12. sınıf öğrenci velilerinin özel derse yönelik genel görüşleri bulunmaktadır. Velilerin özel derse yönelik genel görüşleri; "Akademik Görüşler", "Duyuşsal Görüşler", "Öğretmenliğin Vasıfsızlaşması", "Öğretmene Erişim ve Öğretmenin Öğrenci Tercihi" ve "Sosyoekonomik Görüşler" kategorileri altında toplanmıştır. Veli görüşlerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde velilerin özel derse yönelik akademik açıdan genel görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Veliler özel dersin, ezbere veya kalıcılığa etkisi, sınav başarısına etki, ders başarısına etki, ders verimi, kolaya alışma, tamamlayıcılık, ufuk açıcılığa etki, zaman tasarrufu, derse odaklanma, disiplinli çalışma, genel kültüre etki, öğrenmeyi pekiştirme ve zorlukla baş edememe gibi kodları akademik görüşler kategorisi altında toplanmıştır. Veliler ile yapılan görüşmeler sonucunda kimi velilere göre özel dersin öğrenciyi ezbere ittiği kimi veliler ise özel dersin öğrencide kalıcı öğrenmeler sağladığı, zaman geçmesine rağmen özel derste elde ettikleri bilgileri unutdıkları belirtilmektedir.. Velilerin ezber ve kalıcılık ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Özel derste ezberleme oluyordur çünkü soruyu çözme ağırlıklı gidiliyor konu pek anlatılmıyor. Bir de o bilgiler ve kurallar hap bilgi gibi veriliyor yani sorgulanmadan bu şekilde bir soru gelirse böyle cevap verilir diye o kuralların nerden kaynaklandığının sorgulanmasına izin verilmeden ezbere gitmeye yönlendiriliyor esasında. Böyle bir sakıncası da var."(V1)
>
> "Özel derste derslerin tekrarlanması ezbere itiyor. Okulda aynı dersi görüyor, özel derste de görüyor."(V4)
>
> "Ezbere itiyor evet. Çok hızlı tüketilen bir şey oluyor. Çünkü hiçbir şekilde faydası olmuyor."(V11)
>
> "Özel ders ilk kızımın sayısal zekâsını bayağı geliştirdiğine inanıyorum Onda olan hocalarımızın bazılarını kaybettik. "Ö3" o fizikçi ve kimyacıyı bulamadık. Biri şehir dışına yerleşmiş, biri devlete geçmiş. Böyle sıkıntılar yaşadık. Ondaki hocalarımız da iyiydi. İlk kızımın sayısalının iyi olması ona mimaride de çok yarar sağladı. Bunların hepsi eskiden almış olduğu özel dersin etkisi. Mesela Ö3'ün birçok sorusunu Büşra(İlk kızı) hâlâ çözebiliyor. Bazen kardeşine ders çalıştırıyor hocaların yetişemediği zamanlarda. Biz de eşimle demek ki fizikçinin ve kimyacının faydasını görmüşüz diyoruz. Bir şey katıyor demek ki birebirler. …Büşra mesela hazırlığı geçti ve İngilizce trigonometri kitapları geldi. Çocuğum bunu geçebiliyorsa demek ki temel yapmışız. Derslerinde hiç zorlanmadı çünkü bir temel yapmışız. Çocuğa bir temel kazandırmışız. Bazı üniversite öğrencilerinde sosyal olarak ve temel olarak o boşluğu görüyorum."(V3)
>
> "…özel dersi bıraktığı an eskiye dönüyor. Sadece sınava yönelik olmuş oluyor."(V11)

Öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre özel dersin öğrencinin sınav sonuçlarını olumlu yönde etkilediği, sınavlarda yapmış olduğu net sayılarında artış olduğu dile getirilmiştir. Benzer şekilde özel dersin öğrencinin

okul derslerini olumlu yönde etkilediği derslerindeki verimin arttığı dile getirilmiştir. Başka bir ifade ile özel ders okul derslerini destekleyen ve daha verimli olmasını sağlayan bir unsur olarak algılanmaktadır. Öğrenci velilerinin özel dersin sınav başarısına etkisi ve ders verimliği ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Kendine güven geldi mesela. Ö4 matematik alıyor sadece. Kendisine baya bir güveni geldi. Özel ders ile başarısı arttı, sınav notları yükseldi. Denemeler de kademe kademe yükseldi. İlk denemede 3'tü matematik neti şimdi 22'ye falan çıktı."(V4)

> "Sınav notlarını yükseltirdi, netlerini arttırırdı. Çünkü anlamadığı konuları karşısında bir insandan öğrenmesi daha farklıdır. Daha çok kendine güvenebilirdi bence."(V7)

> "Ö11'in daha önce matematikte hiç neti yokken şimdi az da olsa yapmaya başladı. En azından konuları öğrenmeye başladı. Olumlu etkisi oldu."(V11).

> "Özel ders geometriden ve kimyadan aldırıyorum, gerçekten okuldaki sınavlarına olumlu olarak bu çok yansıdı. İyi notlar aldı. Çünkü mesela yazılı öncesinde öğretmeni çağırdım bir ders yazılıya hazırlık yaptık. …Bir önceki gün özel derste gördüğü bir konuyu öğretmen sınıfta anlattığında bir atılım yapabilir mesela öğretmenin sorduğu soruya cevap verebilir. Bu yönüyle iyidir tabii ki."(V9)

> "Matematik yazılısından önce ders aldırdık, kimya fizik belirli aralıklarla anlamadığı konularda böyle devam etti."(V3)

> "Mesela şu an matematik hocamız M. E. hoca tavsiye üzerine gidiyoruz. Bakırköy'e gidiyor ders almak için. Zaman harcayıp gidiyoruz. Ö3'ün Bakırköy'e gidip gelmesi 1 saat gidiş ve 1 saatte gelişi. 2 saat bunun hesabını yapıyoruz. Zaman kaybı da oluyor ama hoca çok iyi olduğu için biz razıyız Bakırköy'e gitmeye. Şuana kadar diyor ben ders almamışım diyor. Bu hoca için anlamadığımı gözümden anlıyor ve konuyu sindirmeden bırakmıyor diyor. Anlamadığımı hisseden hoca. Bunun için Bakırköy'e gitmeye razıyız."(V3)

> "…okuldaki bilgiyi yeterli alamıyor. Ne kadar şeyde olsa, okulda genele anlatıldığı için bire bir anlatılması onun için çok daha etkili olan bir yöntem oluyor. Sadece ona eğitim verdiği için daha etkili oluyor. Daha verimli oluyor. Daha hızlı geri bildirim alabiliniyor."(V11).

Şekil 10 incelendiğinde katılımcıların özel dersin akademik kısmı ile ilgili belirttikleri bir diğer görüş ise öğrencilerin özel ders almaları sonucunda kolaya alıştıklarıdır. Özel ders ile öğrencinin hazıra alıştığı ve bir çaba harcamadığı dile getirilmiştir. Buna ek olarak öğrencinin kolaya alışması sonucunda zorlukla baş edememe durumun oluştuğu dile getirilmiştir. Kolaya alışma ve zorlukla baş edememe ile ilgili bazı veli görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "Ezbere itiyor çocuğu. Kendi çabasıyla pek bir şey yapmıyor gibi geliyor bana. … Hazıra alışıyorlar. Çocuk anlamadığı bir ders için kendisi uğraşmadan özel ders almak istiyor aile de müsaade ediyor. Bu böyle olmaz. …onlardan bir tanesi şuan 35 yaşında elektironik mühendisi en ufak bir zorlukta işini bıraktı. Çünkü her isteği yapılmıştı. Özel derslere gönderdiler. İlkokul 3'te dershaneye gönderdiler. Hep ders hep ders, 35 yaşında çocuk patladı."(V4)

> "Okuldaki ders için ben zaten bunun anlattığını anlamıyorum deyip dinlemeyebilir veya başka bir şeyle ilgilenebilir "Ne de olsa özel ders alıyorum" diyip."(V11)

> "Benim kendi fikrim: İlkokuldan beri özel ders alan çocuklar var etrafımda. Hayatla baş edebilme ve insan olabilme açısından çok gerideler. Onlar bir yerde

> tıkanıp kalacak. Çocuklar sadece not endeksli çalışıyorlar. … Özel dersin fazla alınması hayat ile mücadele etmelerini engelliyor."(V4).

Veliler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan bir diğeri; özel dersler ile öğrencilerin eksiklerinin tamamlanabileceğidir. Ayrıca öğrencilerin kalabalık sınıflardansa birebir olarak daha iyi bir şekilde derse odaklanabildiği ve daha disiplinli çalıştıkları dile getirilmiştir. Başka bir ifade ile veli görüşlerine göre özel dersin öğrenci eksiklerini tamamladığı, derse odaklanmaları ve daha disiplinli ders çalışmalarını sağlandığı vurgulanmıştır. Velilerin tamamlayıcılık, derse odaklanma ve disiplinli çalışma ile ilgili görüşlerinin bazıları aşağıda verildiği gibidir:

> "Ben hep özel öğretmenle eksiğin kapatılacağına inandım. Eksiklerin ancak bire bir öğretmenle kapatılabileceğine inandığım için önceliğim oldu. Çevremdeki öğretmen arkadaşlarıma bakıyorum onlar da genellikle bu fikirde. En iyi dershanelere gönderiyorlar ama yine de bire bir ders aldıran öğretmen arkadaşlarımız var."(V9)

> "Eksiklerin tamamlanması açısından özel ders iyi…"(V11)

> "Mesela bir konu hakkında bire bir dinleyince daha iyi anladığını söylüyordu. 34 kişilik bir sınıfta hoca anlatırken dinleyebilir yine ama çevrede çocukların bir kısmı konuşur, bir kısmı dersi kaynatmaya çalışır vs. onların verdiği şeyden dolayı çocuğun bazen anlamadığı oluyordu. Birebir aldığı zaman hocaya odaklanıyor. Hoca ne derse onu dikkate alıyor."(V5)

> "…baskı anlamında özel ders açısından özel ders olsaydı program ve disiplin açısından daha iyi hissedebilirdi."(V7).

Katılımcıların özel ders ile ilgili akademik görüşlerinden bir diğeri ise özel dersin ufuk açılığa etkisidir. Velilerin bir kısmı özel dersin öğrencilerin daha geniş bakmalarını sağladığı dolayısıyla ufkunu açtığı bir kısmının ise ufuk açıcılığına bir faydasının olmadığını vurgulamıştır. Buna ek olarak velilerden biri özel dersin öğrencinin genel kültürünü arttırdığına vurgu yapmıştır. Velilerin ufuk açıcılık ve genel kültüre etki ile ilgili bazı görüşleri aşağıda verildiği gibidir:

> "Sorulara bakış açısı yönünden ufkunu biraz genişlettiğini düşünüyorum ben. Okulda verilen yetersiz kaldığı için sonrasında özgüven oluştu."(V1)

> "Hayatıma bir faydası olmadı. O yüzden ufuk açıcı bir şey yaratılmıyor orda aslında bir beyin fırtınası gerçekleştirilmiyor. Adam anlatıyor sen de alıyorsun."(V11)

> "Ö3'ü özel hocalarımızla gerçekten çok iyi yetiştirdik. Bizim matematik öğretmenimiz, geometri öğretmenimiz, özellikle edebiyat öğretmenimiz Türkiye çapında bence. Ö3'le oturup edebiyat konuşmanızı isterim. Biz Ö3'e şöyle bir program yaptık, babamız "özel okula gitmiyorsun sınır yok ve eğer hocalarından memnunsan her hafta çağırabilirsin" diyerek önünü açtık. Her hafta alıyoruz hocaları. Her hafta cuma günü edebiyat dersimiz, çarşamba günü coğrafya dersimiz, pazartesi günü matematik, cumartesi günü matematik 2 dersimiz oluyor. Yani biz hocaları çok düzenli çocuğumuza ders aldırabildiğimiz için çocuğa ekstra genel kültür yüklemesi de yapıyor hocalar. Bunun kârını görüyoruz biz. Mesela bütün şairlerin hayatlarını Ö3'ten dinleyebiliyoruz. Hocayla da gurur duyuyoruz. Böyle gittiğimiz için de derslerden keyif alıyor. Böyle olduğu için dershane gibi de boş geçmiyor. Biz bu şekilde memnunuz. Faydası olacağını düşünüyoruz.

> Hocalarımız da iyi. O yüzden dershaneyi büyük kızımda denedik gördük. Boş zaman harcamak dershane. …Bizim Ö3'te aldığımız çoğu ders kalıcı oldu, hissediyorum. Çünkü bize anlatıyor. Akşam yemeğinde edebiyat hocamız, coğrafya hocamız, tarih hocamız ne anlatsa yemekte bize anlatıyor. Biz de ona anlatıyoruz genel kültür olarak."(V3).

Şekil 10'da belirtilen velilerin özel derse yönelik akademik görüşlerinden bir diğeri ise özel dersin zaman açısından tasarruf sağladığı ve öğrenmeyi pekiştirdiğidir. Veliler bazı konularda sıkıntı yaşasalar da birebir alınan derslerin zamandan tasarruf sağladığını düşünmektedirler. Bir veli çocuğunu özel ders aldırmak için 2 saatlik yola götürmesine rağmen öğretmenin öğrenciye kazandırdıklarını düşündüğünde zaman açısından tasarruf sağladığını dile getirirken bir diğer veli ise dersin öğrencinin evinde olmasının öğrenciye zaman açısından tasarruf sağladığını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra özel dersin öğrencinin öğrenmelerinde pekiştirme sağladığı vurgulanmıştır. Aşağıda velilerin zaman tasarrufu ve öğrenmeyi pekiştirme ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Ö3'ü özel hocalarımızla gerçekten çok iyi yetiştirdik. Bizim matematik öğretmenimiz, geometri öğretmenimiz, özellikle edebiyat öğretmenimiz Türkiye çapında bence. Ö3'le oturup edebiyat konuşmanızı isterim. Biz Ö3'e şöyle bir program yaptık, babamız "özel okula gitmiyorsun sınır yok ve eğer hocalarından memnunsan her hafta çağırabilirsin" diyerek önünü açtık. Her hafta alıyoruz hocaları. Her hafta cuma günü edebiyat dersimiz, çarşamba günü coğrafya dersimiz, pazartesi günü matematik, cumartesi günü matematik 2 dersimiz oluyor. Yani biz hocaları çok düzenli çocuğumuza ders aldırabildiğimiz için çocuğa ekstra genel kültür yüklemesi de yapıyor hocalar. Bunun kârını görüyoruz biz. Mesela bütün şairlerin hayatlarını Ö3'ten dinleyebiliyoruz. Hocayla da gurur duyuyoruz. Böyle gittiğimiz için de derslerden keyif alıyor. Böyle olduğu için dershane gibi de boş geçmiyor. Biz bu şekilde memnunuz. Faydası olacağını düşünüyoruz. Hocalarımız da iyi. O yüzden dershaneyi büyük kızımda denedik gördük. Boş zaman harcamak dershane. …Mesela şu an matematik hocamız M. E. hoca tavsiye üzerine gidiyoruz.. Bakırköy'e gidiyor ders almak için. Zaman harcayıp gidiyoruz. Ö3'ün Bakırköy'e gidip gelmesi 1 saat gidiş ve 1 saatte gelişi. 2 Saat bunun hesabını yapıyoruz. Zaman kaybı da oluyor ama hoca çok iyi olduğu için biz razıyız Bakırköy'e gitmeye. Şuana kadar diyor ben ders almamışım diyor. Bu hoca için anlamadığımı gözümden anlıyor ve konuyu sindirmeden bırakmıyor diyor. Anlamadığımı hisseden hoca. Bunun için Bakırköy'e gitmeye razıyız."(V3)

> "Dershane gibi olmuyor. Hem de zaman kaybı olmuyor. Hoca eve geliyor evde anlatıyor öbür türlü dershaneye giderken 2 saat zaman harcanıyor."(V5)

> "…öğrenmeyi pekiştirir. Özel ders öğrenmeyi pekiştirir. Öğrencide genel olarak bir sıkılma olabilir ama sonuç olarak pekiştirir."(V11).

Veliler ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda elde edilen bulgulardan bir diğeri ise velilerin özel dersin duyuşsal özelliklere etkisi ile ilgili görüşleridir. Veliler özel dersin; "Dersten Keyif Alma", "İlgiye Etki", "Kaygıya Etki", Motivasyona Etki", "Olumlu İletişim Hissi", "Öğrencide Hırs", "Öğrencide Kibir", "Özgüvene Etki", "Sorumluluk Hissi" ve "Strese Etki" gibi unsurlar hakkında görüş bildirmişlerdir. Veli

görüşleri incelendiğinde özel dersin öğrencilerin omuzlarına bir sorumluluk yüklediği görüşü en fazla dile getirilen duyuşsal görüş olarak ön plana çıkmaktadır. Veliler özel ders için ödenen paradan dolayı öğrencilerin daha fazla ders çalışmaları gerektiğini düşündüğü, bunun öğrencide bir sorumluluk duygusu yarattığı vurgulanmıştır. Aşağıda sorumluluk duygusuyla ilgili velilerin belirtmiş olduğu görüşlerden bazılarına yer verilmiştir:

> "…çocuklarında o sorumluluk biraz daha var diye düşünüyorum. O yüzden de ben çok fazla ders çalışmamasını söylememe rağmen o bu yükü hissettiği için sanırım geç vakitlere kadar çok çabalıyor. Özel dersler ve etütlerden dolayı o sorumluluğu hissettiği için geç vakitlere kadar ders çalışıyor. Sanırım sınavdan sonra şöyle düşünecek bak sana özel ders etüt gibi imkânlar sunuldu denmesin diye o baskıyı hissediyor. O baskı var diye düşünüyorum. O yüzden ben de baskı yapmak yerine rahatlatmaya çalışıyorum"(V1)

> "Çocuğum şu şekilde düşünüyor: Annem dünya kadar para veriyor, annem her hafta sınava gidiyor bana özel ders aldırabilmek için acaba ben bunun karşılığını verebilir miyim diye zaman zaman düşünmüştür. Hal böyleyken tabii ki kaygısı oldu. Karşılığını veremezsem diye bir kaygı oluyor ama çoğunlukla aldık. Yine de bir parçacık da olsa o kaygıyı hep taşıdı zaten. Özel ders alıyorum annem babam bana emek veriyor ya karşılığını veremezsem diye düşünüyor. Annem babam para döküyorlar. Bunu her çocuk düşünür."(V9)

> "Bazen özel ders aldığı için stres yapıyor. Ama biz onu rahatlatıyoruz. Bana yazılıdan sonra hemen mesaj atar mesela eğer okunduysa. Üzgün yüz koyar ''87 aldım'' diye. Ben hemen şöyle bir mesaj atarım; ''süper, efsanesin yine''. "Bozma moralini, takma" derim. Biz onu baskılıyoruz. Öyle yapınca o kaygısı biraz azalıyor. Ama eğer biz sana ders aldırıyoruz sen ne yapıyorsun desek çöker."(V3)

> "Kendini bunu başarmak için sorumlu hissediyor Ö4. Ben bunu gözlemledim. Annem benim için masraf ediyor başarmam lazım diye daha çok çaba harcıyor, özel ders aldığı için."(V4)

> "…aile tarafından verilen bir emek var ortada. Çok ucuz şeyler de değil bu. İstanbul'da saati 100-150 lira ve bazen daha da üstüne çıkan bir para ödeniyor. Öğrencide de ister istemez bunun bir yükümlülüğü oluyor. Olmalı da."(V11).

Şekil 10 incelendiğinde velilerin özel dersin duyuşsal yönüne ilişkin görüşlerinden motivasyona etki ön plana çıkan bir diğer unsurdur. Velilere göre özel ders alan öğrencilerin dersi başarabildikleri ve bunun kendilerini motive ettiklerini dile getirmişlerdir. Çocuğu özel ders alan veliler; gerek özel ders öğretmenin motive etmesi gerek dersleri başarabiliyor olmasının öğrenciyi motive etmesine vurgu yapmıştır. Çocuğu özel ders almayan veli ise çocuğunu ara sıra motivasyonun düştüğü ara sıra yükseldiğini dile getirmiş özel ders alması durumunda bunun üstesinden gelebileceklerine vurgu yapmıştır. Başka bir ifade ile veliler özel dersin öğrenci motivasyonunu olumlu yönde etkilediğini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra özel dersin öğrencinin dersten keyif almasını sağladığını dile getirmişlerdir. Velilerin özel dersin motivasyona etkisi ve dersten keyif almaya yönelik görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Kesinlikle öğrencinin motivasyonunu etkiliyor. En azından benim çocuğumu etkiledi bu sene. Bire bir aldığında öğretmeni onunla çok ilgileniyor, yapamadığı konuda üzerinde duruyor, anlayana kadar çaba sarf ediyor. Haliyle sonradan verdiği soruları da yaptığını görünce daha büyük bir çalışma şevki geliyor."(V9)

> "Devlet okulunda öğretmenlerin artık motive etmesi gerekiyor, öğrencilerle ilgilenmesi lazım. Sen yaparsın sen başarırsın demeleri gerek. Özel derste motivasyon artışı çok fazla oluyor. Öğretmeleri çocuğu zayıf gördükleri zaman ya bugün biraz hastamayız acaba bunları yapamadık diyince ertesi gün daha fazla soru çözüp hocalarına gösteriyor. Motivasyon açısından müthiş derecede etkiliyor kızımı."(V3)

> "Zaman zaman kendine çok güveniyor, bazen deneme sınavlarından çıktıktan sonra güvenini yitirir gibi oluyor o zaman da biz moral depoluyoruz tekrar. İşte yaparsın, başarırsın gibi falan motive etmeye çalışıyoruz. O psikoloji sürekli gidip geliyor sınava kadar da öyle olacak. Bunu belki de özel ders ile yenebilirdi."(V7)

> "Bildiği için artık daha korkusuz olmaya başladı. "Matematik yapıyorum" diyor. Artık matematik çalışıyor. Önceden çalışmazdı mesela "yapamıyorum anlamıyorum" derken şimdi ödevlerini de yapıyor. Önceden olsa ödevlerini başkasından alıp yaparken şimdi en azından kendi mücadelesini veriyor. Motivasyonu yükseldi. Daha bir korkusuz...(V11)

> "Ö3'ü özel hocalarımızla gerçekten çok iyi yetiştirdik. Bizim matematik öğretmenimiz, geometri öğretmenimiz, özellikle edebiyat öğretmenimiz Türkiye çapında bence. Ö3'le oturup edebiyat konuşmanızı isterim. Biz Ö3'e şöyle bir program yaptık, babamız "özel okula gitmiyorsun sınır yok ve eğer hocalarından memnunsan her hafta çağırabilirsin" diyerek önünü açtık. Her hafta alıyoruz hocaları. Her hafta cuma günü edebiyat dersimiz, çarşamba günü coğrafya dersimiz, pazartesi günü matematik, cumartesi günü matematik 2 dersimiz oluyor. Yani biz hocaları çok düzenli çocuğumuza ders aldırabildiğimiz için çocuğa ekstra genel kültür yüklemesi de yapıyor hocalar. Bunun kârını görüyoruz biz. Mesela bütün şairlerin hayatlarını Ö3'ten dinleyebiliyoruz. Hocayla da gurur duyuyoruz. Böyle gittiğimiz için de derslerden keyif alıyor. Böyle olduğu için dershane gibi de boş geçmiyor. Biz bu şekilde memnunuz. Faydası olacağını düşünüyoruz. Hocalarımız da iyi. O yüzden dershaneyi büyük kızımda denedik gördük. Boş zaman harcamak dershane. …Şu an memnunuz inşallah yanılmayız. Bu şekilde amacına ulaşır diye düşünüyorum ama hiç önemli değil. Ö3 en azından mutlu ders alıyor. Hocalarına inanılmaz saygı duyuyor. Onlardan ayrılışı okuldan ayrılışı gibi zor olacak. Edebiyat öğretmeni ile çok farklı bir diyalogu var. Umarım üniversite hayatı da böyle keyifli geçer diye dua ediyorum."(V3).

Velilere göre özel ders alan öğrencilerin başarı duygusu tattığı, bir şeyi başarabildiklerini gördükleri için özel ders kendilerine olan güvenlerini arttırmaktadır. Veli görüşlerine göre özel dersin öğrencileri özgüvenli yapmaktadır. Öğrencilerde oluşan özgüvene ilişkin velilerden bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "Sorulara bakış açısı yönünden ufkunu biraz genişlettiğini düşünüyorum ben. Okulda verilen yetersiz kaldığı için sonrasında özgüven oluştu."(V1)

> "Özel dersin özgüven oluşmasında olumlu bir katkısı var kesinlikle."(V9)

> "…özel ders ile daha kapanık değil daha güvenli oldu… Kendine güven geldi mesela. Ö4 matematik alıyor sadece. Kendisine baya bir güveni geldi. Özel ders ile başarısı arttı, sınav notları yükseldi. Denemeler de kademe kademe yükseldi. İlk denemede 3'tü matematik neti şimdi 22'ye falan çıktı. …Özel ders aldıktan sonra kendisine güveni geldi. Lise 1 ve lise 2 bizim için biraz zor geçtiği için lise 2'den sonra bütün derslere ilgisi artmaya başladı ama matematiği yapamayacağım diye bir korku psikolojisine girdi. Özel derse başlayınca kendisinin anladığını gördü. Testlerde de doğruları yüksek çıkmaya başlayınca güven geldi. Hele bu sene dorukta zaten, şu an ben yaparım diyor."(V4)

> "Sınav notlarını yükseltirdi, netlerini arttırırdı. Çünkü anlamadığı konuları karşısında bir insandan öğrenmesi daha farklıdır. Daha çok kendine güvenebilirdi bence."(V7).

Veli görüşleri incelendiğinde veliler, özel ders alan öğrencilerin kendileri için harcanan paralardan dolayı kaygı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Yaşadıkları bu kaygının öğrencilerde strese neden olduğu vurgulanmıştır. Başka bir ifade ile özel ders için harcanan paranın öğrencilerin kaygılarını artırdığı ve bunun öğrencilerde stresi tetiklediği dile getirilmiştir. Velilerin özel dersin kaygıya ve strese etkisi ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Çocuğum şu şekilde düşünüyor: Annem dünya kadar para veriyor, annem her hafta sınava gidiyor bana özel ders aldırabilmek için acaba ben bunun karşılığını verebilir miyim diye zaman zaman düşünmüştür. Hal böyleyken tabii ki kaygısı oldu. Karşılığını veremezsem diye bir kaygı oluyor ama çoğunlukla aldık. Yine de bir parçacık da olsa o kaygıyı hep taşıdı zaten. Özel ders alıyorum annem babam bana emek veriyor ya karşılığını veremezsem diye düşünüyor. Annem babam para döküyorlar. Bunu her çocuk düşünür."(V9)

> "Bazen özel ders aldığı için stres yapıyor. Ama biz onu rahatlatıyoruz. Bana yazılıdan sonra hemen mesaj atar mesela eğer okunduysa. Üzgün yüz koyar ''87 aldım'' diye. Ben hemen şöyle bir mesaj atarım; ''süper, efsanesin yine''. "Bozma moralini, takma" derim. Biz onu baskılıyoruz. Öyle yapınca o kaygısı biraz azalıyor. Ama eğer biz sana ders aldırıyoruz sen ne yapıyorsun desek çöker."(V3)

> "Kızım başarıdan çok hoşlanan bir çocuk… Ablası matematikten 70-80 alsa kafaya takmaz ama bu kızım 90'ın altında alsa kafasına takar. Biliyordum da neden yapamadım diye düşünür. Böyle bir çocuğun da başarılı olabilmesi için biz özel ders aldık. …Ablası mimarlığı çok istiyordu zaten. Kadir Has'tan mezun oldu ve 4 senede bitirdi. Potansiyeli vardı ama rahat yaşıyordu. Ö3 öyle değil hep stresli. Yapamazsan stres yaşayacak. Rahatlattık onu. "Zaman sıkıntın yok, özel hocalar gelecek" diyip rahatlattık onu. …Bazen özel ders aldığı için stres yapıyor. Ama biz onu rahatlatıyoruz. Bana yazılıdan sonra hemen mesaj atar mesela eğer okunduysa. Üzgün yüz koyar ''87 aldım'' diye. Ben hemen şöyle bir mesaj atarım; ''süper, efsanesin yine''. "Bozma moralini, takma" derim. Biz onu baskılıyoruz. Öyle yapınca o kaygısı biraz azalıyor. Ama eğer biz sana ders aldırıyoruz sen ne yapıyorsun desek çöker."(V3).

Velilerin özel derse yönelik duyuşsal görüşleri incelendiğinde elde edilen bir diğer bulgu ise özel dersin öğrencilerin okul derslerine karşı ilgilerini azalttığı yönündeki görüşleridir. Veliler özel ders alan öğrencilerin okul derslerini daha az önemsediğine vurgu yapmışlardır. Velilerin özel dersin ilgiye etkisine ilişkin görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Bazı hocalar dolandırarak anlatıyor bazıları pratik anlatıyor. Okuldaki hocaların karmaşık anlatışları özel derstekilerin pratik anlatışları okuldaki derste ilgisizlik oluyor."(V3)

> "Geçen sene matematikte konuyu anlayamadığı için hiç not bile almıyordu. Ta ki bunu eve gelen özel öğretmen fark edene kadar... Daha sonra bunu öğretmeni konuştu ve normale döndü. Baştan boş veriyormuş. Nasılsa evde var moduna girmiş. Nasılsa evde var diyip boşluyormuş."(V4).

Velilerin özel derse yönelik diğer duyuşsal görüleri ise öğrenci ile öğretmen arasındaki olumlu iletişin, öğrencide hırs ve öğrencide kibir şeklindedir. Aşağıda velilerin görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Mesela çocuğum sınıf ortamında kendisini rahat ifade edemez anlamadığında ama birebir olunca daha iyi oluyor. Aptal konumuna düşmekten hiç hoşlanmıyor."(V4)
>
> "Özel ders aldığında ''Anne siz oraya para veriyorsunuz benim çok iyi yapmam gerekiyor'' dediği oldu. Bu durum onu biraz daha hırslandırdı belki bu. Zaten temeli sağlam olduğu için bütün konulara hâkimdi aslında."(V5)
>
> "Bence aslında bu birebir ders alma durumu sakıncalı çocuklar için. Çünkü çevremde de gözlemliyorum çok önceden beri birebir ders alan çocuklar içine kapanık da değil ama nasıl ifade edeyim özel ders almayan çocuklara karşı daha bir tepeden bakma durumu oluyor çocuklarda. Ö4'te yok ama genel olarak gözlemliyorum."(V4).

Şekil 10'da ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velilerinin görüşleri incelendiğinde özel derse yönelik genel görüşler teması altında toplanan bir diğer kategori ise "Öğretmenliğin Vasıfsızlaşması"dır. Öğretmenliğin vasıfsızlaşması kategorisinde bulunan ehliyetsizlik kodu altında, özel ders veren öğretmenlerin öğretmenlik ehliyetine sahip olmalarına gerek olmadığı, dileyen kişinin özel ders verebileceğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin dersin süresini bir an önce bitirip ders parasını almak gibi düşüncelerinin olduğu vurgulanmıştır. Bir veli ise öğretmenlerin haftalık belirli saatin altında olmamak kaydıyla özel ders verdiklerini dile getirmiştir. Özel ders veren öğretmenlerin temelde yatan kaygılarının ise parasal olduğu bir veli görüşmeleri sonucunda elde edilmiştir. Aşağıda velilerin öğretmenlik mesleğinin vasıfsızlaştırılmasına yönelik görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Bizin öğretmenlerimizin ikisi de İstanbul Üniversitesi mezunu. İkisi de öğretmenlik formatlı. Şimdi özel dersi bazı veren hocalar öğretmenlik çıkışlı olmayabiliyor. Ama aynı olmaz bunlar. Bir şeyi bilmek kadar anlatmak da bir sanattır. Öğretmen iyi olursa öğrencinin da algısı açıksa nasıl olursa olsun anlatır. Ama eğer anlatımı kötüyse İTÜ'den bile mezun olsa anlatamaz. Aktarmak ve anlatmak çok önemlidir. Öğretmenlik bir sanattır ders anlatmak bir sanattır. Birebir aldırıyorum diye kandırılan çok insan var çünkü."(V3)
>
> "Bizim hocamız öğretmen değildi. Mühendislik okuyordu doktorasını yapıyordu. Kızım da araştırdı, baktı. Deneme dersinde de iyi olduğunu söyledi. …İnternetten araştırdı. İTÜ'yü kazanmış matematiği iyidir dedi. Sonra o hocayla ilgili yorumları okudu. Zaten bir deneme dersi alınıyor. Deneme dersi alınca da iyi dedi."(V5)
>
> "Mesela bir matematik hocamız vardı sürekli saatine bakıyormuş derste. Benim düşüncem öğrenciye ders veriyorsa saatine bakıp çocuğu tedirgin etmemeli. Saate bakınca Duygu soru sorduğunda onu da haftaya yaparız diyormuş. Çocuğu orada tıkadığını ve zaman sanki kısıtlıymış gibi hızlı bitirmeye çalıştığını hissettim. Bazen 45 dakika olarak 2 ders anlaşıyorduk ama başka dersim var deyip erkenden gitmesini kabul edemem. Arada 10 dakika mola da vermeli. Bizim eğitim koçumuz vardı önceden. Algı açıklığının 20-25 dakika olduğunu söylerdi."(V3)
>
> "Bir sonraki de arkadaşıma gelen bir hocaydı. O önerdi. Onunla çalıştık. O da en az 2 saat gelmek istiyordu. Biz 1 saat isteyince, gelmedi. Onun saati 80 liraydı. Bir

> saat isteyince gelmedi bir daha. Şu an okuldan bir hocayla devam ediyoruz. O da 2 saat geliyor en az. Hafta da 2 saat olarak alıyoruz."(V11)
>
> "Öğretmenin sadece işine odaklanması gerekiyor ve parası olana değil ihtiyacı olana bu hizmeti vermek gerekiyor. Para orada bir ayrım nedeni olmamalı. Bunun için özel derse karşıyım aslında."(V7).

Şekil 10 incelendiğinde 12.sınıf öğrenci velilerinin özel derse yönelik genel görüşleri arasında "Öğretmene Erişim ve Öğretmenin Öğrenci Tercihi" kategorisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu kategori altında "Deneme Dersi", "Deneme Yanılma", "İnternetten Öğretmene Erişim", "İyi Öğrenci Seçme", "Öğretmen Değiştirme" ve "Referans ile Öğretmene Erişim" kodları toplanmıştır. Öğretmene erişim ve öğretmenin öğrenci tercihi kategorisi altında veliler tarafından en çok değinilen nokta; gerek öğretmenlerin öğrenci seçimi gerek öğrencilerin öğretmen seçimi için başvurdukları deneme dersidir. Deneme dersinde birkaç saat ders işlendikten sonra öğretmen öğrencinin potansiyeline göre derse devam edip etmeme kararı kararı alabileceği, benzer şekilde öğrenci de birkaç saat deneme dersi işledikten sonra öğretmen ile derse devam edip etmeme kararı verebileceğine vurgu yapılmıştır. Veliler, yapılan deneme dersine göre öğretmenlerin iyi öğrencileri tercih etme durumunun olduğuna vurgu yapmıştır. Deneme dersine göre karar verilen bir diğer unsur ise öğretmen değiştirmedir. Deneme dersi, iyi öğrenci seçme ve öğretmen değiştirme ile ilgili bazı veli görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "…biri öneriyor bu hoca çok iyi diye. Biz de deneyelim diyoruz. 2-3 ders aldık baktık olmadı sonra ben başka bir arkadaşa yöneldim onda da olmadı"(V9)
>
> "…şimdiye kadar gelen en iyi matematik hocası şimdiki hocamız. O da başta Ö3'ü almak istemedi sonra alıcılarının açık olduğunu anlayınca devam etti. Her öğrenciyle çalışmak istemiyorlar. Önce kabul etmedi, doluyum alamam falan filan. Biz bu hocaya referansla gittik. "Arda'nın hocasısınız, bizde onların komşusuyuz bizi de almanız lazım" dedik. Bir başladık kızımın algılarının açık olduğunu görünce kabul etti. Onlarda bizi test ediyor. Kızım diyor ki biz ders yaparken, dersi beklerken hocayı arıyorlar "biz artık ders yapamayacağız, öğrenci alamayacağız, çok yoğunuz" diyor velilere. Mesela atıyorum "Cenk'le ders yapamayacağız" arayıp veliye diyor. Bir süre deniyor çocukta o ışığı görmeyince yapmıyor, algısı açık çocukla ders yapıyor. Onlarda bir şey kapmak istiyor. Biz de rica minnet kabul ettirdik. Öğrenci başarılı olunca devam ediyor. Bize gelen diğer hoca Galatasaray'dan bir çocuğa gidiyor, Robert'ten bir çocuğa gidiyor, bize de gene hatır minnet geliyor. Gelen hocaların birçoğu hatır minnet geliyor zaten."(V3)
>
> "Bizim hocamız öğretmen değildi. Mühendislik okuyordu doktorasını yapıyordu. Kızım da araştırdı, baktı. Deneme dersinde de iyi olduğunu söyledi. …Kızım hocaların iyi olmadığını söylediği için biz özel derse yöneldik. En azından özel derste hocayı bire bir görüyorsun. Memnun kalırsan devam ediyorsun, memnun kalmazsan bırakabiliyorsun."(V5)
>
> "Hocayı bir test etme fırsatımız oluyor. Bir kere deniyorsunuz, olmayacağına inanıyorsanız bırakıyorsunuz."(V11).
>
> "Zaten karşısındaki öğrenci iyi değilse vermiyor arkadaşlar. Niye kötü reklam olsun ki? O öğretmenler iyi çocuklara gidiyorlar bir de böyle bir durum var.

> Verdiğini alan öğrenciye gidiyorlar. Bu şekilde tıp fakültesine giden öğrenciler tanıyorum."(V9)
>
> "Her işin iyisi önemlidir. Özel derste en azından iyi olmadığında değiştirebiliyoruz. İki kızımda birkaç tane Matematik hocası değiştirdi. İkisinde de şimdiye kadar gelen en iyi matematik hocası şimdiki hocamız. …Ben de dinliyorum dersleri. Ders bittikten sonra da anladınız mı anlamadıysanız değiştirelim diyorum. Değiştire değiştire iyiyi bulduk."(V3).

Veli görüşmeleri sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, veliler öğretmene erişim ile ilgili farklı görüşler belirtmiştir. Velilerin bir kısmı farklı öğretmenlerle çalışa çalışa iyi öğretmene eriştiklerini dile getirirken, bazı veliler ise özel ders öğretmenine internetteki reklamlardan veya özle ders ile ilgili olan sitelerden eriştiklerini dile getirmişlerdir. Bir veli ise özel ders öğretmenine ulaşmak için birilerini referans göstererek rica ile erişebildiklerini dile getirmiştir. Aşağıda velilerin özel ders öğretmenine ulaşma ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Deneme yanılma yoluyla doğru hocaları bulduk."(V3)
>
> "İnternetten araştırdı. İTÜ'yü kazanmış matematiği iyidir dedi. Sonra o hocayla ilgili yorumları okudu. Zaten bir deneme dersi alınıyor. Deneme dersi alınca da iyi dedi."(V5)
>
> "İlk başta biz öğretmenlerin genel olarak bulunduğu bir site vardı oradan bulup araştırdık. Bu sitede bütün öğretmenlerin bir profili vardı. Herkesin orda nerde çalıştığı ne kadar deneyimi olduğu yazıyor. Burada saati 20-25 lira olanlar da vardı. Çoğunluğu üniversite öğrencisiydi. Fiyatı 100-200 liraya çıkan bir kitle de vardı. Bu şekilde kademeler mevcut. Matematiğin, fiziğin fiyatları değişik. İlk başta oradan bir hocayla anlaşmıştık."(V11)
>
> "…şimdiye kadar gelen en iyi matematik hocası şimdiki hocamız. O da başta Ö3'ü almak istemedi sonra alıcılarının açık olduğunu anlayınca devam etti. Her öğrenciyle çalışmak istemiyorlar. Önce kabul etmedi, doluyum alamam falan filan. Biz bu hocaya referansla gittik. "Arda'nın hocasısınız, bizde onların komşusuyuz bizi de almanız lazım" dedik. Bir başladık kızımın algılarının açık olduğunu görünce kabul etti. Onlarda bizi test ediyor. Kızım diyor ki biz ders yaparken, dersi beklerken hocayı arıyorlar "biz artık ders yapamayacağız, öğrenci alamayacağız, çok yoğunuz" diyor velilere. Mesela atıyorum "Cenk'le ders yapamayacağız" arayıp veliye diyor. Bir süre deniyor çocukta o ışığı görmeyince yapmıyor, algısı açık çocukla ders yapıyor. Onlarda bir şey kapmak istiyor. Biz de rica minnet kabul ettirdik. Öğrenci başarılı olunca devam ediyor. Bize gelen diğer hoca Galatasaray'dan bir çocuğa gidiyor, Robert'ten bir çocuğa gidiyor, bize de gene hatır minnet geliyor. Gelen hocaların birçoğu hatır minnet geliyor zaten."(V3)

Şekil 10 incelendiğinde özel derse yönelik genel görüşler teması altında toplanan bir diğer kategori ise velilerin "Sosyoekonomik Görüşleri"dir. Sosyoekonomik görüşler altında "Aile Eğitimi ve Ekonomisi", "Ailedeki Birey Sayısı", "Eğitimde Eşitliğe Etkisi", "Maliyet", "Özel Ders Aldırma Yaşı", "Rekabet" ve "Sistemi Bozma" kodlarının olduğu tespit edilmiştir. Velilerin büyük bir çoğunluğu özel derslerin eğitimde eşitsizliğe olumsuz etkisinin olduğu, eşitlik kavramını ortadan kaldırdığını

dile getirmişlerdir. Aşağıda velilerin özel dersin eğitimde eşitliğe etkisi ile ilgili görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Keşke öyle bir sistem olmasa… Özel ders diye bir şey olmasa… Çünkü imkânı olan var, olmayan var. Bu bir fırsat eşitsizliği yaratıyor diye düşünüyorum. Bir de sonuçta okulda her öğrenciye aynı bilgiler veriliyor ve çocuklar da kapasiteleri doğrultusunda bu bilgiyi alıyorlar ama bir kısmın imkânı var çocuğuna etüt ve özel ders aldırıyor. Aslında çocuğun kapasitesi zorlanarak bir-iki basamak yükseltilmesine çalışılıyor velileri tarafından. Normal şartlarda belki arkadaşları ile aynı seviyede olacakken arada bir fark oluşuyor. Toplumsal açıdan ben bunu doğru bulmuyorum ama günümüzde her şey yarış üzerine olduğu için böyle şeyler düşünülmüyor bile. Kişiler arası eşitsizliğe çok büyük etkisi var. Toplum biraz daha homojen olmalı. Bir de ne oluyor fırsat eşitsizliği oluyor. Sonuçta bir okul var, her öğrenciye bir bilgi veriliyor, öğrenci kapasitesine göre bunu alıyor bence o iş orada bitmeli. Verilen bilgi orada test edilmeli, o ortamda bunun notu verilmeli, herkes hayata ona göre atılmalı ama işte bir kısmının imkânı var özel ders falan alıyor. Bunu yapamayanlar sadece okulda verilenle okuldaki zaman kadar eğitim alıyor ama siz fazladan fazladan veriyorsunuz.(V1)

> "Sosyoekonomik duruma baktığımızda ekonomik durumu iyi olan aileler bunu hep yapıyorlar. Fakat diğer tarafta başarılı ama durumu iyi olmayan gariban bir çocuk alamayacak. Eşitsizlik yaşanacaktır aralarında."(V9)

> "Özel ders kişiler arası eşitsizliği artırıyor. Mesela maddi durumu olmayan çocuğun günahı ne? Belki de çocuk daha başarılı olacak… Maddi durumu el vermiyor, şartları el vermiyor. O zaman ancak çocuk çok bilinçli olacak ki kendi çabasıyla başaracak. … Alttaki insanlarla üstteki insanlar arasındaki fark bayağı açılıyor bana göre. Hiç hoş bir şey değil aslında çocuklar açısından."(V4)

> "Ben kendimi aç da bıraksam çocuğuma destek olmak için veririm o parayı. Kendimden kısarım çocuğum için harcarım. Fakat gerçekten kendini aç bıraksa bile o ödemeyi yapamayacak durumda olan insanlar var. Tabii ki eşitsizliği arttırıyor."(V5)

> "Bana göre eşitlik ilkesine aykırı. Yani dediğim gibi her öğrenci 18 yaşına gelene kadar istediği her eğitimi alabilmeli bizim ülkemizde ama maalesef bu olamıyor. Dolayısıyla eğitime ulaşmada herkes aynı şansa sahip değil ama ben öyle olmasını isterdim. …Tabii ki artırıyor. Dediğim gibi eğitimin özelleştirilmesi bence çok yanlış oldu. Toplumda herkes eşit şartlara sahip değil. Özel ders alanlar bile aynı değil onların da bölümler var maddi olarak. 45 liradan başlıyor yukarı doğru tırmanıyor. Çok daha fazla olanlar var. Müthiş fiyat farkları var."(V7)

> "Türkiye'de ne yazık ki herkesin çok rahat ulaşabileceği bir şey değil. O yüzden bu durumdan herkes faydalanamaz. Böyle bir sistem Türkiye için çok zor, çok ağır bir sistem sonuçta. Öğrencinin bu sefer alacağı eğitim çok farklı olur. 50 liraya da özel ders var 100 liraya da var. Aynı katagori değil sonuçta. Bu ikisinin seviyesi bile aynı değil. Eşitsizlik çok artar. Benim alacağım eğitim ile başkasının alacağı eğitim aynı değil. …Türkiye'nin kaldırabileceği bir şey değil. Hızla ona doğru gidiyoruz ama İstanbul'da bu kadar hızlı gidiyor. Anadolu'da bu kadar yaygın değildir mesela. Anadolu'daki insan bunu maddi olarak kaldıramaz. Biz aylık 1000 lira özel derse ayırıyoruz. Zaten özel okula da gidiyor ekstra aylık böyle de bir gider var. Bunu her aile kaldıramaz."(V11).

Veli görüşleri incelendiğinde, sosyoekonomik görüşler altında toplanan bir diğer önemli unsur ise özel dersin belirli bir maliyet karşılığında verildiği, bu maliyetin öğretmenden öğretmene değiştiği veya bölgeden bölgeye saatlik-aylık ücretlerinin değiştiğidir. Velilerin özel dersin maliyetiyle ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

"Özel derse ayırdığımız bütçe aylık olarak yaklaşık 4.000'i buluyor."(V3)

"Özel ders alanlar bile aynı değil onların da bölümler var maddi olarak. 45 liradan başlıyor yukarı doğru tırmanıyor. Çok daha fazla olanlar var. Müthiş fiyat farkları var."(V7)

"Özel dersler çok pahalı. Ben kendi arkadaşlarımdan bile pahalı alıyorum. 150 liradan başlıyor bir saati. Ama 400-500 alan arkadaşlarımız var. Sosyoekonomik yapı yükseldikçe ücretler artıyor. Yani Bağcılarda 100 liraya özel ders aldırabilirsiniz ama buraya geldiğinizde 100 liraya mümkün değil. …İyi öğretmenler ve iyi muhitlerde bu paralar alınıyor. Levent'te, Etiler'de, Göktürk'te tanıdığım arkadaşlarım var benim 400 liraya gidiyorlar. Ciddi paralar bunlar ve veriyor aile."(V9)

"…aile tarafından verilen bir emek var ortada. Çok ucuz şeyler de değil bu. İstanbul'da saati 100-150 lira ve bazen daha da üstüne çıkan bir para ödeniyor. Öğrencide de ister istemez bunun bir yükümlülüğü oluyor. Olmalı da. …Biz aylık 1000 lira özel derse ayırıyoruz. Zaten özel okula da gidiyor ekstra aylık böyle de bir gider var. Bunu her aile kaldıramaz."(V11).

Öğrenci velileri, özel ders alma durumunun ailenin geliri ile alakalı olduğunu maddi durumu elverdiğince ailelerin özel derse yönelebildiklerini dile getirmişlerdir. Özel ders almadaki bir diğer unsur ise ebeveynlerin eğitim düzeyidir. Bu konu ile ilgili bir veli ailenin eğitim düzeyinin özel ders aldırmada bir etkisinin olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca ailede bulunan birey sayısının özel ders alma durumunu değiştirebileceği vurgulanmıştır. Aşağıda velilerin aile eğitim durumu ve ekonomisi ve ailedeki birey sayısı ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

"Eğer ekonomik durumum el vermese istesem dahi böyle bir şey yapamayabilirdim. …Maddi olarak eğer bir sıkıntı olursa zaten olumsuz baktığım için aldırmazdım herhalde."(V1)

"Biz hem iyi bilgi alsın hem de rahat etsin diye özel ders aldırıyoruz. Tabii ki bunun maddi bir külfeti var. Ciddi bir bedel ödüyoruz. Bu şartlara bütün çocuklar sahip değil. Keşke bütün çocukların buna sahip olma fırsatı olsa. Bu rızık meselsi... Bizim var ve bizim buna gücümüz yetiyor. Tabii herkes yapamaz bunu."(V3)

"Bence ailenin eğitim durumu çocuğun özel ders aldırıp aldırmamasına etki etmiyor. …maddi gelir etkilidir."(V4)

"Zengin olan neden aldırmasın. Bu işler parayla yürüyor. Başka türlü mümkün değil yoksa. En samimi arkadaşım bile benimle pazarlık yaptı düşünün. Dostluk başka alışveriş başka dedi. …Maddi durumum el vermiş olsa daha fazla aldırırım. Mesela erkek kardeşimin kızı da TEOG sınavına hazırlanıyor. Erkek kardeşimin hanımı çalışmıyor tek maaşla geçiniyorlar. Hep birlikte yardım edip matematikten özel ders aldırıyoruz. O yapamaz yoksa. Nasıl yapsın çocuk?"(V9)

"Biz aylık 1000 lira özel derse ayırıyoruz. Zaten özel okula da gidiyor ekstra aylık böyle de bir gider var. Bunu her aile kaldıramaz."(V11).

"Ailede daha fazla çocuk olsa özel ders alma ya da almama durumunu etkilerdi."

Veliler, özel dersin öğrenciler arasında rekabeti tetiklediği, birbirlerinden ders kaynaklarını sakladıkları ve sınıflarındaki arkadaşlarından geri kalmamak için çaba sarf ettiklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda velilerin özel dersin öğrenciler arasındaki rekabete etkisi ile ilgili görüşlerinden bazılarına verilmiştir:

> "Belki bir noktada dezavantaj olabilir; rekabet ortamı olmadığı için. Dershanedeki öğrenci ne yapıyor, sınıfta devamlı bir rekabet içinde… Kendi puanının altında bir okulda okumuş olsaydı eğer ''ben nasılsa iyiyim'' deyip bırakabilirdi. Örnek olarak büyük kızımda aynı şeyi yaşadım ben. Dersleri gayet iyiydi, sınıf ortalamasının bayağı üzerindeydi. Ben çok iyiymişim dedi ve çok rahat davrandı bu sefer de ortalamasını düşürdü. …Hepsi iyi olunca da rekabet ortamı çok güzel bir şekilde ortaya çıkıyor. Çocuğum 9.sınıfta orayı kazandığında sınıfın en iyisi ile en kötüsü arasında 2 puan fark vardı. Gerçekten benim çocuğum o sınıfta geri kalmamak adına büyük performans sergiledi."(V9)

> "İnsan ilişkilerini bence bu yaşlarda çok etkiliyor. Bu şekilde sağlıklı bireyler yetiştirmiyoruz. Rekabeti tetikliyor özel ders."(V4)

> "…aralarında kendileri birbirlerinden kaynak saklıyorlar öğrenciler. Psikolojileri değişti çocukların. Mesela benim çocuğum ''anne arkadaşımdan habersiz şu kaynağı aldım ama ondan önce bitireceğim''diyor. Müthiş bir rekabet var."

Velilerin özel dersin sosyoekonomik yönüyle ilgi bir diğer görüşü ise özel dersin eğitim sistemini bozan bir unsur olduğudur. Velilerin öğrenciyi temel liselere gönderip okula hiç göndermeden okulu geçmelerini dersleri ise özel dersler aracılığıyla öğrenmelerini sağladıkları ve bu yönde yönlendirme yaptıklarına vurgu yapmışlardır. Yani veliler öğrencilerin okula giderek zaman kaybı yaşamamaları için özel derse para verip okula gitmemelerini sağladıklarını vurgulamışlardır. Okula gitmeyerek özel derste daha verimli ders aldıklarını vurgulanmıştır. Başka bir unsur ise veliler, öğrencilerin ilkokuldan itibaren ders aldıkları hatta üniversitede bile ders aldıklarını ifade etmeleridir. Aşağıda özel dersin eğitim sistemini bozması ve özel ders aldırma yaşı ile ilgili veli görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

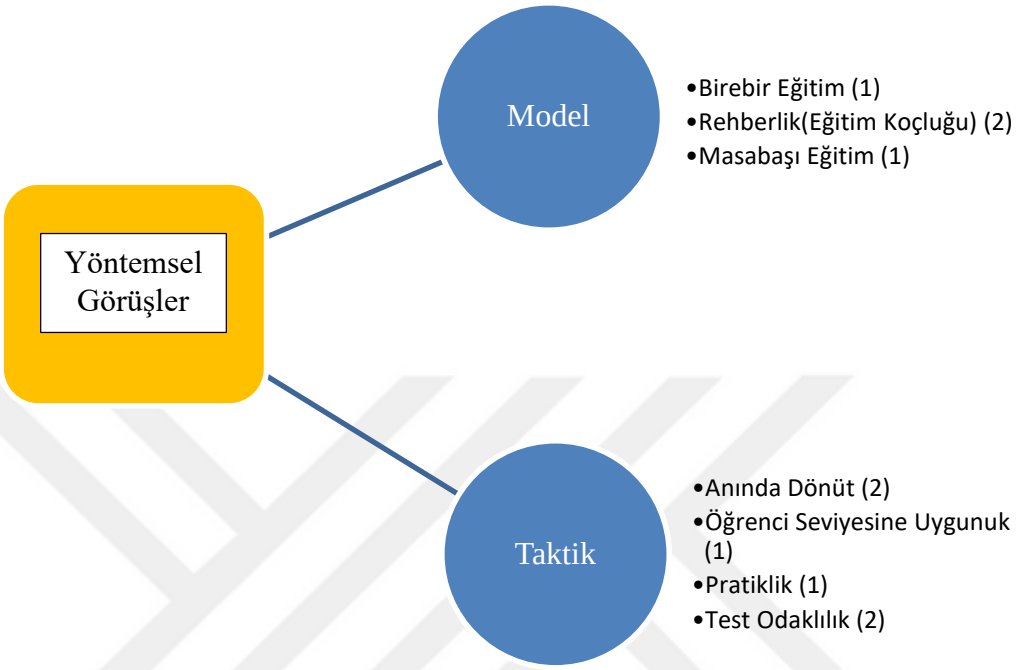
> "Şu an sınıfında rekabet ortamı var. Ben normalde Ö3'ü temel liseye almak istedim ama arkadaşlarından ayrılmadı. Eğer kabul etseydi temel lise ile anlaşacaktım. Parası ne kadarsa verip yok yazılmasın, sınavlarına 100 verin biz özel ders alacağız diyecektim. Şimdi herkes böyle yapıyor biliyorsun. Çirkin bir sistem ama durum budur yani. …Aslında okul çok sıkıyor. Yazılılar zorluyor, devamsızlık yazılıyor. Temel liselerde durum böyle değil. Okul çok sıkıyor, izinleri kabul etmiyor. Özel okullarda temel liselerde öyle değil gitmeyince yok yazılmıyor. Özel ders alıp hallediyorlar."(V3)

> "M. Hocaya K. Üniversitesi'nden bir öğrenci derslerini geçebilmek için özel ders almaya geliyor. K..'ta işletme okuyan bir öğrenci bizim özel ders aldığımız hocadan özel ders alıyor."(V3)

> "Benim kendi fikrim: İlkokuldan beri özel ders alan çocuklar var etrafımda. Hayatla baş edebilme ve insan olabilme açısından çok gerideler."(V4).

4.2.2.3. Yöntemsel Görüşler Teması

Şekil 11'de 12.sınıf öğrenci velileri ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda velilerin özel derse yönelik yöntemsel görüşleri verilmiştir. Veli görüşmeleri sonucunda elde edilen yöntemsel görüşler teması altında toplan kategoriler ve kodlar Şekil 11'de verilmiştir.

Şekil 11: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelik Yöntemsel Görüşleri

Şekil 11'de ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velilerinin özel derse yönelik görüşlerinden "Yöntemsel Görüşler" temasına yer verilmiştir. Şekil 11 incelendiğinde "Model" ve "Taktik" kategorileri "Yöntemsel Görüşler" teması altında toplanmıştır. Veliler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre "Model" kategorisi altında; "Birebir", "Eğitim Koçluğu(Rehberlik)" ve "Masabaşı Eğitim" kodları toplanmıştır. Veli görüşleri incelendiğinde özel ders veren öğretmenlerin hem ders verdikleri hem de öğrenciye rehberlik ettikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Veliler bazı öğretmenlerin eğitim koçluğu yaparak sadece bir ders için çalışmadıkları bütün dersler için öğretmenleri organize ettiklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca veliler özel derslerin birebir işlendiği gibi birden fazla öğrencinin bir arada bulunarak ve masabaşı diye

adlandırılan dersleri aldıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda velilerin rehberlik(eğitim koçluğu), birebir ve masabaşı eğitim ile ilgili görüşlerine yere verilmiştir:

> "Eğitim koçu tutmuşlar, grup tutmuş fizik, kimya, matematik geometri… Ekip olarak gidiyorlar ve o çocuğu çok iyi hazırlıyorlar."(V9)

> "Ö3 okuldan ayrılmak istemedi. Özel ders hocaları da 1 senesi kalmış biz adil olanı yapalım, okuluna devam etsin okuduğu okuldan mezun olsun dediler. Arkadaşlarından ayrılınca boşluğa düşünce ters tepebilir diye düşündük sonra."(V3)

> "Dershaneye hiç gitmedi ama etüt merkezi var Bakırköy'de orada öğretmenin sadece onunla ilgilendiği birebir diye söylenen özel matematik dersi alıyor."(V3)

> "Geometri hocamız da çok iyi. İki kişi aynı anda dersi masabaşı olarak alıyordu onu da birebire çevirdik."(V3)

Ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velileri görüşleri incelendiğinde, velilerin özel dersin taktiksel yönlerine de vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır. Özel derslerde öğretmenlerin öğrencilere anında dönüt verdikleri, geri bildirimlerinin daha hızlı gerçekleştiği dile getirilmiştir. Veliler, öğrencilerin sınava yönelik ders aldıkları için pratikliğin önemli olduğu ve özel derslerin öğrencilere pratiklik kazandırdığına dair görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin pratiklik kazanmaları için özel derslerin daha çok test odaklı bir şekilde işlendiğini vurgulayan veliler bulunmaktadır. Ayrıca velilerden biri gelen öğretmenlerin genellikle öğrenci seviyesini anladığı ve genelde derslerin öğrencinin seviyesine uygun şekilde yapıldığını dile getirmiştir. Aşağıda velilerin anında dönüt, pratiklik, test odaklılık ve öğrenci seviyesine uygunluk ile ilgili görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "…özel derste de bire bir aldığı için eksiğini anında sorabiliyor öğretmenine tek başına."(V9)

> "Sadece ona eğitim verdiği için daha etkili oluyor. Daha verimli oluyor. Daha hızlı geri bildirim alabiliniyor."(V11)

> "Ben çocuğuma sorduğum zaman öğretmenlerin konuları çok hızlı ve yüzeysel anlattığını söylüyor. Birebir hocaları daha pratik daha kolay yolundan anlatıyor. Mesela matematik öğretmenimiz çok iyi ama çok uzun yoldan anlattığı için bocalıyorum diyor."(V3)

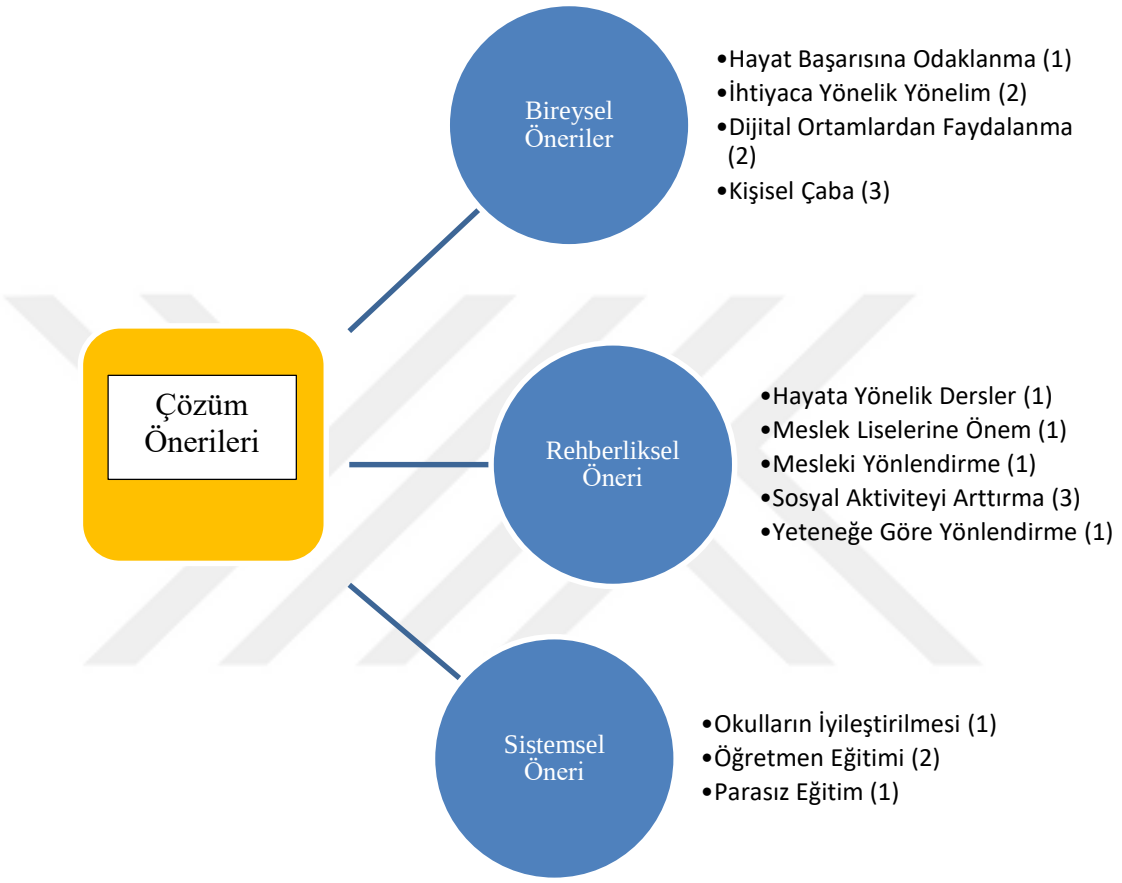
> "Sonuçta bu bir yarış. Öğrenciler üzerinde etkili olacak. Sürekli testler çözdürülüyor, onların önüne bir hedef koyuluyor şu kadar test çözmelisiniz diye. Etütlerde de belli başlı üst seviyedeki okullarda da bu böyle diye düşünüyorum ben. Sürekli öğrencilere testler çözdürülüyor."(V1)

> "Bol bol soru çözdü öğretmeniyle birlikte ve onun karşılığını çok güzel bir şekilde aldı benim oğlum. …Mesela geometriden özel ders aldırdın bitti gibi bir şey yok. Öğretmen ödev veriyor ona. Soru çözecek o konu ile ilgili. O soruları çözdüğü zaman iş bitiyor zaten, o konuyu çok iyi öğreniyor çocuk. Aslında ezberletiyor. Yani en azından ben ödevlerin kontrolünü yapıyorum. Ne kadar test olduğunu biliyorum ve bir dahaki derse kadar o testler çözülmüş oluyor. Bu yönden çok yararlı oluyor."(V9)

> "Gelen öğretmen zaten üç aşağı beş yukarı öğrencinin seviyesini anlıyor. Dersi anlatırken karşısındaki öğrenci alıyorsa eğer bir tık daha üste çıkıyor."(V9).

4.2.2.4. Çözüm Önerileri Teması

Şekil 12'de 12.sınıf öğrenci velilerinin özel derse yönelik çözüm önerileri bulunmaktadır. Özel derse yönelik çözüm önerileri teması altında toplanan kategoriler ve kodlar aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 12: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrenci Velilerinin Özel Derse Yönelik Çözüm Önerileri

Şekil 12 incelendiğinde ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velilerinin "Özel Derse Yönelik Çözüm Önerileri" teması altında; "Sistemsel Öneriler", "Rehberliksel Öneriler" ve "Bireysel Öneriler" kategorileri toplanmıştır. Şekil 12'de "Bireysel Öneriler" incelendiğinde, "Hayat Başarısına Odaklanma", "İhtiyaca Yönelik Yönelim", "İnternetten Faydalanma" ve "Kişisel Çaba" kodlarının bu kategori atında toplandığı görülmektedir. Veliler öğrencilerin, ders çalışmak için öncelikle kendilerinin çabalamasının gerektiğine vurgu yapmıştır. Kendilerinin bir çaba harcamadan direk özel derse yönelmelerinin hiçbir faydasının olmayacağını dile getiren veliler, öğrencilerin internet üzerinden araştırma yapıp ders dinleyebileceklerini

vurgulamıştır. Velilerden biri çocuğu özel derse göndermediği bunun yerine, evden kolaylıkla istediği şekilde dersleri takip etme olanağının olduğunu dile getirmiştir. Aşağıda velilerin özel derse yönelik çözüm önerileri olan; kişisel çaba ve internetten faydalanma ile ilgili bazı görüşleri bulunmaktadır:

> "İyi bir seçim yaparsanız öğrenciye belki faydası olabilir ama bir-iki ders için de özel ders almak doğru bir şey değil diye düşünüyorum. O yüzden bir şekilde kendisi o bilgi eksiğini tamamlaması lazım."(V1)
>
> "…ilk önce kendi çabalarıyla bir şeyler yapmasını isterim."(V4)
>
> "Önce tabii kendisi çabalamalı öğrenmek için. Öğrenmeye bir çabası yoksa özel ders de hiçbir şekilde iyi gelmez. Önce kendi çabaladıktan sonra yapamıyorsa çok zor durumda kaldığı takdirde özel derse yönelmeli. Onun öncesinde kendisinin mücadelesini vermesi gerekiyor."(V11)
>
> "en çok faydalandığı alan internetti. En çok faydalandığı ve daha kolay öğrendiği yer internetteki videolar. Bence özel ders gibi takviye şeylerdense internetten ders dinlemeleri daha faydalı olabilir. Maddi durumu iyi olanlar özel ders aldırıyorlar. Özel ders ben aldırtamadım. Kızım da özel ders olacağına internetten de öğrenebilirim dedi bana o da aynı şey dedi. Üstelik istediği yerde durduruyor. Anlamadığı yerde bir daha çeviriyor falan. Bunun daha faydalı olduğuna inanıyor benim kızım. İnternetten çalışıyor kızım. …bu internetten öğrenme olayı evden çıkmadan, çayını kahvesini alıyor daha rahat bir ortamda, zaman kaybı olmuyor. Dediğim gibi istediği yere tekrar dönebiliyor, hatta o kanaldan soru da sorabiliyor hocaya. Ondan daha memnun benim kızım."(V7)
>
> "Youtube şuan onlar için çok önemli bir kaynak haline geldi. Oradan ders seçip videolarını izliyor. Okulda anlamadığı konuyu eve geldiğinde oradan dinliyor. Okul dışında ek kaynak olarak kullandığı en önemli şey şu anda youtube."(V11).

Veli görüşleri incelendiğinde özel dersin rutin olarak alınmaması, öğrenci için gerektiğinde alınmasının faydalı olabileceği dile getirilmiştir. Ayrıca bir veli öğrencileri derslerle boğmaktansa hayatla nasıl baş edebilecekleri üzerinde durulmasının daha önemli olduğu bunu öğrenen çocuğun ders başarısını da sağlayabileceğini dile getirmiştir. Aşağıda velilerin özel dersin ihtiyaca yönelik alınması ve hayat başarısına odaklanılması ile ilgili görüşleri bulunmaktadır:

> "Özel dersin fazla alınması hayat ile mücadele etmelerini engelliyor. Gerekli zamanlarda özel ders alınması destekliyor benim kanaatimce mesela sınav dönemlerinde çocuğun hayatını etkileyecekse. O dönemlerde destekliyorum çünkü okullar yetersiz kalıyor. Bayağı bir yetersiz kalıyor."(V4)
>
> "Ortanca kızım 96-97 ortalama alıyor. Kendi başına çalıştığı zaman da iyi dershaneye gitmese de olur. Ancak gerektiği durumlarda hoca gelir."(V5)
>
> "Başarılı olması için çocuğun en azından hayatla baş etmeyi öğrenmesi gerekiyor. Etrafımda tanıdığım çok var mesela doktor oluyor, mühendis oluyor ama hayatla baş edemiyor. Hayatlarının bir döneminde tıkanıp kaldı çocuklar. Hem geçmişte aldığı eğitimden dolayı hem de aileden dolayı... Aile de sadece şey eğitim değil de öğretim destekli davranmış olabilir. Aile çocuğa sürekli ders çalış deyip başka hiçbir şey öğretmemişse ikisi de sıkıntılıdır. …Ders başarısı da gerekiyor zaten. Bana göre bir çocuğun iç dünyasına inip hayatla baş etmeyi öğrettiğiniz zaman o çocuk kendi hedefine koşar zaten. Dersleri de başarır."(V4).

Ortaöğretim 12.sınıf öğrenci velilerinin özel derse yönelik çözüm önerileri teması altında toplanan bir diğer kategori ise "Rehberliksel Öneriler" kategorisidir. "Rehberliksel Öneriler" kategorisi altında; "Hayata Yönelik Dersler", "Meslek Liselerine Önem", "Mesleki Yönlendirme", "Sosyal Aktiviteyi Arttırma" ve "Yeteneğe Göre Yönelme" kodları bulunmaktadır. Veli görüşleri incelendiğinde, veliler öğrencilerin sadece ders odaklı olmaması derslerin yanı sıra sosyal yönlerini geliştirebilecek alanların ön plana çıkması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca veliler okulda verilen derslerin hayatta kullanabilecekleri bilgiler olması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Aşağıda öğrenci velilerinin sosyal aktiviteyi arttırmaya ve hayata yönelik derslerle ilgili önerilerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Sadece kuru dersler değil de hayata yönelik dersler olmalı. Laboratuvarları olmalı diye düşünüyorum. Tarihi yerlerin gezdirilmesi gerekiyor. Çok daha öz bilgilerle ama konu hakkında genel bir kavrayış olacak şekilde olması gerekir diye düşünüyorum."(V1)

> "Tabi bunu yaparken çocukların spora yönlendirilmesi, müzik aleti çalması gerekiyor. Şimdi çocuklara bakıyorum, ilgilenmiyorlar. Sadece ders çalışıyorlar, farklı etkinliklere katılmaları gerekir, hobi olarak bir şey yapmaları gerekiyor. Okullar spor dallarında çocukları yönlendirseler, çocuklar daha başarılı olabilir. Keşke müzeye sergilere götürse okul onları. 4 sene boyunca hiçbir yere götürmediler. Sadece ders çalışsınlar istediler. Milli eğitimde bazı şeylerin önünün açılması lazım."(V3)

> "Okulda ders kesinlikle olmalı çünkü sonuçta çocukların bir şeyler öğrenmesi gerekiyor bir yerlere varabilmemiz için. Bilgi açısından bir şeyler öğrenmemiz gerekiyor ama çocukları da okulda tutabilmemiz ve okulu sevdirebilmemiz için sosyal aktivitelerin olması gerektiğini düşünüyorum. Birkaç senedir bunu düşünüyorum. Herhangi bir yere başvuruda bulunmadım ama bulunmak isterim. Sonuçta benim 3 tane çocuğum var. Okulda her gün bir ders sosyal bir aktiviteye ayrılmalı. Çocuklar 5 gün okula gidiyorlar. Her gün bir sosyal aktivitenin de olması gerektiğini düşünüyorum ki çocuklar okula biraz daha severek gitsin ve sosyal aktiviteler çocukları kötü davranışlardan alıkoyar diye düşünüyorum. Mesela futbol oynayan bir erkek çocuk top peşinde koşup da enerjisini o şekilde tüketip o şekilde yorulsun. Dışarıda her türlü kötü ortam var gereksiz arkadaş ortamı, sigara içme ortamı çok af edersiniz kızları kestirme ortamı var. Kızlarda bu durum çok yok. Özellikle erkek çocukları spor aktiviteleri ile uğraşırsa toplum olarak çok daha iyi oluruz diye düşünüyorum ve okula severek giderse bilgi açısından da daha iyi olur diye düşünüyorum. …3-4 senedir tiyatroya da gidiyor. Kendinden çok emin. Başka bir anne çocuğum sınava hazırlanıyor tiyatroya katılmasın diye düşünebilirdi. Ben bunu hiç desteklemedim. Hem tiyatroya gidebilir hem sınava hazırlanabilir. Sadece sınava hazırlanmasına gerek yok. Sonuçta sosyal hayatı devam ediyor. Çocuk sadece dersi düşünüp niye mutsuz olsun? Orada stresini de atıyor. 2 senedir okulun tiyatrosuna gidiyor ve son 2 senedir ders ortalaması daha yüksek. Ben bu yüzden sosyal aktivitelerin çocukların başarısını yükselteceğine, okula karşı istekli olacaklarını ve takviye şeylere gerek kalmayacağını düşünüyorum. Bu da sosyal bir etkinliktir sonuçta."(V5)

> "…çocukların kuru bilgilerle yüklendiğini ve hayatta hiçbir zaman kullanmayacaklarını düşünüyorum. O yüzden bence öğrenci biraz sosyal olmalı. Sadece kuru dersler değil de hayata yönelik dersler olmalı."(V1).

Velilerin rehberliksel çözüm önerilerinden bir diğeri ise, çocukların yeteneklerine göre ders almaları yönündedir. Ayrıca okullarda yapılacak mesleki yönlendirmenin eğitim sisteminde yaşanan aksaklıkları ortadan kaldıracak nitelikte olduğu dile getirilmiştir. Veliler farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerine değinerek bu ülkelerde özel dersin niçin olmadığını dile getirmişlerdir. Mesleki yönlendirme ve meslek liselerinin önemine değinen velilerin bu konular hakkındaki bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

> "Bence başarılı olan ülkelerde özel ders yok gibi bir şeydir. Çünkü kendi yeteneklerine göre, kapasitelerine göre ayrılıyorlar daha ilkokuldan sonra. Bana göre de en doğru sistem bu gibi geliyor."(V4)
>
> "Almanya'da ne özel ders var ne de dershane var. İhtiyaç yok. Çünkü orada çocuk daha ilkokuldan itibaren mesleğe yönlendiriliyor. Yeteneği keşfediliyor çocuğun. Neye yeteneği varsa ona göre eğitim alıyor. Bizde o yok. Okullarda yapılıyor hepsi. Bizde var ama başka ülkelerde de duymadım dershaneyi, özel dersi. Özel dersi engellemek istiyorsak mesleki yönlendirmeyi öncelikle yapmalıyız."(V9)
>
> "Ben bizim ülkemizde meslek liselerine yeterince önem verilmediğini düşünüyorum. Çünkü ara elemanlara ihtiyaç var. Mühendise ihtiyaç var ama teknisyene de ihtiyaç var. Bunlar ara elemandır. Bizim ülkemizde ara eleman eksiği var. Bu da meslek liseleri ile karşılanabilecek bir durum. Fakat meslek liseleri bizde genelde hiçbir okula girememiş, süzgecin en dibinde kalanların gittiği yerler. Biz meslek liselerine gereken önemi vermiş olsaydık şu an bu durumda olmazdık diye düşünüyorum. Bu yüzden bir Finlandiya'nın sistemi falan baya önde."(V9).

Şekil 12'de veli görüşleri kapsamında "Sistemsel Öneriler" incelendiğinde, bu kategori altında "Parasız Eğitim", "Okulların İyileştirilmesi" ve "Öğretmen Eğitimi" kodları bulunmaktadır. Veliler öğretmenlerin kendilerini güncellemeleri ve eğitimden geçmeleri gerektiğine vurgu yapmışlardır. Ayrıca okulların öğrencilerin ufuklarını açacak şekilde dizaynedilmesi gerektiğine vurgu yapan veliler, herkesin eğitimden yararlanabilmesi için istediği eğitimi her kurumda parasız bir şekilde alabilmeleri gerekliliği yönünde görüş bildirilmiştir. Aşağıda velilerin öğretmen eğitimine, okulların iyileştirilmesine ve parasız eğitime yönelik çözüm önerilerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Öğretmen kendini güncellemek zorundadır. Yenilemek zorunda çünkü karşısındaki öğrenci profili güçlü. Yani vasat bir öğretmen o sınıfta ders yapamaz çünkü öğrenci ne yapıyor? Sorguluyor, açığını çok çabuk yakalıyor öğretmenin yani bunlar da yaşanıyor. Bu yüzden öğretmen kendini yenileyecek kesinlikle."(V9)
>
> "Sadece ders çalışsınlar istediler. Milli eğitimde bazı şeylerin önünün açılması lazım. Bu çocuklar bir daha bu yaşlara gelmeyecek. Her şey dersten ibaret değil. Önce öğretmenler bilinçlendirilecek bu sistemi düzeltmek için. Devlet okulunda öğretmenlerin artık motive etmesi gerekiyor, öğrencilerle ilgilenmesi lazım. Sen yaparsın sen başarırsın demeleri gerek. …Eğitim sisteminin bir şekilde değişmesi

gerekir. Bizim hatamız 40 seneye dayanıyor. Her siyasi parti kendi adamlarını öğretmen yaptı bu ülkede. Şimdide çok kolay öğretmen yapıyorlar. Öğretmenleri her yıl sınava tabi tutmalıyız. Bana göre öğretmenlerin her sene yazılı ve sözlü sınav yapılması gerekiyor bu ülkede."(V3)

"Okullar öğrencinin ufkunu açmalı. Öğrencilerin daha ileriye dönük hareket edebilmelerini sağlamalı. Sadece günü kurtarmaya yönelik ezberci bir sistemde kesinlikle olmamalı. Öğrenciyi gerçekten bilgi deposu haline getirmemeli. Ufku açması gereken bir kurum okul. Sadece ezbercilik olmamalı ya da sadece derse yönelik bilgi olmamalı. Öğrenilen şeyler günlük yaşamda olmalı. Hayata da bir şeyler katmalı."(V11)

"Bana göre eşitlik ilkesine aykırı. Yani dediğim gibi her öğrenci 18 yaşına gelene kadar istediği her eğitimi alabilmeli bizim ülkemizde ama maalesef bu olamıyor. …Eğitime, bilimselliğe giden yol para olmamalı. Bizden çok daha ekonomik olarak geride olan ülkelere bakıyorsunuz eğitimde bizden daha ilerdeler. Demek ki farklı…"(V7)

4.2.3. Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Görüşleri

Bu alt problemde, eğitim uzmanlarının özel derse yönelik görüşlerine değinilmiştir. Eğitim uzmanlarının görüşleri nitel görüşmeler sonucunda elde edilen kod, kategori ve tema şeklinde verilmiştir. Uzmanlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde görüşlerin; "Özel Derse Yönelim Nedeni", "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler", "Yöntemsel Görüşler", "Çözüm Önerisi" ve "Metafor" olmak üzere beş tema altında toplandığı tespit edilmiştir.

4.2.3.1. Özel Derse Yönelim Nedeni Teması

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan "Özel Derse Yönelim Nedeni" temasına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir. Şekil 13'te eğitim uzmanlarının, öğrencilerin özel derse yönelim nedenleri ile ilgili görüşlerine yönelik kategori ve kodlar verilmiştir.

Şekil 13: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelim Nedenleri ile İlgili Görüşleri

Şekil 13 incelendiğinde eğitim uzmanları, öğrencilerin veya velilerin özel derse yönelmesinde çeşitli nedenler üzerinde durmuşlardır. Eğitim uzmanları; "Akademik Nedenler", "Ben Duygusu", "Çevresel Baskı", "Duyuşsal Nedenler", "Sosyoekonomik Nedenler" ve "Sosyopolitik Nedenler"den dolayı öğrenci veya velilerin özel derse yöneldiklerini dile getirmişlerdir. Eğitim uzmanlarının akademik nedenler kategorisi altında sıraladıkları nedenler; "Kademeler Arası Geçiş", "Öğrenciler Arası Yarış", "Öğretmen Yetersizliği", "Sınav Sitemi", "Derslerin Soyut Olması" kodları şeklindedir.

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda eğitim kademeleri arasındaki geçişlerde sorun yaşamayan herhangi bir ülkenin olmadığı, her ülkenin bir nebzede olsa sorun yaşadığını dile getirmişlerdir. Kademeler arasında yaşanan sorunların özel ders alma gibi takviye eğitimleri doğurduğunu dile getiren uzmanlar, kademeler arasında geçiş için yapılan sınavların özel dersin temel unsuru olduğuna vurgu yapmışlardır. Başka bir ifade ile kademeler arası geçişte uygulanan sınavlar aile ve öğrencileri özel ders almaya iten güç olarak gösterilmektedir. Eğitim uzmanlarının kademeler arası geçiş ve sınav sistemi kaynaklı özel derse yönelim ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Kademeler arası geçiş 0 sorumlu olan ülke yok. Yani kademeler arası geçişte sıkıntısız olan hiçbir ülke yok. Her ülkede belirli sorunlar var, o sorunların biçimleri farklı ve çözüm yöntemleri farklı ama hepsinde ilkokuldan ortaokula, ortaokuldan liseye, liseden üniversiteye geçiş bu kademeler arası geçiş dediğim geçiş, tüm dünyada sorunlu iyi çözülemedi."(U1)

> "Türkiye'de bu özel ders sektörünün en önemli anahtarı, tek anahtarı bence şudur; sınav sistemi. Yani Türkiye'de sınav sistemi var olduğu sürece ve bu kadar sınav sistemin kaderi belirlediği sürece özel ders, dershane, kurs, etüt merkezi adı her ne olursa olsun bu sistem devam eder. Türkiye'de iki veya üç yıl önce dershaneler kaldırıldı. Kaldırıldı şey olarak ama bugün eğer son sınıfta çocuğu olan kim varsa çok rahat dershane bulabiliyor ama adı dershane değil etüt merkezi akademi bilmem ne bilmem ne ve fiyatlar 5-6 katına çıkmış durumda. Özellikle apartman katındaki ki biz bunları defalarca yazdık apartman katındaki vergisiz, kaçak, birkaç öğretmenin bir araya gelerek oluşturduğu adı farklı şekilde zikredilen yerlerde 20 bin 30 bin 40 bine kadar hatta 50 bine kadar şeyler var, birimler var. Adı dershane değil şu değil. Bir yandan da elinde çanta-çanta evlere giden yine vergisiz şey yapan özel öğretmenler var"(U2)

> "Aman işte sınav değişti de bilmem ne oldu da şu oldu da bu oldu da ailede ve velide bir kaos izlenimi bırakıyor. …Yani sınav tarihi değişti, soru sayısı değişti derslerin katkısı eşitlendi. Zaten sistem değişti ben ondan dolayı özel derse ihtiyacım var diyor."(U4)

> "Sınava göre hazırlıyor. Olmasa yollamaz diye düşünüyorum. Ya da mesela şu da var dershaneler kapandı, okullarda kurslar açıldı veliden de para alıyor. Bazıları ücretsiz veriyor."(U5)

Eğitim uzmanlarına göre özel derse yönlendiren bir diğer akademik neden ise belirli okullara yerleşmek için yapılan yarıştır. Öğrencilerin birbirleriyle olan yarışları, okulların iyi öğrenci alabilmek için yaptıkları yarışlar öğrenci ve velileri özel ders aldırmaya yönelten bir diğer temel unsur olarak gösterilmektedir. Aşağıda eğitim uzmanlarının öğrenciler arası yarış ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Zaten var olan yarışta, yarışa hazırlık okulun üstüne bir şey. Yani çocuğu şu anda özel bir okulda eğitim alıyor, sonra güzel bir kursa gönderiyor, sonra da parasının elverdiği kadar Özel Hoca tutuyor, daha da yetmiyor kendisi de çalıştırıyor."(U1)

> "…Ee o zaman çocuğu sok sınava. Yani bütün olay gidiyor geliyor, bir avuç okul için yarışa geliyor. O zaman o bir avuç okulun yani 10 tane 15 tane 1373 okul ama tartışılır onlarda. Sonuçta hepimiz biliyoruz ki belli okullar belli okullarla yarışıyor."(U5).

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrenci veya velilerin özel derse yönelmesinin altında yatan nedenlerden bir diğeri öğretmenlerin yetersiz olmasıdır. Faklı ülke örnekleri veren bir uzman, eğitim sistemini düzeltmeye öğretmen eğitimi ile başladıklarını dile getirip, ülkemizde öğretmenlerin yetersiz olmalarını öğrenci veya velileri özel derse yönlendiren bir neden olarak göstermektedir. Özel ders almaya yönlendiren bir diğer unsur ise soyut derslerin somutlaştırmak istenmesidir. Başka bir ifade ile uzmanlara göre dersin soyut olması öğrenceleri özel derse yönlendiren bir diğer unsurdur. Aşağıda öğretmen yetersizliği ve soyut derslerin somutlaştırılması ile ilgili uzman görüşlerinden bir kaçı bulunmaktadır:

> "Şimdi geliyoruz tekrar öğretmen iyi yetişiyor mu? Hayır, düşük puanlı insanlar gidiyor öğretmen oluyor işte bu sistemin getirdiği şey iyiler zaten mühendis oluyor, doktor oluyor. Niçin Yök, devlet diyor ki sen öğretmenliği tercih edersen sana burs verecem? Sen şu anabilimleri tercih edersen şu kadar burs vererek iyi çocukları almaya çalışıyor. Ama zaten sistem o kadar yanlış kurulmuş ki, Finlandiya örneğini diğer ülkelerdeki örneği verdiğimizde onlar önce öğretmenleri düzeltiyorlar. İyi öğretmen varsa sınıfta de zaten o çocuk yakalıyor. Bir de şöyle bir şey var şimdi teknoloji dedik, yeni kuşak dedik, şimdi benim dönemimde yani 50'li yaşlarda olan insanların döneminde insanlar put gibi sınıfta oturuyor öğretmen ne anlatırsa dinliyor. Çünkü biz teknoloji ile sonradan tanıştık televizyonu sonradan gördük. Ama bizim çocuklarımız daha küçük çocuklar benim üç yaşında yeğenim var Ipadi parmakları ile kullanıyor, istediği filmi açabiliyor. Bu çocuk ile benim sınıfta aynı olmam mümkün değil. Bu çocuğu sizin benim gibi sınıfta 40 dakika ders dinler halde öğretmeni dinler halde bulmanız mümkün değil. O zaman ne yapacaksınız eğitim sistemini de ona göre yapacaksınız. Ama yaparken de teknolojinin esiri olmayacaksınız ya da ezber bir takım şeylere dayatmayacaksınız. …Biz iyi hocalar yetiştiremediğimiz için sayıları ve çocuklara sevindiremediğimiz için bunu yarışıyoruz."(U2)
>
> "Ama en çok özel ders alınan ders matematik… Fenci de eşit ağırlıkçıda sözelci de matematik yapmak zorunda. İkinci, matematik konuları bize çok soyut. Öğrenci o soyut kavramları bir araya getirmede zorlanıyor. Öğrenemiyorlar bir kerede iki kerede."(U1).

Şekil 13 incelediğinde eğitim uzmanlarına göre öğrenci veya velilerin özel derse yönelimlerinin bir nedeni ise ben duygusudur. "Ben Duygusu" kategorisi altında toplanan kodlar: "Aile Egosu", "Ailenin Mevcut Durum ile Yetinmemesi", "Kişisel Tatmin", "Ailenin Sorumluluktan Kurtulma İsteği" şeklindedir.

Eğitim uzmanlarının belirtmiş oldukları görüşlere göre ailelerin gösteriş yapmak için belirli kişilerden(ismi duyulmuş) özel ders aldırdıklarını belirtmeyi veya yüksek miktarda ücret ödediklerini belirtmek(gösteriş) için özel ders aldırdıklarını dile getirmişlerdir. Bir diğer unsur ise ailenin ben duygusunu tatmin etmek için öğrenciyi

özel derse yönlendirdiğidir. Aşağıda eğitim uzmanlarının ailelerin egosu ve kişisel tatmin için öğrencileri özel derse yönlendirdiğine dair görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "…İkincisi; veliler kimi isimler zaman zaman flash oluyor, yani ben bu 40 yıllık süreçte flash olup sönen birçok isim gördüm, "ben falancadan özel ders alıyorum" demeyi ben şu marka araba aldım demekle eş değer tutuyor. "Falancadan özel ders alıyorum", öbürü diyor ki "bu falancadan özel ders alıyorsa bende filancadan özel ders alıyorum". "Ben falancadan özel ders alıyorum ama falanca hoca, filanca hocadan daha büyükmüş ben ondan aldırayım" diyor. "Bizimki daha pahalı, bizim ki 250$" demeyi bir öğünme meselesi sayıyorlar, bu ikinci duygudur."(U1)

> "…Üçüncüsü de demin anlattığım "ben" duygusu benim çocuk en öne geçecek duygusu. Yani çocuğun her şeyi tamam olduğu halde özel ders aldıran insanları tanıyorum. Çocuk girse Türkiye derecesi yapacak zaten, ilk bin içinde olacak zaten daha ne istiyorsun. Özel ders istiyor üstüne. Yani o "ben" duygusunu da tatmin etmek istiyor."(U1).

Eğitim uzmanları, ailenin ben duygusuyla ilgili bir diğer yönelim nedenini ailenin mevcut durum ile yetinmemesine bağlamaktadır. Bir eğitim uzmanı tüm ailelerin öğrencileri için hiç bir şey yapmaması sadece milli eğitimin verdiğiyle yetinmesi durumunda ulusal sınavlarda sıralamaların çok sınırlı düzeyde değişebileceği genel sıralamalarının çok benzer olacağına vurgu yapmıştır. Başka bir ifade ile ailelerin mevcut durum ile yetinmeyip bir yarış içerisine girmelerinin sadece yan sektörlere kazanç sağladığını dile getirmiştir. Özel derse yönelme nedeni olan bir diğer unsur ise ailelerin sorumluluktan kurtulma isteğidir. Aşağıda eğitim uzmanlarının ailenin mevcut durum ile yetinmemesi ve sorumluluktan kurtulma isteğine ilişkin görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "…benim öğrencimim kapasitesi bu kadar, bunu ben okuldan aldığı eğitim ile sınava sokacağım diyen veli sayısı %1. %99'u çocuğunun kapasitesini bile doğru dürüst bilmeden daha üst sırada en çok istenen üniversiteye doğru yönlendirmek istiyor. Problem orada başlıyor. Okulların tümü ders müfredatını iyice öğretse, öğrenmenin bir üst basamağı daha var, bunun için yarıştırıyorlar. Yani burada mesele şu; ben duygumuzu yenemiyoruz. Türkiye'deki tüm veliler olarak ortak karar alsalar ve deseler biz kaderimize razıyız, Milli Eğitim'in yaptığı eğitim bizim için yeterli, üstüne hiçbir şey yapmayacağız. Herkes olduğu gibi Milli Eğitim'in verdiği ile sınava girsin deseler, sıralama hemen hemen hiç değişmez. Sadece netler bir iki puan düşer. Boğaziçi'ne girecekler belli öğrenciler olur, ikiye gidecekler belli öğrenciler olur, Sütçü İmam Üniversitesi gidecekler belli öğrenciler olur. O sıralama %1- %2 değişir. Biz İşi kendi haline bıraksak, bu Milli Eğitimin verdikleriyle sınava gireceğini söylese büyük bir ihtimalle aynı sıralama çıkar. Ama "Ben", "Benimki", "Benim çocuğum", "En", "Bizim sokakta", "Bizim Koridorda" "Apartmanda" "Sitede" "İlçe" "İlde" birinci olacak. "Ben" o ben duygusunu törpüleyemediğinizde, yarışta aynı olacak. Zaten var olan yarışta, yarışa hazırlık okulun üstüne bir şey. Yani çocuğu şu anda özel bir okulda eğitim alıyor, sonra güzel bir kursa gönderiyor, sonra da parasının elverdiği kadar Özel Hoca tutuyor, daha da yetmiyor kendisi de çalıştırıyor."(U1)

> "Ya şimdi ailede kendini rahatlatıyor psikolojik olarak, elimden geleni yaptım."(U5).

Şekil 13 incelendiğinde eğitim uzmanlarına göre özel derse yönlendiren bir diğer unsur olarak çevresel baskı gösterilmektedir. "Çevresel Baskı" kategorisi altında toplanan kodlar: "Aile Etkisi", "Arkadaş Etkisi", "Öğretmen Etkisi" ve "Yakın Çevre Etkisi(Akraba, Komşu)" şeklindedir.

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda özel derse yönelimin çevresel boyuttaki nedenlerinden biri ailenin çocuğa özel ders aldırmak istemedir. Uzmanlar, çocuğun kendi isteği ile değil ailesinin isteği ile özel ders aldığını dile getirmişlerdir. Aşağıda eğitim uzmanlarının öğrencinin aile isteği ile özel ders almasına yönelik görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Üniversite sınavına çocuk giriyor ve girdiğinde baktığınızda nereye gideceğini çocuk bilmiyor. Yani puana göre karar veriyor. Üst limitte bu puanı almışsa diyor ki ben buraya gireyim bakayım ama bu bana uygun mu ilerde ne yapmak istiyorum, nasıl bir ortamda çalışmak istiyorum gibi şeylere uygun değil çünkü zaten aile iteklemiş, dersini aldırtmış."(U2)

> "Yani aile bunu kesinlikle yapıyor, başkasının çocuğu alıyorsa benimkinin neyi eksik toplumsal bir söylem olarak ifade edeyim. Benim çocuğumun nesi eksik."(U4).

Eğitim uzmanlarına göre öğrencinin özel derse yönelme nedenlerinden biri arkadaşlarının etkisidir. Eğitim uzmanları öğrencilerin sınıfındaki arkadaşlarından etkilendiği dile getirilmiştir. Arkadaş çevresinin özel ders gibi konularda önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanların öğrencilerin özel derse yönelmede arkadaş çevresinin etkisi ile ilgili bazı görüşlerine yer verilmiştir:

> "Öğrencinin kendi tercihi olduğunda da genelde sınıfından etkileniyor, sınıf ortamında birbirlerine soruyorlar; "Neredesin?", "Yazın bir kursa yazıldım. Şu kişiden özel ders aldım, A kişisi var, öyle bir güzel anlatıyor ki" diye bir birlerine anlatıyorlar."(U1)

> "Şöyle bir şey var; mesela çocuklar talep ediyor, koçluk talep ediyor. Çünkü ergen bunlar ve ergenler üzerindeki en etkili şey kendi arkadaş çevreleridir. Arkadaş çevresindekiler mesela diyetisyene gitmek moda oldu çocuklar arasında. Çünkü arkadaşı diyetisyene gittiği için, sağlıklı beslenme adına yani çocuklara hamburgeri dayıyoruz sonra diyetisyene gönderiyoruz. Sağlık beslenmek moda oldu diyetisyen talep ediyoruz. E yakınındaki arkadaş çevresinde ders alan varsa senin çocuğundan da talep ediyor."(U5).

Özel derse yönelme nedenleri arasında gösterilen bir unsur ise öğretmen etkisidir. Öğretmenlerin öğrencinin grup içinde öğrenemediğini vurguladığı ayrıca özel ders aldırmak isteyen ailelere kontenjanın dolmak üzere olduğuna dair mesajlar vererek

öğrenciyi özel derse yönlendirdiğini vurgulamıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel derse yönelmede öğretmen dürtüsünün rolüne ilişkin görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Özel dersi bir özel ders yapan hocalar pompalıyor. Öğrencilerin özel derse yönelmesinde ilk etki öğretmenin pompalamasıdır. Yani öğretmen ilk dürtüyü oluşturmaktadır. Ben özel ders yaptığım dönemden biliyorum, yıllık ne kadar özel öğrenci bulmayı hedefliyorsanız, o kadar öğrenciyi bulana kadar sağı solu dürtüyorsunuz. Yani "benim 3 kişilik yerim kaldı" diyorsunuz veli: "aaa benim hemen gidip özel ders aldırmam lazım" diyor."(U1)

> "Öğretmen işte dersi anlatıyor sınıfta anlatıyor, anlatıyor, bunu çocuğun grup içinde öğrenemiyor aslında ben bunu öğrettim ama bunun eksiği çok. Bu grup içinde öğrenemiyor diye çocuğa bir eksiklik yüklüyor. Öğretmen yüklemeleri başlıyor bu defa. Şimdi bak oradaki sürece diyor ki bu grup içerisinde anlamıyor neresinden bakarsanız bu çocuğun eksiklikleri farklı hoca çok sayıda öğrenci var hepsinin anlama hızı farklı algısı farklı şusu farklı busu farklı ve burda öğretmen buna yönelik bir çözüm geliştiremediği için geliştirmeyi akıl etmediği için demiyorum resmen geliştiremediği için bilmediği için böyle bir becerisi olmadığı için çocuğu birebir derse yönlendiriyor buradan öğrenciye diyor ki mesela öğrencinin durumu giriyor işin içine burdan bir özel derse,…"(U4).

Eğitim uzmanlarına göre özel derse yönelmeyi tetikleyen bir diğer unsur ise yakın çevre etkisidir. Eğitim uzmanlarına göre öğrenci veya velilerin mahalle baskısı ile özel derse yöneldiklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda eğitim uzmanlarının yakın çevre baskısına ilişkin görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "…mahalle baskısı diyor ki "herkes bunu yapıyorsa doğru budur". Doğru da bu olmuyor. Çünkü bakıyor o ders aldı, ders aldığı şeyi çocuk iyi bir yerden iyi bir yere geldi. Çünkü o birebirde çok iyi anladı. Devlet okulunda ise daha iyi, iyi o zaman bende yapayım diyor. Bir de içim rahat etsin diyor. Psikolojik bir şey belki "o yaptı" diyor "içimde kalır ben yapmasam". Yani onun çocuğun kapasitesini ne kadar arttırıp arttırmayacağını bilmiyor. O yapmış. Bizler mahalle baskısı kavramı bu ülkede çok yerinde ve zamanında kullanılıyor aslında. …Bakın komşu, bulunduğunuz ortam, bulunduğunuz çevre, sizin her konuda tercihlerinizi belirliyor. Şimdi eğer komşunuzun çocuğu siz eğer bir apartmanda oturuyorsunuz x kolejine gidiyorsa komşunuzun geliri iyi ise sizin onun çok altında ise siz ne yapıp edip o komşunun çocuğunu gönderdiği okula göndermeye çalışırsınız."(U2).

Şekil 13'te eğitim uzmanlarıyla görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre özel derse yönelim nedenleri verilmiştir. Eğitim uzmanlarına göre özel derse yönelim nedenlerinden biri duyuşsal sebeplerdir. "Duyuşsal Yönelim" kategorisi altında toplanan kodlar: "Yetersizlik Hissi", "İyi Gelecek Kaygısı", "Olumsuz Stres Yüklemesi", "Öğretmenin Dersten Soğutması", "Sınav Stresi" ve "Zorunluluk Hissi" şeklindedir. Eğitim uzmanları ailelerin çocuklarının daha iyi okullarda okumaları, gelecekte daha iyi yerlere gelmeleri için özel ders aldırdıklarını vurgulamaktadırlar. Eğitim uzmanlarının iyi gelecek için özel derse yönelmeye yönelik görüşlerinden

bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

> "Bir de şöyle nitelikli okul tartışması oldu biliyorsunuz, işte Galatasaray, İstanbul Erkek'e ne olursa olsun, belki çocuğumun şansı tutar ve biraz da çocuk iyiyse diye düşünüp bir yandan da hazırlandırdılar. Yine dersler alındı, yeni adı bilinmeyen merdiven altı dershanelere çocuklar gönderildi ve bugün işte iki hafta önce sınav (Liseye Giriş Sınavı) yapıldığında ne oldu 1 milyonun üstünde çocuk bu sınavlara girdi."(U2)

> "Eğitim seviyelerinin etkisi vardır. Çünkü eğitimli aileler ne düşünür; iyi bir eğitim alsın, iyi okullarda okusun, bir dili iyi konuşabilsin ister. E bunların da bir bedeli var. Para ödemek gerekiyor, aileler kuzu kuzu ödüyor."(U5)."

Eğitim uzmanlarının duyuşsal boyutta özel ders alma gerekçesi olarak ailelerin zorunluk hissini göstermişlerdir. Eğitim uzmanları, ailelere özel dersin bir şekilde dayatıldığını ailelerin çarenin bu olduğunu düşünüp özel ders aldırdıklarını düşünmektedirler. Aşağıda eğitim uzmanlarının zorunluluk hissi ile ilgili görüşlerinin bazılarına yer verilmiştir:

> "Devlet okulunda bile buna yöneliyor. Çünkü bu da dayatılıyor, akranları tarafından dayatılıyor. Anne varsa bileziğini satıyor, eve temizliğe gidip çocuğuna özel ders aldıranları biliyorum. Temel ihtiyaçlarından vazgeçip aslında özel ders aldırıyor. Çünkü bilmiyor, diyor ki; çare buysa bunu yaptırayım."(U2).

> "Gerçekten bunlar bu sınavlarda daha başarılı olmak için zorunlu gidilmesi gereken yerlermiş gibi bir algı oluşturuyor ama gerçekten daha başarılı yaptığına yönelik bir bulgu da yok elde araştırmaya dayalı bir bulgu da yok. Ama aileleri buraları göndermek zorunda olduğuna yönelik ikna var."(U3).

Eğitim uzmanlarına göre ailelerin veya öğrencilerin özel derse yönelme nedenlerinden bir tanesi de öğrenciye olumsuz stres yüklemesi yapılmasıdır. Çevre tarafından çocuğun stresten dolayı yapamadığı bu stresini özel ders aracılığıyla yenebileceği görüşü ön plana çıkmaktadır. Ailelerin ve öğrencilerin özel derse yönelme nedenlerinden bir tanesi de öğrencinin veya ailenin eğitim konusunda bir noktada eksik hissetmesinden kaynaklanmaktadır. Aile çevresinde görmüş olduğu özel ders alma durumunu öğrencinin kendisi yapamıyor diye bir eksiklik hissine kapıldığı veya öğrencinin kendi eksiğini kendisi kapatabilecek pozisyondayken dışardan takviye alması ile kapatma isteği özel derse yönlendirmektedir. Eğitim uzmanlarının olumsuz stres yüklemesi ve yetersizlik hissi ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Zaten ana sıkıntılardan bir tanesi de şu çocuk türev dinliyor. Okulda dersimiz türev, okulda dinliyor. Aynı hafta içinde kursta dinliyor hala türev dinliyor çocuk anlamadım ben diyor grup etütü alıyor dershanede, burda da anlamadım diyor birebir etüt alıyor dershanede burda da türevi dinliyor, gidip anne babasına diyor ki ben anlamdım diyor bu konuyu bir de özel ders lazım bana şuradaki hocaları refüze ediyor. Gidiyor özel ders alıyor orda da anlamıyor bunu sterse bağlıyor.

> Ben bu konuyu Milli Eğitim Bakanına bile söyledim. Bugün Türkiye'de eğitimin önündeki en ciddi engel olumsuz stres yüklemeleridir."(U4)
>
> "…bir yarış olduğu için herkes ihtiyaç duyuyor. Herkes kendisinin bir yerde eksik olduğu hissine kapılıyor aslında kendi kendine kapatabilecek o eksik ya başka bir dış eğitim kurumu ya da özel dersle kapatma yoluna gidiyor. …birbirinden etkileniyor bu tür şeyler bir aile diğeri ile görüşürken çocuğa özel ders aldırıyorum dediği zaman o aileyi o sanki kendi çocuğuna eksik bir şeyler yapıyormuş gibi hissettirmeye başlıyor, bu da birbirini teşvik ediyor. Aslında bir çocuğa karşı tam bütün sorumluluklarını ilerde İşte vicdanen rahat edebilmek için bir etken bu."(U3).

Eğitim uzmanlarına göre veli ve öğrencileri özel ders aldırmaya yönlendiren bir diğer unsur ise öğretmenliği sırf bir meslek için yapan öğretmenlerin öğrenciyi dersten soğutmasıdır. Başka bir ifade ile öğrencileri özel derse yönlendiren bir unsur ders öğretmenin tavrıdır. Ayrıca öğrencilerin yaşamış oldukları sınav stresleri öğrencileri özel derse yönlendiren bir başka unsurdur. Aşağıda eğitim uzmanlarının öğretmenin dersten soğutması ve sınav stresine yönelik görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Öğretmen dersten soğutmuşsa bunu öğretmenler istediği kadar karşı çıksın iyi öğretmende var kötü öğretmende var. Öğretmenliği iyi bir meslek sahibi gibi yapan da var yürekten yapanda var. Eğer ders anlatıp ben 40 dakika boyunca anlatıp çıkayım diyorsa zaten çocukları mutlu etmiyor, çocuklar bişey öğrenmiyor. Eğer çocuk bir şey öğrenmemişse tabi ki takviyeye ihtiyacı var birebirde tabii ki o ihtiyaçlar karşılanır."(U2)
>
> "Yani sınav stresi. Şimdi bu değişik bir boyut katıyor, bugün Türkiye'de özel dersin hat safhada yaygınlaşmasının özünde yatan olaylardan biri de her şeyin sınav stresini yükleniyor olmasıyla alakalı bir şey aslında. Niye aslında bu kurtarıcı bir şey."(U4).

Şekil 13 incelendiğinde eğitim uzmanlarının belirttiği görüşlere göre özel derse yönelim nedenlerinde biri sosyoekonomik nedenler olarak gösterilmiştir. "Sosyoekonomik Yönelim" kategorisi altında toplanan kodlar; "Diplomanın Gelceğe Etkisi" ve "Sınıfsal(Tabaka) Geçiş" şeklindedir. Eğitim uzmanlarından biri Türkiye'de çocuğun sahip olduğu diplomanın gelecek hayatını değiştirebileceği ve bu nedenlerden dolayı öğrencinin iyi bir diplomaya sahip olabilmesi için ailelerin özel ders gibi takviye unsurlara yöneldiğini dile getirmiştir. Ayrıca sınıfsal(tabaka) geçişleri öğrencilerin girdikleri sınavlar ile mümkün olabilecek nitelikte görülmektedir. Öğrencilerin gireceği sınavların bu derece hayatlarını etkilemesi, aileleri özel ders almaya yönlendiren bir diğer temel unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel ders almada diplomanın geleceğe etkisi ve sınıfsal(tabaka) geçiş ile ilgili bazı görüşleri verilmiştir:

> “Çocuğum iyi bir okula gitsin. Çünkü Türkiye'de şöyle bir şey var; "Diploma kader değiştirir". Hiçbir ülkede böyle bir şey yok. Amerika’da da Avrupa’da da iyi diploma kapı açar ama kader değiştirmez. Bizde kader değiştirir. Yani apartman görevlisi ya da çiftçi bir ailenin çocuğu Türkiye'deki tap(top) bir üniversiteden mezun olmuşsa sınıf atlıyor ve kaderi değişiyor. Bütün bu savaşta da özel ders sektörü de şu da bu da bunu için zaten. Çünkü o diploma bizde çok kıymetli. Yani hani acayip bire yerde, iyi diploma çünkü neden? Sosyoekonomik olarak baktığınızda kader değiştiriyor. İyi bir üniversite diploması ya da iyi bir okul lise diploması yani çok burada bu isimleri kullanmanızı istemem; x koleji, üstüne y üniversitesi diploması sizi pat diye başka bir yere taşıyabilir.”(U2)

> “Yani apartman görevlisi ya da çiftçi bir ailenin çocuğu Türkiye'deki tap(top) bir üniversiteden mezun olmuşsa sınıf atlıyor ve kaderi değişiyor. Bütün bu savaşta da özel ders sektörü de şu da bu da bunu için zaten. Çünkü o diploma bizde çok kıymetli. Yani hani acayip bire yerde, iyi diploma çünkü neden? Sosyoekonomik olarak baktığınızda kader değiştiriyor. İyi bir üniversite diploması ya da iyi bir okul lise diploması yani çok burada bu isimleri kullanmanızı istemem; x koleji üstüne y üniversitesi diploması sizi pat diye başka bir yere taşıyabilir. Onun için aile ne yapayım ne edeyim ben bu çocuğu okutayım diyor. 3 çocuğu varsa temizliğe gidiyor, ders aldırtıyor şey yapıyor yeter ki çocuğum okusun.”(U2).

Şekil 13 incelendiğinde eğitim uzmanları öğrenci veya velilerin özel derse yönelme nedenlerinden biri olarak sosyopolitik yönelim unsurunu göstermektedir. “Sosyopolitik Yönelim” kategorisi altında toplanan kodlar; “Dershanelerin Kapatılması” ve “Milli Eğitim Politikalarının Yetersizliği” şeklindedir. Eğitim uzmanları, sınav sistemine dayalı olan sistemimizde dershanelerin kapatılmasının özel ders gibi takviye unsurların çoğalmasına ve buna olan yönelimin artmasına bir gerekçe olarak göstermektedir. Ayrıca milli eğitim bakanlığının aldığı kararların özel derse yönlendiren bir diğer unsur olduğunu dile getirmişlerdir. Aşağıda dershanelerin kapatılması ve milli eğitim politiklarının yetersizliği ile ilgili uzman görüşlerinin bazıları bulunmaktadır:

> “Bir tarafta da tap(top) öğretmen var. Bu öğretmenlerde de şöyle bir şey var; bir profesörden fazla ücret alıyorlar ve kolay kolay öğrenci beğenmiyorlar ve şöyle bir şey yapıyorlar, öğrenci geliyor o öğrenciyi sınava tabi tutuyorlar zaten iyi öğrenci. Fakat bu iyi öğrencileri aldıkça, bu öğrenciler bir sınav kazandıkça, bu hocaların skorlarına yazılıyor garantili, marantili bilmem ne. Bunlar hep vardı Türkiye'de yeni olan bir şey değil ama özellikle bu dershanelerin kaldırılmasıyla çok daha fazla oldu.”(U2)

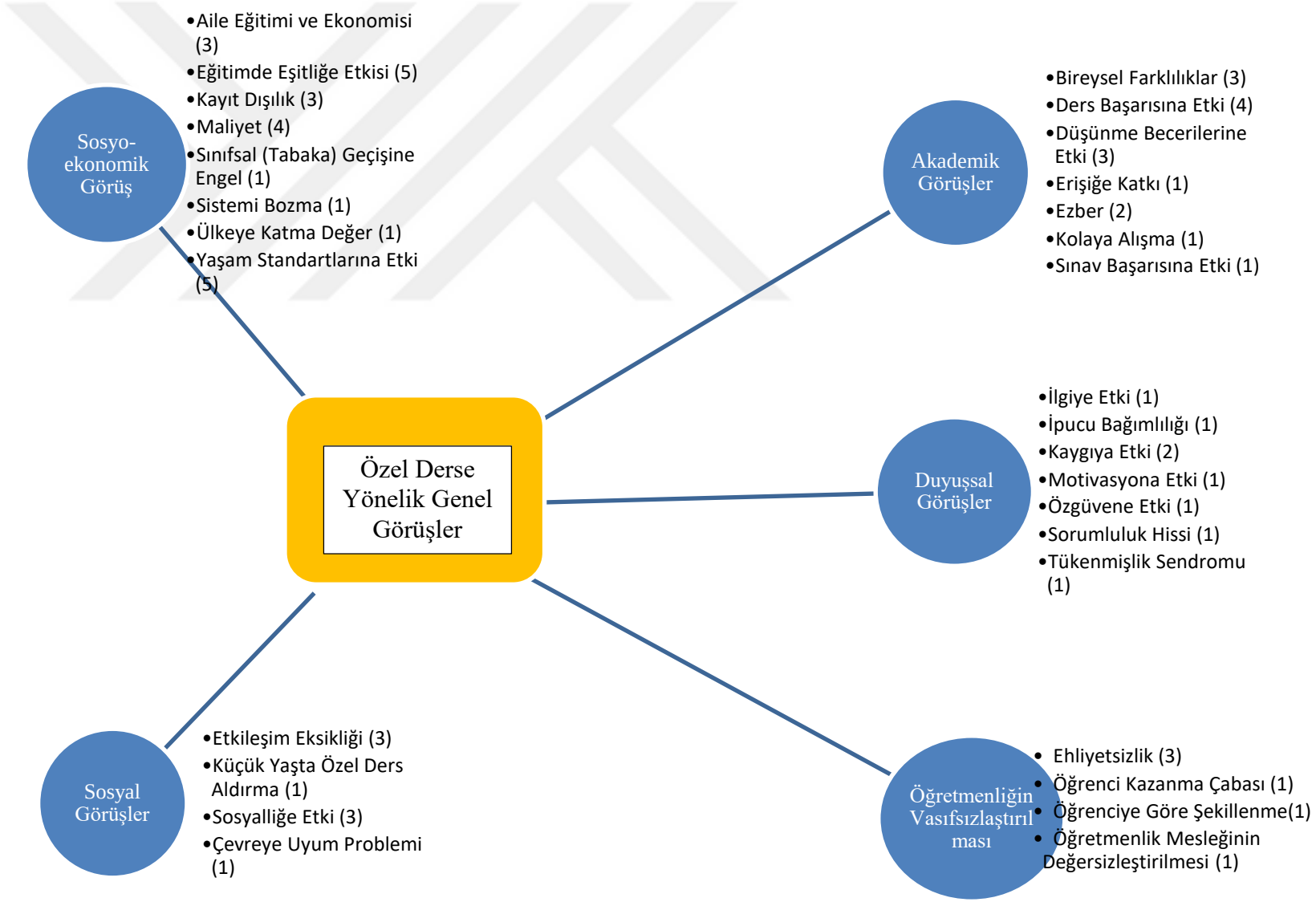
> “Özel ders aldırılıyor, dershaneler kaldırılmadan önce dershaneye gidiyorlardı. Robert’te okuyan çocuk iki tane dershaneye gidiyor mesela. Yani böyle bir sistem var ya da İstanbul Erkek’te okuyor, Galatasaray’da okuyor dershaneye gidiyordu. Ee şimdide özel ders özel öğretim kurumları var.”(U5)

> “…Çünkü geçmiş Milli Eğitim Bakanı söyledi zaten sınavla alacakları nitelikli okullar niteliksiz okullar demek ki, bu nitelikli okul ve niteliksiz okul diye eğer bakanlık bunu ayırdıysa ailelerin bunu ayırması da normal. …bütün hepimizin talep etmesi gereken eğitimler, milli eğitimden benim çocuğuma sen temel becerileri nasıl kazandıramıyorsun. Bunun sorulması gerekiyor. …Yani şöyle kalkıp burada hep fatura velilere çıkartılıyor ya işte hırslı anneler, hırslı babalar,

> bu anne-babalar niye hırslı iyi eğitim alsın diye. Ee bu faturayı ben bakanlığa keserim Türk eğitim sistemine. Sen o eğitimi versen bu aileler bu kadar peşinden koşmaz. Yani biz sonuca nedenmiş gibi bakıyoruz. Değil ki bu bir sonuç. Özel derse gidiyorsa anne baba manyak mı niye para versin, yani aile bütçesini 3'te 1'ni özel derse aktarıyorsa aile bütçesinin yarısını özel okula veriyorsa ki işte insanlar kredi çekerek veriyorlar. Ee bunu zevkle mi yapıyorlar…"(U5).

4.2.3.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler Teması

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde dilen bulgulara göre, eğitim uzmanlarının özel dersi birçok açıdan değerlendirdiği tespit edilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda elde edilen temalardan bir tanesi eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşleridir. "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler" teması altında eğitim uzmanlarının özel derse yönelik çeşitli görüşlerine yer verilmiştir. Eğitim uzmanlarının görüşleri farklı kategori ve kodlar altında toplanmıştır. Şekil 14'te "Özel Derse Yönelik Genel Görüşler" teması altında toplanan kategori ve kodlara yer verilmiştir.

Şekil 14: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Genel Görüşler

Şekil 14'te eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşleri bulunmaktadır. Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşleri; "Akademik Görüşler", "Duyuşsal Görüşler", "Öğretmenliğin Vasıfsızlaştırılması", "Sosyal Görüşler" ve "Sosyoekonomik Görüşler" olmak üzere beş kategoride toplanmaktadır.

Eğim uzmanlarının özel derse yönelik akademik görüşleri, yedi farklı kodun çatısını oluşturmaktadır. Akademik görüşlere yönelik kodlar; "Bireysel Farklılıklar", "Ders Başarısına Etki", "Düşünme Becerilerine Engel", "Erişiğe Katkı", "Ezber", "Kolaya Alışma" ve "Sınav Başarısına Etki" şeklindedir. Eğitim uzmanları özel ders almanın öğrenci ders ve sınav başarısına yönelik görüşleri incelendiğinde, uzmanların bir kısmı özel dersin öğrencinin ders veya sınav başarısına katkı sağladığını bir kısmı ise katkı sağlamadığını dile getirmişlerdir. Başka bir ifade ile özel ders almanın ders veya sınav başarısına etkisi ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz uzman görüşleri bulunmaktadır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin öğrencilerin ders ve sınav başarılarına etkisine yönelik bazı görüşleri bulunmaktadır:

> "Özel dersin kişinin başarısına katkı sunmaması mümkün değil. Sokakta yürürken arabanın fren yapması bile bize bir şeyler öğretiyor. … Yoksa bir öğrenci bir faaliyet içinde bulunuyorsa mutlaka bir şeyler katar. Katmaması mümkün değil. Bunu inkâr edersek sınıftaki dersi inkâr etmiş oluruz."(U1)
>
> "…başarı diye bir şey yok. Ne kadar hormon verdin ne kadar test çözdürdün."(U2)
>
> "Normalde eksiği varken sınıfta etkin olamazken o eksikliğini Özel dersle kapattığında sınıfta derse etkin katılımını arttırdığı olabiliyor ama bunun tersi de mümkün zaten sınıfın seviyesinde veya sınıf seviyesinden yukarıda ise özel derste daha üzerinde çıktığı zaman derse katılımını olumsuz da etkileyebiliyor. Yani her iki durumda söz konusu birinde faydalı bir dersteki tutumlarına yönelik faydalı bir katkısı diğerinde olumsuz bir katkısı."(U3)
>
> "Özel ders alıp da netini 2 tane 3 tane arttıran bir kişi bulamazsınız."(U4)
>
> "Hayatta başarılı olmuş insanların bir kısmı özel ders almış, bir kısmı özel derse hiç uğramamıştır. Büyük kısmı özel dershaneden geçmiş, az kısmı özel dershaneye hiç uğramamıştır. Ama hayattaki başarıları birbirine benziyor. Hayat başarısı buradan geçmiyor. Bu sınav başarısına yönelik ve burada özel ders piyasası iki kişi arasında"(U1).

Şekil 14 incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel derse yönelik akademik görüşleri arasında bireysel farklılıklara vurgunun yapıldığı gözlemlenmiştir. Eğitim uzmanları öğrenme olayının aslında bireysel bir iş olduğu her öğrencinin öğrenmesinin farklı bir şekilde gerçekleşebileceğine vurgu yapılmıştır. Uzmanlardan biri öğrenmenin bireysel bir süreç olduğu sınıf gibi derslerin toplu olarak yapıldığı yerlerin eğitimi ucuzlatmak için ortaya çıkan unsurlar olduğunu dile getirmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının bireysel eğitim ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "…aslında her birey birbirinden farklıdır, parmak izi gibi ve her birimizin öğrenmeleri de farklı. İlla benin öğrenme biçimim dokunsaldır, işitseldir, görseldir, gibi böyle katı sınıflamayı sevmiyorum. Çünkü her biçimde öğreniyoruz. Yani görsel birine kulaktan 40 kere anlat gene öğreniyor. Her birimizin öğrenme isteği, öğrenme stili, öğrenme yöntemi, öğrenme süresi birbirinden farklıdır. "Sınıf, eğitimi ucuzlatmak için yaratılmış bir kavramdır." Yani sınıf kavramı sadece eğitimi ucuzlatmak için kullanılan bir kavramdır. Yoksa her birimiz, birbirimizden farklıyız ve aynı sınıftayız. Siz kendi doktora yaptığınız 5 arkadaşınız varsa 5'nizi düşünün. Her biriniz birbirinizden farklısınız. Sınıf kavramı eğitimi ucuzlatmak için icat edilmiş bir şeydir. …öğrenme aslında bireysel bir şey. Biz öğrenmeyi ucuzlatmak için sınıf kavramı geliştirmişiz. Ama sınıf kavramın geliştirdikten sonra onu da iyi kullanmışız. İşte akran öğrenmesi diye kavramlar geliştirmişiz. Onun için ben burada yani özel derste mi daha iyi öğrenilir, sınıfta mı daha iyi öğrenilir kavramında, özel derste daha iyi öğrenilir. … Ne dedik öğrenme bireysel bir iştir. Kişiye özgü, öğrenciyi iyi tanıyacak, nasıl daha iyi öğrendiğini ölçecem. Oynayarak mı öğretecem, gülerek mi öğretecem sıkı disiplin mi koyacam bunların hepsi kişiye özgü şeyler onun için burada hangisinde daha iyi öğrenir değil, verdiğimiz ücret ve zaman. Verdiğimiz zaman aynı, aynı zamanda ücret farklı. O ücrete karşı aldığımız bu işin karşılığı mıdır? Verimi karşılaştırmak lazım."(U1)

> "Birde öğrenme stilleri diye bir şey var eğitim metotlarında bunlarda var. Aydınlıkta çocuk anlar loş ortamda öğrenmez sıcakta öğrenemez. Öğrenme ortamları ve ışık, ısı, ses herkesi aynı oranda etkilemez. Bazı çocuklar bunlardan olumsuz etkilenebilir. Genelde şu bir gerçek ki eğitimde birebir öğrenme ve her çocuğun öğrenme seviyesi ve stili farklıdır. Birebir öğrenme daha yararlıdır. İsviçre mesela bu İsviçre'de kralların vesairelerin çocukların gittiği okullarda her çocuğun kendi müfredatı farklıdır. Sizin matematik öğrenme eşiğinizle benimki farklıdır. Ama biz aynı sınıfta olursak siz daha iyi öğrenirsiniz ben daha az öğrenirim. Ama birebirde bana göre uygulanırsa şey olur. Tabii ki bu doğrudur birebirin yararı vardır çocuğun daha iyi öğrenmesini sağlarsınız ama oraya gelen öğretmende önemlidir."(U2)

> "Şimdi bak oradaki sürece diyor ki bu grup içerisinde anlamıyor. Neresinden bakarsanız bu çocuğun eksiklikleri farklı hoca çok sayıda öğrenci var hepsinin anlama hızı farklı algısı farklı şusu farklı busu farklı ve burda öğretmen buna yönelik bir çözüm geliştiremediği için geliştirmeyi akıl etmediği için demiyorum resmen geliştiremediği için bilmediği için böyle bir becerisi olmadığı için çocuğu birebir derse yönlendiriyor. Buradan öğrenciye diyor ki mesela öğrencinin durumu giriyor işin içine burdan bir özel derse…"(U4).

Şekil 14 incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel derse yönelik akademik görüşlerinden bir diğeri ise özel dersin öğrencilerin düşünme becerilerine olumsuz etkisidir. Eğitim uzmanlarına göre özel ders aldırmanın öğrenciye geçici bilgiler sağladığı bundan dolayı düşünme becerilerini engellediği vurgulanmıştır. Ayrıca öğrencilere özel ders gibi ek olanakların sunulmasının öğrencide yoksunluk duygusu tetiklemediği için düşünme becerilerini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel derse yönelik akademik görüşlerinden düşünme becerilerine yönelik olumsuz etkisi ile ilgili bazı görüşlerine yer verilmiştir:

> "Kullanman gerektiğinde tekrar doldurtuyorsun. Aslı sorun, öğrenmeyi öğrenme. Çünkü artık siz ne öğretirseniz öğretin öğrettiğiniz bilgi eskiyor. Biz artık bilgiyi

> çok hızlı eskiten bir toplum döneminde yaşıyoruz. O bilgi o kadar hızlı eskidiği için öğrettiğiniz bilginin bir anlamı yok. Önemli olanı bilimsel düşünebiliyor mu? Bir konuya baktığında, ya bunun neden, niçin, nasıl, nerede, kim, niye bu soruları sorup buna göre mi yordanıyor, yoksa kafasına propaganda edilen, şırınga edilen, enjekte edilen fikrimi tekrarlıyor. Yine dolma tüfek örneğine geliyoruz, bilimsel düşünmeyi bilen, öğrenmeyi öğrenmiş, araştırmayı becerebilen insan ögesini oluşturamıyoruz. Akademik bilgiyi veriyoruz."(U1)
>
> "Bir de şöyle bir şey var; akademik olarak biz aslında yaratıcılıklarını engelliyoruz. Zaten şu teknolojik aletlerle önlerine her şeyi koyup bir seçenek şey yapıyoruz. Düşünme ve kendilerini geliştirme fırsatlarını engelliyoruz. Şimdi ben 30 yıldır farklı 40 yakın ülkede eğitimciler ile konuşuyorum toplantılara katılıyorum. Bütün uzmanlar şunu söylüyor; benim çıkardığım özet yoksunluk yaratıcılığı arttırır, tamam mı? Hayal kuran çocuk yaratıcı olur. Şimdi biz çocuklara hayal kurmasını ya da yoksunluğu yaşatmıyoruz ki çocuk "Ya ben şunu şey yapayım şöyle bir fırsat yapayım" diyebilsin."(U2)
>
> "Öğrenilmesi gereken şey o konu ile ilgili problem gerçek hayatta da karşılaşıldığında o problemin çözümüne yönelik bir strateji geliştirebilecek bir eğitimdir. Ama soru çözmeye yönelik eğitim bunu sağlamaz. Bu alanı iyi bilmediğim için her bunun üzerine problemli bir alandır. Hatta engellemesi gereken bir alandır."(U3).

Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik akademik görüşlerinden bir diğeri ise özel dersin öğrencilerde bir alt yapı oluşturmaya yönelik olmadığı, sadece ezber mantığı ile test odaklı ilerlediğidir. Başka bir ifade ile özel derste öğrencilerin işlem basamaklarıyla öğrenmeler gerçekleştirmediği sadece ezbere yönelik bir şeyler öğrenmesini sağladığı dile getirilmiştir. Eğitim uzmanlarından biri başarılı okulları kazanmış öğrencilerden bazılarının bu yöntem ile bilgiyi edindikleri için eğitim hayatlarının ilerleyen dönemlerinde çöküntüye uğradıklarını dile getirmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin ezbere yönelik bir unsur olduğunu vurguladığı bazı ifadeleri bulunmaktadır:

> "Türkiye'nin en iyi okullarda dediğimiz "Robert, İstanbul Erkek ve Galatasaray" şimdi bu çocuk bu okulların yöneticileriyle zaman zaman bir araya geliyorum. Bana söyledikleri şöyle bir şey var ki, katılıyorum. Diyorlar ki; "hormon verilerek sizin deyiminizle hormon verilerek gelen çocuk hemen belli oluyor". Yani bıkıyor o kadar yoğun iki üç yıllık bir çalışma sonucunda dışardan enjekte edilen hormon dediğimiz hocalarla kurslarla ve o çocuğun zaten kapasitesinin çok üstünde çıkarılıyor. Ama ezber. Soru tipleri ezberletiliyor şu yapılıyor bu yapılıyor. O çocuklar hazırlıktan sonra birinci ikinci sınıfta çöküyorlar. Ama gerçek kapasitesi iyi olan ve hakkıyla kazanan çocuklar uçuyor. Şimdi aradaki farkı o yöneticiler, iyi okulların yöneticileri, görebiliyor. Anlatabiliyor muyum?"(U2)
>
> "Şimdi çocuğun şeyi var işlem basamağı ezberlemesi Siz matematikçisiniz çocuk işte matematikte bir konuyu anlamamış hoca soruyu çözünce anlıyor. Bakıyorsunuz altına didikliyorsunuz bakıyorsunuz bir benzer soru verdiğinizde çocuk çözemiyor, buraya transfer edemiyor ezberlemiş çünkü."(U4).

Eğitim uzmanlarının özel dersin akademik yönüne ilişkin bir diğer görüşü erişiye (girdi-çıktı arasındaki fark) sağladığı katkıdır. Eğitim uzmanlarına göre, özel ders öğretmenlerinin öğrenciyi seçerek alması aslında kendi başarılarını göstermemektedir. Özel ders öğretmenlerinin bazılarının zaten seviyesi belirli bir düzeyde olan öğrencileri seçtiği ve üzerine çok az şey koyarak bu başarının kendi başarılarıymış gibi gösterdiklerine vurgu yapmıştır. Özel ders ile ilgili belirtilen bir diğer görüş ise öğrencinin özel ders ile kolaya alıştığıdır. Öğrencilerin nasılsa özel ders alınacak mantığıyla rahatlığı alıştığı dile getirilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel derse yönelik erişiğe katkı ve kolaya alışma durumu ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Özel ders ile ilgili benzer bazı durumlar özel okullarda da mevcut. Bazı özel okullar isim yapmış dolayısıyla öğrencisini seçerek alıyor çok başarılı öğrencileri alıyor. Dolayısıyla başarılı öğrenci mezun ediyor. Aslında o okul mu o öğrenciye çok şey kazandırıyor yoksa o öğrenciler mi o okula başarı anlamında çok şey kazandırıyor bu net değil. Çünkü okullar öğrencilerin giriş düzeylerini vermiyorlar hep çıkış düzeylerinin veriyorlar. Çıkış düzeyleri neyse onu veriyorlar sanki başarıları oymuş gibi bir algı oluşturuyorlar. Hâlbuki giriş düzeyi ile çıkış düzeyi arasındaki farka bakmak gerek. Özel derste de böyle eğer sınav ile seçerek öğrenci alıyorsan çıktı senin ürünün olmayabilir bazı hocalar bunu yapıyor. Sınavla öğrenci seçiyor. Çıktı senin ürünün olamayabilir. Girdi düzeyi yüksekse çıktı düzeyi de yüksek olduğunda sen belki onu stabilize etmişsindir ancak. Ya bunlar çoğunlukla sanal algılar gerçek ile ilgili değil oluşturulan bir algı ile ilgili."(U3)

> "…bak şimdi zorlayıcı problem çözme becerisini engelliyor. Sen burayı zorlanarak buldun artık unutmazsın burdan bir arkadaşın ben seni götüreyim deseydi gelirdiniz 3 ay sonra bir daha buluşsaydık çünkü yanınızda nasıl olsunu kullanan biri var. Ben yüzlerce öğrenciye bunu sordum ya çocuklar bakın anneniz babanız bir Adresi biliyor bir kuzeninizin evine gidiyorsunuz yeni taşınmış onlar bilir siz bilmiyorsunuz beraber gidin 2. defa gitseniz bulabilir misiniz? Bulamayız diyorlar ama onları siz götürseydiniz sadece siz arasaydın bulur muyuz? Evet, bulurduk diyorlar. Şimdi bir defa zorlayıcı problem becerisini geliştirmiyor özel dersler ve buna engel oluyor. İnanılmaz derece engel çocukta zorlanma yok zaten. Kolay alışma durumu söz konusu ben hocaya sorarım diyor. …Çocuk zorlandığı soruyu götürüp hocaya çözdürüyor bir başka etkisi bak orada yine bir domino etkisi var. Şimdi siz çocuğa diyorsunuz ki çocukta boş bırakma davranışı oluşabilir boş bırakıyorsunuz bir defa. Zorluklarla baş etmeden şeyi yapıyor. Şimdi ben Dünyadaki bütün problemlerin işlemleri birbirinden farklı matematik olarak baktığında şimdi onu öğreniyor da niye bunu öğrenemiyor. …Aslında basit bir beyin refleksi de var burda anlatır nörologlar beyin üstüne çalışma yapanlar kendini rölante alıyor aslında beyin nasılsa hoca var dinlemiyor bile dinleme düzeyi düşüyor çünkü elinin altında bir hoca var biraz sonra anlamadığı takıldığı bir yer olursa soracak 10 defa sorarsa 10defa yanıtlayacak."(U4).

Şekil 14 incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşlerinden bir tanesi "Duyuşsal Görüşler"dir. "Duyuşsal Görüşler" kategorisi altında yedi kod bulunmaktadır. Duyuşsal görüşler altında toplanan kodlar; "İlgiye Etki", "İpucu Bağımlılığı", "Kaygıya Etki", "Motivasyona Etki", "Özgüvene Etki", "Sorumluluk

Hissi" ve "Tükenmişlik Sendromu" şeklindedir. Eğitim uzmanlarının görüşleri incelendiğinde özel ders alan çocukların kişilik özelliklerine göre kaygı durumlarının değişebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca uzmanlardan biri özel ders alan çocukların ekstra masraf olmasından dolayı özel dersin öğrenciler için bir kaygı kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Öğrencilere yüklenen sorumlulukların özgüvenlerinde probleme neden olduğu dile getirilmiştir. Diğer bir ifade ile eğitim sistemindeki sınavların öğrencileri takviyeler almaya zorladığı bununda öğrencide özgüven eksikliğine neden olduğu vurgulanmıştır. Eğitim uzman görüşlerine göre öğrencinin özel ders alması sonucunda yaşadığı kaygı ve özgüven eksikliği problemi öğrenciyi tükenmişlik sendromuna itebilmektedir. Bir eğitim uzmanı, öğrencinin özel ders alması sonucunda yaşayacağı başarısızlığın öğrenciyi tükenmişlik sendromuna ittiği dile getirmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin kaygıya, özgüvene etkisi ve tükenmişlik sendromu ile ilgili görüşlerinden bazıları belirtilmiştir:

> "…özel ders aldım ben bu konuları başarabilirim başarabiliyorum deyip o kaygıda biraz azalma söz konusu olabilir. Birçok şey kişilik özelliği ile ilgili bazıları özel derste alsa almasa da çok şey kendinde kişilik olarak değiştirmezken bazıları bunu kendi üzerinde baskı olarak hissedebilir, bazıları da kendine güvenini artırdığı için o kaygısı azalabilir yani kişilik özelliğine göre farklılaşabilir."(U3)

> "Şimdi şöyle düşün çocuk şurada kendisine getirilen hizmet oranında kaygıya kapılıyor. Sizin o kaygı dediğiniz şeyin özünde çok doğal olarak çok sayıda korkuyu üst üste yığdığınızda o kaygı çıkıyor ortaya. Şimdi surda ne oluyor ailenin çocuk ile ilgili şu kadar para yatırdım ben bu işe ya falan çok paranız var bin liranız var borsaya yatırdınız inip çıkmasından çok ilgilenmezsiniz 200bin lira yatırdıysanız aklınız orda kalır. Aile çocuğa maddi anlamda duygusal anlamda değil çok yatırım yaptığı zaman daha fazla merak altına alıyor. Peki, çocuk boş duruyor mu? Hayır, çocuk bu kadar masraf ettiler özel ders aldırdılar işte küçük kardeşi diyor ki ben orada diyor mesela telefonum değişecek pantolon istiyor bir şey istiyor almıyor aile. Öbür kardeşi diyor ki benim yüzümden bu sene tatile gitmediler, arabayı değiştirmediler, sorunun yükü dediğim yük ortaya çıkıyor bu soruyu çözemezsin ailem benim bu soruyu çözmem için bu kadar yatırım yaptı çıkıyor ortaya ve bu bir insan."(U4)

> "Ben olsam yani bu eğitim sisteminde, sınav sisteminin içinde 14 yaşında olsam yani çocuklar ağlıyor öyle bir şeye ne hakkımız var bizim. Yani kendini yetersiz hissetmeleri ve bir sınav yapıyorsun çocukların kendine güvenini tamamen yok ediyorsun. Çocuklara şu sistemde sen öğrenci olmak ister miydin? Ben istemezdim. Çünkü tamamen sürekli kendini sorgulatan bir sistem daha doğrusu kendini eksik hissettiren bir sistem."(U5)

> "…kendine yükleniyor bana yazıklar olsun ki ne aptalın biriymişim 6 tane hoca bana bunu anlattı ama ben gene öğrenemedim. Şimdi burdaki çıkmaza dikkat çocuk kendine ve de kendini başarıya götürecek öğretmenleri şey yapıyor eğitimde başarıya götürecek insan iki tane temel unsuru öğretmen ve kendini azmini yeteneklerini, becerilerini şey yapıyor burdaki çaresizliğin ana şeyi bu. Ondan sonra bu çocukta tükenmişlik sendromudur da bilmem bilmem nedir de bir sürü abuk sabuk psikolojik şey çıkıyor."(U4).

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre eğitim uzmanları, özel dersin odaklanılmış bir ders olmasından dolayı öğrencilerin ilgilerinin, odaklanmalarının daha iyi olduğunu ancak grup halinde yapılan sınıftaki derslere karşı bir ilgisizliğin oluşabileceğine vurgu yapmıştır. Başka bir ifade ile özel dersin öğrencilerin okuldaki derslerine karşı bir ilgisizlik sağladığı öne sürülmüştür. Buna karşın özel derslerde öğretmenlerin öğrencilere daha yakın olmaları öğrencilerin nabızlarını daha rahat tutmalarını sağladığı dile getirilmiştir. Yani özel ders veren öğretmenlerin öğrencilerin motivasyonunu yükselttiği dile getirilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin ilgiye ve motivasyona etkisi ile ilgili bazı görüşleri verilmiştir:

> "özel ders bir anlamda odaklanılmış birebir yapılan bir ders dolayısıyla motivasyon daha yüksek olan denetimi daha yüksek olan bir ders aynı şey sınıfta yapıldığında çok dağınık bir grup ve bu sefer kendisi belli bir seviyede yaptığı için en baştan başlanıldığında ben buraları biliyorum deyip odaklanamama gibi bir sorun da ortaya çıkaracaktır."(U3)

> "Özel hocalar özel ders yapan öğretmen öğrenciye daha yakın oluyorlar. Öğrenciye daha yakın oluyorsunuz bir saat boyunca sürekli ders anlatmıyorsunuz, öğrenci size anılarını anlatıyor. Sınıftaki öğretmenleri nasıl kandırdıklarını anlatıyor. Nasıl kopya çektiklerini anlatıyor, aşkını anlatıyor. Bu süreçte özel ders hocaları da bu süreçleri genelde iyi yönetiyorlar. Sen kazanacaksın dopingini iyi yapıyorlar. Yani biz biraz gazla çalışıyoruz. Gaza iyi geliyorlar. Özel ders hocaları da bu gaz verme işini biraz iyi yapıyorlar. Sen zaten öğrendin, başaracaksın lafını sınıftaki öğretmeninden çok zor duyar hele hele devlet öğretmeni böyle şeyleri hiç söylemez. Çünkü devlet öğretmeni o işi yapsa da yapmasa da aynı parayı alıyor."(U1).

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucun elde edilen bulgulara göre, özel dersin öğrenciye sürekli ipucular sağladığı öğrencinin her çözemediği soru veya problemler için öğretmenden destek aldığı, gerektiğinde kendi başına bağımsız olarak problemlerin üstesinden gelemediği, ipucu alma gerekliliği hissettiğine değinilmiştir. Ayrıca eğitim uzmanlarına göre ailelerin özel ders için harcadıkları paraların öğrenciler açısından bir sorumluluk duygusu oluşmaktadır. Aşağıda eğitim uzmanlarının ipucu bağımlılığı ve sorumluluk hissine yönelik görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Bak neler geliyor şimdi ben işlem basamakları bu soru çözmüyor bir defa, başka bir problem ipucu bağımlılığı gibi çok ciddi bir eğitim problemine yol açıyor. Dikkat edin en baba öğretmen çocuğa ipucu vermeyi hüner zanneder. Peki, sınavda kim verecek o ipucunu. İpucu bağımlılığı problemi bilişsel psikologların çalışmalarının içinde var. Bakın siz bugün eğitim fakülteleri fen edebiyat fakültelerinde 6 aylık bir kursla sen öğretmen oldun diyoruz. Olmuyor işte bak ipucu bağımlılığı bilişsel psikologların çalışmaların içinde var zaten ama bunu hiç

> bir öğretmenin bildiğine rastlamadım. Şimdi siz orda çocuğun her çözemediği soruyu götürüp öğretmenine sormasının birinci sıkıntısı budur ipucu bağımlılığına neden oluyor. Şimdi en iyi hoca ne yapıyor biliyor musun soruyu kendi çözmüyor ben ipucu veriyorum diyor."(U4)
>
> "Özel ders alıyorum, ailem para veriyor bir de ekstra sorumluluğum artıyor. Şimdi yine arkadaş çevreme döneceğim, özel ders almazsam kendini eksik hissedecek dersi aldırmadığı için aile eksik hissedecek bir böyle boyutu var bir de şöyle bir yükü var. …Aile para harcıyor ve bunun karşılığını vermekte aslında çocuk içinde büyük bir yük bu duygusal anlamda bu kadar para harcanıyor, o sınavda başarısız olursa 14 yaşındaki bir ergene birde böyle bir umut veriyorsun. Bir anlamda çocuk ergenlik döneminin şeyleriyle boğuşurken değişimleriyle aynı zamanda vicdani bir sorumluluğa götürüyoruz."(U5).

Şekil 14 incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşlerinden bir tanesi öğretmenlik mesleğinin vasıfsızlaştırılmasıdır. "Öğretmenliğin Vasıfsızlaştırılması" kategorisi altında dört kod toplanmıştır. Bu kategoriye ait kodlar; "Ehliyetsizlik", "Öğrenci Kazanma Çabası", "Öğrenciye Göre Şekillenme" ve "Öğretmenlik Mesleğinin Değersizleştirilmesi" şeklindedir. Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda, eğitim uzmanlarının özel ders verenlerin öğretmenlik mesleği kökenli olmalarını gerektiren bir durumun olmadığı belirtilmiştir. Mesleği öğretmenlik olmayan birçok kişinin özel ders öğretmenliği yaptığı dile getirilmiştir. Eğitim uzmanlarından biri, çocuğunu sınava hazırlayan ve başarılı olan bir ev hanımı velinin sonraki yıllarda çevresinden eğitim koçluğu teklifi aldığını vurgulamıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının ehliyetsizlik ile ilgili bazı görüşleri verilmiştir:

> "Mesleği öğretmenlik olmayan bir sürü insan özel ders veriyor. Yani ben mesela şu örnek bana çarpıcı gelmiştir; bir arkadaşımın kızı ortaokuldan sonra önemli bir okulu kazandı. Anne dedi bu çocuğu ben çalıştırdım, ben kazandırdım, sizin çocuğunuzu da kazandırırım dedi, yakın çevresinden bir başladı sonra 300 varan öğrencisi oldu. Ev hanımı. Eğitim koçu oldu. Gerçi hiç seviyorum, bu koç lafını. Şaşırıyorum, nasıl oldu bu diye soruyorum, "Abi diyor millet veriyor ben ne yapayım". Aynı onun için mutlaka bunu sormak zordur biliyorum. Bir zamanlar çok özel ders yaptım. Hiç kimse bana diplomamı sormadı. Sorulması zordur ama çocuklarının geleceği için sormaları lazım."(U1)
>
> "Bir iş yapılıyorsa bunun kayıtlı olması her zaman için tercih edilen ve doğru olan şeydir. Çünkü kayıtlı olmayan işlerde gayrimeşruluk söz konusudur. Denetim alanın dışındadır. Denetim alanı dışında olduğunda problemleri çok olan bir alan aklımıza gelir yani denetimsiz bir alan kesinlikle problemli bir alandır. Ama özel ders olunca özelde kalınan şeylerin kaydının alınması gerçekten zordur. Yani zor bir konu bu çoğu kişinin de çok bilmediği bir konu kayda alınması da zor ama kayda alınması gerekiyor mu kesinlikle gerekiyor. Bazen öyle özel ders veren kendi yöntemini geliştirdiğini söyleyen öğretmenler var ki belki öğretmen bile değil sadece soruyu çözdüğünü iddia eden bir şey öğrenip öğrenmemesinden ziyade soruyu çözebiliyor mu çözemiyor mu soru çözme hilelerini öğreten bu kişiye hiçbir şey katmaz."(U3)
>
> "Git orda maden mühendisi matematik anlatıyor. Trilyonları kaldırdı."(U4).

Eğitim uzmanlarının görüşleri incelendiğinde, eğitim uzmanlarından biri özel ders yapan öğretmenlerin bir sonraki yıl öğrenci kazanma veya daha fazla öğrenci kazanmak için öğrenciler ile daha yakın ilişkiler sağladıklarını dile getirmiştir. Başka bir ifade ile özel ders öğretmenlerinin daha fazla öğrenci kazanmak için öğrenci motivasyonlarını yükselttikleri dile getirilmiştir. Benzer şekilde eğitim uzmanlarına göre, özel ders öğretmenlerinin aileye veya öğrenciye iyi görünmek için olduklarından farklı göründüğü belirtilmiştir. Diğer bir ifade ile özel ders öğretmemeleri öğrencileri memnun etmek için öğrenci isteklerine uymaktadır. Öğretmenliğin vasıfsızlaştırılması kategorisindeki bir diğer unsur ise özel ders öğretmenlerinin istenmeyen çeşitli söylemlerle anıldıkları eğitim uzmanları tarafından dile getirilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının öğrenci kazanma çabası, öğrenciye göre şekillenme ve öğretmenliğin değersizleştirilmesi ile ilgili görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Özel ders hocaları da bu gaz verme işini biraz iyi yapıyorlar. Sen zaten öğrendin, başaracaksın lafını sınıftaki öğretmeninden çok zor duyar hele hele devlet öğretmeni böyle şeyleri hiç söylemez. Çünkü devlet öğretmeni o işi yapsa da yapmasa da aynı parayı alıyor. Ama özel hoca o işi iyi yaptığında önümüzdeki yıl öğrencisi olacak. Çünkü özel hocaların ders verdiği öğrencilerin bir kısmı bir yıl önce öğrencilerin gönderdiği öğrencilerden oluşuyor. Yani şimdi A öğretmeni bir okulda çalışmıyor. Sadece özel ders veriyor bürosunda. Oraya tabela bile asamıyor. Asmak suç. Özel ders verdirmekte aldırmakta suç, hele büro tam suç. Onun için tabela da asamıyor ancak eski öğrencileri aracılığıyla öğrenci bulabiliyor. Fevkalade, öğrencinin kuyruğuna takılmakta denebilir. Öğrencinin nabzını iyi tutuyor. O nabza göre şerbet verdiği için sınav baskısını azaltıyordur."(U1)

> "Bu arada şuna değineyim özel ders yapan öğretmenler öğrenciyi daha çok dinliyorlar. Özel ders alan çocuk ben bunu istemiyorum dediğinde bitiyor, onun için özel ders yapan öğretmenler öğrenciye çok şirin görünüyorlar. Öğrenciyi ölçüyor neden hoşlanıyorsa onu yapıyor, yarım saat ders yarım saat sohbet eyvallah. 20 dakika ders 20 dakika mola eyvallah. Yani eğitimi öğrenci koyuyor, hocada ona uyuyor. Hoşuna gidiyor öğrencinin. Çünkü öğrencinin mutlu olması lazım."(U1)

> "…özel derse giden öğretmen piyasasıyla ilgili çok öykü biliyorum. Çünkü 7 yıl bende böyle boş bulduğum her saat gecenin 11'lerine kadar özel ders verdiğim dönemi biliyorum. Çok para kazandım, Ulusta ev yaptım ama 83'te bir evde, evin hanımı beni hiç görmemiş, bana güvenmiş, ben gitmişim kapıyı çalmışım çocuk kapıyı açmış, bir gün beni sütçü ile karıştırdı. Ben o gün dedim ki, öğretmenlik mesleği ayağa düşmez. Bugün sınava hazırlanan özellikle varlıklı kesimde sütçü, çöpçü, tüpçü gerçi şimdi doğal gaz geldi tüpçüler devreden çıktı ama çöpçü, sütçü ve dersçi oldu. Bu üçlemin içinde eğitimin işinin olamaması lazım. Yani denetlenen yerde olmalı."(U1)

Şekil 14 incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşlerinden bir diğeri "Sosyal Görüşler" olarak karşımıza çıkmaktadır. "Sosyal Görüşler" kategorisi altında dört kod bulunmaktadır. Bu kodlar; "Etkileşim Eksikliği", "Küçük

Yaşta Ders Aldırma", "Sosyalliğe Etki" ve "Uyum Problemi" şeklindedir. Eğitim uzmanlarına göre özel ders aracılığıyla öğrencilerin akranları ile etkileşime geçemediği ve etkili bir öğrenme gerçekleştiremediği dile getirilmiştir. Eğitim uzmanlarından biri okulda sınıf ortamında öğrenciler arasındaki etkileşimin arının balı işlemesine benzeterek bunun verimine değinmiştir. Eğitim uzmanlarının etkileşim eksikliği ile ilgili görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Şimdi ben 76'dan 83'e kadar 7 yıl boyunca özel ders verdim, o paralarla kendime Etiler Ulus Mahallesi'nde ev yaptırdım. Çok iyi geldi bana. Ama geriye dönüp bakıyorum, ben en iyi dersi sınıfta anlattım. Çünkü bizde gerçi siz de bu lafı artık çok duyuyorsunuzdur, "akran eğitimi" diye bir şey var. "Akran öğrenmesi" diye bir şey var, en iyi öğrenme. Siz sınıfta ders anlatırken arının balı işlerken çıkarttığı ses gibi bir ses çıkar. Gürültüden bahsetmiyorum, öğrenme çok da sessiz olan bir iş değildir. Birbiriyle iletişim kurarak öğrenmesi gerekiyor, O iletişim sırasındaki öğrenme en iyisidir, en kalıcısıdır."(U1)

> "Onun için şunu yapmak gerekiyor hakikaten, okul en iyi sistem. Okula vereceksin iyi araştıracaksın her okul her çocuğa göre değil. Bu çocukların oyunu oynamaya, çocukların sokakta koşmaya, arkadaşları ile kavga etmeye takım oyunları oynamaya daha çok ihtiyacı var. Çünkü sadece iş akademik şey değil, yani etrafta görüyoruz sosyofobik bir sürü insan var. Biz çocuklarımıza takım çalışması yaptırmadığımız için evde de anne baba çalıştığı için akşam manzara şöyle oluyor; çocuk odasına çekiliyor, anne işten daha erken geliyor işte yemek hazırlıyor, baba da yorgun argın geliyor televizyonun karşına oturuluyor uyuluyor. Aile de bile çekirdek aile de bile birlik beraberlik olmazken çocuğun akranları ile iletişimi olmazken, biz bütün bunları bu takviyelerle iyice yalnızlaştırıyoruz."(U2)

> "…grup küçüldükçe çocuğun grup içinde kendini belli etme öne atılma işte onlar öğreniyor bende öğreneyim tepkileri akran etkisi, akranlarından öğrenme bunu devre dışı bırakıyorsunuz. Ondan sonra sosyal grup içinde öğrenme onu devre dışı bırakıyorsunuz ve onun için biz genel olarak çocuğun grup içinde öğrenmesini ben telkin ettim yıllarca özel ders değil"(U4).

Eğitim uzmanlarıyla yapılan görüşmelere ilişkin bulgular incelendiğinde sosyal görüşlerden bir diğeri, özel dersin öğrencilerin sosyalliğine etkisidir. Eğitim uzmanlarından bazılarına göre özel dersin öğrencinin sosyalleşmesine veya asosyalleşmesine bir etkisinin olmadığı vurgulanmıştır. Diğer taraftan bazı uzmanlara göre sosyalliğine engel olabileceği vurgulanmıştır. Bir uzmana göre kaynaştırma öğrencileri için bile grup ile ders işlenmesinin önemi üzerinde durulurken özel ders gibi etmenlerle öğrencilerin gruptan koparılmasının olumsuz etkisinin olabileceğine değinilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin sosyalliğe etkisi ile ilgili bazı görüşleri verilmiştir:

> "Özel ders öğrenciyi asosyalleştirmez. Çok net bir şekilde söylüyorum. Çünkü özel ders öyle çok uzun süren bir eylem değildir. Bir saati düzgün olan hocalardan 100$ olan hocalar var. Ha, 20 lira 50 lira da gazetelerde reklam görürsünüz. Ama onlar üniversite öğrencileri, harçlık çıkarmak için çalışıyorlar. Üniversite sınavında matematik sorularını bir eksikle yapmış kişiler matematik dersi veriyor.

> Demin bahsettiğim gibi Türkçe konuşan herkes Türkçe öğretmeni olamaz ya da Matematik bilen herkes matematik öğretmeni olamaz. Normal piyasadaki hocalar saati 100$'dan ders veriyorlar. Şimdi böyle olunca kişiler günde 5-6 saat hoca tutup ders aldıramaz. Kimsenin buna gücü yetmez. Onun için özel derste geçirilen süre çok kısa bir süredir. Sosyal yönüne etki etmez."(U1)
>
> "Bu konular benim uzmanlık alanım olmamakla beraber yani biz kaynaştırma öğrencilerinde derse dahil olsun o grubun bir parçası olsun diye dersi birlikte işlemeyi sağlamak için kaynaştırma yapıyoruz. Öğrenci özel ders ile o gruptan kopuyorsa sosyalliğini de olumsuz etkileyebilir."(U3)
>
> "…şimdi bunu özel ders hocaları bu çocuk çok çalıştırıyor ailelerin genel tepkisi bu mesela bu aile ne kadar çocuğu ezerse özel ders hocası onun dışarı çıkma arkadaşlar ile görüşme sosyal faaliyetini ne kadar keserse o kadar flash gözüküyor ve o bir pazar oluşturuyor kendine."(U4).

Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik sosyal görüşlerinden bir diğeri ise özel ders aldırma yaşının küçük yaşlara kadar düşmesidir. Eğitim uzmanlarına göre ailelerin çoklarına özel ders aldırma yaşının ilkokul birinci sınıfa kadar düşmüştür. Ailelerin çocuklarını özel okula gönderdikleri bununla yetinmeyip birinci sınıftan itibaren özel ders aldırdıkları vurgulanmıştır. Ayrıca uzmanlardan biri özel ders ile öğrencilerin okul derslerinden soğuduğu ve bu soğukluğun çocukların gelecek yaşamına da yansıyabileceği vurgulanmıştır. Çocukların gelecekte toplumsal kurallara uymakta problem çekebileceği vurgulanmıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin küçük yaşta alınması ve çevreyle uyum problemine neden olması ile ilgili görüşleri bulunmaktadır:

> "Ben şunu biliyorum birinci sınıftan itibaren takviye alan aileler var, üstelik çocuğu özel okula gidiyor 15-20 kişilik sınıfa gidiyor. Yani bunu ben anlamakta çok zorlanıyorum. Benim çocuğumun gittiği okulda da iki, üçüncü sınıftan itibaren özel ders alanlar vardı. Şimdi bunu hakikaten çözemiyorum. Yani neden? İyi bir okula vermişsin çocuğunu, birinci sınıfta çocuğun öğreneceği okuma yazma başka bir şey yok ve onun ötesinde bir takım şeyleri şey yapmak zordur. Onun için şunu yapmak gerekiyor hakikaten, okul en iyi sistem. Okula vereceksin iyi araştıracaksın her okul her çocuğa göre değil. Bu çocukların oyunu oynamaya, çocukların sokakta koşmaya, arkadaşları ile kavga etmeye takım oyunları oynamaya daha çok ihtiyacı var. Çünkü sadece iş akademik şey değil, yani etrafta görüyoruz sosyofobik bir sürü insan var.(U2)
>
> "Siz şimdi bunu verdiniz okula, hadi ben de takviye alayım şeye alayım derseniz, çocuk dersi dinlemek istemez, nasılsa ben özel öğretmenimle birebir alıyorum der, gitmez. Derste fiziken olur ama ruhen olmaz ve ondan sonra o alışkanlık süreci ömür boyu devam eder. Çünkü nasılsa şey değil, ben evde şey yaparım. Okuldaki kurallara uymakta toplumsal kurallar dediğimiz şeylerde okulda öğreniyor. Bunları uymakta zorlanır."(U2).

Şekil 14'te eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşlerinden bir diğeri ise sosyoekonomik görüşleridir. "Sosyoekonomik Görüşler" kategorisi altında sekiz kod bulunmaktadır. "Sosyoekonomik Görüşler" uzmanların genel görüşler teması altında

en çok görüş belirttikleri kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. "Sosyoekonomik Görüşler" kategorisi altında toplanan kodlar; "Aile Eğitimi ve Ekonomisi", "Eğitimde Eşitliğe Etkisi", "Kayıt Dışılık", "Maliyet", "Sınıfsal Geçişe Engel", "Sistemi Bozma", "Ülkeye Katma Değer" ve "Yaşam Standartlarına Etki" şeklindedir. Eğitim uzmanlarının tümü özel dersin eğitimde eşit(siz)liğe etkisi hakkında görüş belirtmişlerdir. Eğitim uzmanlarının büyük çoğunluğu özel dersin adalet duygusunu olumsuz etkilediği eşitsizliğe yol açtığını vurgulamıştır. Eğitim uzmanlarından birine göre özel ders almanın öğrenciye herhangi bir katkısının olmamasından dolayı eşitsizliğe de bir etkisi olmamaktadır. Ayrıca bir eğitim uzmanı eşitsizlik sağladığı ancak diğer taraftan bireylerin gelişiminin ülkeye katma değer olduğunu vurgulamıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin eğitimde eşitliğe etkisi ve ülkeye katma değer sağlaması ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "…saati 100$ dediğinizde bunu toplumun ancak kaymak tabakası. Buna kaymak mı denir üst gelir grubu mu denir. Kaymak demeyelim. Alttakiler biz yoğurt muyuz derler. Yani üst gelir grubunun yaptığı bir şey. Onun için orda bir adaletsizlik var. …Ama sonuçta ben şeye bakıyorum; bir kişiye ne kadar çok şey katarsanız o ülkenin kaynağını arttırıyor, ülkenin havuzunda kalıyor. Ülkeye katma değeri oluyor."(U1)
>
> "Bu sosyoekonomik olarak ülkeye zarar, şeye zarar eşitlik ilkesine de zarar. Eğitimde eşitlik diye bir şey kalmıyor. Eğitimde eşitlik, devlet okulundaki çocukları düşünün çocuğunu hem özele veriyor hem özel ders alıyor."(U2)
>
> "…bu kültür yaygınlaşırsa özellikle düşük gelirli ailelerde çocuğuna gerçekten yetememe gibi bir çaresizlik duygusu oluştur. Bu da toplumda olumsuz bir durum ortaya çıkarır. …Adalet algısı olumsuz etkiler kesinlikle"(U3)
>
> "Bir faydası olmadığı için arttırmıyor. Herkes arttırdığını söylüyor ama ben bunun arttırmadığını söylüyorum yani siz özel derse para kaptırmak bir modaysa bir avantajsa o zaman arttır. O daha çok para kaptırıyor o daha önemli biri o zaman. Ama ben öğrencinin netini arttırıyor mu? Arttırmıyor dolayısıyla, böyle bir etkisi yok."(U4)
>
> "Yani bir kısır döngü halinde tipik Asya ülkeleri gibiyiz ve bu da neyi gösteriyor; "Paran varsa kaliteli eğitim alabilirsin". …Eşitsizliği arttırıyorsun özel ders alarak. Hiçbir çocuk eşit doğmuyor zaten yani anne karnında başlıyor eşitsizlik. Senin annenin ve babanın ekonomik, sosyoekonomik durumu eğitimi bir çocuğun geleceğini annesinin karnında belirliyor. …Şimdi bugün baktığında Galatasaray'a Türkiye'nin en yüksek puanla öğrenci alan okuluna İstanbul Erkek'e de öğrencilerin 3'te 2'sinin üst gelir gruplarına ait çocuklar olduğunu görürsün. Niye çünkü olanlar zaten iyi eğitim verdiriyorlar çocuklarına. Onun için giriyorlar bu okullara. …14 yaşındaki çocuğu meslek lisesine yollayarak onun gelecekte hani işçisin işçi kal. Bu bence eğitimde eşitliğe o kadar aykırı ki."(U5).

Araştırmaya katılan bütün eğitim uzmanlarına göre ailelerin özel ders aldırmak için yaşam standartlarını değiştirmektedirler. Eğitim uzmanlarına göre ailelerin özel ders

aldırmak için çeşitli fedakârlıklarda bulmuşlardır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin yaşam standartlarına etkisi ile ilgili görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Bende hap gibi bir cümle var. Özel derse, özel okula, özel kursa ödediğiniz para yaşam standardınızı düşürüyorsa, yapmayın. Ceketimi satar özel ders aldırırım demeyin ya. Eğer özel derse harcadığınız para yaşam standardınızı düşürüyorsa, bunu yapmamak lazım."(U1)

> "…öyle bir hale geliyor ki o sınava hazırlık kısa zamanda soru çözme oluyor. Çünkü o bir taktik, onlar öne geçiyor. Sınavda çıkabilecek olası soru şekillerine hazırlanma ayrı bir taktik. Bunun için aile ne yapıyor; bileziğini bile satıyor özel öğretmene veriyor veya kursa veriyor ya da kaçak yerlere gidiyor. …Anne varsa bileziğini satıyor, eve temizliğe gidip çocuğuna özel ders aldıranları biliyorum. Temel ihtiyaçlarından vazgeçip aslında özel ders aldırıyor. Çünkü bilmiyor, diyor ki; çare buysa bunu yaptırayım. Bakın bunu söyleyeyim, bakın ülkeler arasında eğitim deyince hayat duracak tek yer Türkiye'dir. Anne-baba eğitim için her şeyini verebilir. Evini satıp okutanları biliyorum, çocuğu yeter ki özel okula gitsin. Evini satıp iyi bir okula gitsin devlet de olsa şu da olsa bileziğini satıp, mücevherini, her şeyini satıp varını mülkünü satıyor. Eğitim deyince hayat durur başka hiçbir şey için bu kadar şey olmaz."(U2)

> "…bu kültür yaygınlaşırsa özellikle düşük gelirli ailelerde çocuğuna gerçekten yetememe gibi bir çaresizlik duygusu oluştur. Bu da toplumda olumsuz bir durum ortaya çıkarır. Dolayısıyla bunun çok yaygın olmaması önemli çünkü fazla yayıldığı zaman gerçekten aileler olması gereken bir şeyi yapamıyormuşum algısına kapılacaklardır, buda psikolojik olarak aileye olumsuz etkileyecektir."(U3)

> "…Şurada aile işte destekleyici, işte yardım edici koruyucu kollayıcı tavırla bir defa özel dersi biz aile olarak üzerimize düşen her şeyi yaptık yemedik içmedik işte seni özel derslere kurslara gönderdik bir tepkisi var. Şimdi burada bir ailenin yüklemesi var."(U4)

> "…E birde ailenin tek başına kendisi birde "çocuğum için hedefim ne", "burayı kazanması", "e kazanması için ne yapmam gerekiyor?", "ben bu parayı gözden çıkarırım" diyor. Yani ev satıyorlar biliyorsunuz, ev satıyorlar. Yani diyorum ki ya o evi almak için çalışacak bu çocuk sonra."(U5).

Eğitim uzmanlarının sosyoekonomik görüşlerinden bir diğeri ise özel dersin maliyetidir. Eğitim uzmanlarına göre özel ders piyasası çeşitlilik göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin harçlıklarını çıkarmak için özel ders verdikleri ve bunların ücretlerinin 50 lira civarında olduğu belirtilmiştir. Öte taraftan isim yapmış (tanınmış) öğretmenlerin ücretlerinin bir ders saati için 1500 liraya kadar çıktığı belirtilmiştir. Bir uzmana göre, normal bir öğretmenin bir ders saat ücretinin ortalama 100$ civarında olduğudur. Ayrıca eğitim uzmanlarından biri özel derse harcanan maliyetin verimine bakmak gerektiğine vurgu yapmıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin maliyetine yönelik görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Bir saati düzgün olan hocalardan 100$ olan hocalar var. Ha, 20 lira 50 lira da gazetelerde reklam görürsünüz. Ama onlar üniversite öğrencileri, harçlık çıkarmak için çalışıyorlar. Üniversite sınavında matematik sorularını bir eksikle yapmış kişiler matematik dersi veriyor. Demin bahsettiğim gibi Türkçe konuşan

> herkes Türkçe öğretmeni olamaz ya da Matematik bilen herkes matematik öğretmeni olamaz. Normal piyasadaki hocalar saati 100$'dan ders veriyorlar. …özel derste mi daha iyi öğrenilir, sınıfta mı daha iyi öğrenilir kavramında, özel derste daha iyi öğrenilir. Ama şeye bakmak lazım, birinde saatine 400lira veriyorsun diğerinde 20 lira veriyorsun. Kaçta kaçı ediyor, 20'de 1 'i %5 fiyatına benzer hizmet alıyorsun. Burada verdiğin ücret karşılığında aldığın hizmete bakman lazım. …400 lira verdim 4 birim öğrendim, 20 lira verdim 3 birim öğrendim bunu karşılaştırmak lazım. Verimine bakmak lazım. …Ne dedik öğrenme bireysel bir iştir. Kişiye özgü, öğrenciyi iyi tanıyacak, nasıl daha iyi öğrendiğini ölçecem. Oynayarak mı öğretecem, gülerek mi öğretecem sıkı disiplin mi koyacam bunların hepsi kişiye özgü şeyler onun için burada hangisinde daha iyi öğrenir değil, verdiğimiz ücret ve zaman. Verdiğimiz zaman aynı, aynı zamanda ücret farklı. O ücrete karşı aldığımız bu işin karşılığı mıdır? Verimi karşılaştırmak lazım."(U1)

> "Bir tarafta da tap(top) öğretmen var. Bu öğretmenlerde de şöyle bir şey var; bir profesörden fazla ücret alıyorlar ve kolay kolay öğrenci beğenmiyorlar ve şöyle bir şey yapıyorlar, öğrenci geliyor o öğrenciyi sınava tabi tutuyorlar zaten iyi öğrenci. Fakat bu iyi öğrencileri aldıkça, bu öğrenciler bir sınav kazandıkça, bu hocaların skorlarına yazılıyor garantili, marantili bilmem ne. …bunlar çok ciddi paralar kazanıyor. Ben şunu biliyorum, sadece özel dersle Bebek'te yalı dairesi alan hocalar var ve bu insanların boş vakitleri yok. İşte randevu ile gidiyorsunuz. Kabul edip etmemek, tanrı gibi şey insanlar var ve saatleri 1500 lira 1000 liradan başlıyor. Saat dediğim de 40 dakika ile sınırlı. 40 dakika bittiğinde bitti deyip çocuğu gönderen insanlar var. …Oraya gönderecek aileler çok iddialı ve çok paralı aileler. Ama hani 1000'e 1500' e ders verende var bazı insanlara saati 100 lira da çok fazla. O da toplumun fazlasına hitap ediyor. Ama Türkiye'de ortalama bir 40 dakikalık dersin ücreti 250'den başlıyor İstanbul için söylüyorum. Şurada Çerkezköy'e gidin 50 liraya da var. Bu büyük şehirlerde şey, çünkü İstanbul'daki okullar tap(top) okullar ve İstanbul'da hayat pahalı. Onun için ortalama 250 liradır, 500'ü de çıkıyor, Toefl dersi falan veriyorsa ortalama 750. Bir Galatasaray Üniversitesi iç sınavına hazırlıyorsa orda hoca az çünkü 3-4 tane 1000-1500'e çıkıyor ya da garantili bir hoca ise 750 - 1000. Bunlar ellerinde çanta bazen gruplarla ders yapıyorlar bazen evlere gidiyorlar acayip para kazanıyorlar."(U2)

> "Ya şimdi gidip 50 liraya ders alanda var, saati 3000, 4000, 5000 liraya dahi özel ders veren var. Bu bir cinnet gerçekten bir cinnet anne babaların aslında sorumsuzluğu diyeceğim. …Onun için ders saat ücretleri fahiş çok çok fahiş. Ve ben bu işten trilyonları kaldıranları biliyorum 10 yıl içerisinde hele İstanbul'da bu pazar çok daha fazla. Ankara'da da ne tutturuyorlarsa alıyorlar."(U4)

> "Ortalama 250 lira ile 750 lira arasında değiştiği düşünüyorum."(U5).

Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik sosyoekonomik görüşlerinden biri olan aile eğitimi ve ekonomisi kapsamında, eğitim uzmanlarına göre ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve maddi gelirleri arttıkça özel derse yönelimleri artmaktadır. Eğitim uzamlarının özel ders almada aile eğitimi ve ekonomisi ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "…ailelerin eğitim düzeyine göre öğrencilerin başarıları değişkenlik gösteriyor. Bizim yaptığımız araştırmalarda bunu gözlemledik. Özellikle anne lise üstü seviyede mezun olanlar daha düşük eğitim almış annelerin çocuklarını karşılaştırdığımızda başarılı olarak lise üstü eğitim almış annelerin çocuklar daha başarılı. Bu annelerin eğitime verdiği önemi etkilediği için büyük olasılıkla. Yani anne çocuğuna nasıl davranması gerektiğini bildiğine yönelik ve öğrencinin

> başarısı ile ilgili ne yapması gerektiğini bilen aileler çocuklarının da başarısını artırmada katkı sunuyorlar. Belki özel derste de buna benzer bir durum söz konusu olabilir tam emin değilim ama olabilir."(U3)
>
> "Maddi durumunu mesela özel ders eğilimi düşük olan çocukların mesela maddi durumunun her yüz öğrencinin 70'de problem varsa özel ders alırım diyenlerin belki %10'nunda anca maddi problem vardır. Öyle bir gerçekte var. …eğitim seviyesi arttıkça, özel ders aldırma oranı yükseliyor. Bunun da ana sebebi eğitime daha fazla önem verdikleriyle alakalı."(U4)
>
> "…ailelerin gelir ve ekonomik düzeyleri arttıkça çocukları için istedikleri sadece iyi eğitim oluyor."(U5).

Eğitim uzmanlarının sosyoekonomik görüşlerinden bir diğer ise özel dersin kayıt dışı olmasıdır. Eğitim uzmanları iki kişi arasında olan ve yüksek miktarda paraların harcandığı bu sektörün herhangi bir kaydının olmadığı vergisiz bir kazanç sağlandığına vurgu yapmışlardır. Başka bir ifade ile eğitim uzmanları özel derse harcanan paraların devlet kontörlünden geçmemesine vurgu yapmışlardır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin kayıt dışı olmasına yönelik görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "…burada özel ders piyasası iki kişi arasında olduğu için bu iki kişi arasındaki alış-veriş, tümüyle kayıt dışı bir ekonomi, yani öğretmen olduğu gibi alıp cebine koyuyor, veli bunun için bir gider pusulası düzenletemiyor. Yani kayıt dışı bir durum ortaya çıkıyor."(U1)
>
> "Bir yandan da elinde çanta-çanta evlere giden yine vergisiz şey yapan özel öğretmenler var. …Bence olumsuz sonuçları vardır. Ben sosyolog değilim, psikolog da değilim ama gördüğüm kadarıyla şu var; şimdi ekonomik durumu iyi olan aile parasını veriyor, ediyor ama bir yandan da kayıtsız kuyutsuz giden bir para var. Yani paran var o kişiye veliye aileye bir şey yok ama kayıtsız giden vergi kaçırılan bir sektör oluşturuluyor. Diğer taraftan da ya sen de (özel ders alarak) eğitim sistemini bozuyorsun yani. Eğitim sistemi nedir? Çocuk okula gider, öğrenme okuldadır, aile ile birlikte de pekiştirilir. Bunu bozuyorsun. Yani bunun sosyo-ekonomik olarak bir tarafta vergisiz yürüyen hiçbir şey yapmadan bu ülkeye vergisini vermeyen kayıtlı olmayan bir sürü insan var ve bunlar çok ciddi paralar kazanıyor. Ben şunu biliyorum, sadece özel dersle Bebek'te yalı dairesi alan hocalar var ve bu insanların boş vakitleri yok. İşte randevu ile gidiyorsunuz. Kabul edip etmemek, tanrı gibi şey insanlar var ve saatleri 1500 lira 1000 liradan başlıyor. Saat dediğim de 40 dakika ile sınırlı. 40 dakika bittiğinde bitti deyip çocuğu gönderen insanlar var. Bunların hiç bir yerde kaydı kuydu yok, anlatabiliyor muyum?"(U2)
>
> "Bir iş yapılıyorsa bunun kayıtlı olması her zaman için tercih edilen ve doğru olan şeydir. Çünkü kayıtlı olmayan işlerde gayrimeşruluk söz konusudur. Denetim alanın dışındadır. Denetim alanı dışında olduğunda problemleri çok olan bir alan aklımıza gelir yani denetimsiz bir alan kesinlikle problemli bir alandır. Ama özel ders olunca özelde kalınan şeylerin kaydının alınması gerçekten zordur. Yani zor bir konu bu çoğu kişinin de çok bilmediği bir konu kayda alınması da zor ama kayda alınması gerekiyor mu kesinlikle gerekiyor."(U3).

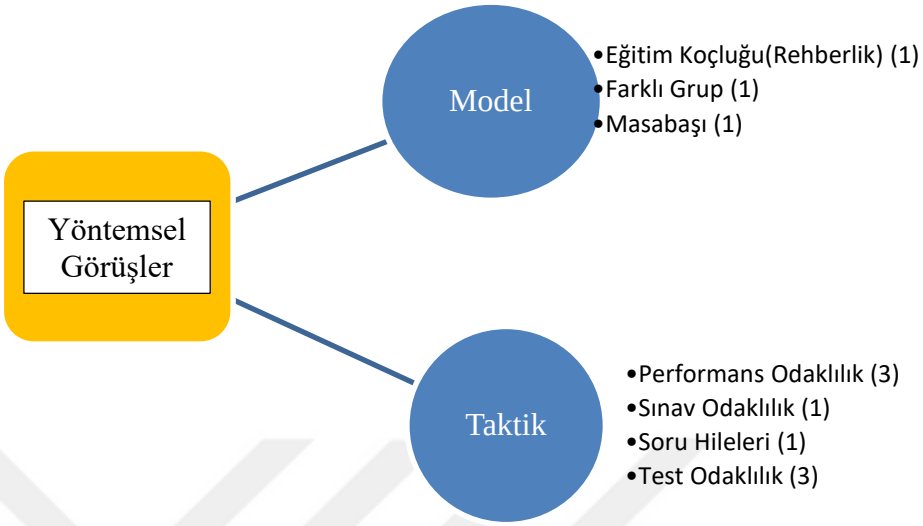
Eğitim uzmanlarının görüşlerinden bir diğeri ise özel dersin sınıfsal (tabaka) geçişine engel olduğudur. Eğitim uzmanları, özel dersin bireylerin tabaka atlamasını baltaladığını dile getirmişlerdir. Bir diğer görüş ise özel dersin sisteme olumsuz etkisinin olduğudur. Eğitim uzmanlarından biri özel ders veren öğretmenlerin yoğunluğundan dolayı zamanlarının olmaması veya öğretmenlerin öğrencinin okul derslerinde olduğu saatlerde uygun olduğu bununda öğrenciyi rapor alma gibi çeşitli sistemi bozan unsurlara yönlendirdiği vurgulanmıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin sınıfsal geçişe engel ve sistemi bozmaya etkisi ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Bu sistemde senin baban akademisyense sende akademisyen oluyorsun, senin baban fabrikada işçi ise sende işçi oluyorsun. Bu sistem böyle, o çocuk oradan kurtulamıyor. Yani sınıf atlamasını engelleyen bir sistem, eğitim aslında sınıf geçişini sağlayan bir sistem, özel ders gibi etmenler bu geçişi baltalayan sosyoekonomik eşitsizliği arttıran sistemlerdir."(U5)

> "Sonra bak, şu rapor öğrencilerin rapor olması nerden çıkıyor bu orataya bak. Buna daha sonra kurumlar karıştı önce kurumlar yoktu işin içinde ne ooldu biliyor musun benim mafya demem ordan başlamıştı bunlara zaten şimdi özel ders yavaş yavaş patlıyor hocanın özel ders saati doluyor, full dolu hoca. Çocuk okuldan geliyor, çocuk dolu önce naptılar biliyor musun? Öğretmenin ders aralarında öğrencinin boş olduğu zamanlar hoca full dolu. Yani ama öğrencinin, öğrenci okuldayken hocanın boşluğu var, önce naptılar biliyor musun mesela matematikçiler yaptı bunu sosyal dersine girme tarihe girme coğrafyaya girme gel sana ders verecem dedi. …Özel dersin Türkiye'de kurumsal sahtekârlık dediğimiz hekimleri zorda bırakan onlara bişey diyemiyorum çevrelerinden baskı yiyorlar hekimleri zorda bırakan berbat bir sürece girildi."(U4).

4.2.3.3. Yöntemsel Görüşler Teması

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde dilen bulgura göre, eğitim uzmanlarının özel dersi birçok açıdan değerlendirdiği tespit edilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda elde edilen temalardan bir tanesi de eğitim uzmanlarının özel ders ile ilgili yöntemsel görüşleridir. "Yöntemsel Görüşler" teması altında eğitim uzmanlarının özel derse yönelik çeşitli görüşlerine yer verilmiştir. Eğitim uzmanlarının görüşleri farklı kategori ve kodlar altında toplanmıştır. Şekil 15'te özel derse yönelik "Yöntemsel Görüşler" teması altında toplanan kategori ve kodlara yer verilmiştir.

Şekil 15: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Yöntemsel Görüşleri

Şekil 15'te eğitim uzmanlarının özel derse yönelik yöntemsel görüşleri bulunmaktadır. Eğitim uzmanlarının özel derse yönelik yöntemsel görüşleri "Model" ve "Taktik" olmak üzere iki kategoride toplanmaktadır. Eğim uzmanlarının özel dersin işlenişine yönelik model görüşleri, üç kod altında toplanmaktadır. Model görüşlerine yönelik kodlar; "Eğitim Koçluğu", "Farklı Grup" ve "Masabaşı" şeklindedir. Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda eğitim uzmanlarından biri kimi velilerin bir öğretmen tarafından diğer bütün öğretmenlerin temin edinildiği, velinin sadece bir öğretmen araçlığıyla diğer öğretmenlere ulaştığı eğitim koçluğunu tercih ettiği vurgulamıştır. Başka bir ifade ile herhangi bir öğretmenin rehberliğinde öğrenci diğer derslerden özel ders almaktadır. Aşağıda özel dersin eğitim koçluğu modeli ile alınmasına yönelik uzman görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "…birebirleri anlayabiliyorsun, falanca hoca benim çocuğuma Türkçe dersinde faydalı olup deyip ona gitmek eyvallah, ama asıl kötü olana bir apartman dairesi kiralayıp, 15-20 tane öğretmenle gayri resmi anlaşıp, siz gidiyorsunuz ve çocuğunuzu bırakıyorsunuz ve diyorsunuz ki ben çocuğumu sana bırakıyorum, özel hocasını sen bul. O adam ilk kişi kendisi matematikçi olabilir, fizikçi olabilir hiç fark etmiyor, o öğrencinin 5 tane hocasını buluyor, öğrenci için Salı sen gel diyor, Çarşamba sen gel, Perşembe sen gel diyor, bir apartman dairesinde çocuğunuzu gönderiyorsunuz ve devletin hiç kontrolü yok. … Oysa orda birebir ve bir fizik öğretmenini organize ettiği veya bir matematik öğretmenin organize

> ettiği ehliyetli mi ehliyetsiz mi belli olmayan bir sürü insanlarla çocuklarımızı bir araya bırakıyoruz. Bunun ben bedenen, ruhen, zihnen iyi bir yöntem olmadığını düşünüyorum."(U1).

Eğitim uzmanlarının özel ders modelleri ile ilgili diğer görüşleri ise, özel dersin aynı anda birden fazla farklı yaş grubundaki kişilerle işlenmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Eğitim uzmanlarından biri özel ders veren öğretmenlerin zamanının olmamasından dolayı aynı anda birden fazla kişiyi aldığı ve her bir öğrenciye farklı konuları anlattığına vurgu yapmıştır. Özel ders modellerinden bir diğeri ise benzer şekilde birden fazla öğrencinin bulunduğu ve aynı konunun anlatıldığı yöntem olan masabaşı modelidir. Eğitim uzmanlarından biri özel ders almak isteyen birkaç öğrencinin bir araya gelerek bir masanın başında özel ders öğretmeni tarafından aldıklarını dile getirmektedir. Başka bir ifade ile özel ders birebir alındığı gibi birden fazla kişinin bulunabileceği şekillerde de alınabilmektedir. Birden fazla kişinin bulunduğu gruplar akran öğrenciler olabileceği gibi farklı yaş gruplarından da olabilmektedirler. Aşağıda eğitim uzmanlarının farklı grup ve masabaşı modeline ilişkin görüşleri bulunmaktadır:

> "Ben aynı anda bak gözümün önünde oluyor bu olay zamanı yok adamın. Şimdi bu rapor olayına geleceğiz bak işte laf lafı açıyor. Öğrenci nerden rapor alıyor. O kadar ilginç söyleyeceklerim şimdi ne oluyor, orda büyük bedeller dönüyor. Adamın zamanı yok benim gözümün önünde oluyor bu olay. Şuraya bir tane 9. sınıf çocuğunu oturtmuş karşısına bir tane 11.sınıf yanına 12. sınıfı almış birine anlatmadan siz önce şunları çözün bakalım diyor. Birine anlatıyor, sen şunları şunları çöz diyor aynı anda bak aynı anda bir saatte 3 öğrenciye aynı anda özel ders vererek farklı seviyede 9. sınıf 11. sınıf 12. sınıf onun zihin müdahale dediğimiz konuların birbirine karışması efendim bir sürü hikâyeyi devre dışı bırakıyoruz."(U4)

> "…özel derste masa başı diye uyguladıkları bir yöntem var. Bu lafı pek duymazsın. Özel dersin yasal olduğu yerde de yani kurum öğretmenlerine özel dersi yasaklıyor. Yeni kavram geliştiriyorlar. Adı "pamuk toplamak". Nereye gidiyorum "pamuk toplamaya" gidiyorum. Masa başı denilen kavramda 5 tane öğrenciyi masanın çevresine oturtuyorlar. Her birinden 50$ alıyor.5 kere 50 ne etti 250$. Öğretmene 250$ ama her biri 50$'dan 5 kişi bir masanın çevresinde çalışıyorlar."(U1).

Şekil 15 incelendiğinde yöntemsel görüşler başlığı altında toplanan bir diğer kategori ise "Taktik"tir. "Taktik" kategorisi altında toplam dört kod bulunmaktadır. Bu kodlar; "Performans Odaklılık", "Sınav Odaklılık", "Soru Hileleri" ve "Test Odaklılık" şeklindedir. Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre eğitim uzmanları alınan özel derslerin genellikle performansa yönelik olduğunu sadece anı kurtarmak için alındığını dile getirilmiştir. Öğrencinin özel ders ile edindiği bilgiyi ilerleyen zamanlarda kullanmadığı sadece o an ile sınırlı kalındığı dile getirilmiştir. Ayrıca uzmanlardan biri özel ders ile iyi okullara yerleşen öğrencilerin

performans odaklı oldukları ve süreç içerisinde büyük sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmiştir. Aşağıda özel dersin performans odaklı olması ile ilgili eğitim uzman görüşlerinden bazıları bulunmaktadır:

> "Akademik başarı için veli, dışarıdan bir biçimde onu dolma tüfek gibi dolduruyor. Yani akademik başarı hele hele sınavdan çıktıktan sonra sana hiç lazım olmayacak, unutacağın bir bilgi ise onu bir biçimde doldurtturuyorsun. Yani dolma tüfek gibi ucundan bastırıyor, dolduruyorsun bir kere attı mı işi bitiyor, bir daha kullanmana gerek yok. Kullanman gerektiğinde tekrar doldurtuyorsun."(U1)

> "…başarı diye bir şey yok. Ne kadar hormon verdin ne kadar test çözdürdün. … Türkiye'nin en iyi okullarda dediğimiz "Robert, İstanbul Erkek ve Galatasaray" şimdi bu çocuk bu okulların yöneticileriyle zaman zaman bir araya geliyorum. Bana söyledikleri şöyle bir şey var ki, katılıyorum. Diyorlar ki; "hormon verilerek sizin deyiminizle hormon verilerek gelen çocuk hemen belli oluyor". Yani bıkıyor o kadar yoğun iki üç yıllık bir çalışma sonucunda dışardan enjekte edilen hormon dediğimiz hocalarla kurslarla ve o çocuğun zaten kapasitesinin çok üstünde çıkarılıyor. Ama ezber. Soru tipleri ezberletiliyor şu yapılıyor bu yapılıyor. O çocuklar hazırlıktan sonra birinci ikinci sınıfta çöküyorlar."(U2)

> "Şimdi şöyle düşünün bir adam özel ders için çocuğu aldı karşısına; aldığında 15 neti vardı çocuğun aldığında 15 neti vardı performans hocasıdır çünkü bunlar. Öğrenmeden ziyade bir performans veriyorlar bunlar Bu diyelim ki 2-3 haftada 4 haftada bir ayda 18 nete çıktı emin ol bunu 19 net yapamıyorlar veya 15 ten 18'e çıkarma öğrencinin bir çabasıyla zaten potansiyel var. …Genelde performans kurumları oldukları için özel ders hocalarında da performans söz konusu ne kadar çalıştırdığına ne kadar soru çözdürdüğüne bakıyor. …Şimdi performans arttırdığı bir gerçek. Onu şöyle açıklıyayım performansı arttırıyor bu gerçek ama öğrenmeyi arttırmıyor. Bizim o kalıcı motivasyon dediğimiz şey İşte kalıcı motivasyon şimdi dikkat et çocuk bir tane deneme sınavında küt diye yükselebilir, ikinci de küt diye düşebilir işte bu performans ödevi dediğimiz olgu ile ilgili. Çocuğun özel dersler performansını arttırdığı için bu performansı onun başarısında bir nebze şöyle bir kımıldama oluyor ama bu da tutunamıyor. Tekrardan çünkü şurada müthiş bir performans gösterdiği için bir sonrakinde zihinsel ve fiziksel olarak bir yorgunluk yaşıyor onun için performansta artış ama öğrenmede çok daha az yani hemem imkânsız bir artışa neden oluyor."(U4)

Eğitim uzmanları görüşlerine göre özel dersler genellikle sınav odaklı ilerlemektedir. Uzmanlar, öğretmenlerin testler üzerinden ilerlediği; sadece test tekniği bilmenin, soru çözme yöntemleri ezberlemenin faydalı bir unsur olmayacağını dile getirmektedirler. Eğitim uzmanlarından biri sınava hazırlanmanın bir noktadan sonra kısa sürede soru çözebilmeye dönüştüğünü dile getirmektedir. Öğretmenlerin kısa sürede soru çözmek için soru hileleri üzerine odaklandığı dile getirilmiştir. Ayrıca eğitim uzmanları tarafından belirtilen bir diğer görüş ise özel derslerin sınav odaklı ilerlediğidir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel dersin test, sınav odaklılığı ve soru hileleri ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "…öyle bir hale geliyor ki o sınava hazırlık kısa zamanda soru çözme oluyor. Çünkü o bir taktik, onlar öne geçiyor. Sınavda çıkabilecek olası soru şekillerine hazırlanma ayrı bir taktik. Bunun için aile ne yapıyor; bileziğini bile satıyor özel öğretmene veriyor veya kursa veriyor ya da kaçak yerlere gidiyor."(U2)

"Test tekniğini bilmek soru çözme tekniğini bilmek ya da bu tür sorular söyle çözülür gibi soru çözme yöntemi ezberlemek bir eğitim değildir. Öğrenilmesi gereken bir şey değildir."(U3)

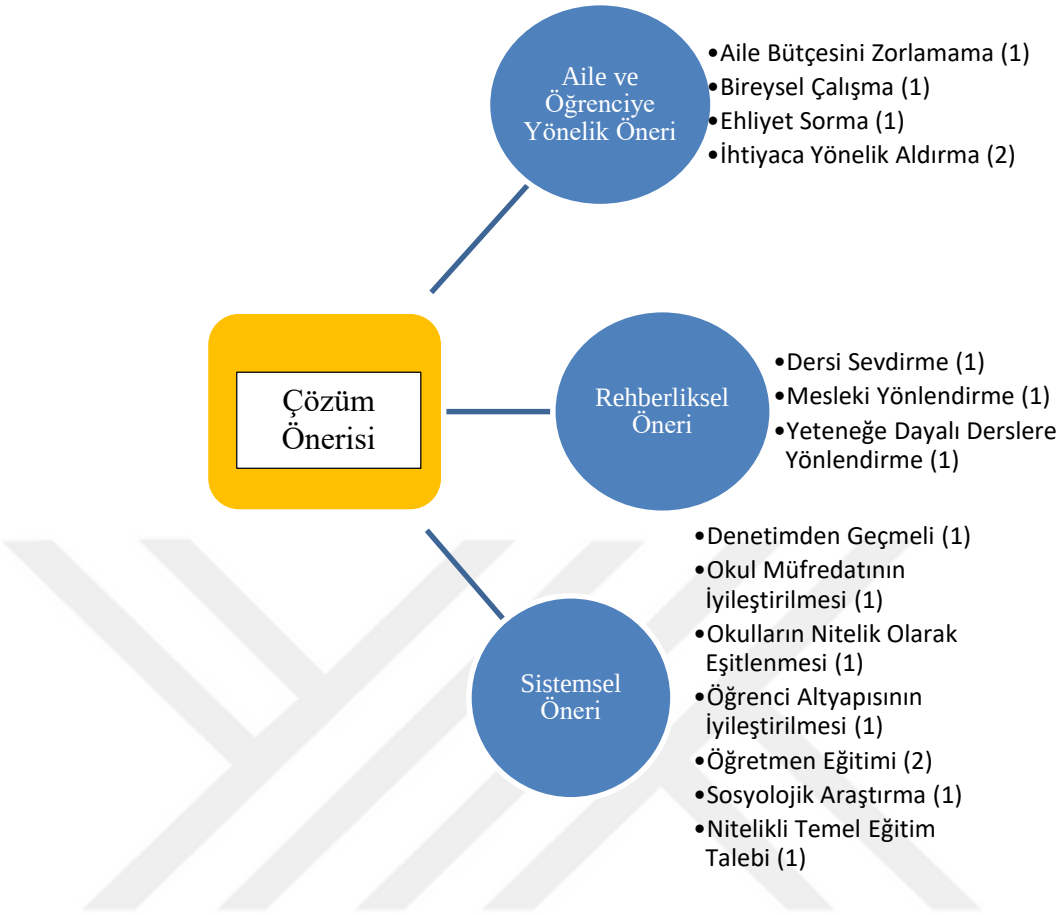
"Özel dersin bu aşamasında; bu defa hoca bol test veriyor, çocuğun bütün sorularını çözüyor tam sakatlık burda ama adam bunun farkında değil…"(U4)

"…bunlar sadece sınavda çıkacak sorular üzerine konuşlanan derslerdir."(U2)

"Bazen öyle özel ders veren kendi yöntemini geliştirdiğini söyleyen öğretmenler var ki belki öğretmen bile değil sadece soruyu çözdüğünü iddia eden bir şey öğrenip öğrenmemesinden ziyade soruyu çözebiliyor mu çözemiyor mu soru çözme hilelerini öğreten bu kişiye hiçbir şey katmaz. İleriki hayatında ya da eğitim hayatında hatta bu şekilde zor eğitim kazandığında oranın eğitimini yapamamasına da sebep olabilir. Sadece soru çözmek bir eğitim değildir."(U3).

4.2.3.4. Çözüm Önerileri Teması

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde dilen bulgur incelendiğine eğitim uzmanlarının değindiği bir diğer nokta ise çözüm önerilerilerdir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda elde edilen "Çözüm Önerileri" teması altında çeşitli görüşler belirlenmiştir. Eğitim uzmanlarının görüşleri farklı kategori ve kodlar altında toplanmıştır. Şekil 16'da özel derse yönelik "Çözüm Önerisi" teması altında toplanan kategori ve kodlara yer verilmiştir.

Şekil 16: Eğitim Uzmanlarının Çözüm Önerilerine Yönelik Görüşleri

Şekil 16'da eğitim uzmanlarının özel derse yönelik çözüm önerileri bulunmaktadır. "Çözüm Önerisi" teması toplamda üç kategoriden oluşmaktadır. Eğitim uzmanlarının çözüm önerileri; "Aile ve Öğrenciye Yönelik Öneri", "Rehberliksel Öneri" ve "Sistemsel Öneri" kategorilerinden oluşmaktadır. Eğitim uzmanları görüşlerinin analizleri sonucunda elde edilen "Aile ve Öğrenciye Yönelik Öneri" kategorisi dört koddan oluşmaktadır. Bu kodlar; "Aile Bütçesini Zorlamama", "Bireysel Çalışma", "Ehliyet Sorma" ve "İhtiyaca Yönelik Aldırma" şeklindedir. Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda, eğitim uzmanları öğrencinin eksikliğini giderecek, öğrenciyi toparlayacak nitelikte alınan özel derslerin öğrenciye fayda sağlayacağını düşünmektedirler. Başka bir ifade ile derslerden sürekli olacak şekilde değil de ara sıra alınmak kaydıyla özel dersin öğrencilerde olumlu sonuçlar doğurabileceği eğitim uzmanları tarafında önerilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının ihtiyaca yönelik özel ders aldırma ile ilgili görüşlerinden bazıları verilmiştir:

> "Onun içinde yani özel ders ne zaman olur; çocuğu eğer matematikten ya arada bir beni toparlayacak, "hoca bize 15 günde bir uğra çocuğu şöyle bir 15 günlük programın gözden geçirirsiniz" demek faydalı gelir, denetiminizde. Bunu çok önemsiyorum."(U1)

> "…özel ders biraz daha farklı olduğunu düşünüyorum bireyin ihtiyacına yönelik. Nerede ihtiyacı varsa nerede eksiği varsa belki o yöne yönelik özel ders makul olabilir ama bunu da diğeri gibi her alanda özel ders böyle bir şey sağlıklı olacağını düşünmüyorum. …öğrencinin nerede eksik olduğunun tespit edilip ona yönelik belki tamamlayıcı özel tamamlayıcı ders bu eksiğini kapatmaya yönelik tamamlayıcı dersin faydalı olacağına yöneliktir. O yönde olursa daha faydalı olur. …hangi konuda derste eksiği olduğu derslerden o eksikliğini tamamlayacak sınıftaki katılımını arttıracak sınıftaki derslerini tamamlayacak özel ders alınabilir. Aslında özel dersin ateşleyici bir rolünün olması gerekiyor. Temele onu oturtmamamız gerekiyor. Yani bazı öğrencilerimiz sınıftaki dersten faydalanmak için yeterli bilgi düzeyine sahip olmayabiliyorlar. Bu da sınıftaki derslerinden yeterince faydalanamayabiliyorlarsa bu eksiklerini tamamlamak için özel ders düşünülebilir."(U3).

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen bulgular doğrultusunda ailelere yönelik sunulan önerilerden biri; ailelerin bütçelerini zorlamadan, ekonomilerinin el verdiğince özel ders aldırmalarıdır. Başka bir ifade ile ailelerin aldırdıkları özel dersin temel ihtiyaçlarının önüne geçmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Eğitim uzmanlarının öğrencilere yönelik önerilerinden bir diğeri ise kendi kedilerine ders çalışmaları, nasıl öğrenmeleri gerektiğinin farkına varmaları gerektiğidir. Bir başka ifade ile öğrencilerin bilgiyi bireysel yöntemlerle kendi kendilerine edinmeleri gerektiği önemsenmektedir. Aile ve öğrenciye yönelik önerilerden bir diğeri ise ailelerin özel ders aldırırken her öğretmene güvenmemeleri, mutlaka ehliyet sormaları gerektiğine değinilmiştir. Yani özel ders verenlerin sadece öğretmenlik çıkışlı olmadığı farklı mesleklerden olabileceğine değinilmektedir. Öğrencinin bu durumdan mustarip olmaması için velilerin mutlaka özel ders öğretmenlerine öğretmenlik mesleğine dair belgelerini sormaları önerilmektedir. Aşağıda eğitim uzmanlarının aile ve öğrencilere yönelik aile ekonomisini zorlamama, bireysel çalışma ve ehliyet sorma ile ilgili görüşlerinden bazıları verilmiştir.

> "…Yani burda tamamen ekonominize bakacaksınız, ihtiyaçlarınıza bakacaksınız, öğrencinize bakacaksınız, gelen öğretmene bakacaksınız. Bütün bunları dengeliyorsanız, bu iş için ödediğiniz para yaşam standartlarınız etkilemiyorsa yapabilirsiniz. Yani evimi satar çocuğumu okuturum dememeniz lazım. Temel ihtiyaçların önüne geçmemeli. Ha bu eğitim önemsizleştirdiğim için değil çünkü sistemin için kişileri eğitecek bir sistem var zaten. Siz fazlasını istiyorsunuz."(U1)

> "En önemli olan unsur, bir kanaldan dersi dinledikten sonra öğrencinin kendi kendine yapması lazım. Kendi kendine çalışmadığı sürece o çalışma verimli olmuyor. Onun için öğrenciye öncelikle öğrenmeyi öğretmemiz lazım. Konu nasıl öğreniliri bilmesi lazım. … Okulda öğretmen anlatıyor, çocuğun kafasında bir şeyler kalıyor. Sonra çocuğun 24 saat içinde bir kere daha tekrarlaması lazım. Kendi kendine tekrar yapması lazım en kalıcı olanı bu."(U1)

> "Mesela bana veli ne yapmalı diye sorabilirsiniz. Gittiği kurumda kurumun ruhsatını istemeli, kurumun ruhsatı ben buranın sahibiyim diyenin adına mı ona bakmalı. Küçük bir köpeğe vurup kaçanlar haber oluyorken, eğitim paralarını alıp kaçanlar haber olmuyor. Bunları çokça yaşadık onun için veliler gittiği kurum ya da çocuklarını özel derse yolladıkları kişilerin ehliyetini kontrol etmeli. … Bir zamanlar çok özel ders yaptım. Hiç kimse bana diplomamı sormadı. Sorulması zordur ama çocuklarının geleceği için sormaları lazım.(U1)"

Şekil 16 incelendiğinde eğitim uzmanlarının çözüm önerisi olarak sunduğu bazı önerilerin rehberliksel öneriler olduğu tespit edilmiştir. "Rehberliksel Öneriler" kategorisi altında üç kodun toplandığı tespit edilmiştir. Elde edilen kodlar; "Dersi Sevdirme", "Mesleki Yönlendirme" ve "Yeteneğe Dayalı Derslere Yönlendirme" şeklindedir. Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre, eğitim uzmanları öğrencilerin öğrenmesinde ailelere önemli rollerin düştüğünü dile getirmişlerdir. Öğrencilerin dersleri sevmeleri için ailelerin günlük hayattan örneklerle dersi sevdirmesi ve çocuğun derse karşı ön yargılı yaklaşmamaları gerektiğine vurgu yapılmıştır. Eğitim uzmanlarının sunduğu önerilerden bir diğeri ise mesleki yönlendirmelerin küçük yaştan itibaren yapılması gerektiğidir. Eğitim uzmanlarına göre öğrencilere farklı meslekleri küçük yaşlardan itibaren tanıtmak ve rehberlik yapmak gerekmektedir. Benzer şekilde öğrencilerin yeteneğe dayalı derslerle karşı karşıya bırakılarak farklı yeteneklerini ön plana çıkarmak gerektiğine vurgu yapılmıştır. Eğitim uzmanlarından biri öğrencilerin sadece sınav odaklı büyüdüğü, yeteneğe dayalı derslerin ihmal edildiği aslında derslerin iç içe öğretilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Aşağıda eğitim uzmanlarının dersi sevdirme, mesleki yönlendirme ve yeteneğe dayalı derslere yönlendirme ile ilgili görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Ama bazı dersleri uygulamalı aileler evde sevdirirse günlük yaşamdan bir şeyler yaparsa öcü gibi olmaz. Şimdi biz ne yapıyoruz? Çocukları ilkokulda matematik yavaş yavaş veriyor ama ortaokula pat diye çarpım tablosunu ezberletiyoruz. "Hadi toplama çıkarma yap" diyoruz. Soğuk mesafeli bir öğretmen ile matematiği sevdirmeye çalışıyoruz. Matematik aslında yaşadığımız şurada fizikte öyle şu masa nasıl duruyor niye şu düşüyor."(U2)

> "Şimdi şöyle bir şey var; bizde bu seçme eleme sisteminde yanlışlık var. Çocuklara küçük yaşta şeyi vermiyoruz, yani bir kere meslek tanıtımlarını yapmıyoruz. … Şimdi bu böyle olunca bütün bunlar olunca aile de bir sarmala giriyor, çocuk da gidiyor ve özellikle ortaöğretim çağında hatta ortaokul 6. sınıftan itibaren çocukların meslekleri bilmesi lazım ve çocuklara okullarda eğilimlerini belirleyecek iyi rehber öğretmenlerin olması lazım. … Şimdi bu bir sarmal. Siz sistemi düzeltmezseniz. Bu tamamen sistemle ilgili, sistemi düzeltip sınava okulların kalitesini başarısını endekslerseniz bu çok uzun süre devam eder. Ama bundan vazgeçip benim bu ülkede sanatçıya, sporcuya, müzisyene, psikoloğa, sosyoloğa ihtiyacım var, bunlar da meslek ve geleceğin meslekleri bence. Bunlar çok daha önemli benim için. Zaten iyi çocuklar her yerde bellidir ve bunlarda bu

> okullara gider derseniz buna göre gerçekten sistemi oturtursanız hiç böyle bir şey olmaz."(U2)
>
> "…spor yapması gerekiyor, resim yapması yeteneği varsa ya da çizmeye çalışması ya da müzik en azından bir notayı bilmesi gerekiyor. O kadar kopmuş durumda ki yani biz çocuklara müziğinde asında matematik olduğunu öğretemiyoruz. Bunların hepsi matematik, biz bu sistemde belli dersleri atmış durumdayız. Sadece işte sınava uygun öğrenci yetiştiriyoruz. Ailenin de ölçüsü sadece sınav başarısı oluyor. İşte aynı benzer sistem Doğu Asya ülkelerinde var, Çin'de var Singapur'da var Tayland'da var…"(U5).

Şekil 16'da eğitim uzmanlarının görüşleri incelendiğinde, eğitim uzmanlarının çözüm önerilerinin toplandığı bir diğer kategori ise "Sistemsel Öneri" kategorisidir. "Sistemsel Öneri" kategorisi altında toplam yedi ayrı kod bulunmaktadır. Bu kodlar; "Denetimden Geçmeli", "Okul Müfredatının İyileştirilmesi", "Okulların Nitelik Olarak Eşitlenmesi", "Öğrenci Altyapısının İyileştirilmesi", "Öğretmen Eğitimi", "Sosyolojik Araştırma" ve "Nitelikli Temel Eğitim Talebi" şeklinde sırlanmaktadır. Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda, eğitim uzmanları öğretmenlerin iyi yetiştirilmediği, eğitim sistemi ile ilgili sorunların kaynaklarından birinin bu olduğu dile getirilmiştir. Öğretmenlerin iyi nitelikte olmaması öğrencileri özel derse ittiği belirtilmiş, çözüm önerisi olarak öğretmen adaylarının iyi seçilmesi ve düzeltmelerin öğretmen eğitiminden başlatılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca eğitim uzmanlarına göre özel ders veren kurum veya kişilerin denetimden geçmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarının öğretmen eğitimi ve özel dersin denetimden geçmesi ile ilgili çözüm önerilerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "Şimdi geliyoruz tekrar öğretmen iyi yetişiyor mu? Hayır, düşük puanlı insanlar gidiyor öğretmen oluyor işte bu sistemin getirdiği şey iyiler zaten mühendis oluyor, doktor oluyor. Niçin Yök, devlet diyor ki sen öğretmenliği tercih edersen sana burs verecem? Sen şu anabilimleri tercih edersen şu kadar burs vererek iyi çocukları almaya çalışıyor. Ama zaten sistem o kadar yanlış kurulmuş ki, Finlandiya örneğini diğer ülkelerdeki örneği verdiğimizde onlar önce öğretmenleri düzeltiyorlar. İyi öğretmen varsa sınıfta de zaten o çocuk yakalıyor. Bir de şöyle bir şey var şimdi teknoloji dedik, yeni kuşak dedik, şimdi benim dönemimde yani 50'li yaşlarda olan insanların döneminde insanlar put gibi sınıfta oturuyor öğretmen ne anlatırsa dinliyor. Çünkü biz teknoloji ile sonradan tanıştık televizyonu sonradan gördük. Ama bizim çocuklarımız daha küçük çocuklar benim üç yaşında yeğenim var Ipadi parmakları ile kullanıyor, istediği filmi açabiliyor. Bu çocuk ile benim sınıfta aynı olmam mümkün değil. Bu çocuğu sizin benim gibi sınıfta 40 dakika ders dinler halde öğretmeni dinler halde bulmanız mümkün değil. O zaman ne yapacaksınız eğitim sistemini de ona göre yapacaksınız. Ama yaparken de teknolojinin esiri olmayacaksınız ya da ezber bir takım şeylere dayatmayacaksınız."(U2)
>
> "Biz onun için buradaki bu problemin öğretmenlerin bilgilendirilmesi ile çözüleceğini düşünüyorum."(U4)
>
> "Bu kişi ve kurumların devlet denetiminden geçmesi gerekir."(U1).

Eğitim uzmanlarının sunmuş olduğu bir diğer çözüm önerisi ise okul müfredatlarının iyileştirilmesidir. Eğitim uzmanları altyapısı iyi olan ve düzenlenmiş müfredat alan öğrencilerin özel derse ihtiyaç duymayacağı vurgulamıştır. Ayrıca eğitim uzmanlarından biri eğitimde eşitliği, okullar arasındaki uçurumun yok edilmesi ile sorunların giderilebileceğine vurgu yapmıştır. Eğitim uzmanlarının okul müfredatlarını iyileştirilmesi ve okulların nitelik olarak eşitlenmesine yönelik çözüm önerileri aşağıda verilmiştir:

> "2. Okullarımızda müfredat ve ders şeylerini iyi ayarlamamız lazım. Çünkü altyapısı iyi olan müfredatı tamam anlamıyla alan çocuk takviyeye ihtiyaç duymaz ve soruların da buna göre ayarlanması lazım. Çocuk ne gördüyse müfredata o şekilde sorulması lazım, alışkın olduğu şekilde. Yani işte test tekniği şu bilmem ne olunca ne oluyor çocuk şeye zorlanıyor açık uçlu soru olsa buna zorlanmayacak, yaparak yaşayarak öğrenmelerini istiyoruz ama bir taraftan da çoktan seçmeli test uyguluyoruz."(U2)

> "Ütopik bir şey ama niye ütopya olmasın niye kurmayalım. Bütün her şey zaten hayalden gitmiyor mu? Talep edelim Hep birlikte eğitimde kaliteyi. Okullar arasındaki bu uçurumu olmaması gerektiğini talep etmen gerekiyor."(U5)

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bir diğer çözüm önerisi ise öğrencilerin alt yapılarının iyi hazırlanması gerektiğidir. Uzmanlara göre temeli iyi almış öğrencilerin özel derse ihtiyaç duymayacağı vurgulanmıştır. Ayrıca eğitim uzmanlarından biri öğrencilerin iyi alt yapı oluşturabilmeleri için ailelerin mutlaka kaliteli temel eğitim talebinde bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Başka bir ifade ile öğrencilerin özel derse ihtiyaç duymamaları için alt yapıları iyi olmalı, alt yapılarının iyi olması için ise kaliteli temel eğitim almaları gerekmektedir. Eğitim uzmanlarının öğrenci alt yapısının güçlendirilmesi ve ailelerin kaliteli temel eğitim talep etemleri gerektiğine yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

> "1. hakikaten çocuğumuzun alt yapısını iyi yapmamız lazım ki bu tür ekstra takviyelere şey yapmamız lazım."(U2)

> "…bizim toplum olarak talep etmemiz gereken ve hepimizin talep etmesi gereken çocuklarımız için gelecek için talep etmesi gereken tek şey var temel eğitim. Bunu iş adamı da sanayici de talep etmeli. Yani sanayici meslek liseleri orda olsun bana çırak yetiştirsin diye bakmamalı. Çünkü temel eğitimi almamış çocuk hiçbir zaman o ölçüyü alamayacak. Şikâyet ediyorlar ya iyi yetiştirmiyorlar işte ölçü alamıyorlar. … Ama sen bunu talep etmezsen yani veli olarak birey olarak iş adamı olarak herkesin temel talebinin yüksek sesle dile getirmesi gereken tek şey var kaliteli nitelikli bir temel eğitim."(U5)

Eğitim uzmanlarının sunmuş olduğu bir diğer çözüm önerisi ise sosyolojik araştırmalar yapılması gerekliliğidir. Eğitim uzmanları toplum yapısının iyi bilinmesi durumunda sorunların çözülebileceği, öğrencilere sunulan imkânların kendilerini

kolay şeylere yönlendirdiğini vurgulamıştır. Bunların tespit edilebilmesi için ilgili alanda sosyolojik araştırma yapılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Aşağıda sosyolojik araştırma yapılması gerektiğine yönelik yapılan çözüm önerilerinden bazılarına yer verilmiştir:

> "Şimdi bizim toplumumuzda aslında bütün bunlar sosyolojik bir kavram. Bütün bu sınav sistemi, özel ders hepsi yani Türk toplumunun yapısı bilinirse çözülebilecek şeyler. … Hayal kuran çocuk yaratıcı olur. Şimdi biz çocuklara hayal kurmasını ya da yoksunluğu yaşatmıyoruz ki çocuk "Ya ben şunu şey yapayım şöyle bir fırsat yapayım" diyebilsin. Niye hep Doğuda, Güneydoğuda başarı öyküleri çıkıyor? Çünkü o çocukların tek yapacağı şey ve tek yoğunlaştığı şey elinde teknolojik hiçbir şey yok şu yok tabi teknolojiyi kullanalım buna karşı değilim. Ama araç olarak kullanalım ve bu biz niye hep başarılı çoban hikâyeleri yapıyoruz. Onların özel hocaları mı var? Yok. Kursları mı var? Yok. Çünkü onların yaratıcılıkları ve kapasiteleri o yoksunlukla birlikte ortaya çıkıyor. Yoğunlaşıyorlar bir şeye çalışıyorlar. Derslerini anlamaya çalışıyorlar. Anlayarak çözmeye çalışıyorlar. Bunların elinde test kitapları, dershaneler, kurslar, özel hocalar yok ki. O çocuk işte gerçekten başarı yaratıyor. Öbürleri yani şehir çocukları dediğimiz, bir de öyle bir tabir var, yapamıyor. Sosyolojik olarak bakmak gerekir."(U2)

4.2.3.5. Metafor Teması

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel ders ile ilgili görüşlerini bildirirken metaforlar kullandıkları tespit edilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda elde edilen "Metafor" teması altında çeşitli görüşler toplanmıştır. Eğitim uzmanlarının görüşleri farklı kodlar altında toplanmıştır. Şekil 17'de özel derse yönelik "Metafor" teması altında toplanan kodlara yer verilmiştir.

Şekil 17: Eğitim Uzmanlarının Özel Derse Yönelik Metaforları

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler soncunda elde edilen bir diğer bulgu ise eğitim uzmanlarının özel ders ile ilgili kullandıkları metaforlardır. Sekil 17'de eğitim uzmanlarının özel derse yönelik kullandıkları metafor kodları bulunmaktadır. Şekil 17 incelendiğinde eğitim uzmanlarının özel dersi dört farklı metafor kullanarak betimledikleri görülmektedir. Kullanılan metaforlar; "Dolma Tüfek (Performans Odaklı), Hormonlu Çocuk (Performans Odaklı), Mafya (Kaygı Yükleme) ve Makam Şoförü (Soruların Çözümü)" şeklinde sıralanmaktadır. Eğitim uzmanlarından biri velilerin öğrencileri akademik başarı için dışardan takviyelerle desteklediği, bu desteğin kullanıldıktan sonra öğrencinin başka işine yaramayacağını vurgulamaştır. Performans odaklı olarak alınan özel dersin dolma tüfeğe benzetildiği görülmektedir. Aşağıda eğitim uzmanlarının özel derse yönelik dolma tüfek metaforu ile ilgili görüşleri verilmiştir:

> "Akademik başarı için veli, dışarıdan bir biçimde onu dolma tüfek gibi dolduruyor. Yani akademik başarı hele hele sınavdan çıktıktan sonra sana hiç lazım olmayacak, unutacağın bir bilgi ise onu bir biçimde doldurtturuyorsun. Yani dolma tüfek gibi ucundan bastırıyor, dolduruyorsun bir kere attı mı işi bitiyor, bir daha kullanmana gerek yok. Kullanman gerektiğinde tekrar doldurtuyorsun. … Bir konuya baktığında, ya bunun neden, niçin, nasıl, nerede, kim, niye bu soruları sorup buna göre mi yordanıyor, yoksa kafasına propaganda edilen, şırınga edilen, enjekte edilen fikrimi tekrarlıyor. Yine dolma tüfek örneğine geliyoruz, bilimsel düşünmeyi bilen, öğrenmeyi öğrenmiş, araştırmayı becerebilen insan ögesini oluşturamıyoruz. …Dolma tüfeği dolduruyoruz. Bu yıl, 30 Haziran'da(Üniversite sınavının olduğu tarih) bir ateşleyeceğiz, bitecek."(U1)

Performans odaklılıkla ilgili yapılan bir diğer benzetme ise "Hormonlu Çocuk" metaforudur. Öğrencilere dışardan takviyelerle desteklendiği öğrencilere yüklendiği dile getirilmiştir. Aşağıda eğitim uzmanlarından birinin özel derse yönelik "Hormonlu Çocuk" metaforuna yönelik görüşü belirtilmiştir:

> "Öyle bir yükleniyoruz ki onlara, zaten bu kavramı da ben attım "hormonlu çocuklar", hormon veriyoruz çocuklara. Yani dışardan takviye bir takım şeyler eğitim sistemi de aslını buna göre düzenliyor."(U2)

Eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre, bir diğer metafor ise "Mafya"dur. Eğitim uzmanlarından biri öğrencilerin iradesine kaygı yüklendiği ve bunun zorla yapıldığını dile getirmiştir. Öğrencilerin kaygı yüklenerek zorla özel derse yönlendirilmesi, "Mafya" kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

> "Tv8'de özel ders mafyası diye keskin ifade kullanarak kamuoyunun dikkatini çekmeye çalıştım. Bu mafya ifadesinin altında yatan da öğrencinin iradesine kaygı yükleyerek, etkileyip özel derse yönlendirme ondan dolayı. Yani işte mafya silah çeker paranızı alır, öbürü de size kaygı yükler. İkisinde de zorbalık vardır. Ondan sonra Biz bunun üstüne böyle gitmeye çalıştık."(U4)

Eğitim uzmanların kullanmış oldukları bir diğer metafor ise "Makam Şoförü" metaforudur. Eğitim uzmanlarına göre özel derslerde öğrencinin sorumluluğunda olan bazı görevlerin özel ders öğretmeni tarafından yapıldığı bundan dolayı "Makam Şoförü" kavramı kullanıldığı görülmüştür. Aşağıda eğitim uzmanlarının "Makam Şoförü" metaforuyla ilgili bazı görüşlerine yer verilmiştir:

> "Aslında özel dersi ben şöyle tanımlıyorum birçok söylemimde öğrencinin makam şoförü özel ders hocasıdır. Çünkü kendi yapacağı işi kime yaptırıyor? Hocaya yaptırıyor. Makam şoförü kullanıyor. O da hoca. Matematikte, Matematik özel ders hocası arabayı kullanılır. Çok soru çözmek bir kurumsal performans olarak gözükür. … Yani çocuğun yerine biz soru çözüyoruz."(U4)

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde nicel veriler ve nitel veriler sonucunda elde edilen bulgular özetlenerek ayrı başlıklar altında tartışılmıştır. Ayrıca sonuçlar özetlenerek önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Nicel Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuç

Araştırma kapsamında elde edilen nicel bulgular incelendiğinde genel olarak nitel bulgular ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Nicel bulgularda öğrencilerin özel ders eğilimleri boyutlar bazında çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir.

Ortaöğretim 12.sınıf öğrencilerinin özel derse yönelik:

- Bilişsel boyut eğilimleri yüksek, duyuşsal, eylemsel boyuttaki eğilimleri orta düzeydeyken, sosyoekonomik boyutta eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
- Cinsiyet açısından duyuşsal, eylemsel ve sosyoekonomik düzeyde kız öğrenciler lehine yüksek eğilim tespit edilirken, bilişsel boyut düzeyinde anlamlı fark bulunamamıştır.
- Okul türüne göre; bilişsel boyutta endüstri meslek lisesi ile fen lisesi arasında meslek lisesi lehine özel ders eğilimi daha yüksek bulunmuştur. Ancak duyuşsal boyutta meslek lisesi ile anadolu lisesi, fen lisesi ve özel lise arasında meslek lisesi aleyhinebir fark çıkmıştır. Bu durum meslek lisesi öğrencilerinin bilişsel olarak kendilerini eksik hissetmeleri özel ders eğilimlerinin yüksek çıkmasını sağlarken, isteklilik motivasyon gibi duyuşsal özelliklerinden dolayı ise duyuşsal eğilimlerinin düşük olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Başka bir ifade ile meslek lisesi öğrencileri bilişsel eksikliklerinden dolayı özel derse ihtiyaç duymaktadırlar ancak özel derse karşı duyuşsal eksiklikleri özel ders almalarına engel olmaktadır. Eylemsel olarak okullar arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir. Sosyoekonomik boyutta ise eğilimlerin genel anlamda düşük çıkmasına karşın özel liseye devam eden

öğrencilerin diğer okullara devam eden öğrencilere göre eğilimleri yüksek bulunmuştur.

- Anne ve baba mesleği öğrencilerin özel ders eğilimlerinde anlamlı farklılık kaynağı olarak görülmemektedir.
- Aile geliri değişkenine göre incelendiğinde bilişsel, duyuşsal, eylemsel boyutlarda farklılık tespit edilmezken sosyoekonomik boyutta aylık geliri 3501 ile 5500 olan öğrenciler ile 1501-3500 ve 5501 – 7500 arasında öğrenciler arasında 3501-5500 lehine farklılık bulunmuştur.
- Baba eğitim düzeyine göre katılmcı öğrencilerin özel ders eğilimleri arasında anlamlı farklılık bulunmazken anne eğitim düzeyi arttıkça bilişsel ve duyuşsal boyutta genellikle özel ders eğilimi artmaktadır.
- Özel ders alma durumu değişkenine göre bilişsel, duyuşsal ve eylemsel boyutlarda özel ders alan öğrenciler lehine eğilimin yüksek olduğu tespit edilirken sosyoekonomik boyutta bir farklılık tespit edilmemiştir.

Kız öğrencilerin özel ders eğilimleri erkek öğrencilere göre yüksek tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu Kim ve Lee'nin (2001) kız öğrencilerin özel derse erkek öğrencilerden daha fazla yöneldiklerini bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Buna karşın farklı çalışmalarda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre özel dersi daha fazla tercih ettiğini belirtilmiştir (Gündüz, 2003; Tansel ve Bircan, 2005; Lee, 2013). Genel anlamda eğitim yatırımlarında cinsiyet açısından eşitsizliğin olduğu bilinmektedir. Kız öğrenciler aleyhine olan bu durumun üstesinden gelmek için kız öğrencilerin kendileri ispatlamak için özel ders gibi takviye eğitimlere eğilimlerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Elbadawy, Assaad, Ahlburg ve Levison (2007) yapmış oldukları çalışmada genel olarak işgücü piyasasında erkeklere olan yönelim daha fazla olduğu bundan dolayı eğitimde ailelerin erkek çocuklara yönelik eğitim yatırımlarına daha çok önem verdiğini belirtmiştir. Ancak araştırmacılar yapmış oldukları çalışmada özel ders gibi takviye eğitimlere olan eğilimde cinsiyet açısından farklılık tespit etmemişlerdir.

Baker, Akiba, LeTendre ve Wiseman, (2001) öğrencilerin gölge eğitim eğilimlerinde cinsiyetin önemli bir unsur olduğu bunun yanı sıra ailenin statüsünün de önemli bir değişken olduğunu belirtmiştir. Lee(2013) benzer şekilde aile gelir durumun özel ders almada önemli bir değişken olduğunu belirtmektedir. Aile geliri yüksek olan bireylerin daha çok özel dersi tercih ettiğini vurgulanmaktadır. Tansel ve Bircan (2006) öğrenci

başarısındaki en önemli unsurun aile gelirinin olduğunu belirtmişlerdir. Rutz ve Balkan (2016) ise özel ders gibi destek eğitimlerinin orta gelir grubuna sahip aileler arasında daha çok yaygın olduğunu belirtmiştir. Araştırmacılara göre sınıf (tabaka) atlamanın yolunun eğitim olduğu ve araştırmacılar bu gelir düzeyine sahip ailelerde sınıf(tabaka) atlama istediğinin daha çok olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında orta gelir düzeyine sahip bireyler arasında özel ders eğilim düzeylerinin farklılaşması Rutz ve Balkan'nın (2016) belirtmiş oldukları görüşler ile benzerlik göstermektedir.

Elde edilen bir diğer bulgu ise okul türüne göre göre özel ders eğiliminin değişme durumudur. Özel ders alan öğrenciler genellikle özel ders almayan öğrencilere göre akademik anlamda daha az başarıya sahiptirler (Baker ve ark. 2001; Guill ve Bos, 2014). Meslek lisesi öğrencilerinin bilişsel olarak özel ders eğilimlerinin yüksek olmasının sebebi ders başarılarının düşük olması olarak gösterilebilir. Elde edilen bulguya benzer bir bulgu Lee (2013) tarafından elde edilmiştir. Lee (2013) okul türünün özel ders almada anlamlı bir değişken olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin özel ders eğilimlerinde baba-anne mesleği ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamazken anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Tansel ve Bircan (2005) destek eğitime yönelmede anne mesleğinin önemli bir değişken olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde araştırmacılar baba mesleğinin de destek eğitimi alma durumunu etkileme konusunda önemli bir değişken olduğunu belirtmişlerdir (Tansel ve Bircan, 2006). Bu çalışma, elde edilen bulgu ile çelişmektedir. Anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumu Tansel ve Bircan (2006) tarafından belirtilmiştir. Tansel ve Bircan (2006) yapmış oldukları çalışmada baba eğitiminden ziyade anne eğitiminin çocuğun eğitiminde önemli bir belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Davis (2013) annelerin çocuklarının eğitimiyle ilgili alınan kararların birçoğunda etkili olduklarını belirtmektedir. Bu bağlamda anne eğitim düzeyinin eğitim ile ilgili konularda önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde Elbadawy ve ark. (2007) annenin almış olduğu eğitimin çocukların sağlık ve eğitimlerinde önemli bir değişken olduğunu eğitimli annelerin çocukların eğitimleriyle daha yakından ilgilendiğini dile getirmişlerdir. Kim (2004) anne eğitiminin özel ders almada önemli bir değişken olduğunu tespit etmiştir.

5.2. Nitel Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuç

Nitel bulgulara yönelik sonuç ve öneriler elde edilen tema başlıkları altında tartışılmaya çalışılmıştır.

5.2.1. Özel Derse Yönelim Nedeni ile İlgili Tartışma

Öğrenci, veli ve eğitim uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre özel ders alma nedenleri farklılaşabilmektedir. Katılımcılar özel derse yönelim nedenlerinden biri olarak aileleri göstermektedirler. Öğrencilerin bir kısmı ailelerinin isteği üzerine özel ders aldıklarını belirtmektedirler. Velilerin bazıları da benzer şekilde yönlendirmeyi kendilerinin yaptığını belirtmektedirler. Ayrıca öğrenci, veli ve eğitim uzmanları tarafından ortak olarak belirtilen bir diğer unsur ise ailelerin kendilerini çocuklarının eğitiminden sorumlu hissettikleri ve bu sorumluluğu hafifletmek ya da bu sorumluluktan kurtulmak için özel ders aldırıldığı belirtilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgular ailelerin geçmiş yaşantılarının, ekonomik durumlarının veya bulundukları konumdan memnuniyetsizliğinin çocuklarına daha iyi imkanlar sağlamak için özel derse yönlendirdikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Sunate (2017), ailelerin baskısının öğrencileri özel derse yönlendiren bir unsur olduğunu belirtmiştir. Ailelerin motivasyon ve akademik açıdan çocukları özel derse yönlendirdiği bazı çalışmalarda belirtilmiştir (Bray, 2010; de Castro ve de Guzman, 2010; Song, Park, ve Sang, 2013). Davis (2013) ailelerin çocuklarına karşı olan sorumluluklarından kurtulmak için özel ders aldırdıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Bray (2007), Köstereliоğlu (2015) ve Rutz ve Balkan (2016) devletlerin ailelere yüklediği çocuklarının eğitim ile ilgili sorumluluklarının olduğunu vurgulamış ve ebeveynler bu sorumluluktan kurtulmak için özel ders gibi ek eğitim hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Elde edilen bulguların bu çalışmalar ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ailelerin sorumluluktan kurtulmak yerine çocukları ile daha fazla zaman geçirerek onların eğitimleri ile daha yakından ilgilenmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Damayantthi (2018) yapmış olduğu çalışmada ebeveynlerin çocuklarının eğitimleri ile ilgilenmelerinin akademik başarıyı arttırmada özel ders aldırmaktan daha çok etkili olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra veli ve eğitim uzmanları; aile hırsı, egosu, çabası, kişisel tatmini ve ailelerin mevcut durum ile yetinmek istememesi gibi nedenleri özel derse yönlendiren unsurlar olarak görmektedirler. Bray (2007) bazı toplumlarda ailelerin gösteriş yapmak için

çocuklarını yüksek maliyetli özel derslere yönlendirdiğini belirtmektedir. Demirer (2011) ailelerin veya öğrencilerin mevcut durum ile yetinmemesini ekonomik gelirlerine bağlayarak, bu ailelerin okul dışı kurslarla yetinmeyip çocuklarına özel ders aldırdıklarını belirtmektedir. Bu çalışmalar elde edilen ailenin egosu ve hırsından dolayı özel derse yönelme ve mevcut durum ile yetinmeme bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Öğrenci, veli ve eğitim uzmanları, özel ders almaya yönlendiren temel unsurların başında sınavlar ve ders başarısını göstermektedirler. Öğrencilere göre özel derse yönelmelerinde etkili nedenler arasında; sınav ve dersler vardır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu ulusal çapta yapılan kademeler arası genel sınavdan dolayı özel derse yöneldiklerini belirtmektedirler. Öğrenciler ara sınıflardan ziyade son sınıflarda özel derse yönelimin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Veliler öğrencilerin sınavlarda başarı göstermeleri veya ders başarısını yükseltmeleri ve eksik derslerde alt yapılarını tamamlamak için özel derse yöneldiklerini belirtilmişlerdir. Eğitim uzmanları da benzer şekilde kademeler arası geçişlerde sınav sisteminin, öğrenciler arasında yarışın ve bazı derslerin soyut dersler olmasının öğrencileri özel ders almaya iten nedenler olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin özel derse yönelmesinde derslerde başarılı olmak, eksik oldukları derslerde alt yapı oluşturmak ve ders kapsamlarının yoğun olması gösterilen nedenler arasındadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde elde edilen bulgulara benzer olarak özel ders gibi takviye derslere yönelmenin temel nedenlerinin başında sınavlar ve ders başarısı gösterilmektedir (Baştürk ve Doğan, 2010; TED, 2010; Demirer, 2011; Saracaloğlu vd, 2014; Köşterelioğlu, 2015; Yıldızhan, 2015 ve Biber vd., 2017). Bray (2007) özel derse, düşük başarı düzeyine sahip öğrencilerin başarı düzeylerini yükseltmek, yüksek başarı düzeyine sahip öğrencilerin ise rekabet ortamında bulunmak için yöneldiğini belirtmiştir. Silova (2009) ve Bray ve Kwo (2014) özel derslere yönelimin altında yatan temel nedenlerden biri olarak ulusal çapta yapılan sınavları göstermektedir. Ayrıca Silova (2009) bu araştırmada elde edilen alt yapı eksikliğinden dolayı özel derse yönelim bulgusuna vurgu yapmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin sınav ve ders başarı istekleri kendi aralarında bir rekabet ortamı yaratmakta ve öğrenciler bu rekabetin dışında kalmak istememektedirler. Ders, sınav kaynaklı yönelim nedenlerinden diğerleri ise genel olarak okul veya kurslarda derslerin kalabalık olmasına karşın özel dersin sadece bireye özgü olması ve özel derslerin sadece bir dersi kapsamasıdır. Yani özel dersin eksiklik yaşanan derslerde

eksik olunan konulara yönelik olması öğrenciyi özel derse yönlendiren unsurdur. Eğitim kademelerinde öğrencilerin öğretmenlerden beklentilerinden biri öğretmenlerle iyi iletişim kurmaktır. Ancak sınıfların kalabalık olması bu iletişimi engellemektedir. Yapmış olduğu çalışmada eğitimdeki sorunlara değinen Yılmaz ve Altınkurt (2011) sınıfların kalabalık olduğunu belirtmiştir. Sınıfların kalabalık olması sorunu aile ve öğrencileri farklı çözüm yollarına sevk etmektedir. Bray ve Lykins (2012) ve Yıldızhan (2015) da yapmış oldukları çalışmada bireylerin özel derse yönelmelerinin sebeplerinden biri olarak sınıfların kalabalık oluşunu göstermektedir. Bray ve Lykins (2012) ve Yıldızhan (2015) ders içeriklerinin yoğun olmasının okul dışı eğitim ihtiyacını doğurduğunu belirtmiştir. Özel derse yönelimde sınıfların kalabalık olmasından kaynaklı iletişim eksikliği, altyapı eksikliği, derslerin yoğun olması gibi nedenler özel derse yönlendiren unsurlar olarak görünmektedir. Belirtilen bu unsurların özel derse yönlendirmesinin altında yatan neden olarak sınav ve derslerde başarı sağlanması şeklinde yorumlanmıştır. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde de büyük çoğunluğunun ders ve sınav başarısını neden olarak gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda elde edilen bulguların yukarda belirtilen literatür ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Öğrenci, veli ve eğitim uzmanlarına göre özel derse yönelmede, öğretmen ve öğrenciden kaynaklı nedenler de bulunmaktadır. Katılımcıların ortak olarak belirttikleri temel nedenlerden biri; öğrenci ve öğretmen yetersizliğidir. Öğrenci ve öğretmen yetersizliği; öğrenci, veli ve eğitim uzmanları tarafından sıklıkla belirtilen nedenlerdir. Yani öğrencilerin çaba gösterdikleri ancak bu çabalarının yetersiz kaldığı veya yeterince öğrenemediklerini fark etmeleri veya okuldaki öğretmenlerin öğrencilerin seviyesine uygun ders işleyememeleri, dersleri sevdirememe gibi öğretmen yetersizlikleri öğrencileri özel derse yönlendiren nedenler arasında gösterilmektedir. Yılmaz ve Altınkurt (2011) eğitim sorunlarından biri olarak öğretmenlerin yetersizliğini göstermiştir. Benzer şekilde Bray vd. (2014) öğretmen yetersizliğini özel derse yönlendiren unsurlar arasında göstermiştir. Sobhy (2011) ve Bray, Mazawi ve Sultana, (2013) öğretmen ve öğrenci yetersizliğinin özel derse yönlendiren etmenlerden olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim sisteminin sorunu olarak gösterilen öğretmen yetersizliğinden dolayı öğrencinin ve velilerin farklı çözüm üretmeye odaklanması olası bir durum olmaktadır. Bu bağlamda bireylerin özel ders gibi farklı arayışlara yönelmesi normal bir durum olabilmektedir. Ayrıca öğrencilerin

dersleri kavramak için çaba harcarken internet gibi alternatif alanları kullandıkları ancak bunların etkisizliği veya daha disiplinli çalışma istekleri kendilerini özel derse yönlendiren diğer unsurlar olarak gösterilmektedir. Bray (2007) özel ders gibi ek öğrenmeler bazı bölgelerde öğrenciyi disipline ederek daha verimli ders çalışmaya ittiğini belirtmektedir. Öğrencilerin strese girmeleri kendilerini özel derse yönlendiren diğer neden olduğu belirtilmiştir. Öğrenciler, girecekleri sınavı düşünerek mevcut durum ile yetinmeyip, zamandan kazanç ve öğretmenlerin birebir kendileri ile ilgilenmelerini istedikleri için özel derse yöneldiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenci isteği ve öğrencinin mevcut durum ile yetinmemesi veliler tarafından belirtilen diğer unsurlardır. Velilere göre, öğrencilerin arasında bulunan seviye farkı özel derse yönlendiren başka bir unsurdur. TED (2017) raporuna göre öğrencilerin mevcut durum ile yetinmeyip destek eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Guill ve Boss (2014) ise özel derslerde öğrenciler ile birebir ilgilenilmesinin özel dersi çekici kılan bir unsur yaptığını belirtmiş ve özel derse yönelim nedenlerinden biri olarak göstermiştir. Bray ve Kwo (2014) özel ders aldırmanın yavaş ve hızlı öğrenen öğrenciler arasındaki farkı azaltan bir unsur olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda özel ders almanın öğrenciler arasında farkı azaltacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular incelendiğinde ilgili çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu özel derse yönelmelerindeki en önemli neden olarak okulların yetersiz olmalarını göstermektedirler. Okul yetersizliği velilerin de büyük çoğunluğu tarafından belirtilen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınava dayalı bir eğitim sisteminde öğrencilerin okuldan beklentileri genellikle sınav odaklı çalışmaların yürütülmesi yönündedir. Bu bağlamda okulların sınava yönelik beklentileri karşılayamaması okulların yetersiz olduğu algısının oluşmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Birçok araştırmacı okulların eksikliklerinin bireyleri özel ders gibi gölge eğitim kurumlarına yönlendiren unsur olduklarını belirtmiştir (Buchmann, 1999; Silova ve Bray, 2006; Kim ve Lee, 2010; Bray ve Lykins, 2012; Bray vd.,2014). Bu bulguya benzer bir bulguya Yıldızhan'ın (2015) yapmış olduğu çalışmada da rastlanmaktadır. Yazar merkezi sınavlara hazırlamada okulların test tekniği, deneme sınavı ve ders tekrarı gibi yetersizliklerinden dolayı bireylerin okul dışı kurum veya kişilere yöneldiği belirtmiştir. Bezer şekilde Ünsal (2016) yapmış olduğu çalışmada gölge eğitim kurumlarının okullardan daha iyi olduğu bu kurumlara devam edilmeden sınavlarda başarılı olunmayacağına vurgu yapmıştır. Dawson (2010)

da okulların yetersizliğini bireyleri özel derse yönlendiren unsur olarak görmektedir. Ayrıca sistemin öğrencileri özel ders aldırmayı dayattığı öğrenciler tarafından dile getirilmiştir. Veliler de, öğrencilere benzer olarak sistem dayatmasını özel derse yönelim nedeni olarak belirtmektedir. Veliler ayrıca, eğitim sisteminin yetersiz olmasını, okullardaki rekabet ortamının ve okullar arasında büyük farkın olmasını özel derse yönlendiren unsurlar olarak belirtilmiştir. Yıldızhan (2015) yapmış olduğu çalışmada okullar arasındaki farkın bireyleri takviye derslere yönlendiren unsur olduğunu belirtmiştir. Bu durum okullar arasında var olan farkı arttıran bir unsur olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Addi-Raccah ve Dana, (2015) yapmış oldukları çalışmada özel ders aldırmanın sosyoekonomik statüleri farklı okullar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı ve özel ders almanın okullar arasındaki farkı arttırdığı belirtilmişlerdir.

Veliler öğrencilerden farklı olarak çevre etkisi ve çevrelerinde bulunan kişilerin tavsiyelerinin özel derse yönlendiren unsurlar olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca ailelerin çocukları için iyi gelecek kaygısı, planlaması ve geleceğe yatırım yapma isteği öğrenci görüşlerinden farklı olarak ön plana çıkmaktadır. Davies (2004) ve Rutz ve Balkan (2016) ailelin özel ders aldırmalarını çocuklarının gelecek ile ilgili kaygılarından kurtulmak için olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgu ile benzerlik göstermektedir. Eğitim uzmanlarına göre ise, aile dürtüsü, arkadaş dürtüsü, öğretmen dürtüsü ve yakın çevre dürtüsü öğrenciyi özel derse yönlendiren çevresel baskı olarak gösterilmektedir. Öğrenciler akranlarının özel ders aldıklarını gördükleri durumda kendilerinin geri kalacağı kaygısını yaşayabilmektedir. Bu bağlamda arkadaş çevresi özel derse yönlendiren önemli bir unsur olabilmektedir. Lee (2103) arkadaş unsurunu özel derse yönlendiren bir unsur olarak görmektedir. Yazar elde edilen bulgulara benzer olarak, öğrencilerin akranlarından etkilenebildiği ve onlardan geri kalmamak için özel ders talebinde bulunabileceklerini vurgulamaktadır.

Eğitim uzmanlarına göre, eksiklik hissi, iyi gelecek kaygısı, olumsuz stres yüklemesi, öğretmenin dersten soğutması, sınav stresi ve zorunluluk hissi öğrencileri özel derse yönlendiren duyuşsal nedenler olarak görülmektedir. Eğitim uzmanlarının değindiği diğer noktalar ise sosyoekonomik ve sosyopolitik nedenlerden dolayı özel derse yönelmedir. Eğitim uzmanları öğrenci ve velilerden farklı olarak öğrencilerin sahip olacakları diplomaların kaderlerini değiştirmesinden, sınıfsal (tabakasal) geçişlerin eğitim yoluyla yapılmasından, dershanelerin kapatılmasından ve milli eğitimin eksik

olmasından dolayı özel derse yönelmelerin olduğunu dile getirmişlerdir. Kurul vd. (2013) diplomaları, bireylerin sahip olduğu bilgi ve beceri göstergesi olarak tanımlamaktadır. Bray (2007) bazı bölgelerde özel ders gibi destek eğitimlere yönelmenin altında yatan nedenlerden biri olarak iyi bir diplomaya sahip olma isteğinin olduğunu belirtmektedir. Ebeveynlerin bir kısmı eğitim aracılığıyla sınıf atlamanın mümkün olduğunu düşünmektedirler. Çocuklarının iyi okullarda okumaları yoluyla iyi bir eğitim almaları bulundukları sınıftan bir üst sınıfa geçmelerini sağlayacaktır. Rutz ve Balkan (2016) yapmış oldukları bir çalışmada orta sınıf vatandaşların bir üst kademeye geçiş için okullar arası geçiş sınavlarını önemsedikleri ve bundan dolayı çocuklarına maliyeti çok yüksek olan özel dersler aldırdıklarını belirtmektedir. Bu bağlamda özel ders gibi takviye etkinlikler sınıfsal geçişlere olanak sağlayan sınavlarda başarı sağlamak için sıkça başvurulan destek alanları olmaktadır (Silova, 2009; Dawson, 2010; Yıldızhan, 2015; Rutz ve Balkan, 2016). Elde edilen bulgu belirtilen görüşler ile uyuşmaktadır. Ayrıca Köseteriloğlu'nun (2015) yapmış olduğu çalışmada görüşme yapılan öğretmenlerin dershanelerin kapatılmasının özel ders gibi denetimsiz sektörleri büyüteceğine değinmişlerdir. Benzer şekilde Kore'de 80'li yıllarda özel ders gibi resmi olarak takviye eğitim kurumlarının kapatıldığı ancak bu durumun ilerleyen dönemlerde bu sektörlerin daha da büyümesine neden olduğu belirtilmiştir (Kim ve Lee, 2006; Jung ve Lee, 2010).

5.2.2. Özel Derse Yönelik Genel Görüşler ile İlgili Tartışma

Öğrenci, veli ve eğitim uzmanlarının özel derse yönelik genel görüşleri incelendiğinde, katılımcıların özel derse ilişkin akademik, duyuşsal ve sosyoekonomik görüşlerinin benzer olduğu gözlemlenmektedir. Veli ve eğitim uzmanları ise öğretmenliğin vasıfsızlaştırılmasına ilişkin görüşleri benzer olarak belirtilmiştir. Bunlara ek olarak öğrencilerin öğretmenlere yönelik görüşleri bulunmaktadır. Veliler ayrıca öğretmene erişim ve öğretmenin öğrenci tercihine değinmişlerdir. Eğitim uzmanları ise diğer katılımcılardan farklı olarak özel derse yönelik sosyal boyutta görüşlerini belirtmişlerdir.

Öğrenci ve velilerin özel derse yönelik yoğun olarak akademik ve duyuşsal konularda görüş belirttikleri gözlemlenirken özel dersin sosyoekonomik yönüne ilişkin bütün katılımcılar fikir bildirmişlerdir. Ayrıca öğrenci ve velilerin özel dersin akademik ve duyuşsal boyutlarıyla ilgili genellikle olumlu görüşleri bulunurken eğitim

uzmanlarının akademik ve duyuşsal boyutlara ilişkin görüşlerinin genellikle olumsuz olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bütün katılımcıların sosyoekonomik boyuta ilişkin görüşlerinin genellikle olumsuz olduğu gözlemlenmiştir.

Öğrenciler, özel dersin akademik boyutuna ilişkin görüşleri kapsamında ders başarısına olumlu etkisine ve okul derslerine faydasına yoğun olarak değinmişlerdir. Benzer şekilde birçok veliye göre özel ders, öğrencinin ders başarısına ve sınav başarısına önemli ölçüde etki etmektedir. Eğitim uzmanları ise ders başarısına etkisi ile ilgili farklı düşünmektedirler. Eğitim uzmanlarının büyük çoğunluğu özel derslerin öğrenci ders başarısına olumlu etkisinin olduğunu belirtirken bazı eğitim uzmanları özel derslerin ders başarısına etkisinin olmadığını vurgulamıştır. Yapılan birçok çalışma incelendiğinde özel derslerin öğrencilerin sınav ve ders başarılarına olumlu katkılarının olduğu belirtilmiştir (Bray, 2007; Silova, 2009; Kuan, 2011; Bray ve Lykins, 2012; Güvedir,2014). Bu bulgu, araştırma kapsamında öğrenci veli ve bazı eğitim uzmanları tarafından belirtilen görüşler ile uyum göstermektedir. Ancak ilgili literatür incelendiğine özel dersin öğrencilerin ders, sınav gibi akademik başarılarına bir etkisinin olmadığını belirten çalışmalara da rastlanmaktadır (Smyth, 2008 ve Guill ve Bos, 2014). Bu çalışmalar, yapılan araştırma kapsamında bazı eğitim uzmanlarının belirttiği görüşler ile uyum göstermektedir. Bu bulgular ışığında para karşılığında alınan özel derslerin öğrencinin akademik başarısına etkisi; özel dersi alan öğrencinin ve veren öğretmenin özellikleri, öğrencinin ruh hali, öğrenme ortamı gibi etmenlere göre değişebileceği genellenebilir bir etkisinin olmayacağı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca özel ders ile derslerin verimli geçmesi, derslerin mantığının kavranarak derin ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi, derslerin aktif işlenmesi gibi olumlu vurgular öğrenciler tarafından yapılmıştır. Veliler de benzer şekilde özel dersin ders verimliliğini olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Disiplinli çalışma olanağı sağlaması, genel kültüre katkısı, öğrenmeyi pekiştirme, sınıfta çekinilen soruların sorulmasına imkan tanınması, tekrar, tamamlayıcılık, ufuk açıcılık ve zaman tasarrufu sağlaması özel dersin diğer akademik olumlu sonuçları olarak öğrenciler ve veliler tarafından belirtilmiştir. Ancak velilerden bazıları özel dersin ufuk açmaya bir katısının olmayacağını vurgulamışlardır. Eğitim uzmanları özel derslerin birebir işlenmesinin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmada önemli bir unsur olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilere göre özel dersin ezber, kıyaslama yapamama gibi sınırlı sayıda olumsuz akademik etkileri olabilmektedir. Veliler ve eğitim uzmanları ise özel

dersin öğrencileri kolaya alıştıracağı öğrenciyi ezbere iteceğini belirtmişlerdir. Ayrıca veliler öğrencilerin özel ders alarak zorlukla baş etme becerilerini yitirebileceklerini belirtmektedirler. Eğitim uzmanları ise özel derslerin öğrencileri kolaya alıştırdığı için düşünme becerilerinin olumsuz etkileneceğine vurgu yapmıştır. Yapılan bir boylamsal çalışmada özel ders gibi takviye eğitimlerin öğrencilerin öz yeterlik, öz saygı gibi becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir (Hong ve Park, 2012). Bu çalışmada özel derslerin öğrencilerin bireysel çalışma becerilerini engellediği, birilerine bağlı olarak ders çalışma isteklerini tetiklediği belirtilmiştir. Yani öğrencilerin kolaya alıştığı vurgulanmıştır. Benzer şekilde Guill ve Bos (2014) özel dersin öğrencilerin bireysel çalışma yeteneklerine engel olabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda elde edilen bulgu ilgili çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Öğrenciler özel dersler ile kolay yoldan bilgiye ulaşmak isteyebilmekte bu istekleri düşünme becerilerinin gelişmesine engel olabilmektedir. Bazı öğrenci, veli ve eğitim uzmanları tarafından belirtilen özel dersin öğrenciyi ezbere yönelttiği ile ilgili görüşler de dikkate alındığında özel dersin ezber, kolaya alıştırma gibi yönleri öğrencilerin düşünme becerilerini engelleyen faktörler olarak algılanabilir. Ezbere dayalı öğrenim, eğitim sisteminde sorun olarak görülmektedir (Yılmaz ve Altınkurt, 2011). Sağlam ve Büyükuysal (2013) yapmış oldukları çalışmada geleneksel öğretmenin ders anlattığı ezbere dayalı eğitimlerin öğrencilerin düşünme becerilerini engellediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Rodzalan ve Saat, (2015) ezber gibi kolaya alıştıran yöntemlerin bireylerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini engellediğini belirtmektedir. Lee (2013) benzer şekilde özel derslerin öğrencilerde baskı oluşturduğu, bu baskının ise öğrencinin girişimcilik ve yaratıcılık gibi düşünme becerilerini olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır. Mischo ve Haag (2002) deneysel olarak yapmış oldukları çalışmada özel ders gibi takviye derslerin genel anlamda öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Smyth (2008) ise yapılan birçok çalışmada özel dersin öğrenciler üzerine etkisini tespit ederken birçok etmenin göz ardı edildiği belirtmiştir. Bu bağlamda yazar yürütmüş olduğu çalışmada farklı değişkenleri kontrol altına aldığında özel dersin akademik başarı üzerinde bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Güvendir (2014) yapmış olduğu çalışmada özel dersin Türkçe derslerinde başarı anlamında olumlu etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Zhang (2013) özel derslerin öğrencilerin başarıları üzerinde doğrusal bir etkisinin olmadığı yazara göre özel dersin farklı durumlara göre farklılıklar gösterebileceği vurgulanmıştır. Hof (2014) da benzer bir sonuç elde etmiştir. Hof doğrusal bir sonucun olmamasını olumsuz bir durum olarak

yorumlamakta ve bu anlamda özel derslerin faydasız bir etkinlik olduğunu belirtmektedir. Genel anlamda özel derse yönelik katılımcı görüşlerinin olumlu ve olumsuz olacak şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde ilgili literatürde de farklı görüşlerin olduğu tek yönlü bir etkisinin olamayacağından söz edilmektedir. Bu durum öğrencilerin ilgi-ilgisizlik, istek-isteksizlik, bilişsel yeterlilik-yetersizlik gibi birçok etmenlerinden etkilenebileceği düşünülmektedir.

Yapılan görüşmeler soncunda öğrenciler, veliler ve eğitim uzmanları özel dersin duyuşsal boyutuyla ilgili; öğrencilerin ilgilerinin arttırmasına, kaygılarını yenmelerine, motivasyonlarının artmasına ve özgüvenlerine olumlu etkisi ile ilgili ortak görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin özel ders ile kaygılarını yenebileceği, motivasyonlarının artacağı ve derslere karşı daha ilgili olabilecekleri belirtilmektedir (Mischo ve Haag, 2002; Silova, 2009; Bray, Mazawi ve Sultana, 2013). KUİO (2008) raporu özel dersin kaygıları yenmede önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Oksal, Durmaz ve Akın, (2013) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin matematik kaygılarını etkileyen unsurları incelemişlerdir. Yazarlar yapmış oldukları çalışmada özel dersin matematik kaygısını yenmede anlamlı bir unsur olduğunu tespit etmişlerdir. Demir (2010) ve Oğur'a (2009) göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında özel ders alan öğrencilerin lehine olumlu sonuçları vardır. Bu çalışmalar elde edilen bulgular ile örtüşmektedir. Ancak bazı öğrenci, veli ve eğitim uzmanları özel dersin öğrencilerin okul derslerine karşı ilgilerinde ve kaygılarında olumsuz etkisinin olabileceğini vurgulamıştır. Bray'a (2007) göre, özel ders kimi zaman öğrencilerin okul derslerine karşı ilgisiz olmalarını sağlayabilmektedir. Ayrıca Duman (2008) yapmış olduğu çalışmada özel ders almanın sınav veya ders kaygılarını yenmede anlamlı bir değişken olmadığını belirtmiştir. Başka bir tabir ile araştırmacıya göre özel ders almak bireylerin kaygılarını yenmeye yardımcı bir faktör değildir. Benzer şekilde Yılmazer ve Demir, (2014) özel ders almanın sosyal bilgiler dersine karşı öğrenci tutumlarında bir değişim yaratmadığını belirtmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre okul ders konuları ile sınav konularının uyuşmadığı elde edilmiştir. Bu bağlamda sınav sistemine dayalı bir eğitim sisteminde okul dersleri ile sınav konularının uyuşmamasının öğrencilerde ilgisizlik oluşturabileceği düşünülmektedir. Biçer, Capraro ve Capraro, (2013) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin özel derse yönelme nedenlerinden biri olarak okul ders konuları ile sınavda sorulan konularının uyuşmaması gösterilmiştir. Öğrencileri sınav sistemine hazırlayan özel

derslerin daha çok sınav konularını dikkate alacağı, okulda işlenen derslerin ise sınav sistemini özel dersler kadar dikkate alamayacağı bundan dolayı öğrencilerin okul derslerini önemsemeyip ilgisiz kaldıkları şeklinde yorumlanmıştır. Biçer, Capraro ve Capraro, (2013) ayrıca özel derse yönelmenin ailenin başarı beklentisinden kaynaklı olabileceğini vurgulamıştır. Elde edilen özel dersin öğrencide kaygı yaratabileceği bulgusunun altında yatan nedenlerden birinin yazarların belirtmiş olduğu ailenin öğrenciden başarı beklentisinin olabileceği düşünülmektedir.

Öğrenci, veli ve eğitim uzmanlarına göre öğrencinin özel ders alması kendileri üzerinde bir sorumluluk hissi yaratmakta ve bu durum genellikle duyuşsal yönden olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Eğitim uzmanlarından bazıları özel dersin öğrencilerin özgüvenlerini olumsuz etkilediğine vurgu yapmıştır. Öğrenciler alınan derslerin öğrencilerin derse karşı ön yargılarını olumlu yönde değiştirdiğini belirtmiştir. Ayrıca öğrenciler özel dersin; algı, başarı duygusu, kolay iletişim, öğrenci ile ilgilenilmesi ve psikolojik rahatlık gibi duyuşsal yönden olumlu etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Veliler; öğrencilerin derslerden keyif almasının sağlanması ve olumlu iletişim hissi gibi duyuşsal olumlu etkisinin olacağını belirtilmişlerdir. Öğrenciler özel ders aldıklarını diğer öğrencilerden gizleme gerekliliği hissettiklerini ayrıca özel dersin öğrencide strese neden olduğu ve yetersizlik korkusu yarattığını belirtmektedirler. Suante (2017), özel dersin öğrencilerde başarılı olma baskısı oluşturarak öğrencilerin strese girmelerine neden olduğunu belirtmiştir. Bray (2010) bu araştırmada elde edilen bulguya benzer olarak öğrencilerin bir kısmının özel ders aldıklarının bilinmesini istemediklerini belirtmiştir. Veliler ise özel derslerin öğrencide kibir ve hırs gibi olumsuz duyuşsal sonuçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra eğitim uzmanları özel dersin öğrencide ipucu bağımlılığı oluşturduğu ve öğrencileri tükenmişlik sendromuna ittiğini belirtmektedirler. Köşterelioğlu (2015), yapmış olduğu çalışmada, dershane gibi ek öğrenme sağlayan kurumların öğrencilerin sosyal ve ruhsal yönlerini olumsuz etkilediğini tespit etmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve ilgili literatür incelendiğinde özel derslerin duyuşsal anlamda olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlarının da olabileceği anlaşılmaktadır.

Özel derse yönelik sosyoekonomik boyuttaki görüşler incelendiğinde, öğrenci, veli ve eğitim uzmanlarının büyük çoğunluğunun alınan özel derslerin eğitimde eşitlik ilkesini zedelediğine vurgu yaptıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca katılımcıların geneli

tarafından vurgulanan bir diğer unsur ise özel derslerin maliyetidir. Katılımcılar özel ders maliyetinin semt, alınan öğretmen profili gibi özelliklere göre büyük farklılıklar gösterebileceğine vurgu yapmışlardır. Tansel ve Bircan (2004) tarafından Türkiye'de yapılan çalışmada özel ders, dershane gibi ek eğitimlere ailelerin oldukça yüksek bütçeler ayırdığı tespit edilmiştir. Bray ve Kwok (2003), Bray (2007), Bray (2009) ve Gölpek (2011), ailelerin gelir düzeylerine göre özel ders gibi destek eğitimlerden faydalanma miktarı ve türü değiştirmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Özel derslerin; okulu bırakma, açık liselere geçme veya özel okullara kayıt yaptırıp devam etmeme ve öğrencilerin sahte raporlar aldırmalarını sağlama gibi eğitim sistemini bozan etkisinin olduğu öğrenci, veli ve eğitim uzmanları tarafından dile getirilmiştir. Bray ve Lykins (2012) özel derslerin eğitim sistemini bozabileceğine vurgu yapmıştır. Bray ve Dawson (2010) ve Köşterelioğlu'na (2015) göre dershane gibi takviye eğitim kurumları okullara karşı güvenin zedelenmesini sağlayan unsurlardır. Ayrıca benzer bir bulgu Yıldızhan (2015) tarafından elde edilmiştir. Yazar öğrencilerin son sınıfta okulu terk edip açık liselere geçtiği ve okul dışı eğitim desteği ile sınava yönelik hazırlandığını belirtmektedir. Veliler ve eğitim uzmanlarına göre aile eğitimi ve ekonomisi özel dersin türü ve alınma miktarını önemli ölçüde etkilemektedir. İlgili literatüre göre ailelerin ekonomik durumu özel ders almayı etkileyen önemli bir unsurdur (Bray, 2007; Ireson, 2011; Uysal ve Yenilmez, 2011). Maddi olanağı yüksek aileler daha çok özel ders aldırma şansına sahipken, düşük bütçeli ailelerin özel ders aldırma olasılıkları daha sınırlıdır. Bu durum eşitsizlik sağlayan bir unsurdur (Bray, 1999; Tansel ve Bircan, 2005; Bray, 2007; Silova, 2009; Ireson, 2011; Aslam ve Atherton, 2012; Bray ve Kwo, 2014; Addi-Raccah ve Dana, 2015 ve Kösetereliođlu, 2015). Lee (2013) özel ders almanın öğrencilerin akademik kapasitelerini etkiyeceği için özel ders alan ve almayanlar arasında eşitsizliğin olacağını belirtmiştir. Ayrıca ailenin eğitim seviyesinin de özel ders aldırmayı etkileyen bir unsur olduğu belirtilmiştir (Bray, 1999; Bray, 2006 ve Tansel ve Bircan, 2005). Öğrenci ve velilerin görüşleri incelendiğinde ailede yaşayan birey sayısının özel ders alıp almama durumunda etkili bir unsur olduğu belirtilmiştir. Bu bulguya benzer olarak Bray ve Lykins (2012) yapmış oldukları çalışmada aile birey sayısının etkisine değinmişlerdir. Yazarlara göre alilerde birey sayısının azalması aile içinde kişi başına düşen geliri arttırmakta ve aileler özel derse daha rahat yönelebilmektedir. Benzer olarak başka çalışmalarda da ailedeki birey sayısının ek öğrenme olanaklarına etkisine yönelik sonuçlar bulunmaktadır (Assaad ve El-Badawy, 2004; Tansel ve

Bircan, 2004; Dang, 2007; Dang ve Rogers, 2009; de Castro ve de Guzman, 2010; Kenayathulla, 2013). Öğrenciler özel dersin adaletsizlik, kimi öğrencilere dezavantaj sağlama, haksız rekabet gibi etkilerinin olabileceğini vurgulamıştır. Veliler ise özel ders aldırma yaşının çok küçük yaşlara kadar düşmesinin yanı sıra üniversite seviyesinde de olabileceğini vurgulamışlardır. TED (2010) raporu özel ders aldırma seviyesinin ilkokul birinci sınıfa kadar düştüğünü belirtmişlerdir. Elde edilen bulgu rekabet ortamın ailelere yüksek düzeyde yansıdığı şeklinde yorumlanmıştır. Çünkü birinci sınıf öğrencisinin isteyerek özel derse yönelmesi olası bir durum olarak görülmemektedir. İçinde bulunulan durum aileleri çocuklarını bir an önce akademik başarı odaklı hazırlamaya sevk etmektedir. Ayrıca veliler özel dersin öğrenciler arasında rekabeti tetikleyen bir unsur olduğunu vurgulamışlardır. Eğitim uzmanları ise özel derslerin kayıt dışı olmasını, sınıfsal (tabaka) geçişine engel bir unsur olmasını ve ailelerin yaşam standartlarına olumsuz yönde etkilemesini özel dersin diğer sosyoekonomik negatif tarafları olarak nitelemişlerdir. Rutz ve Balkan (2016) özel derslerin bir vergilendirmeye tabi tutulmadan direk haksız kazanç sağladığını belirtmektedir. Sadece bir eğitim uzmanı özel dersin genel olarak düşünüldüğünde ülkeye olumlu katkısının olacağı dile getirmiştir. Genel anlamda özel ders ile ilgili görüşler incelendiğinde sosyoekonomik olarak olumsuz düşünüldüğü görülmektedir. Bu bulgu elde edilen nicel bulgular ile de benzerlik göstermektedir. Nicel bulgularda öğrencilerin diğer boyutlara göre sosyoekonomik boyutta eğilimlerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Veli ve eğitim uzmanların görüşleri incelendiğinde bu katılımcıların özel dersin öğretmenlik mesleğinin vasıfsızlaştırılmasına yönelik görüşler belirttikleri gözlemlenmektedir. Veli ve eğitim uzmanlarına göre özel ders verenlerin sadece öğretmenlik mesleğinden olmadığı farklı meslek gruplarından bireylerin özel ders verdikleri belirtilmiştir. Bray (2007), Bray (2010) ve Bray vd. (2014) elde edilen bulguya benzer olarak özel ders veren kişilerin sadece öğretmen olmadığını belirtmiştir. Örneğin üniversite öğrencilerinin ek gelir elde etmek için özel ders verdiğini vurgulamıştır. Velilere göre özel ders öğretmenlerinin parasal kaygılarının olduğu ve öğrencileri zaman ile sınırladıkları ders süresinin bitmesi durumunda dersi hemen sonlandırdıklarını belirtilmişlerdir. Eğitim uzmanları ise özel ders öğretmenlerinin öğrenci kazanma çabası içeresinde olduğu, öğrenciye göre şekillendiği ve öğretmenlik mesleğinin kötü anılmasına yol açtığını vurgulamışlardır.

Gölge eğitim sistemine dahil olmuş öğretmenlerin çeşitli yollarla olumsuz anlamda değiştiği bir çok araştırmada belirtilmiştir (Biswal, 1999; Bray, 2003; Dawson, 2009; Dawson, 2010; Dierkes, 2010; Mori ve Baker, 2010; Bray ve Lykins, 2012; Bray ve Kwo, 2014).

Öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin özel ders öğretmenine erişimleri; arkadaş aracılığı, dergi ilanı veya tanıdık aracılığıyla olabilmektedir. İlgili literatüre göre ailenin zorlaması, arkadaştan dolayı, reklamlar gibi farklı nedenler özel derse erişimde önemli unsurlardır (Vella ve Theuma, 2008; Barrow ve Lochan, 2012; Sobhy, 2012). Ayrıca öğrenciler özel derslerin öğretmenlere ek katkı sağlayacağını belirtmiştir. Silova (2009) özel derslerin öğretmenler için gelir kaynağı olduğunu ancak özel ders veren kimi öğretmenlerin okul derslerini yeterince önemsemediğini belirtmiştir. Bray (2007) kimi özel ders öğretmenlerinin okul derslerine yeterince ilgi göstermediklerini belirtmiştir. Bu durum öğretmenlerin maddi ve manevi anlamda yeterince tatmin edilmediği şeklinde yorumlanmıştır. Nath (2008) özel derslerin ortaya çıkma nedenlerinden biri olarak öğretmen maaşlarının düşük olmasını belirtmektedir. Bu durumun az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde daha sık rastlanan ve öğretmenlerin bu sektörden elde ettikleri paralardan dolayı okul derslerini önemsememe veya okulu bırakma durumları oluşabilmektedir (Bray, 2009). Çünkü öğretmenler özel dersler ile az zaman içerisinde daha çok ekonomik gelir elde edebilmektedirler (Popa ve Acedo, 2006; Lee, 2013). Veli görüşlerine göre ise özel ders öğretmenine internetten ulaşabilmenin yanı sıra kimi özel ders öğretmenlerine ancak referanslar aracılığıyla erişebildikleri ve bu öğretmenlerin her öğrenciyi kabul etmediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra velilere göre öğrenciler ve öğretmenler deneme dersi yaparak özel dersin devam edip etmeyeceğine karar vermektedirler. Bu deneme dersleri ile öğrenciler farklı öğretmenlere yönelebilmekte, öğretmenler ise iyi öğrencileri seçerek almaktadırlar. Rutz ve Balkan (2016) yapmış oldukları çalışmada benzer bir sonuca ulaşmışlardır. Araştırmacılar kimi özel ders veren öğretmenlerin öğrencileri sınava tabi tutarak öğrenci seçtiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu öğretmenlerin randevu veya referanslar aracılığıyla öğrenciler veya aileleri ile görüşmeyi kabul ettikleri belirtilmektedir (Rutz ve Balkan, 2016). Bray (2007) de bazı özel ders öğretmenlerinin daha ön plana çıktığı ve bu öğretmenlerden ders almak için uzun listelerin oluştuğunu belirtmektedir. İlgili çalışmalar elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir. Bu bulgu bazı öğretmenlerin diğerlerine göre daha popüler

olduğu ve kendilerine erişimin kolay olmadığı dolayısıyla eleme usulü ile iyi öğrencileri seçtikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Görüşme yapılan eğitim uzmanlarına göre özel dersin tek bir öğrenci ile işlenmesi öğrenciler arasında etkileşim eksikliği sağlamaktadır. Ayrıca özel dersin öğrenciler arasında uyum problemine yol açabileceği vurgulanmıştır. Lee (2013) özel derslerin öğrencileri birçok zaman birçok şeyden alıkoyduğu için uyum sağlayabilmeleri konusunda olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Eğitim uzmanlarından bazılarına göre özel ders öğrencileri asosyalleştirmekte bazılarına göre ise özel dersin asosyalliğe bir etkisi olmamaktadır.

5.2.3. Yöntemsel Görüşler ile İlgili Tartışma

Özel ders ile ilgili yapılan görüşmeler sonucunda öğrenci, veli ve eğitim uzmanları özel dersi yöntemsel olarak değerlendirmişlerdir. Görüşmeler incelendiğinde katılımcıların model ve taktiksel olarak özel dersi değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Öğrenci, veli ve eğitim uzmanlarının özel dersin eğitim koçluğu (rehberlik), masabaşı olacak şekilde farklı işlenebileceğine vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar, özel ders veren özel ders öğretmenlerinin öğrencilere ders vermenin yanı sıra rehberlik yaptığını belirtmişlerdir. Ayrıca eğitim koçluğu (rehberlik) yöntemiyle özel ders öğretmenlerinden birinin öğrencinin eksiklerini tespit ederek diğer dersler için özel ders öğretmenlerini temin ettiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların ortak olarak belirttikleri masabaşı eğitimde, birden fazla akran öğrenci bir arada bulunarak özel ders almaktadırlar. Rutz ve Balkan (2016) kimi özel derslerin eş zamanlı olarak ikişer öğrencinin bulunduğu şekilde yapıldığını tespit etmiştir. Ayrıca Rutz ve Balkan, öğrenci koçluğunun giderek arttığını belirtmişlerdir. Öğrenci ve velilerin ortak olarak belirtmiş olduğu ve genellikle özel derslerde tercih edilen ders türü ise birebir işlenen özel derslerdir. Bray (2007) özel ders türlerine değinirken birebir alınan ve küçük gruplarla alınan özel derslere değinmiştir. Bray varlıklı aileler küçük gruplarla veya birebir özel ders aldırma olanağına sahipken maddi olanağı daha kısıtlı olan ailelerin çocuklarını kitlesel olarak yapılan destek eğitimine gönderdiğine vurgu yapmıştır. Eğitim uzmanları diğer katılımcılardan farklı olarak, zaman kısıtlılığından dolayı kimi özel ders öğretmenlerinin farklı yaş gruplarındaki öğrencileri bir arada ders ortamına alarak farklı derslere aynı anda değindiği belirtilmiştir. Demirer (2011) özel dersin bir öğrenci veya öğretmenin evinde yapılan derslere değinmiştir. Yazar bunların zamanla birden fazla öğrencinin grup halinde aldığı derslere dönüştüğünü belirtmiştir. Yazar

aynı zamanda gölge eğitim kapsamında ekonomik geliri iyi olan ailelerin danışmanlık gibi daha farklı olanaklardan faydalandığını belirtmiştir (Demirer, 2011).

Katılımcıların ortak olarak değindiği özel derslerin taktiksel özellikleri, derslerin genellikle test odaklı ilerlediğidir. Katılımcı öğrenci ve veliler, özel derslerde öğrencilerin anında dönüt alabildikleri ve özel derslerin öğrencilere pratiklik kazandırdığını belirtmiştir. Öğrenci ve eğitim uzmanları ise özel dersin genellikle performans odaklı olduğuna vurgu yapmışlardır. Ayrıca öğrenciler özel derslerde derslerin bireye özel olduğu ve püf noktalara değinildiğine vurgu yapmışlardır. Veliler özel derslerin öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim uzmanları ise farklı olarak özel derslerde soru hilelerine değinildiğine vurgu yapmışlardır. Özel ders öğretmenlerinin özel derslerde öğrencilere farklı taktik ve strateji öğretebildikleri belirtilmiştir (Guill ve Boss, 2014). Damayantthi (2018) özel derslerin öğrencilerin akademik performansını arttıran bir unsur olduğunu tespit etmiştir. Rutz ve Balkan (2016) özel derslerin öğrenciler için bir "doping" olduğu belirterek öğrencilerin çok kısa süre içerisinde anlamsız bir çok bilgiyi performans odaklı olarak edindiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca, bu derslerin öğrencilere dersin püf noktaları öğreterek zamandan tasarruf sağlayarak test odaklı gelişime göstermelerini amaçladığı belirtilmiştir (Rutz ve Balkan, 2016). Bireysel öğrenme ortamları olduğu için farklı ve pratik yöntemlerin öğretilmesinin kolay olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu pratikliğin öğrenciye test çözmede hız kazandırmanın yanında olumsuz etkileri olabileceği düşünülmektedir. Bray (2007) özel derslerin öğrencileri mekanikleştirdiği öğrencilerin sorular veya konular üzerinde düşünmeden işlem yaptıklarını vurgulamaktadır. Elde edilen bulguların belirtilen çalışmalar ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin test odaklı çalışmalarından dolayı performans odaklı, püf noktaları dikkate alan, soru hilelerini göz önünde bulunduran taktiklere başvurdukları düşünülmektedir.

5.2.4. Çözüm Önerisi ile İlgili Tartışma

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcıların ortak olarak özel derse olan eğilim ve ihtiyacın azaltılmasına yönelik çözüm önerilerinde bulundukları tespit edilmiştir. Katılımcıların ortak olarak değindikleri bir dğer çözüm önerisi sistemsel çözüm önerisidir. Öğrencilerin özel derse yönelik çözüm önerileri; okul derslerinin yaparak yaşayarak öğrenmelerine olanak

tanıması gerekliliği, sosyal aktivite temelli eğitimlerin yapılması ve böylelikle derslerin sevdirilmesidir. Bu durumda öğrencilerin özel derse yönelmeyeceklerine vurgu yapılmıştır. Veliler ve eğitim uzmanları, okul müfredatlarının ve öğretmen eğitimin iyileştirilmesine vurgu yapmışlardır. Bu bulguya benzer bir bulgu Yıldızhan (2015) tarafından elde edilmiştir. Yazar öğretmenlerin nitelikli hale getirilmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır. Veliler ayrıca eğitimin, bütün kademelerde tamamen ücretsiz olmasını özel derse çözüm olarak sunmaktadır. Eğitim uzmanları ise özel ders kurumları ve özel ders veren kişilerin denetimden geçmesi, okul seviyelerinin eşitlenmesi, öğrenci alt yapısının iyileştirilmesi, özel ders ile ilgili sosyolojik araştırmaların yapılması ve ailelerin temel eğitim talebinde bulunması öneri olarak sunulmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen çözüm önerilerinden biri olan temel eğtim talebi kapsamında ailelerin iyi temel eğitime erişimi sağlamak için çaba içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Zira Yılmaz ve Altınkurt (2011) yapmış oldukları çalışmada, eğitime erişim zorluğunu eğitim sisteminin bir sorunu olarak tespit etmişlerdir. Bu bağlamda bu çalışmanın bulgusu ile araştırma kapsamında elde edilen çözüm önerisi bulgusu benzerlik göstermektedir ve eğitim sisteminin sorunlarının bir tanesinin giderilmesi için temel eğitime erişim talebinde bulunulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Öğrenci ve eğitim uzmanlarının aile ve öğrencilere yönelik çözüm önerileri bulunmaktadır. Bunlar genellikle; bireysel ders çalışma ve gerektiğinde ihtiyaca yönelik özel ders aldırma şeklindendir. Ayrıca akran desteği ile öğrenmenin önemi, aile bütçesinin zorlanmaması, özel ders veren öğretmenlere ehliyet sorma gibi öneriler yapılmıştır. Damayantthi (2018) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin bireysel çalışmalarının özel ders almadan daha çok akademik başarılarını etkileyen unsur olduğuna değinmiştir. Araştırmacı bireylerin bireysel öğrenme stratejilerinin geliştirilmesini önemli bulmaktadır. Bu bağlamda elde edilen bulgu ile benzerlik göstermektedir. Ancak Silova (2009) özel derslerin bireysel alınmasının öğrenci motivasyonunu arttırdığı için başarısını yükselteceğini belirtmiştir. Bu bağlamda bu veri elde edilen bulgu ile çelişmektedir. Veliler ve eğitim uzmanları ise mesleki yönlendirmelerin önemine vurgu yaparak bu yönde çözüm önerileri sunmuşlardır. Ayrıca derslerin sevdirilmesi, sosyal aktivitelerin ön plana çıkması diğer çözüm önerileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çözüm önerileri incelendiğinde öğrenci ve velilerin genellikle okulda verilen eğitime vurgu yaptıkları, bu derslerin sosyal

aktivitelere odaklı yaparak yaşayarak derslerden zevk alarak öğrenmelerin gerçekleşmesine vurgu yapılmıştır. Eğitim uzmanları ise genellikle sistemsel çözümlerin bulunması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

5.2.5. Metafor ile İlgili Tartışma

Eğitim uzmanlar ile yapılan görüşmeler sonucunda diğer katılımcılardan farklı olarak tanımlamalar yapılırken metaforlar kullanıldığı ve metafor temasının oluştuğu gözlemlenmektedir. Metaforlar incelendiğinde dolma tüfek ve hormonlu çocuk metaforları özel derslerin genellikle performansa dönük dersler olduğu ve bu derslerde öğrenilen bilgilerin hayatın geri kalan kısmında öğrencilerin işine yaramayacağı belirtilmiştir. Ayrıca özel dersin mafya metaforuyla öğrencilere kaygılar yüklenerek aldırılan dersler olduğu belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara göre özel ders gibi destek eğitimlerinin öğrencilerin merkezi sınavlardaki başarılarını yükseltmeye yönelik olduğunu göstermektedir. Biber vd. (2017) yapmış oldukları araştırmada okul derslerine ek olarak verilen destek kurslarında performans odaklı çalışıldığı, yoğun olarak testlerin çözüldüğüne vurgu yapmıştır. Bu bulgunun araştırmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Bray (2009) ve Bray ve Lykins (2012) özel derslerin genellikle sınava yönelik kısa yoldan bilgiye ulaşma odaklı olduğunu belirtmiştir. Bu bulguya dayanarak özel derslerin yanı sıra diğer destek eğitimlerinin öğrencileri performans odaklı çalıştırdıkları söylenebilir.

5.3. Sonuç

Nicel bulgular incelendiğinde özel ders eğilimi cinsiyet açısından duyuşsal, eylemsel ve sosyoekonomik düzeyde kız öğrenciler lehine, okul türüne göre bilişsel boyutta meslek lisesi öğrencilerinin lehine, duyuşsal boyutta ise meslek lisesi öğrencilerinin aleyhine tespit edilmiştir. Anne ve baba mesleğine göre özel ders eğiliminde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Aile geliri açısından incelendiğinde, aile geliri 3501-5500 arasında olan öğrencilerin 1501-3500 ve 5501-7500 olan öğrencilere göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin özel ders eğilimlerinde anlamlı farklılık bulunamazken anne eğitim düzeyi arttıkça bilişsel ve duyuşsal boyutta anlamlı düzeyde eğilimde artış meydana gelmiştir. Öğrencinin daha önce özel ders alma durumu bilişsel, duyuşsal ve eylemsel olarak özel ders alan öğrenciler lehinde anlamlı bulunmuştur. Sosyoekonomik olarak farklılık tespit edilmemiştir.

Nitel bulgular incelendiğinde, öğrenciler ile yapılan görüşmelerde özel derse yönelim nedeni; okulların, öğretmenlerin, öğrencilerin kendi yetersizlikleri ve ulusal çapta yapılan kademeler arası geçiş sınavları öğrencileri özel ders almaya iten temel unsurlar olarak gösterilmektedir. Veliler ile yapılan görüşmelerde; okul yetersizliği, öğretmen yetersizliği, öğrencinin kendi isteği, ailelerin sorumluluktan kurtulma isteği, çevreden gelen tavsiyeler, ders ve sınav başarısı özel derse yönlendiren unsurların başında ön plana çıkmaktadır. Bu noktada soyut derslerden dolayı özel derse yönelmek öğrenci ve velilerden farklı olarak eğitim uzmanları tarafından belirtilen unsur olarak gözlemlenmektedir. Ailenin mevcut durum ile yetinmemesi farklı olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca eğitim uzmanları tarafından arkadaş dürtüsü, öğretmen dürtüsü ve yakın çevre dürtüsü faklı olarak belirtilmiştir. Sınav stresi ve olumsuz stres yüklemesi de eğitim uzmanları tarafından farklı olarak ön plana çıkmaktadır. Eğitim uzmanları tarafından sınav sisteminin olması ve bu sistemin yol açtığı öğrenciler arasında yüksek rekabetin olması, ailelerde özel derse gönderme zorunluluk algısının bulunması öğrencileri özel derse yönlendiren temel unsurlar olarak gösterilmektedir. Genel olarak incelendiğinde

- ailelerin yönlendirmesi, hırsı, egosu, mevcut durum ile yetinmemesi, üzerlerinde hissettikleri sorumluluktan kurtulma isteği ve çocuklarına iyi gelecek sunma isteği,
- sınav ve derslerde başarılı olma, alt yapı eksiklerini tamamlama, kalabalık sınıflarda ders işlenmesinden ziyade birebir ders alınma isteği,
- ders içeriklerinin yoğun olması, öğrencilerin eksik ve yetersiz olmaları,
- okul öğretmenin dersi öğrenci seviyesine uygun anlatamaması, öğrenciye dersi sevdirememesi gibi öğretmen yetersizlikleri,
- öğrencinin disiplinli ders çalışma isteği, mevcut durum ile yetinmemesi,
- okulların yetersiz olması, sistem dayatması, okullar arası farkın olması,
- ailelerin çocukları için iyi gelecek kaygısı,
- sınav stresi, zorunluluk hissi,
- diplomaların önemi,
- Sınıfsal (tabaka) atlama isteği,

özel ders almaya yönlendiren nedenler olarak tespit edilmiştir.

Özel derse yönelik genel görüşler incelendiğinde sonuç olarak; özel derse yönelik akademik ve duyuşsal anlamda olumlu görüşlerin yanı sıra olumsuz görüşlerin olduğu

da tespit edilmiştir. Öğrenci ve veliler genel olarak olumlu görüş bildirirken eğitim uzmanları olumsuz yönde görüş bildirmiştir. Ancak genel anlamda sosyoekonomik boyutta görüş bildiren tüm katılımcıların olumsuz görüş bildirdiği gözlemlenmiştir. Aşağıda özel derse yönelik genel görüş sonuçları verilmiştir:

- Ders ve sınav başarısına olumlu etkisinin yanı sıra olumsuz etkisi ifade edilmiştir.
- Kalıcı öğrenme sağlayabileceği gibi ezbere itebilmektedir.
- Sınıfta sorulamayan soruları sorma fırsatı, disiplinli çalışma, derslerde aktif olma, tekrar olanağı, zaman tasarrufu gibi olumlu sonuçları olabilmektedir.
- Kolaya alışma, kıyaslama yapamama, zorluklarla baş edememe, düşünme becerilerinin gelişimini engellemesi gibi olumsuz etkilerine değinilmiştir.
- İlgi, motivasyon, kaygı, sorumluluk hissi gibi noktalarda olumlu ve olumsuz yönlerinin olabileceği vurgulanmıştır.
- Dersten keyif alma, olumlu iletişim hissi, öz güven, ön yargıya etki, başarı duygusu, psikolojik rahatlık gibi olumlu etkisinin olabileceği vurgulanmıştır.
- Hırs, kibir, stres, sorumluluk hissi, özel ders aldığının gizlenme zorunluluğu hissetme, tükenmişlik sendromu, ipucu bağımlılığı gibi olumsuz yönlerinin olabileceği vurgulanmıştır.
- Eğitimde eşitliğe etki, aile geliri, maliyet, sistemi bozma, adaletsizlik, haksız rekabet, kayıtdışılık, sınıfsal geçişe engel, yaşam standartlarına zarar gibi olumsuz etkilerinin olabileceği belirtilmiştir.
- Ehliyeti veya yetkinliği olmayan kişilerin sektöre girmesi, öğretmenlerde parasal kaygıların olması, öğrenciye göre şekillenerek öğrenciye iyi görünme çabası ve öğretmenliğin değersizleşmesi gibi etkisinin olabileceği belirtilmiştir.
- Özel ders öğretmenine; arkadaş aracılığıyla, dergi ilanıyla, tanıdık aracılığıyla, referans ile internet aracılığıyla erişimin sağlandığı belirtilmiştir.
- Özel derslerde öğretmenler iyi öğrencileri seçebilmekte ve öğrenciler de deneme dersleri alarak dilerlerse öğretmen değiştirebilmektedirler.

Özel derse yönelik yöntemsel görüşler incelendiğinde sonuç olarak; özel derslerin birebir, masabaşı, eğitim koçluğu olmak üzere farklı türlerinin olabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca özel derslerde genellikle taktiksel olarak derslerin performans odaklı işlendiği tespit edilmiştir. Öğrenciye pratiklik kazandırmak, test odaklı

ilerlemek, püf noktalara değinmek, soru hileleri üzerine durmak, anında dönüt vermek diğer taktikler arasında gösterilmektedir.

Özel derse yönelik katılımcıların çözüm önerileri ise; akranlardan destek almak, bireysel çalışmak, ihtiyaca yönelik almak, okullarda sosyal aktiviteleri arttırmak, okulda dersleri yaparak yaşayarak işlemek, mesleki yönlendirmeler yapmak şeklindedir. Ayrıca okulların iyileştirilmesi, öğretmen eğitimine nitelik kazandırılması, parasız eğitim, okulların başarı düzeylerinin ya da eğitim olanaklarının eşitlenmesi, okul müfredatlarının iyileştirilmesi, nitelikli temel eğitim talebinin olması özel derse yönelimin azaltılması ile ilgili sistemsel çözüm önerileritespit edilmiştir.

5.4. Öneriler

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara bağlı olarak uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir. Ayrıca farklı araştırmaların yapılması için araştırmacılara yönelik öneriler de bulunulmuştur.

5.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretmen istihdamı sağlamak ve öğretmen maaşlarını iyileştirmek,
- Eğitim kademeleri arasındaki geçişlerin rekabeti tetikleyen unsur olarak görülmesini engellemek,
- Kademeler arası geçişlerde sınavlara alternatif yöntemler geliştirmek,
- Okullar arasında bulunan eğitim öğretim nitelik farkını azaltmak,
- Özel derslerin devlet kontrolünden geçecek şekilde düzenlenmesinin sağlanması ve düzenlemeyle ilgili yasal yaptırımların olması,
- Özel ders veren öğretmenlerin kazançlarının kayıt altına alınması, vergilendirmeye tabi tutulması(Kayıt dışılığın önüne geçilmesi)
- Eğitim sistemlerinin seçkinlere hitap edecek nitelikten çıkartılması ve tüm bireylerin aynı olanaklardan faydalanmasına imkan tanımak,
- Eğitim sistemindeki rekabet kültüründe reformlar yapmak,
- Okullardaki öğretmenlerin eğitim öğretim faaliyetlerini sınıfın büyük çoğunluğuna hitap edecek nitelikte yerine getirmesi sağlamak,
- Öğretim program içeriklerinin yoğunluğunun azaltılması,
- Sınava dayalı sistemler ile devam edilecekse okul programları ile sınav içeriklerinin benzer amaçlara hizmet etmesinin sağlanması,

- Eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştiği okulların çekici hale gelmesini sağlanması,
- Ailelerin sınav başarısı odaklı olumsuz tutum ve ebeveyn baskısı hakkında farkındalık kazanması
- Sınav odaklı anlayıştan uzaklaşması için öğrencilerin daha erken eğitim kademelerinde yeteneklerini keşfetmeleri ve doğru mesleki yönlendirme sağlanması
- Öğrencilerin üstbilişsel öğrenme stratejileri konusunda eğitilmesi
- Düşünme becerileri eğitimi için öğretim programlarında önlemler alınması ve gerekli düzeltmelerin yapılması
- Sınıf mevcutlarının azaltılması yoluyla öğretmenin öğrenciye ayıracağı zamanda iyileştirme yapılması

5.4.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Özel dersin farklı değişkenlere etkisinin tespit edilmesine yönelik deneysel çalışmaların yapılması,
- Özel dersin farklı beceriler ile ilişkisinin tespit edilmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi,
- Özel dersin hangi yaş, sınıf grubunda daha çok tercih edildiği ve niçin tercih edildiğinin incelendiği çalışmaların yürütülmesi,
- Akademik derslerin dışında olan müzik, resim, spor gibi yeteneğe dayalı alanlarda alınan özl derslerin incelenmesi,

önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Addi-Raccah, Audrey, ve Dana, Oshra. 2015. Private tutoring intensity in schools: a comparison between high and low socio-economic schools. **International Studies in Sociology of Education**.c. 25 s.3: 183-203.

Aküzüm, Cemal, ve Saraçoğlu, Mehtap. 2018. Ortaokul Öğretmenlerinin Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. **Turkish Journal of Educational Studies**. c.5 s.2: 97-121.

Akyüz, Yahya. 2015. **Türk Egitim Tarihi MÖ 1000-MS 2015 27.bs**. Ankara: Pegem Akademi.

Altinyelken, Hülya Koşar. 2013. **The Demand for Private Tutoring in Turkey. In Private Tutoring Across the Mediterranean** (pp. 187-204). SensePublishers.

Aslam, Monazza, ve Atherton, Paul. 2012. The 'shadow' education sector in India and Pakistan: The determinants, benefits and equity effects of private tutoring, **Education Support Programme Working Paper Series 38**. Budapest: Open Society Foundations.

Assad, Ragui, ve El-Badawy, Asmaa. 2004. Private and group tutoring in Egypt: When is the gender inequality. **In Economic Research Forum 11th Annual Conference: Post Conflict Reconstruction (pp. 14-16)**.

Bacanlı, Hasan, ve Dombaycı, Mehmet Ali. 2013. **Kapatılma veya dönüştürülme ayrımında dershaneler.** Ankara: Ankara Sisyasal ve Ekonamik Araştırmalar Mekezi (ASEM).

Baker, David P., Akiba, Motoko, LeTendre, Gerald K. ve Wiseman, Alexander W. 2001. Worldwide shadow education: Outside-school learning, institutional quality of schooling, and crossnational mathematics achievement. **Educational Evaluation and Policy Analysis**. c.23s.1: 1–17.

Bal, Özge. 2011. Seviye belirleme sınavı (SBS) başarısında etkili olduğu düşünülen faktörlerin sıralama yargıları kanunuyla ölçeklenmesi. **Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi**, c.2 s.2:200-209

Banerjee, Abhijit V., Cole, Shawn, Duflo, Esther ve Linden, Linden. 2007. Remedying Education: Evidence from Two Randomized Experiments in India. **Quarterly Journal of Economics**, c.122 s.3: 1235-1264.

Barrow, Dorian A., ve Lochan, Samuel N. 2012. Supplementary tutoring in Trinidad and Tobago: Some implications for policy making. **International Review of Education** c.58 s.3: 405–422.

Baştürk, Savaş, ve Doğan, Selçuk. 2010. Lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c.7 s.2.

Baysal, Z. Nurdan, ve Ada, Sefer. 2015. **Dünden bugüne türk eğitim sistemi ve yapısı.** Ankara: Pegem Akademi.

Biber, Abdullah Ç., Tuna, Abdulkadir, Polat, A. Cem, Altunok, Fatih, ve Küçükoğlu, Uğur. 2017. Ortaokullarda uygulanan destekleme ve yetiştirme kurslarına dair öğrenci görüşleri. **Journal of Bayburt Education Faculty**, c.12s.23: 103-119.

Biçer, Ali, Capraro, M. Mary, ve Capraro, Robert M. 2013. The journey of a middle school student: Explorations of mathematics private tutoring in school life. **Sakarya University Journal of Education**. c.3s.3: 123-136.

Biswal, Bagala P. 1999. Private tutoring and public corruption: A cost-effective education system for developing countries. **The Developing Economies**. c.37s.2: 222-240.

Bray, Mark 1999. **The shadow education system: Private tutoring and its implications for planners. Fundamentals of Educational Planning**, No.61. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP).

_____. 2003. **Adverse effects of private supplementary tutoring: Dimensions, implications and government responses.** Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning.

_____. 2006. Private supplementary tutoring: Comparative perspectives on patterns and implications. **Compare.** c.36s.4: 515-530.

_____. 2007. **The Shadow Education System: Private Tutoring And Its Implications For Planners.** Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP). 2th Edition.

_____. 2009. **Confronting the Shadow Education System: What Government Policies for What Private Tutoring?.** Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP).

_____. 2010. Blurring boundaries: The growing visibility, evolving forms and complex implications of private supplementary tutoring. **Orbis scholae**. c.4s.2: 61–73.

Bray, Mark ve Kwok, Percy. 2003. Demand for Private Suooplemantary Tutoring: conceptual considerations and sosyo-economic patterns in Hong Kong. **Economics of Education Review**. c.22 s.6:611-620

Bray, Mark, Kwo, Ora, ve Jokić, Boris (Eds.). 2016. **Researching private supplementary tutoring: Methodological lessons from diverse cultures** (Vol. 32). Springer.

Bray, Mark, Mazawi, Andre E., ve Sultana, Ronald G. (Eds.). 2013. **Private tutoring across the Mediterranean. Rotterdam.** Sense Publishers.

Bray, Mark, ve Kwo, Ora W. Y. 2014. **Regulating private tutoring for public good: Policy options for supplementary education in Asia.** UNESCO and Comparative Education Research Centre, HKU.

Bray, Mark, ve Lykins, Chad. 2012. **Shadow education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia** (No. 9). Asian Development Bank.

Bray, Mark, Zhan, Shengli, Lykins, Chad, Wang, Dan, ve Kwo, Ora. 2014. Differentiated demand for private supplementary tutoring: Patterns and implications in Hong Kong secondary education. **Economics of Education Review.** c.38: 24-37.

Buchmann, Claudia. 1999. The state and schooling in Kenya: Historical development and current challenges. **Africa Today.** *c.46* c.1:95-116. doi:10.1353/at.2003.0072

Büyüköztürk, Şener. 2010. **Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Byrne, Barbara. M. 2016. **Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming**. Routledge.

Can, Abdullah. 2014. **SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi.** Pegem Akademi.

Ceran, Dilek. 2002. Mürebbiyelik ve Türk Romanında Bazı Mürebbiye Tipleri. **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi** c.*1* s.12: 215-227.

Christensen, Larry B., Johnson, R. Burke, ve Turner, Lisa. A. 2015. **Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz**, çev. A. Alpay, Anı Yayıncılık, Ankara.

Creswell, John W. 2002. **Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research.** International Pearson Merril Prentice Hall.

_____. 2016. **Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.** Siyasal Kitabevi.

Creswell, John W., ve Plano-Clark, Vicki. 2014. **Karma yöntem araştırmaları** (Çev Edt: Dede, Y. ve Demir, SB), Anı Yayıncılık, Ankara.

Çetin, Ömer. 2016. Mesleki Eğitim Merkezlerinin Yerel Sanayilerin Gelişmesindeki Fonksiyonu: Problem ve Çözüm Önerileri Konya Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Damayanthi. B.W.R. 2018. Academic Performance of Students: the Effect of Class Room Level Factors and Private Tutoring. **American Journal of Educational Research.** c.6s.3:262-269.

Dang, Hai-Anh. 2007. The Determinants and Impact of Private Tutoring Classes in Vietnam. **Economics of Education Review**, *c.26*s.6: 684-699.

Dang, Hai A., ve Rogers, H. 2009, May. The decision to invest in child quality over quantity: Has declining fertility increased household investment in education in Vietnam?. **In Annual Meeting of the Population Association of America, Princeton.** c.1s.2.

Dang, Hai. ve Rogers, F. Halsey. 2008. **How to Interpret the Growing Phenomenon of Private Tutoring: Human Capital Deepening, Inequality Increasing, or Waste of Resources?** (World Bank Policy Research Working Paper 4530). Retrieved from http://ssrn.com/abstract=1098628

Davies, Scott. 2004. School choice by default? Understanding the demand for private tutoring in Canada. **American Journal of Education, (May)**, 233-255.

Davis, Jenny. 2013. Educational legitimation and parental aspiration: Private tutoring in Perth, Western Australia (Doctoral dissertation, University of Western Australia).

Dawson, Walter. 2009. **The tricks of the teacher: Shadow education and corruption in Cambodia.** In S. P. Heynemann (Ed.), Buying your way into heaven: Education and corruption in international perspective. Rotterdam: Sense Publishers.

_____. 2010. Private tutoring and mass schooling in East Asia: Reflections of inequality in Japan, South Korea and Cambodia. **Asia Pacific Education Review.** c.11s.1: 14-24.

de Castro, Belinda, ve de Guzman, Allan B. 2010. Push and pull factors affecting Filipino students' shadow education (SE) participation. **KEDI Journal of Educational Policy.** c.7s.1:43–66.

Demir, A. 2010. İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Demirer, K.Derya. 2011. Eğitimde Paradigma Değişimi: Gölge Eğitim. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dierkes, Julian. 2010. Teaching in the shadow: Operators of small shadow education institutions in Japan. **Asia Pacific Education Review**.c.11s.1: 25-35.

Duman, Gül K. 2008. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Elbadawy Asmaa, Ragui Assaad, Dennis Ahlburg ve Deborah Levison. 2007. Private and group tutoring in Egypt: Where is the gender inequality. Çalışma Kağıdı. https://erf.org.eg/wp-content/uploads/2017/04/0429_assaad_badadwy.pdf

Erdoğan, İrfan. 2010. **Milli Eğitime Dair**. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ersoy, F. 2016. **Fenomenoloji. Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri**. Edt. Saban, A. ve A. Ersoy. Ankara: Anı Yayıncılık: 50-109

Ertürk, Selahattin. 1974. **Eğitimde Program Geliştirme.** Ankara, Meteksan Matbaacılık.

Ferguson, Eamonn ve Cox, Tom. 1993. Exploratory factor analysis: A users' guide. **International journal of selection and assessment.** c.1s.2: 84-94.

Garipağaoğlu, Burçak Ç. 2016. Özel dershanelerden özel okullara dönüşüm projesi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, c.16 s.1: 140-162.

Gliner, Jeffrey A., Morgan, George A., ve Leech, Nancy L. 2015. **Uygulamada araştırma yöntemleri: Desen ve analizi bütünleştiren yaklaşım** (Çev.: Volkan Bayar, Çev. Ed.: Selahattin Turan). *Ankara: Nobel yayın dağıtım*.

Global Industry Analysts. [24.01.2019]. Basın Bülteni. Private Tutoring, A Global Strategic Business Report. https://www.strategyr.com/pressMCP-1597.asp

Gordon, Edward E., Morgan, Ronald R., O'Malley, Charles J., ve Pontiell, Judith A. 2007. **The tutoring revolution: applying research for best practices, policy implications and student achievement.** New York: Rowman and Littlefield Education.

Gordon, Edward E., ve Gordon, Elaine H. 1990. **Centuries of tutoring: A history of alternative education in America and Western Europe.** New York: University Press of 248 America.

Gölpek, Filiz. 2011. Türkiye'de adalet ilkesi bakımından yükseköğretimde finansman politikası: Kim faydalanıyor? Kim ödüyor?. **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.** c.11s.3: 149-176.

Green, Jennifer C., Krayder, Holly, ve Mayer, Ellen. 2005. **Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry.** In B. Somekh ve C. Lewin (Eds.*)*. Research methods in the social sciences (pp. 275-282). London: Sage.

Guill, Karin, ve Bos, Wilfried. 2014. Effectiveness of private tutoring in mathematics with regard to subjective and objective indicators of academic achievement: Evidence from a German secondary school sample. **Journal for Educational Research Online/Journal für Bildungsforschung Online** c.*6*s.1:34-67.

Gündüz, Mustafa. 2003. Postmodern Toplumda Yeni Bir Öğrenme Yöntemi: Özel Ders Verme (Tutoring). **Keith Topping'ten Çeviri, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.** *C, 36*, 1-2.

_____. 2006. Okulsuz Eğitim Uygulamasına İlişkin Yeni Yaklaşımlar: Tutoring Örneği'nin Eleştirisi. **Milli Eğitim Dergisi**, *172*.

Güvendir, Meltem A. 2014. Öğrenci başarılarının belirlenmesi sınavında öğrenci ve okul özelliklerinin Türkçe başarısı ile ilişkisi. **Eğitim ve Bilim.** c.*39*s.172.

Ho, Robert. 2006. **Handbook of univariate and multivariate data analysis and interpretation with SPSS**. Florida: Chapman & Hall/CRC.

Hof, Stafanie. 2014. Does private tutoring work? The effectiveness of private tutoring: A nonparametric bounds analysis. **Education Economics.** c.22s.4: 347-366.

Hong, Song C., ve Park, Yoon S. 2012. An analysis of the relationship between self-study, private tutoring, and self-efficacy on self-regulated learning. *KEDI* **Journal of Educational Policy.** c.*9*s.1.

Ireson, Judith. 2004. Private tutoring: how prevalent and effective is it?. London Review of Education. c.*2*s.2: 109-122.

_____. 2011. **One-to-One Tuition: An Ideal Context for Learning***?*. Institute of Education-London. 20 Bedford Way, London, WC1H 0AL, UK.

Ireson, Judith, ve Rushforth, Katie. 2011. Private tutoring at transition points in the English education system: its nature, extent and purpose. Research Papers in Education. c.*26*s.1: 1-19.

İlhan, Mustafa ve Çetin, Bayram. 2014. LISREL ve AMOS programları kullanılarak gerçekleştirilen yapısal eşitlik modeli (yem) analizlerine ilişkin sonuçların karşılaştırılması. **Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi,** c.5s.2: 26-42.

Johnson, B., ve Christensen, L. 2014. **Eğitim araştırmaları: Nicel, nitel ve karma yaklaşımlar** (4. Baskı). Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.), Ankara: Eğiten Kitap.

Jung, Jin H., ve Lee, Kyung H. 2010. The Determinants of Private Tutoring Participation and Attendant Expenditures in Korea. **Asia Pacific Education Review**. *c.11*s.2: 159-168.

Kassotakis, Michael, ve Verdis, Athanasios. 2013. **Shadow education in Greece. In Private Tutoring Across the Mediterranean** (pp. 93-113). SensePublishers, Rotterdam.

Kaya, Nurcan, ve Somel, Selçuk A. 2013. **Geçmişten günümüze azınlık okulları: Sorunlar ve çözüm önerileri.** Tarih Vakfı.

Kelloway, E. Kevin. 1998. **Using LISREL for structural equation modeling: A researcher's guide.** Sage.

Kenayathulla, Husaina B. 2013. Household expenditures on private tutoring: Emerging evidence from Malaysia. **Asia Pacific Education Review**. c.*14*s.4: 629-644.

Keskin, Nuray E., ve Demirci, Aytül G. 2003. **Eğitimde çürüyüş**. KİGEM.

Kim, Hyunjin. 2004. Analyzing the effects of the high school equalization policy and the college entrance system on private tutoring expenditure in Korea. *KEDI* **Journal of Educational Policy**. c.*1*s.1.

Kim, Sunwoong ve Lee, Ju. 2006. Changing facets of Korean higher education: market competition and role of the state. **Higher Education.** *c.52*s.3: 557-587.

Kim, Sunwoong ve Lee, Ju. 2010. Private Tutoring and Demand for Education in South Korea. **Economic Development and Cultural Change** *c.58*s.2: 259-296.

_____. 2001. Demand for education and developmental state: Private tutoring in South Korea. Available at SSRN 2682. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=268284

Kore Ulusal İstatistik Ofisi. 2008. 2007 Survey Report on Private Tutoring Costs and Scale in Korea. (in Korean)

Köprülü, Faruk. 2014. [28.06.2017]. Özel dershanelerin eğitim sistemi içindeki yeri, sosyoekonomik değerleri,

geleceği. http://www.ozdebir.org.tr/fls/20140121142008_79cf13dcc0e89062adc0234a9d1c362c.pdf

Köşterelioğlu, İlker. 2015. Private Courses in Education or Education in Private Courses?. **International Online Journal of Educational Sciences**. c.*7*s.1.

Kuan, Ping Y. 2011. Effects of cram schooling on mathematics performance: Evidence from junior high students in Taiwan**. Comparative education review.** c.*55*s.3: 342-368.

Kurul, Nejla; Küçüker, E.; Yolcu, H; Özdemir, T.; Çokluk, Ö.; Baykal, N. S.; Öztürk, H. T. 2012. **Kapitalist sistemde öğrenme ve pazar ilişkisi: Metalaştırma, ölçme, standartlaştırma.** Kamusal Eğitim: Eleştirel Yazılar, 57-92. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kürkçü, Ece. 2018. MEB Örgün Eğitimi Destekleme Ve Yetiştirme Kurslarının Matematik Dersi Bağlamında İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kwok, Percy. 2010 Demand intensity, market parameters and policy responses towards demand and supply of private supplementary tutoring in China. **Asia Pacific Education Review.** c.11s.1: 49-58.

Lavy, Victor ve Schlosser, Analia. 2005. Targeted Remedial Education for Underperforming Teenagers: Costs and Benefits. **Journal of Labor Economics.** *c.23*s.4: 839-874.

Lee, C. Jae, Lee, Heesook, ve Jang, Hyo M. 2010. The history of policy responses to shadow education in South Korea: Implications for the next cycle of policy responses. **Asia Pacific Education Review**. c.*11*s.1: 97-108.

Lee, C. Jae, Park, Hyun, ve Lee, Heesook. 2009. Shadow Education Systems. In Gary Sykes, Barbara Schneider, and David N. Plank (Eds.), **Handbook of Education Policy Research.** New York: Routledge for the American Educational Research Association, pp.901–919.

Lee, Ji Y. 2013. Private Tutoring and Its Impact on Students' Academic Achievement, Formal Schooling, and Educational Inequality in Korea. PhD Thesis., Columbia University.

Lincoln, Yvonna S., ve Denzin, Norman K. 2003. **Turning Points in Qualitative Research: Tying Knots in a Handkerchief.** Walnut Creek, CA.: Altamira Press.

Maxwell, Joseph A. 1996. **Qualitative ResearchDesign: An Interactive Approach**. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.

Merriam, Sharan B. 2013. **Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber** (S. Turan, Trans.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Mesleki Eğitim Kanunu. 2018. [05.01.2019]. http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.3308&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=3308

Milli Eğitim Bakanlığı. MEB, 2017a. [25.06.218]. "Destekleme kurslarına 8 milyon 636 bin öğrenci katıldı." http://mete.meb.gov.tr/destekleme-kurslarina-8-milyon-636-bin-ogrenci-katildi/haber/13726/tr

_____. 2017b. [01.02.2019]. "Özel Muhtelif Kurslar Listesi" https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/05120112_muhtelif_kurs.xlsx

_____. 2018a. Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2017-2018. *Ankara: Milli Eğitim Basım Evi*.

_____. 2018b. [01.02.2019]. "Özel Öğretim Kursu" https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/05120112_Yzel_YYretim_kursu.xlsx

_____. 2018c. [01.02.2019]. "Özel Muhtelif Kurslar Listesi" https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/05120112_muhtelif_kurs.xlsx

_____. 2018d. Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2017-2018. *Ankara: Milli Eğitim Basım Evi*.

Mischo, Christoph ve Haag, Ludwig. 2002. Expansion and effectiveness of private tutoring. **European Journal of Psychology of Education**. c17s.3: 263–73.

Mori, Izumi ve Baker, David P. 2010. The origin of universal shadow education: What the supplemental education phenomenon tells us about the postmodern institution of education. **Asia Pacific Education Review**. c.11s.1: 36-48.

Nagac, Kadir ve Guc, Yunus. 2015. An Analysis of Education Policy Towards Private Tutoring Centers in Turkey. **Journal of Applied Economics ve Business Research.** c.*5*s.3:161-170

Nath, Samir R. 2008. Private supplementary tutoring among primary students in Bangladesh. **Educational Studies**. c.34s.1: 55-72.

Oğur, Muhammet. 2009. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı.

Okay, Cüneyd. 2002. **"Son Dönem Osmanlı Toplumunda Çocuk (1850-1900)**", Türkler, C. 14, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 41-56.

Okçabol, Rıfat. 1985. Sistem Kavramı ve Eğitim Sistemimiz. **Eğitim ve Bilim.** c.*9*s.53.

Oksal, Aynur, Durmaz, Burcu, ve Akın, Ayça. 2013. SBS'ye hazırlanan öğrencilerin sınav ve matematik kaygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. **Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi**, c.*2*s.4: 47-62.

Oller, Anne C., ve Glasman, Dominique. 2013. Education as a market in France. **In Private tutoring across the Mediterranean** (pp. 77-91). SensePublishers, Rotterdam.

Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD. 2011. **Quality Time for Students: Learning in and out of school**. Paris: OECD.

Ördem, Özlem. 2015. Servet-i Fünun Dönemi Romanında Mürebbiyeler: Yabancı ve Yabancılaşma. **Electronic Turkish Studies**. c.*10*s.10.

Özan, Mukadder B., Polat, Hakan, Gündüzalp, Seda, ve Yaraş, Zübeyde. 2015. Okul yöneticilerinin dershane dönüşümüne ilişkin görüşleri. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.**

Özbay, Özlem. 2008. Koçluk Yaklaşımının Yönetici Üzerine Etkileri ve Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Özel Eğitim ve Öğretim Derneği, Özdebir. 2010. [29.11.2018]. "Diğer Ülkelerde Özel Dershaneler" http://www.ozdebir.org.tr/diger-ulkelerde-ozel-dershaneler

Özel Öğretim Derneği, Özder. 2013. [03.12.2018] "Özel Dershaneler" http://www.ozelogretim.org.tr/img/files/dershaneler.doc

Özel Öğretim Kurumları Kanunu. 2007. [05.01.2019] http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf

Özoğlu, Murat. 2011. **Özel dershaneler: gölge eğitim sistemiyle yüzleşmek**. Seta Analiz.

Patton, Michael Q. 2002. **Qualitative Research ve Evaluation Methods**. Sage Publications, London.

Popa, Simona ve Acedo, Clementina. 2006. Redefining professionalism: Romanian secondary education teachers and the private tutoring system. **International Journal of Educational Development.** c.*26*s.1: 98-110.

Psacharopoulos, George ve Papakonstantinou, George. 2005. The real university cost in a "free" higher education country. **Economics of Education Review**, c.*24*s.1: 103-108.

Resmi Gazete. 2014. TBMM Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu. *T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Karalar Genel Müdürlüğü. Sayı:31853594-101-938/922*

Resmi Gazete. 2017. Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *Karar Sayısı: KHK/687*, (29974).

Rodzalan, Shazaitul A. ve Saat, Mohamed M. 2015. The perception of critical thinking and problem solving skill among Malaysian undergraduate students. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, c.*172*: 725-732.

Rutz, Henry ve Balkan M. Erol. 2016. **Sınıfın Yeniden Üretimi: Eğitim, Neoliberalizm ve İstanbul'da Yeni Orta Sınıfın Yükselişi**, İstanbul: H2O Yayınevi.

Sağlam, Aycan Ç. ve Büyükuysal, Elif. 2013. Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve buna yönelik engellere ilişkin görüşleri. **Journal of Human Sciences**, c.*10*s.1: 258-278.

Salcan, Umut. 2014. 1980 Sonrası Türkiye'de Özel Dershanecilik ve Öğretmenlik Mesleğinin Dönüşümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Saracaloğlu, A. Seda, Gündoğdu, Kerim, Baydilek, Nisa B., ve Uça, Sanem. 2014. Türkiye, Güney Kore Ve Japonya'da Dershanecilik Sisteminin İncelenmesi. **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. c.51.

Schermelleh-Engel, Karin, Helfried Moosbrugger ve Hans Müller. 2003. Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. **Methods of psychological research online**, c.8s.2: 23-74.

Silova, Iveta (Ed.). 2009. **Private supplementary tutoring in Central Asia: New opportunities and burdens.** Paříž: International Institute for Educational Planning.

Silova, Iveta ve Bray, Mark. 2006. The hidden marketplace: Private tutoring in former socialist countries. In Silova, Iveta, Virginija Budiene and Mark Bray. (Eds). **Education in a Hidden Marketplace: Monitoring of Private Tutoring.** New York: Open Society Institute.

Smyth, Emer. 2008. The more the better? Intensity of involvement in private tuition and examination performance. **Educational Research and Evaluation**. c.14s.5: 465–76.

Sobhy, Hania. 2012. The de-facto privatization of secondary education in Egypt: A study of private tutoring in technical and general schools. Compare: **A Journal of Comparative and International Education,** c.42s.1: 47–67.

Song, K. Oh, Park, H. Jeong, ve Sang, K. Ah. 2013. A cross-national analysis of the student- and school-level factors affecting the demand for private tutoring. **Asia Pacific Education Review**. c.14s.2: 125–139.

Stevens, James. P. 2012. **Applied multivariate statistics for the social sciences**. Routledge.

Stevenson, D. Lee, ve Baker, David P. 1992. Shadow education and allocation in formal schooling: transition to university in Japan. **American Journal of sociology.** *c.97*s.6: 1639-57.

Suante, Kam T. T. 2017. What are they buying in private tuition? Micro-level perspective on the practice of private tuition by Grade 9 students in Kale township, Myanmar**. European Journal of Education Studies**.c.3s.8:73-94

Şencan, H. 2008. **Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlar- Öneriler**. İstanbul: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği.

Şişman, Mehmet. 2010. **Eğitim Bilimine Giriş.** Ankara: Pegemakademi Yayınları.

Tabachnick, Barbara G., Fidell, L. S., ve Ullman, J. B. 2007. **Using multivariate statistics** (Vol. 5). Boston, MA: Pearson.

Tansel, Aysit. 2013. **Türkiye'de özel dershaneler: Yeni gelişmeler ve dershanelerin geleceği.** *Koç Üniversitesi-TÜSİAD* Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Raporu Serisi, Çalışma Raporu, *1319*.

_____. 2004. **Private tutoring expenditures in Turkey**. Discussion paper 2004/13, Turkish Economic Association.

_____. 2005. **Effect of Private Tutoring on University Entrance ExaminationPerformance in Turkey**, Economic Research Forum WP No. 0407, Cairo, Egyptand IZA Discussion Paper No. 1609, Bonn, Germany.

_____. 2006. Demand for education in Turkey: a Tobit analysis of private tutoring expenditures, **Economics of Education Review**. c.25s.4: 303–313.

_____. 2008. [23.06.2018]. Private Supplementary Tutoring in Turkey Recent Evidence on its Recent Aspects. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1122804

Taşdemirci, Ersoy. 2001. Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c.*1*s.10: 2-19.

Taşkın, Pelin. 2010. 5580 Sayılı özel öğretim kurumları kanunu ve getirdiği yenilikler. **Ankara barosu dergisi.** c.4: 159-178.

Taşpınar, Mehmet. 2014. **Eğitim Bilimine giriş (Öğretmenlik Mesleği).** 6.Baskı. Edge Akademi Yayınları, Ankara.

Türk Dil Kurumu, TDK. 2017. [13.06.2017] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=252445

_____. 2018. [23.08.2018] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvekelime=M%C3%9CREBB%C4%B0YE

Türk Eğitim Derneği, TED. 2017. [21.04.2017] http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FFBB89BF54D3DDD6B9.

_____. 2010. Ortaögretime Ve Yükseköğretime Geçis Sistemi. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.

Türkiye'de Yaygın Eğitim. 2013. [21.12.2018]. https://www.apltransfer.gov.tr/data/550acc79369dc52488d41be4/Turkiyede%20Yag%C4%B1n%20Egitim.pdf

Ulu, Cafer. 2014. Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Mürebbiyelik Müessesesi. Electronic Turkish Studies. c.*9*s.1.

Uysal, Esra, ve Yenilmez, Kürşat. 2011. Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik okuryazarlığı düzeyi. **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c.*12*s.2.

Ünsal, K.Hilmi. 2016. Gölge Eğitim Bağlamında Özel Dershane Hizmetlerinin Üniversiteye Giriş Sürecindeki Rolü ve Üniversite Adayı Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi: Antalya Örneği. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Vella, Annabelle ve Theuma, Miriam. 2008. Various aspects behind private tuition: A study among Form 4 secondary schools. University of Malta. (BEd (Hons) Dissertation).

Yıldırım, Ali ve Simsek, Hasan. 2016**. Sosyal Bilimlerde Nitel Arastirma Yontemleri bs.10.** Ankara: Seckin Yayincilik.

Yıldızhan, H.Yusuf. 2015. Okul Dışı Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi ve Toplumun Beklentisi (Ankara İli Örneği). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Yılmaz, Kürşad ve Altınkurt, Yahya. 2011. Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.** c.*8*s.1: 942-973.

Yılmazer, Ayşegül ve Demir, S. Beşir. 2014. Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine karşı tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. c.*9*s.2: 1705-1718.

Zhan, Shengli, Bray, Mark, Wang, Dan, Lykins, Chad ve Kwo, Ora. 2013. The effectiveness of private tutoring: students' perceptions in comparison with mainstream schooling in Hong Kong. **Asia Pac. Educ. Rev**. c14s.4: 495–509.

Zhang, Yu. 2013. Does private tutoring improve students' National College Entrance Exam performance?—A case study from Jinan, China. **Economics of Education Review,** c*32*: 1-28.

Zhang, Yu, ve Liu, Junyan. 2016. The effectiveness of private tutoring in China with a focus on class-size. **International Journal of Educational Development**. c.*46*: 35-42.

EKLER

Ek 1. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.16650513 13/10/2017
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) 27.09.2017 tarihli dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 nolu gen.
c) Milli Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 10.10.2017 tarihli tutanağı.

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora öğrencisi Azmi TÜRKAN'ın **"Ortaöğretim Öğrencilerinin Özel Ders Eğilimlerinin ve Paydaşların (Öğretmen, Öğrenci ve Veli) Özel Derse Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi"** konulu tezi kapsamında, İlimiz Bahçelievler, Fatih, Kadıköy, Maltepe, Üsküdar ve Zeytinburnu ilçelerinde bulunan liselerde öğrenim gören öğrenci, öğretmen ve velilere; anket uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla** Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
13/10/2017

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden d543-cb59-3586-afb2-05b0 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Özel Ders Eğilim Ölçeği

	1) Cinsiyet:…….. 2) Okulu:…….. 3) Okuduğunuz Alan…… 4) 11.sınıf Genel Not Ortalamanız…….. 5) Baba Mesleği:…….. 6) Anne Mesleği:…….. 7) Ailenin Toplam Geliri: ( ) 1500TL ve altı ( ) 1501TL- 3500TL ( ) 3501TL-5500TL ( ) 5501TL-7500TL ( )7501 TL ve üstü 8) Baba Eğitim Durumu: ( ) İlkokul veya altı ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü 9) Anne Eğitim Durumu: ( ) İlkokul veya altı ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü 10) Evde Yaşayan Birey Sayısı:……. 11) Eğitim Hayatınızda Özel Ders Aldınız mı? ( ) Evet ( ) Hayır (Evet ise ne kadar süre aldınız?.....)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Özel ders öğrencilerin ders başarısını artırır.	1	2	3	4	5
2	Özel ders, öğrenmelerin daha nitelikli olmasına katkı sağlar.	1	2	3	4	5
3	Anlaşılmayan konuların özel ders yerine kişisel çabayla öğrenilmesi daha faydalıdır.	1	2	3	4	5
4	Tek başına özel ders almak yerine, öğrencilerin okulda arkadaşlarıyla bir arada olması öğrencilere ders başarılarını karşılaştırma imkânı sağlar.	1	2	3	4	5
5	Öğrenciler anlaşılmayan bir konuyu öğrenmek için öncelikle özel dersi tercih eder.	1	2	3	4	5
6	Öğrenciler konuların zamanında bitmemesi durumunda öncelikle özel dersi tercih eder.	1	2	3	4	5
7	Özel derste, okul dersleri tekrar edildiği için ezberleme olur.	1	2	3	4	5
8	Özel derste öğrencilerin tek başına olması öğrenme sürecini olumlu etkiler.	1	2	3	4	5
9	Özel ders ile karşılaştırıldığında öğrenciler sınıfta akranlarıyla birlikte daha iyi öğrenirler.	1	2	3	4	5
10	Özel ders, öğrencilerin derse karşı ilgilerinin artmasını sağlar	1	2	3	4	5
11	Özel dersin maliyeti öğrencide stres yaratır.	1	2	3	4	5
12	Özel ders öğrencilerin ders ile ilgili ön yargılarından kurtulmalarını sağlar.	1	2	3	4	5
13	Öğrencilerin kaygılı oldukları derslerde öncelikli tercihleri özel ders almaktır.	1	2	3	4	5
14	Özel ders öğretmeninin öğrencilerden beklentileri öğrenci motivasyonunu artırır.	1	2	3	4	5
15	Özel ders öğrencilerde psikolojik olarak olumlu etki bırakır.	1	2	3	4	5
16	Özel ders öğrencilerin sınav kaygılarını arttırır.	1	2	3	4	5
17	Özel ders ortamı öğrencilerin derse karşı çekingenliğini azaltır.	1	2	3	4	5
18	Özel ders almak öğrencilerin daha disiplinli çalışmasını sağlar.	1	2	3	4	5
19	Özel derste oluşturulan samimiyet disiplin sorununa neden olur.	1	2	3	4	5
20	Öğrenciler sınavlara hazırlanırken öncelikle özel dersi tercih ederler.	1	2	3	4	5
21	Özel dersin tek bir yöntemle işlenmesi öğrenciyi farklı yöntemlere karşı köreltir.	1	2	3	4	5
22	Öğrenciler kendileri istedikleri için özel ders alırlar.	1	2	3	4	5
23	Öğrenciler aileleri istedikleri için özel ders alırlar.	1	2	3	4	5
24	Özel ders öğrencilerin kolaya alışmasına yol açar.	1	2	3	4	5
25	Özel ders kişiler arasındaki eşitsizliği artırır.	1	2	3	4	5
26	Özel ders maliyetinin karşılığını öğrenci gelecekte alır.	1	2	3	4	5
27	Özel ders öğrencileri sadece sınav makineleri haline getirir.	1	2	3	4	5
28	Özel ders ile aileler çocuklarına karşı sorumluluklarından kurtulurlar.	1	2	3	4	5
29	Özel ders öğretmenleri devlet denetiminden geçmediği için öğrenciler özel derse sıcak bakmaz.	1	2	3	4	5
30	Öğrenciler maliyetine rağmen özel ders almayı tercih ederler.	1	2	3	4	5
31	Ailelerin gösteriş yapmak için çocuklarını özel derse yönlendirir.	1	2	3	4	5
32	Özel ders öğrencileri rahata alıştırır.	1	2	3	4	5
33	Özel ders öğrencilerin var olan yeteneklerinin daha fazla farkına varmasını sağlar.	1	2	3	4	5

Ek 3. Öğrenci Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler:

Adınız-Soyadınız **Okuduğunuz okul türü:**

Babanızın Mesleği: **Annenizin Mesleği:**

Ailenizin maddi geliri: **Özel Kursa(Etüt) devam etme durumu:**

Özel Ders Alma Durumu(Alıyorsa kaç yıldır):

1. **Okulların temel işlevleri nelerdir?**

   -Bir okulun yeterli(İyi, Başarılı) olabilmesini ne veya neler sağlar?
   -Bir okulun yetersiz(Kötü, Başarısız) olmasını sağlayan unsur veya unsurlar nelerdir?

2. **Okulların yeterlik kriterinde akademik başarının(ders/sınav başarısı…) yeri nedir?**

   -Okulların sınavlarda elde ettiği başarı yeterlik ölçütü müdür? Neden?

3. **Başarı kriterlerini sağlamak için okullar nasıl bir yol izlemeldir?**

   - Okulların sağladığı kurslar yeterli olabilmekte midir?
   - Kursların yanı sıra öğrencinin başarılı olabilmesi için neler yapması gerekmektedir?(Kişisel Çaba, Birebir Özel Ders, Etüt Merkezleri)

4. **Okulda verilen eğitimin yetersiz kaldığı durumlarda, okul dışı destek eğitimi veren kurumlardan ya da kişilerden yararlanma hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu kurumlar veya kişilerden ne tür beklentileriniz var?**

   - Sizce hangi kaynaklardan yararlanılabilir?

5. **Sizce öğrencileri özel derse yönlendiren temel unsurlar nelerdir(Eylemsel)?**

Özel Ders Alan	**Özel Ders Almayan**
- Özel ders almak istemeniz ailenizin rolü nedir? - Derslerinizde eksiklik hissettiğinizde neler yaptıktan sonra özel derse yönelirsiniz?(Öncelikli tercihiniz mi?) - Hangi durumlarda özel dersi tercih edersiniz?(Sınava hazırlanırken,	- Özel ders almamış olmanızda ailenizin rolü nedir? - Derslerinizde eksiklik hissettiğinizde özel ders almak yerine neler yaparsınız?(Öncelikli tercihiniz mi?) - Özel ders almıyorsunuz, Hangi durumlarda özel ders almayı tercih edersiniz?(Sınava hazırlanırken,

konu eksikliğinde, konuların zamanında bitmemesi…)	konu eksikliğinde, konuların zamanında bitmemesi…)
6. Birebir alınan özel derslerin akademik başarıya olumlu ve olumsuz katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?	
Özel Ders Alan	**Özel Ders Almayan**
- Özel dersin okul ders başarısına katkısı nedir? - (Önce Özel dersin nasıl işlendiği hakkında bilgi alınacak..)Özel derste okul derslerinin tekrar edilmesinin olumsuz sonuçları var mıdır?(Ezber, kalıcılık önceden öğrenilen konulara ilgisizlik, kolaya alışma….) - Özel dersin tek bir yöntemle işlendiğini düşünüyor musunuz? Evet veya Hayır.. Olumlu olumsuz sonuçları? - Öğrencilerin okulda arkadaşlarıyla bir arada olması yerine tek başına ders almasının olumlu olumsuz sonuçları nelerdir?(Karşılaştırma yapamama, tek başına istediği konulara ağırlık vermesi gibi, var olan yeteneklerinin farkına varması…) - Okuduğunuz okulun özel derse yönelmenizdeki etkisi nedir?(Başka bir okulda okusanız; özel okul, fen lisesi…. Özel derse duyduğunuz ihtiyaç ne derece etkili olurdu.)	- Özel dersin okul ders başarısına katkısı nedir? - (Önce Özel dersin nasıl işlendiği hakkında bilgi alınacak..) Sizce özel derste okul derslerinin tekrar edilmesinin olumsuz sonuçları var mıdır?(Ezber, kalıcılık önceden öğrenilen konulara ilgisizlik, kolaya alışma….) - Özel dersin tek bir yöntemle işlendiğini düşünüyor musunuz? Evet veya Hayır.. Olumlu olumsuz sonuçları? - Öğrencilerin okulda arkadaşlarıyla bir arada olması yerine tek başına ders almasının olumlu olumsuz sonuçları nelerdir?(Karşılaştırma yapamama, tek başına istediği konulara ağırlık vermesi gibi, var olan yeteneklerinin farkına varması…) - Okuduğunuz okulun özel ders almamanızda etkisi nedir?(Başka bir okulda okusanız; özel okul, fen lisesi…. Özel derse duyduğunuz ihtiyaç ne derece etkili olurdu.)
7. Birebir alınan özel derslerin öğrencinin duyuşsal alanına olumlu-olumsuz katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?	
Özel Ders Alan	**Özel Ders Almayan**
- Motivasyonunuzu nasıl etkiler? - Aldığınız özel ders o derse karşı ilginizde nasıl bir değişim meydana geriyor?(Çekingenlik, Daha ilgili olma) - Sınav kaygınızda olum ya da olumsuz değişme olur mu?(Özel ders aldığım için sınavda başarılı olmalıyım kaygı artışı veya özel ders	- Özel ders almış olsaydınız ders motivasyonunuzda, bir değişme olur muydu? - Peki ilgilerinizde bir değişme olur muydu? - Sınav kaygınızda olumlu ya da olumsuz değişme olur mu?(Özel ders aldığım için sınavda başarılı olmalıyım kaygı artışı veya özel ders

aldığım zeten bunu yaparım. Kaygı artışı ya da özgüven artışı) - Özel ders öğretmenin öğrenciden beklentileri hangi yönde değişime neden olur?(Stres yaratır mı? Veya daha sıkı ders çalışmanızı sağlar mı?) - Özel ders aldığınız için ailenizin beklentileri olumlu ya da olumsuz bir etki yaratıyor mu? - Özel ders öğrencinin derse karşı ön yargıları nasıl etkiler?	aldığım zeten bunu yaparım. Kaygı artışı ya da özgüven artışı) - Sizce özel ders öğretmenin öğrenciden beklentileri hangi yönde değişime neden olur? - Özel ders almadığınız için ailenizin beklentileri olumlu ya da olumsuz bir durum var mı? - Özel ders öğrencinin derse karşı ön yargıları nasıl etkiler?
8. Sosyo-Ekonomik durumlar göz önünde bulundurulduğunda sizce birebir alınan özel derslerin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? - Özel dersin kişiler arası eşitsizliğe etkisi nedir? - Ailenizin özel derse bakış açısı nedir?	
Özel Ders Alan	**Özel Ders Almayan**
- Öğrencinin özel derse yönelmesinde ailenin durumunu değerlendirebilir misinz?(Gösteriş yapmak, öğrencinin sorumluluklarından kurtulmak, Öğrenciye daha iyi bir gelecek sunabilmek) - Anne veya baba mesleğinizin özel ders almanıza etkisi ne derecedir? Faklı bir meslekte çalışmış olsalardı daha fazla mı alırdınız veya daha az mı ihtiyaç duyardınz? (Öğretmen veya İş Adamı….) - Ailenizin ekonomik gelirinin özel ders almanıza etkisi hakkında bilgi verir misiniz? - Anne babanızın mezun oldukları okulların özel ders almanıza etkisi nedir? - Evde yaşayan birey sayısının özel ders almaya etkisi var mıdır? Neden? - Öğrenciler özel dersin maliyetini gelecekte alabilirler mi(hangi yönleriyle alırlar), özel ders sadece parası olanların alabileceği bir şey mi? Niçin?	- Anne veya baba mesleğinizin özel ders almamanıza etkisi ne derecedir? Faklı bir meslekte çalışmış olsalardı alır mıydınız? (Öğretmen veya İş Adamı….) - Ailenizin ekonomik gelirinin özel ders almanıza etkisi hakkında bilgi verir misiniz? - Anne babanızın mezun oldukları okulların özel ders almamanıza etkisi nedir? - Evde yaşayan birey sayısının özel ders almaya etkisi var mıdır? Neden? - Öğrenciler özel dersin maliyetini gelecekte alabilirler mi(hangi yönleriyle alırlar), özel ders sadece parası olanların alabileceği bir şey mi? Niçin?
9. En çok hangi alanlarda özel ders alma ihtiyacı hissediyorsunuz?	

- Bu alanda özel ders alma ihtiyacı duymanızın altında yatan temel neden nedir?
10. Hangi ülkelerin eğitimde başarılı olduğunu düşünüyorsunuz? Sizce o ülkelerin başarısında özel ders alma/vermenin bir katkısı var mıdır? - Başarılı olan ülkelerde özel ders alma oranı nedir? Neden?

Ek 4. Veli Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler: **Adınız-Soyadınız** **Çocuğunuzun okul türü:** **Mesleğiniz:** **Eşinizin Mesleği:** **Ailenizin maddi geliri:** **Özel Kursa(Etüt) devam etme durumu:** **Özel Ders Alma Durumu(Alıyorsa kaç yıldır):**
1. Bir veli olarak sizce okulların temel işlevleri nelerdir, neler olmalıdır? -Bir okulun yeterli(İyi, Başarılı) olabilmesinin kıstası nelerdir? -Bir okulun yetersiz(Kötü, Başarısız) olmasını sağlayan unsur veya unsurlar nelerdir?
2. Okulların yeterlik kriterinde akademik başarının yeri nedir? -Okulların sınavlarda elde ettiği başarı yeterlik ölçütü müdür? Neden?
3. Sizce bir okulun başarılı olabilmesi için neler yapması gerekir? - Okulların sağladığı kurslar yeterli olabilmekte midir? - Kursların yanı sıra öğrencinin hangi yönde adım atması gerekmektedir?(Kişisel Çaba, Birebir özel ders, Etüt Merkezleri)
4. Çocuğunuzun okulda aldığı eğitimin yetersiz olduğunu düşündüğünüz anda ne tür önlemler alırsınız? Dışardan destek almasını sağlar mısınız? Hangi olanaklar sunarsınız? - Bu imkanlar sizce öğrenciye nasıl katkı sağlar?
5. Bu imkanlar arasında sayılabilecek özel ders kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz? Öğrencileri özel derse yönlendiren temel unsurlar hakkında daha detaylı bilgi verebilir misiniz (Eylemsel)?

- Öğrencilerin derslerindeki eksiklikleri gidermek için öncelikle özel dersi tercih eder misiniz (Öncelikli tercihiniz mi?)? Evet veya hayır, Neden?
- Çocuğunuzun hangi durumlarda özel derse yönelmesini istersiniz?(Sınava hazırlanırken, konu eksikliğinde, konuların zamanında bitmemesi…)

6. Birebir alınan özel derslerin akademik başarıya olumlu ve olumsuz katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Özel dersin okul ders başarısına katkısı nedir?
- Özel derste okul derslerinin tekrar edilmesinin olumsuz sonuçları var mıdır?(Ezber, kalıcılık önceden öğrenilen konulara ilgisizlik, kolaya alışma….)
- Sizce çocuğunuzun özel ders almasının(almıyorsa alması durumunda) sosyalleşmesine veya asosyalleşmesine etkisi var mıdır?(Tek başına olması arkadaşlarıyla bir arada olması)
- Çocuğunuzun okuduğu okul türünün özel derse yönelmesindeki(yönelmemesindeki) etkiyi paylaşır mısınız? (Başka bir okulda olsa durum nasıl olurdu? Meslek lisesi Anadolu lisesi, fen lisesi, Özel Lise…)

7. Çocuğunuz özel ders almaya başladıktan sonra/ özel ders almaya başlarsa derslere karşı duyuşsal özellikleri nasıl etkilendi/etkilenir?

- Motivasyonununu nasıl etkiler?
- Derse karşı tutumunda nasıl değişme olur?(Çekingenlik)
- Sınav kaygılarında olum ya da olumsuz değişme olur mu?(Özel ders aldığım için sınavda başarılı olmalıyım kaygı artışı veya özel ders aldığım zeten bunu yaparım. Kaygı artışı ya da özgüven artışı)
- Özel ders öğrencinin derse karşı ön yargıları nasıl etkiler?

8. Sosyo-Ekonomik durumlar göz önünde bulundurulduğunda sizce birebir alınan özel derslerin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

- Özel dersin kişiler arası eşitsizliğe etkisi nedir?
- Öğrenciler özel dersin maliyetini gelecekte alabilirler mi(hangi yönleriyle alırlar), özel ders sadece parası olanların alabileceği bir şey mi? Niçin?
- Siz ebeveynlerin çocuğunuz özel ders alasındaki rolü nedir?(Eğitim seviyeniz, ekonomik geliriniz, çevrenizin etkisi)
- Evde yaşayan birey sayısının özel ders almaya etkisi var mıdır? Neden?

9. Sizce öğrenciler en çok hangi derslerde özel ders almak isterler?

- Bu derslerde, özel ders almak istemelerinin altında yatan temel neden nedir?

10. Hangi ülkelerin eğitimde başarılı olduğunu düşünüyorsunuz? Sizce o ülkelerin başarısında özel ders alma/vermenin bir katkısı var mıdır?

- Başarılı olan ülkelerde özel ders alma oranı nedir? Neden?

Ek 5. Eğitim Uzmanı Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler:

Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?

1. Okulların yeterlik kriterinde akademik başarının yeri nedir?

-Okulların sınavlarda elde ettiği başarı yeterlik ölçütü müdür? Neden?

2. Sizce genel olarak baktığınızda okulların sağladığı olanaklar okulun başarılı olabilmesi için yeterli midir?

- Okulların sağladığı kurslar yeterli olabilmekte midir?
- Kursların yanı sıra öğrencinin hangi yönde adım atması gerekmektedir?(Kişisel Çaba, Birebir özel ders, Etüt Merkezleri)

3. Okulların yeterli olduğunu düşünmeyen öğrenciler son zamanlarda özel derse yönelmektedir. Özel ders kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz? Öğrencileri özel derse yönlendiren temel unsurlar hakkında daha detaylı bilgi verebilir misiniz (Eylemsel)?

- Öğrencilerin derslerindeki eksiklikleri gidermek için öncelikle özel dersi mi tercih eder (Öncelikli tercihiniz mi?)? Evet veya hayır, Neden?

4. Birebir alınan özel derslerin akademik başarıya olumlu ve olumsuz katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Özel dersin okul ders başarısına katkısı nedir?
- Özel derste okul derslerinin tekrar edilmesinin olumsuz sonuçları var mıdır?(Ezber, kalıcılık önceden öğrenilen konulara ilgisizlik, kolaya alışma….)
- Sizce öğrencilerin özel ders almasının(almıyorsa alması durumunda) sosyalleşmesine veya asosyalleşmesine etkisi var mıdır?(Tek başına olması arkadaşlarıyla bir arada olması)
- Öğrencilerin okuduğu okul türünün özel derse yönelmesindeki(yönelmemesindeki) etkiyi paylaşır mısınız? (Başka bir okulda olsa durum nasıl olurdu? Meslek lisesi Anadolu lisesi, fen lisesi, Özel Lise…)

5. **Sizce özel dersin öğrencilerin duyuşsal özelliklerine etkisi nedir?**
- Motivasyonununu nasıl etkiler?
- Derse karşı tutumunda nasıl değişme olur?(Çekingenlik)
- Sınav kaygılarında olum ya da olumsuz değişme olur mu?(Özel ders aldığım için sınavda başarılı olmalıyım kaygı artışı veya özel ders aldığım zeten bunu yaparım. Kaygı artışı ya da özgüven artışı)
- Özel ders öğrencinin derse karşı ön yargıları nasıl etkiler?

6. **Sosyo-Ekonomik durumlar göz önünde bulundurulduğunda sizce birebir alınan özel derslerin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?**

- Özel dersin kişiler arası eşitsizliğe etkisi nedir?
- Öğrenciler özel dersin maliyetini gelecekte alabilirler mi(hangi yönleriyle alırlar), özel ders sadece parası olanların alabileceği bir şey mi? Niçin?
- Siz ceebeveynlerin çocuğunuz özel ders alasındaki rolü nedir?(Eğitim seviyeniz, ekonomik geliriniz, çevrenizin etkisi)
- Evde yaşayan birey sayısının özel ders almaya etkisi var mıdır? Neden?

7. **Sizce öğrenciler en çok hangi derslerde özel ders almak isterler?**

- Bu derslerde, özel ders almak istemelerinin altında yatan temel neden nedir?

ÖZ GEÇMİŞ

Azmi TÜRKAN 1984 yılında Diyarbakır'da doğdu. 2011 yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur. 2011 yılında Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Aynı yıl Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yükseklisans programına başlamıştır. 2012-2013 yılları arasında Gaziantep Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. 2014 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Programaları ve Öğretim doktora programına başlamıştır. 2015-2018 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. 2018'de Siirt Üniversitesi eğitim Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayıp halen devam etmektedir.